

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Ion MINULESCU

Corigent la limba română

LITERA

biblioteca școlarului

Ion MINULESCU

CORIGENT LA LIMBA ROMÂNĂ

INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

CUPRINS

CZU 859.0–3
M 75

CUPRINS

NOT{ ASUPRA EDI|IEI

Edi\ia de fa\[reproduce textele dup[:

Ion Minulescu. *Ro=u, galben =i albastru*. Cultura Na\ional[. Bucure=ti, 1924.

Ion Minulescu. *Ro=u, galben =i albastru*. Roman. Edi\ie]ngrijit[de Traian Radu. Editura Minerva. Bucure=ti, 1991.

Ion Minulescu. *Scrieri,* vol. II. Edi\ie]ngrijit[de Matei C[linescu. Editura pentru Literatur[. Bucure=ti, 1966.

Ion Minulescu. *Corigent la limba rom`n[*. Roman. Prefa\[de Mihai Gafi\a. Editura Minerva. Bucure=ti, 1971.

Textele, cu excep\ia particularit[\ilor de limb[=i stil ale autorului, respect[normele ortografice]n vigoare.

Coperta: *Isai C`rmu*

ISBN 9975–74–012–X

TABEL CRONOLOGIC

1881 *1 ianuarie:* Moare]n Bucure=ti Tudor Minulescu, tat[l viitorului poet,]n urma unui atac de apoplexie survenit chiar]n timpul petrecerii de revelion.

}n noaptea de 6 spre 7 ianuarie se na=te Ion Minulescu,]n Bucure=ti, strada Covaci nr. 15. Viitorul poet va copil[ri la Slatina, de unde e originar[mama sa, Alexandrina Ciuc[, fiic[a unui caval. Foarte t`n[r[ c`nd r[m`ne v[duv[, Alexandrina Ciuc[se va rec[s[tori nu peste mult timp de la moartea so\ului cu Ion Constantinescu, c[pitan de cavalerie.

1887 }ncepe cursul primar la Pite=ti.

1891 }ncepe liceul]n acela=i ora=.

1897 Sub pseudominul (I. M.) Nirvan apar primele produc\ii poetice ale lui Ion Minulescu,]nc[elev la Pite=ti,]n revista “Povestea vorbei”.

1898 Sub semn[tura I. Minulescu-Nirvan, t`n[rul poet public[ ]n “Foaia pentru to\i”.

1899 Dup[ce =i-a]ncheiat studiile liceale (clasa a VI-a =i a VII-a le trece]ntr-un an, la pensionul particular “Br`nz[=i Arghirescu” din Bucure=ti), Ion Minulescu]=i ia bacalaureatul.

1990 Poetul pleac[la Paris spre a urma dreptul. Va renun\a]ns[cur`nd la studiile juridice, fascinat de via\a boemei artistice pariziene. Acum ia Minulescu cuno=tin\[de literatura simbolist[, citind cu pasiune pe Baudelaire, Nerval, Aloysius Bertand, Lautréamont, Verlaine, Rimbaud, Laforque etc.

1904 Ion Minulescu se]ntoarce]n \ar[. }l g[sim printre scriitorii care frecventeaz[cafeneaua Kübler (D. Anghel, St. O. Iosif, Ilarie Chendi, P. Cerna etc.).

1905 Public[versuri =i fragmente de proz[*(Din jurnalul unui pribeag)*]n revista “Via\a nou[” a lui Ovid Densusianu, unul din organele cele mai]nsemnate ale mi=c[rii simboliste.

1906 Ion Minulescu]ncepe s[publice parte dintre versurile ce vor compune *Roman\ele pentru mai t`rziu*]n revista “Via\a Literar[=i artistic[” a lui Ilarie Chendi.

Tot]n acest an]ncepe prietenia cu Dimitrie Anghel, cu care va traduce]n colaborare versuri din Albert Samain, Charles Guérin, H. Bataille, H. de Régnier, publicate]n “S[m[n[torul”. Iarna 1906-1907 cei doi prieteni o petrec la Constan\a, ecourile acestei =ederi pe \[rmurile M[rii Negre reg[sindu-se]n versurile lor,]n minulescianele *Roman\e pentru mai t`rziu* (1908) =i]n *Fantaziile* lui D. Anghel (1909).

1907 }l g[sim pe Minulescu particip`nd la “s`mbetele literare” organizate de “Convorbirile critice” ale lui Mihail Dragomirescu (din cercul “Convorbirilor critice” mai fac parte,]n aceast[perioad[, Liviu Rebreanu, Emil G`rleanu, Mihail Sorbul, Dim. Nanu etc.).

O poezie a lui Minulescu publicat[ ]n “Convorbiri critice” *(}n ora=ul cu trei sute de biserici)*]i atrage aten\ia lui I. L. Caragiale care, de la Berlin,]i scrie lui Mihail Dragomirescu spre a-=i ar[ta pre\uirea =i spre a se interesa de t`n[rul poet.

1908 Sub direc\ia lui Ion Minulescu apare la *20 martie* “Revista celorlal\i”, de orientare simbolist[. Dintre colaboratori fac parte Mihail Cruceanu, Eugeniu +tef[nescu-Est, N. Davidescu, Eugeniu Speran\ia. Articolul-program *Aprinde\i tor\ele* reprezint[o reac\ie violent[,]n numele artei]nnoitoare,]mpotriva tradi\ionalismului. Revista]=i]nceteaz[apari\ia o dat[cu cel de-al treilea num[r *(10 aprilie* 1908).

Apare primul volum de versuri al lui I. Minulescu, *Roman\e pentru mai t`rziu*, cu o copert[desenat[de Iser, prieten de o via\[al poetului. Apare volumul de povestiri de factur[simbolist[*Casa cu geamuri portocalii*.

1909 Succesul de public (dac[nu =i de critic[) al *Roman\elor pentru mai t`rziu* determin[ publicitatea celei de-a doua edi\ii a volumului, la Biblioteca rom`neasc[enciclopedic[“Socec”.

1910 Cunoa=te]n redac\ia “Viitorului” (]n cadrul c[reia lucreaz[) pe Claudia Millian, viitoarea lui so\ie.

1912 Ion Minulescu scoate a doua sa revist[, “Insula”,]n jurul c[reia grupeaz[colaboratori ca G. Bacovia, Claudia Millian, Eugeniu +tef[nescu-Est, Adrian Maniu, Mihail Cruceanu, D. Iacobescu, M. S[ulescu, N. Davidescu. Revista]=i]nceteaz[apari\ia — simbolic? — tot dup[al treilea num[r *(5 aprilie* 1912).

1913 Apare volumul de versuri *De vorb[cu mine]nsumi* (copert[=i ilustra\ii de Iser).

1914 La *11 aprilie* se celebreaz[c[s[toria lui Ion Minulescu cu Claudia Millian (1887 —1961), poet[simbolist[, autoarea volumelor de versuri *Garoafe*

ro=ii (1914), *C`nt[ri pentru pas[rea albastr[* (1923), *}ntregire* (1936), precum =i a unor piese de teatru,]ntre care drama *Vreau s[tr[iesc* (1937). Ion Minulescu =i Claudia Millian au avut o fiic[, pe Mioara Minulescu, artist[plastic[ ]nzestrat[, care s-a consacrat cu devo\iune filial[p[str[rii memoriei p[rin\ilor ei.

1916 —1918 }n timpul r[zboiului, so\ii Minulescu se refugiaz[la Ia=i.

1920 Un nou volum de proz[al lui Minulescu: *M[=ti de bronz =i lampioane de por\elan.*

1921 Minulescu]=i face debutul ca autor dramatic: pe scena Na\ionalului se reprezint[*Pleac[berzele* =i comedia]ntr-un act *Lulu Popescu (10 ianuarie).*

1922 *Roman\ele pentru mai t`rziu* se tip[resc]n cea de-a treia edi\ie, la “Cultura na\ional[”.

Poetul este numit Director General al Artelor]n Ministerul Artelor =i Cultelor. Va de\ine aceast[func\ie p`n[ ]n 1940.

1924 Apare romanul *Ro=u, galben =i albastru,* unul din marile succese literare ale vremii, dup[ce fusese]n prealabil publicat]n paginile “Vie\ii rom`ne=ti”.

Se reprezint[*Omul care trebuie s[moar[* “grotesc[tragic[ ]n trei acte”, publicat[mai t`rziu,]n 1939, sub titlul *Ciracul lui Hegesias.*

1926 Se joac[o pies[caracteristic minulescian[: *Manechinul sentimental.*

1927 Dup[o lung[ ]ntrerupere, Minulescu reapare cu un nou volum de versuri, *Spovedanii,* publicat]n colec\ia “Manuscriptum” (textele,]n transcrip\ie autograf[, sunt litografiate). Poemele din aceast[culegere]n tiraj limitat (1.500 exemplare) vor fi incluse,]mpreun[cu altele,]n volumul din 1930, *Strofe pentru toat[lumea.*

Se reprezint[piesa *Allegro ma non troppo.*

1928 Minulescu public[romanul autobiografic *Corigent la limba rom`n[.*

O nou[pies[, relu`nd]n manier[fantezist[motivul lui Don Juan: *Amantul anonim*.

Se acord[lui Ion Minulescu “Premiul na\ional de poezie”.

1930 Apare volumul *Strofe pentru toat[lumea.*

Apare culegerea de nuvele fantastice *Ceti\i-le noaptea.*

1931 Un roman cu inten\ii satirice: *B[rbierul regelui Midas sau Voluptatea adev[rului.*

I se reprezint[piesa *Porumbi\a f[r[aripi.*

1933 Minulescu public[un nou roman: *3 =i cu Rezeda 4.*

1935 Minulescu adun[ ]ntr-o elegant[plachet[traducerile mai vechi realizate

]n colaborare cu Dimitrie Anghel (Victor Hugo, Albert Samain, Charles Guérin, Henri Bataille, Henri de Régnier).

1936 Apare un volum de *Poezii*]n vechea serie a “Bibliotecii pentru to\i” editat[de Alcalay —]n care sunt reunite culegerile anterioare de versuri ale lui Ion Minulescu.
Sub titlul *Nu sunt ce par a fi* Minulescu]=i adun[poeziile din ultimii ani.

1937 Piesa de teatru *Nevasta lui Mo= Zaharia.*

1939 La “Funda\ia pentru literatur[=i art[“ apare — sub]ngrijirea autorului — volumul de *Versuri* al lui Ion Minulescu,]n seria edi\iilor “definitive”.

1943 Apare o culegere de nuvele (]ntre care reg[sim unele din buc[\ile din *Ceti\i-le noaptea)* sub titlul: *Cine-i autorul acestui roman senza\ional?*
Se tip[re=te a doua edi\ie definitiv[, cu ad[ug[ri, a *Versurilor* (“Funda\ia pentru literatur[=i art[“).

1944 La *11 aprilie,*]n urma unui colaps cardiac, Ion Minulescu]nceteaz[din via\[ ]n Bucure=tii r[v[=i\i de bombardamentele americane. Este]nmorm`ntat la Cimitirul Bellu.

1945 Ia fiin\[asocia\ia “Prietenii lui Ion Minulescu” care]ntre 1945-1947 acord[premii anuale de poezie (premia\ii: Alexandru Lungu, George Dan, Barbu Cioculescu).

1947 Ca urmare a ini\iativei Claudiei Millian-Minulescu, casa]n care a locuit poetul]n ultima parte a vie\ii (Bulevardul Dr. Marinescu nr. 19) devine cas[memorial[sub numele “Colec\ia Ion Minulescu”.

Matei C{LINESCU

CUPRINS

RO+U, GALBEN +I ALBASTRU

Roman

(1924)

Lui DUMNEZEU
care ne-a purtat de grij[

Lui MIHAI VITEAZUL
care a]ncercat prima]ntregire a neamului

=i MIE }NSUMI
care am scris cele ce urmeaz[

I. M.

Ah! Que le monde est grand à la clarté des lampes!...
Aux yeux du Souvenir que le monde est peut!

Charles Baudelaire

CUPRINS

I
SOL, SOL, SOL, MI BEMOL...
FA, FA, FA, RE!...

Arcu=ele se cabrar[pe coarde ca o turm[de girafe s[lbatice, prinse într-o plas[de sârm[ghimpat[=i spaima lor r[sun[ca ni=te lovituri surde în poarta îmblânzitorului de bestii umane =i note muzicale. Albastru =i multiplicat ca fumul pipelor pe sfâr=ite, ecoul abecedarului simfonic zbura din cutiu\ele de lemn, drept în sus, ca sufletul sinuci=ilor cu dinamit[. Odat[ajunse în tavanul ro=-pompeian al Ateneului, toate aceste fire imaginare se îndoir[ca ni=te undi\e, la vederea c[rora delfinii de aur î=i încovoiar[spinarea =i spaima lor se contopi cu spaima arcu=elor din orchestr[, care, de data asta, r[m[seser[inerte ca gâturile unor girafe împ[iate. +i se f[cu t[cere... În sala Ateneului nu mai era nimeni. Disp[ruse =i orchestra =i publicul. Un singur auditor mai r[m[sese în fotoliul 49. Eram eu. +i peste mine, cupola edificiului cobora vertiginos ca un balon sferic, incendiat în spa\iu de un tr[snet. Voiam s[\ip; dar cu un singur \ip[t nu po\i înl[tura un pericol. Voiam s[fug, dar bra\ele fotoliului m[înl[n\uiau ca o femeie stupid[=i sentimental[. Undi\ele albastre prinseser[delfinii galbeni =i gipsul decorativ tr[gea dup[el toat[aceast[minuscul[mare de fl[c[ri. Spectacolul era grandios =i deprimant. Cataclismul se mutase de data asta în spa\iu =i, afar[de mine singur, în spa\iu nu mai exista decât ro=u, galben =i albastru...

. . . .

M[de=tept[vocea propriet[resei care, în timpul visului, îmi b[tuse în u=[, parodiind f[r[s[vrea începutul Simfoniei a V-a.

Era gr[bit[=i speriat[. Se întâmplase, oare, ceva neobi=nuit?... De când se începuse r[zboiul, obi=nuin\a cotidian[se schimbase =i ea dup[prescrip\iile st[rii de asediu.

Sar jos din pat =i m[uit la ceas. E ora dou[=i jum[tate, sau, dup[orarul oficial, paisprezece =i jum[tate. E ziu[, dar. În odaia mea îns[e întuneric. Ferestrele sunt c[ptu=ite cu hârtie albastr[, precau\iune inutil[contra Zepellinului care vizita Bucure=tii numai noaptea.

Aprind lumina electric[=i deschid u=a. Doamna Charlota Grümberg d[buzna =i se repede s[deschid[fereastra.

— Ce e? Ce s-a întâmplat?

— Ceva teribil.

— Ard Bucure=tii?... L-au aprins bombele incendiare?

— Ai s[vezi, ai s[vezi... Poftim, prive=te...

+i din cadrul ferestrei, mai agitat[ca a =aptea nevast[a lui Barb[-Albastr[, doamna Grümberg se aplec[spre strad[, lungindu-=i gâtul în direc\ia pie\ei Sfântul Anton.

— Spune dac[ai mai v[zut a=a ceva... Mai mare ru=inea !... O s[râd[de noi ofi\erii alia\i...

Curios, m[apropii de ea, privesc în strad[=i parc[nu-mi vine s[cred ochilor. Revolta propriet[resei mele era, în parte, justificat[.

Mai mul\i gardi=ti =i comisari de poli\ie asalteaz[magazinele de pe strada Carol, smulgând drapelele na\ionale pe care, nu =tiu de ce, negustorii le arboraser[pestetot, ca la 10 Mai. Întreaga strad[nu e decât o vast[agita\ie de ro=u, galben =i albastru. Celelalte culori aproape nu mai exist[. Se aud \ipete =i chiar înjur[turi. Din când în când, se sparge =i câte un geam. Nedumerirea unora m[re=te revolta altora. Mul\imea anonim[începe s[umple strada. Un tramvai cu cai s-a oprit în fa\a Po=tei =i nu mai poate înainta. Conductorul strig[=i sun[clopotul disperat. Ferestrele s-au deschis pestetot. În cadrul lor, capetele femeilor speriate se agit[confuz, ca un cârd de gâ=te care te amenin\[de la distan\[. Balcoanele sunt tixite. Toat[lumea se întreab[cu privirea, cu gestul =i cu vorba. Dar autorit[\ile poli\iene=ti, fie c[

nu vor s[dea nici o l[murire, fie c[nu cunosc nici ele cauza pentru care li s-a dat ordin s[cure\e ora=ul de tricolorul na\ional. Nimeni nu =tie de ce =i pentru ce...

E de-ajuns s[arunci îns[o singur[piatr[în balt[, ca or[c[itul broa=telor s[tac[pe dat[...

Din Dealul Mitropoliei, primul dang[t de clopot se rostogole=te peste ora=, greoi =i resemnat ca un tren de marf[ce s-ar fi pr[bu=it într-o pr[pastie. Urmeaz[apoi altele =i altele tot mai dese. Odat[cu ele, \ignalele gardi=tilor s[getez[somnolen\a v[zduhului cu impertinen\a lor de femei isterice.

Pe m[sur[ce semnalele de alarm[m[reau cacofonia acestui duet lugubru, strada Carol se golea tot mai grabnic de mul\imea curio=ilor care o invadase câteva minute mai înainte. Gloata compact[se topea ca o pastil[de sublimat coroziv într-un lighean cu ap[fiart[. Cât ai clipi din ochi, în strad[nu mai r[m[sese nimeni. Cet[\enii anonimi =i reprezentan\ii for\ei publice intraser[parc[în p[mânt. Tramvaiul cu cai disp[ruse =i el. Balcoanele p[reau acum ni=te colivii goale, iar ferestrele c[ptu=ite cu hârtie albastr[, pleoapele unor c[lug[ri\e în rug[ciuni. Vitrinele magazinelor se îndoliar[=i ele sub carapacele oblaonelor de tinichea =i hâr=âitul lor de fier[str[u însânger[parc[=i mai mult r[nile, nevindecate înc[, ale ora=ului.

Cinci minute mai târziu, pe strad[nu mai r[m[sese decât buc[\i r[zle\e de stof[tricolor[, sfâ=iat[din drapelul na\ional: Ro=u... Galben... =i Albastru!...

Aeroplanele du=mane veneau s[bombardeze iar Bucure=tii...

*

Închid fereastra =i, cu prestan\a exagerat[a unui erou de operet[, încerc s[-mi lini=tesc propriet[reasa care a început s[tremure.

Rela\iile dintre mine =i doamna Charlota Grümberg sunt de a=a natur[c[, în prima s[pt[mân[dup[ce m-am mutat la dânsa, i-am zis “coan[Lotty”, iar dup[alte trei zile, “drag[Lotty”. Doamna Grüm-

berg este o v[duv[de treizeci =i patru de ani, socoti\i dup[vârsta domni=oarei Viki, singurul ei copil, care a împlinit cincisprezece ani, în ziua declar[rii r[zboiului. Are p[rul galben auriu ca t[râ\ele de lemn, fa\a rumen[ca o turt[dulce spoit[cu sirop de zah[r ars, ochii alba=tri ca sticlele de ap[gazoas[, nasul scurt =i insinuant, cu n[rile vizibile ca dou[lanterne de automobil =i buzele c[rnoase, obraznice =i r[sfrânte ca ghizdurile unei fântâni. E înalt[, corpolent[, solid[=i, totu=i, admirabil propor\ionat[. Bra\ele ei albe =i generoase a=teapt[parc[s[te prind[ca un colac de salvare, într-un naufragiu pe mare, iar degetele argintii =i roze par dou[leg[turi de sparanghel pe taraba unui negustor de legume. Picioarele fine =i delicate suport[cu gra\ia unor socluri minuscule pulpele stilizate ca dou[coloane clasice, pe corni=a c[rora frontonul =oldurilor elastice =i nervoase completeaz[arhitectura minunat[a acestui templu feminin destinat cultului profan.

Lotty are, ca s[lbaticii din Africa central[, preferin\e numai pentru lucrurile care i-au violentat aten\ia. Îi place cinematograful, caramelele de ciocolat[, esen\a de roze =i pantofii americani cu tocul drept =i scurt, probabil o veche obsesie mo=tenit[de la b[rbatu-s[u, care era reprezentantul fabricilor “Walk Over”, “Hanan” =i “Edwin Klapp”.

Pe mine m[iube=te fiindc[seam[n (de=i nu am în vine nici un strop de sânge semit) cu un v[r al ei, pe care l-a iubit la nebunie când era fat[mare. N-a putut s[-l ia de b[rbat îns[, fiindc[v[ru-s[u era violoncelist =i nu câ=tiga îndeajuns. Din cauza asta, Mauriciu Polak s-a sinucis chiar în ziua nun\ii ei cu Solomon Grümberg. +i b[rbatu-s[u, care era bogat =i iert[tor, a reu=it s-o vindece mai repede de cum =i-ar fi închipuit de amintirea vie a primului ei amor defunct.

Când m-a v[zut pe mine îns[, a tres[rit din nou, ca =i cum s-ar fi g[sit fa\[în fa\[cu mortul de acum =aptesprezece ani. Când am întrebat-o de pre\ul od[ii, a închis ochii, s-a sprijinit de speteaza unui scaun =i, cu vocea bemolat[ca un tremolo de violoncel (bineîn\eles), mi-a r[spuns oftând:

— Cât vrei s[-mi dai dumneata...

M-am mutat, f[r[s[=tiu cât am s[pl[tesc =i, de trei ani, pre\ul od[ii mele a variat dup[dispozi\ia sufleteasc[a fiec[ruia din noi. Lotty e o femeie ideal[. Eu o iubesc fiindc[e cald[=i dulce ca o cea=c[de ciocolat[cu fri=c[.

*

Aeroplanele du=mane zburau acum pe deasupra casei noastre. Le auzeam mârâitul motoarelor, ca preludiul unui l[trat de câine. Bateriile noastre antiaeriene î=i înte\eau bubuiturile. De la începutul r[zboiului îns[, nici un aeroplan du=man nu fusese doborât, nici unul nu fusese scos din lupt[. Câte veneau, atâtea plecau. Era o distrac\ie macabr[, la care cei de sus nu luau parte decât ca spectatori inviolabili =i aproape chiar invizibili. Blestemul celor de jos nu-i putea nici ajunge, nici emo\iona. +i spectacolul acesta se repeta în fiecare zi, cu o precizie exasperant[, la aceea=i or[, ca acela=i num[r de bombe aruncate asupra ora=ului =i ca aceea=i inutil[interven\ie a obuzelor române=ti, fabricate în arsenalele ap[r[rii noastre na\ionale. Tragedia noastr[cotidian[se banalizase într-atât, c[publicul începuse, cu timpul, s[rid[ca la o pies[de Caragiale.

Simt c[Lotty e sup[rat[pe mine. Eu nu m[=tiu vinovat cu nimic. Dar mai =tiu c[, de câte ori este sup[rat[pe mine, Lotty are perfect[dreptate. Sunt un incorigibil. Iubirea femeilor îmi deviaz[acul busolei suflete=ti. La mine, steaua polar[s-a mutat în emisferul austral. Când e sup[rat[, Lotty scrâ=ne=te din din\i =i î=i preseaz[buzele ca ni=te Dardanele în miniatur[. De data asta, arhipelagul nu-=i mai amestec[apele cu Marea de Marmara.

— De ce e=ti sup[rat[, Lotty?

— +i de ce n-a= fi?...

— Te plictise=te r[zboiul?

— Ce am eu cu r[zboiul?...

— |i-e fric[de bombe ?

— Parc[frica te p[ze=te de moarte!...

Dup[câteva duzini de întreb[ri =i r[spunsuri în felul celor de mai

sus, reu=esc s[aflu c[azi-diminea\[, pe când dormeam, m-a c[utat o femeie acas[. Pentru prima oar[, o femeie vine la mine acas[. De trei ani, singura femeie care intr[în odaia mea e Lotty. Cu celelalte m[întâlnesc la cafenea, la redac\ie, la hotel, sau la ele acas[. Sunt curios s[=tiu cine a fost.

— N-a spus cum o cheam[?

— A spus c[=tii tu cine este.

— +i cum era? Tân[ra, b[trân[?...

— Iaa!... o biat[feti\[... o mucoas[!... A spus c[este elev[la Conservator.

De la Conservator cuno=team poate zece eleve, nu una singur[. Lotty, îns[, nu-mi d[r[gaz s-o ghicesc.

— Ea a spus... Dar cine poate =ti dac[este a=a?... Mie mi-a f[cut o impresie foarte proast[. A=a eleve de conservator nu se g[sesc decât pe la bariera Mo=ilor...

M[jur c[nu mi-am dat întâlnire acas[cu nici o femeie, c[dintre elevele de la Conservator nu cunosc decât pe sora unui coleg de redac\ie, care, de altfel, este logodit[cu un ofi\er de pe frontul de nord =i care, probabil, a =i plecat din Bucure=ti în Moldova, ca s[fie mai aproape de el.

Ne împ[c[m dup[un anume protocol, pe care, de trei ani, îl respect[m cu sfin\enie. Ce femeie delicioas[e Lotty!... Eu o iubesc fiindc[e cald[=i dulce ca o chifl[rumen[, abia scoas[din cuptor!...

Dup[ce s-a convins c[fusesem str[in de vizita elevei de Conservator, mi-a dest[inuit mica ei r[zbunare.

— Când mi-a spus: “Vreau s[vorbesc cu domnul Mircea B[leanu”, mi-a râs în fa\[...

— +i tu ce-ai f[cut?

— Ce s[fac?... Parc[puteam s-o bat!... I-am r[spuns: “Nu mai st[aici, domni=oar[drag[... S-a mutat de frica bombelor mai spre mahala...”

*

În momentul acela, sirenele fabricilor începur[s[sune mai r[gu=ite ca olifantul lui Roland la Roncevaux. Aeroplanele du=mane î=i f[cuser[obi=nuita plimbare de dup[-amiaz[=i plecaser[. Ora=ul începea s[-=i tr[iasc[iar parodia vie\ii impus[de înaltele ra\iuni de stat.

La ora patru trebuia s[fiu la biroul cenzurii, unde guvernul ad[-postise câ\iva din intelectualii cei mai de seam[ai \arii. Intelectual însemna: scriitor, ziarist, artist plastic, muzicant, actor, profesor, avo-cat, doctor =i, la nevoie, chiar militar activ. Eu unul întruneam aproape toate titlurile =i calit[\ile cerute unui bun cenzor — eram scriitor, ziarist, avocat =i, pe deasupra, prieten bun cu ministrul Instruc\iunii Publice, =eful cenzurii. Biroul cenzurii ca =i "Marele" sau diferitele alte Cartiere mai mici ale armatei, serveau de refugiu dezertorilor cu "bilet de voie". Aici se g[sea cea mai mare parte din animatorii r[zboiului, din vremea neutralit[\ii. Era natural, deci, ca statul s[se îngrijeasc[de soarta acestor superbi vizionari, pe care aurul ger-man nu-i putuse corupe.

Cei care prop[v[duisem intrarea în ac\iune pentru întregirea nea-mului, ne îndeletnicim acum cu cea mai calm[=i stupid[dezagre-gare a propriei noastre fiin\e. Dezlipim plicurile =i citim scrisorile ce nu ne sunt adresate nou[. Profan[m toate podoabele sanctuarelor suflete=ti: dragostea celor care se cheam[, curiozitatea celor care se caut[, ner[bdarea celor care se a=teapt[=i nedumerirea celor care se chinuiesc. Fiecare din noi este un fel de b[rbier al regelui Midas, care a descoperit ni=te noi urechi de m[gar, necunoscute înc[marelui pub-lic. Nimeni nu-=i poate îns[potoli mânc[rimea de limb[. +i trestiile vorb[re\e cresc pestetot — pe str[zi, prin cafenele, prin birouri, prin tramvaie =i chiar pe front.

M[simt obosit. N-am dormit toat[noaptea. Am jucat pocher cu colegii de la cenzur[. Pân[pe la miezul nop\ii eram în pierdere =i nu puteam pleca. Dup[miezul nop\ii eram în câ=tig =i iar nu puteam pleca. Când se lumin[de ziu[, am vrut s[plec, dar nu mi-am g[sit biletul de liber[circula\ie. De la pocher ne-am dus cu to\ii direct la birou. Nu =tiu ce-au f[cut ceilal\i. Eu îns[, pe la ora zece, m-am f[cut

bolnav =i-am venit acas[, s[m[culc. Dac[nu m[de=tepta Lotty, puteam dormi pân[seara. A= fi pierdut îns[spectacolul din strad[=i poate c[visul meu s-ar fi desf[=urat în decorul altor culori decât cele na\ionale.

În sal[m[întâlnesc cu domni=oara Viki. Fata seam[n[cu mama la p[r, la ochi, la nas =i la gur[. Cu timpul, probabil c[are s[semene =i la corp. De la tat[-s[u n-a mo=tenit decât obrajii pistruia\i =i înc[p[\ânarea omului de afaceri, de a nu renun\a la nimic din ce =i-a pus în gând.

Cu domni=oara Viki sunt în ve=nic[ceart[. Am prins-o de câteva ori uitându-se prin gura broa=tei. Nu =tiu pe cine spioneaz[— pe mine sau pe mam[-sa? Copiii au sim\urile mult mai dezvoltate ca oamenii maturi. B[nuie=te oare ceva, sau este o simpl[deprindere de copil prostcrescut? Dac[ar avea mai mult decât cincisprezece ani, curiozitatea ei m-ar încânta poate. Cum îns[nu-i dau nici o aten\ie, m[simt oarecum jenat când trebuie s[-i ascund prezen\a mam[-sei în odaia mea. Când îi aduc bomboane engleze=ti, strâmb[din nas ca =i cum i-a= da s[m[nânce chinin[, iar m[r\i=orul pe care i l-am dat anul acesta, dup[ce a trecut luna martie =i l-a legat la piciorul stâng, pe sub ciorap. Poate c[domni=oara Viki este un copil precoce. Lotty, îns[, crede c[toate aceste mici extravagan\e sunt influen\a pensionului. Dar pensioanele s-au închis odat[cu declararea r[zboiului =i Viki î=i continu[acum studiile acas[, cu Lotty =i cu mine.

Mi-aduc aminte de un principiu biologic: "Necesitatea creeaz[organul". Dac[Lotty n-ar fi avut o fat[, eu nu a= fi f[cut niciodat[pe profesorul de istorie =i dac[Viki n-ar fi avut cincisprezece ani, profesorul n-ar mai fi fost, poate, chiria=ul mamei sale.

— *Bonjour*, Viki.

— *Bonjour*, Mircea.

— Cum st[m cu istoria?

— Am ajuns la lupta de la Nicopole.

— Unde cre=tinii au fost b[tu\i de turci?

— Fiindc[Mircea Basarab =i-a tr[dat alia\ii...

R[spunsul domni=oarei Viki m[plesne=te ca un bulg[re de z[pad[drept în frunte. Nu cumva eleva începuse s[=tie mai mult[istorie decât profesorul?...

O mângâi în treac[t =i m[gr[besc s[cobor în strad[. În poarta casei îns[, m[a=teapt[o noua surpriz[. Agen\ii unui birou de pompe funebre \intuiesc tocmai o perdea de doliu pe echisonul c[reia, citesc ini\ialele numelui meu: M. B. Nu-mi vine s[-mi cred ochilor. Dac[la Bucure=ti po\i avea într-o singur[zi numai atâtea surprize, ce trebuie s[fie oare pe front?...

M[apropii timid de unul din ciocli =i-l întreb:

— Cine a murit, v[rog?

— Un domn de aici, de sus... A fost omorât de bombe.

— Nu cumva =ti\i cum îl cheam[?

— Moritz Braun=tein...

R[suflu adânc =i u=urat de cea mai stranie nedumerire ce avusesem pân[atunci în via\[. Era locatarul de la etajul al III-lea, de care auzisem, cu o zi înainte, c[fusese r[nit de o bomb[chiar în fa\a Po=tei.

Pornesc grabnic pe Calea Victoriei spre Cap=a. Pân[la ora patru aveam timp s[culeg =i ultimele nout[\i de la marele cartier al sedentarilor.

Aici g[sesc mobilizate toate for\ele disponibile ale inutilit[\ii omene=ti. Majoritatea o formeaz[ziari=tii =i pensionarii.

De ziari=ti nu se mai simte nevoie, fiindc[ziarele nu mai pot publica decât ce le îng[duie cenzura. Faptele sunt =ablonate dup[chipul =i asem[narea comunicatului oficial =i al informa\iilor dictate *ne varietur*. Cât despre comentariile scrise cu ap[de *fleurs d'oranger*, nu mai vorbesc. Ele întrec în banalitate =i platitudine pe cel din urm[analfabet guvernamental.

Adev[ra\ii candida\i la sinucidere îns[sunt pensionarii. De când s-a declarat r[zboiul, cea mai sinistr[parodie de activitate o desf[=oar[octogenarii. Solu\iile lor sunt ca sentin\ele Cur\ii de Casa\ie. P[sui\ii mor\ii au devenit campionii vie\ii. În lipsa celor care trebuie s[tr[iasc[, fiecare din ei încearc[s[se justifice pentru ce n-a murit înc[.

Într-un cerc mai zgomotos se discut[întâmplarea din strada Carol. Aflu în sfâr=it =i eu pentru ce negustorii arboraser[tricolorul na\ional, pe care poli\ia româneasc[avea s[-l întâmpine, pentru prima oar[poate, cu brutalitate, necuviin\[=i amend[.

Unul din ajutorii de primar ai capitalei adusese la Palatul de Justi\ie vestea unei mari victorii române=ti pe Arge=. +tirea se împr[=tiase ca fulgerul. Pân[s[ajung[la centru îns[, =tirea trebuia s[treac[, fatal, mai întâi pe str[zile Carol, +elari =i Lipscani. Negustorii, în majoritate evrei, crezuser[c[momentul e bine venit pentru o spontan[manifesta\ie de simpatie =i lealitate fa\[de \ara în care nu tr[iau înc[cu titlul de cet[\eni legali. +tirea, îns[, era fals[. Imbecil sau extrem de distrat, ajutorul de primar min\ise sau fusese min\it. Adev[rul era altul. Armata noastr[suferise o nou[înfrângere, gra\ie neglijen\ei sau tr[d[rii unui general, care fusese chiar destituit =i trimis în judecata Cur\ii Mar\iale. În primul moment, exuberan\a patriotic[a negustorilor din strada Carol fusese interpretat[ca o manifesta\ie de simpatie fa\[de puterile centrale, spre care majoritatea sentimentelor evreie=ti oscilase pe fa\[, tot timpul neutralit[\ii noastre. Când s-a aflat de isprava ajutorului de primar, era prea târziu. Simbolul patriei fusese terfelit de îns[=i puterea executiv[a statului.

În cafenea nu se discuta decât gafa poli\iei. Aceasta era, de altfel, singurul fapt la ordinea zilei. Noua noastr[înfrângere nu mai impresiona pe nimeni. Opinia public[se obi=nuise s[priveasc[situa\ia, cu resemnarea unui bolnav ce trebuie operat de apendicit[. Tr[darea generalului produsese la început oarecare senza\ie. Nedumerirea bucure=teanului îns[nu tr[ie=te decât *ce que vivent les roses*. Îndep[rtata origine str[in[a tr[d[torului motiva îndeajuns gestul omului cu chipiu, de general român.

Cei câ\iva care încearc[s[însufle\easc[discu\ia, renun\[cople=i\i de indiferen\a celor mai mul\i. La Cap=a, respectul vârstei primeaz[greutatea ra\iunii. Fiecare din ei leagâ evenimentele prezente de amintirea unui pretins eroism personal. Închi=i ermetic în borcanele de sticl[ale trecutului, s-au pomenit deodat[cu etichetele =terse de

frec[tura anilor. Dulcea\a de cire=e amare se confund[cu pelteaua de gutui =i magiunul de prune cu =erbetul de zah[r ars. Lua\i în total sau în parte, aspectul personalit[\ii lor r[mâne acela=i. Dinastia Ptolemeilor scrie pe buc[\ele de zah[r cubic istoria întregirii neamului românesc!...

La masa din fund, un c[pitan în rezerv[peroreaz[:

— Pe vremea mea, când am trecut Dun[rea, la =aptezeci =i =apte.

De la o mas[de al[turi îns[îl înfund[un fost prefect în Basarabia:

— Când l-a v[zut Vod[-Cuza a=a dârz, i-a zis: Bravo, b[iete!... Na trei galbeni, s[te duci la |arigrad =i s[...

+i n-am mai auzit nimic. Am ie=it din cafenea cu un zâmbet pe buze =i cu o piatr[de moar[pe suflet.

Târziu detot, sau poate mai curând decât m-a=tept, m[vedeam =i eu într-un fotoliu de bunic sau la o mas[de cafenea, în mijlocul alor mei sau într-un azil de b[trâni, povestind, ca =i ei, ce s-a întâmplat pe vremea când eram... Da! Când eram mobilizat la biroul cenzurii, aeroplanele du=mane bombardau Bucure=tii de câte dou[ori pe zi. Tunurile noastre înghe\aser[la Arhanghelsk, iar escadrilele aeriene se r[t[ciser[pe Volga. Alia\ii ne mângâiau cu bile\ele dulci trimise prin telegrafia f[r[fir, iar ru=ii cântau “Boje \aria hrani” =i a=teptau ordine s[se bat[=i ei odat[— cu nem\ii sau cu românii — le era egal. Armata noastr[plecase la r[zboi preg[tit[ca pentru o vân[toare de iepuri. +i ca nepo\ii de mai târziu s[poat[pricepe mai bine cum se b[tuser[bunicii lor în prima faz[a r[zboiului pentru întregirea neamului, aveam s[le citesc din pove=tile conchistadorilor spanioli pasajul cuceririi Perului de c[tre Francisco Pizarro.

C[l[re\i necunoscu\i, îmbr[ca\i în fier, coborâr[de pe stâncile Anzilor. Unul din ei purta stindardul Castiliei =i Francisco Pizarro c[l[rea în fruntea lor. Incasul Atahualpa îi a=tepta cu dou[zeci de mii de peruvieni. Tovar[=ii lui Pizarro nu erau decât trei sute. Peruvienii îns[nu mai v[zuser[pân[atunci cai. Ei credeau c[cele dou[animale — c[l[re\ul =i calul — fac o singur[fiin\[, un fel de zeitate nou[cu dou[capete. +i Atahualpa, care se considera el însu=i un

zeu, înaint[în litiera lui de aur, înconjurat de marii preo\i, de fecioarele templului =i de solda\ii goi, înarma\i cu l[ncii de lemn. Credea c[, la vederea lui, fiin\ele necunoscute vor fi orbite de m[re\ia =i str[lucirea spectacolului =i vor îngenunchea umilite în fa\a st[pânului suprem al mun\ilor de aur. Pizarro îns[ridic[spada, invoc[pe sfântul Iacob =i c[l[re\ii =arjar[, în timp ce preo\ii cântau *Exurge Domine*. Armata oamenilor goi fuse parte distrus[, parte pus[pe fug[, iar Atahualpa c[zu prizonier. Ca s[-=i poat[rec[p[ta libertatea, incasul învins d[rui spaniolului înving[tor tot aurul s[u personal, apoi tot aurul supu=ilor s[i =i, în fine, tot aurul Anzilor Peruvieni. Dar aurul, ca =i p[catul, este tot o n[scocire a diavolului. El întunec[mintea =i pietrific[inima, exagereaz[nevoile vechi =i creeaz[pofte noi. +i când Atahualpa nu mai avu ce s[-i dea, înduio=at de suferin\a prizonierului s[u, Pizarro îl d[du pe mâna Inchizi\iei...

*

Cupola Ateneului ce se pr[bu=ise peste mine, în vis, devenea astfel simbolul realit[\ii nem[rturisite. B[t[ile în u=[, cu care Lotty parodiase f[r[s[vrea începutul Simfoniei a V-a, r[sunau, de data asta, mult mai puternic în u=a z[vorit[de minciunile trecutului, a unui neam întreg.

Nu =tiu cine era, ce dorea, cât cerea =i pân[când avea de gând s[mai bat[înc[... Ecoul luptelor de pe front, îns[, îmi asurzea urechile ca ni=te cioc[nele de \ambal, cu nume =i sonorit[\i diferite: sol, sol, sol, mi bemol... fa, fa, fa, re!...

CUPRINS

II
SECRETELE +EFULUI DE CABINET

Toto Radian, unul din =efii de cabinet ai ministruluii de interne, îmi este prieten. De la el =tiu tot ce nu se poate afla la biroul cenzurii.

De când s-a declarat r[zboiul, cei doi =efi de cabinet fac de noapte mare, cu rândul, chiar acas[la ministru. Telefonul zbârnâie toat[noaptea =i telegramele, cifrate de cele mai multe ori, reclam[rezolv[ri urgente =i chiar imediate.

La noapte, =tiu c[e rândul prietenului meu. M[duc s[-l v[d. Simt nevoia s[stau de vorb[cu cineva, care mi-ar putea umple golul din suflet cu o =tire nou[— bun[sau rea; n-are importan\[. Presimt c[în jurul meu se preg[te=te ceva în ascuns. +tiu bine c[=i eu, ca =i al\ii, nu suntem decât un fragment din fresca decorativ[a unui zid cuprins de igrasie. Aceea=i soart[ne a=teapt[pe to\i. Fiecare, îns[, trebuie s-o întâmpine cu prestigiul propriei lui personalit[\i. Când ai posibilitatea s-o b[nuie=ti, te mângâi cu aparen\a unei dezrobiri con=tiente. Evenimentele nea=teptate îns[pun st[pânire pe tine ca un pumnal ce te-a lovit în timpul somnului. Un roman tip[rit complet într-un volum r[mâne de multe ori cu filele de la mijloc net[iate. Un roman tip[rit în fascicole îns[se cite=te capitol cu capitol, fil[cu fil[, rând cu rând. Simt dar nevoia s[-mi anticipez necunoscutul zilei de mâine, s[-mi controlez b[nuielile sufletului cu colaborarea ochilor =i a urechilor =i s[m[apropii de omul cu care m-a= putea întregi.

Ministrul de Interne locuie=te în strada Scaune. Drumul cel mai scurt este, dar, prin dosul Po=tei, strada Stavropoleos, Banca Na\iona-

l[, Bursa, statuia lui Mihai Viteazul, Universitatea, statuia lui Ion Br[tianu =i strada Bati=tei, pân[în strada Scaune.

Noaptea, ora=ul e sinistru. Nu sunt nici tramvaie, nici tr[suri. Din g[rile de la periferie, fluieratul locomotivelor nu mai p[trunde ca alt[dat[pân[în inima capitalei. Un tren f[r[fluierat de locomotiv[e ca o p[l[rie de mu=chetar f[r[penaj. Aproape nu se mai aude nici uruitul vagoanelor. +i cu toate acestea, noaptea circula\ia pe C.F.R. e mai intens[ca ziua.

Din când în când, un automobil cu farurile stinse trece pe lâng[tine, ca o fantom[. In toat[aceast[înscenare de film senza\ional nu se petrece îns[nimic misterios, în automobil nu poate fi decât un reprezentant al autorit[\ilor militare sau civile. Statul a rechizi\ionat toate automobilele particulare.

Gardi=tii stau lipi\i de ziduri ca ni=te *ex-voto*-uri pe care Poli\ia capitalei i-a închinat sfin\ilor Constantin =i Elena, patronii Bucure=tilor.

Lumini aprinse nu se v[d pe nic[ieri. Felinarele sunt vopsite cu negru, iar ferestrele caselor, oblojite cu jurnale sau hârtie colorat[, par bolnave de brânc[. Pe unde scap[din cas[întâmpl[tor câte o =uvi\[de lumin[în strad[, fereastra pare un ochi zbanghiu. Pân[=i \igara aprins[e ordin s-o \ii ascuns[în podul palmei, ca pe o perl[nedezghiogat[înc[din stridia bolnav[.

Toto e singur. Afar[de o servitoare =i gardianul de la poart[, nu mai e nimeni în cas[. Familia ministrului se mutase la mo=ie, în Moldova, chiar a doua zi dup[prima bombardare aerian[, iar ministrul plecase, misterios ca de obicei, în ora=, probabil ca s[vegheze ca Sfânta Genevieva pe somnul agitat al bietei capitale, în schimb, l[sase num[rul telefonului unde trebuia anun\at, în caz când ar fi fost nevoie de dânsul. Ciudat lucru îns[, num[rul acesta nu era trecut în cartea telefonic[, de=i domni=oara de la central[te punea imediat în leg[tur[cu el, oricând l-ai fi cerut, atât ziua cât =i la orice or[târzie din noapte.

Sosisem la timp. +eful de cabinet avea =tiri de o gravitate excep\ional[=i, pe deasupra, mai avea nevoie =i de serviciile mele.

— Bine c-ai venit, îmi strig[el, când m[v[zu intrând pe u=[. M[gândeam tocmai ce-am s[fac toat[noaptea singur =i cu sufletul sfâ=iat de atâtea emo\ii.

— +tiri proaste?

— Dezastru!...

— Spune repede... Ce s-a mai întâmplat?

În primul moment, Toto m[luase cu asalt. În clipa în care trebuia s[înceap[îns[dest[inuirile, se opri brusc =i m[privi cu spontaneitatea vorbitoare a unor lanterne electrice.

— Jur[-mi c[nimeni altul afar[de tine...

— Am în\eles, \i-o jur...

— Dac[s-ar afla mâine la cafenea, e nenorocire... S[=tii...

— Insi=ti degeaba… Doar m-am jurat. Afar[de mine n-o s[=tie nici tata, chiar de-ar învia...

— Iat[ce este...

+i =eful de cabinet r[sfir[pe birou câteva telegrame cifrate, pe sub rândurile c[rora ad[ugase cuvintele corespunz[toare din dic\ionar.

— E una pe care n-am putut-o descifra bine. E vorba îns[de mobilele =i colec\iile de art[de la Palat... =tii c[Pele=ul a fost ridicat =i trimis la Ia=i...

— Crezi c[nem\ii s-ar fi atins de ceva din castelul regelui Carol =i al Carmen Sylvei?...

— Paza bun[, trece primejdia rea. Acum se evacueaz[=i cele dou[palate din Bucure=ti. C[derea capitalei e chestie de câteva zile numai. Guvernul îns[ascunde adev[rul, ca s[nu se produc[panic[. Ministerele au început s[-=i împacheteze arhivele. S-au =i f[cut liste de func\ionarii care trebuie s[mearg[la Ia=i. Nu-i ducem pe to\i, fiindc[n-avem unde s[-i plas[m. Plevu=ca o s[r[mân[aici, s[lucreze sub ordinele unui girant al fiec[rui minister. Am ales tot unul =i unul. Numai filo-bo=i. Mâine noapte, la ora zece, pleac[din gara Mogo=oaia primul tren cu familiile func\ionarilor de la ministerul nostru... Dar s[=tii c[toate lucrurile astea se fac în secret. E cuvânt de ordine... Cine nu =tie s[-=i p[streze gura, r[mâne la Bucure=ti cu nem\ii.

Îl întreb atunci, cu oarecare temere, ca =i cum n-a= fi vrut s[-mi calc cuvântul dat.

— Dar cu noi de la cenzur[ce-ave\i de gând s[face\i?

— Probabil c[n-o s[v[evacu[m nici pe voi to\i. Trebuie s[ne restrângem pe cât putem. La Ia=i n-o s[fie nevoie de atâ\ia... De altfel, o s[g[sim =i pe acolo, ca =i pe aici, destui “învârti\i”.

Revoltat de ce s-ar fi putut întâmpla, ridicai tonul.

— S[=tii c[eu nu r[mân cu nem\ii nici mort. Mai bine cer s[fiu trimis pe front!...

Toto m[privi speriat:

— Dar cine-\i vorbe=te de tine?... Tu mergi, cu siguran\[, la Ia=i... Urmezi guvernul, familia regal[=i drapelul \[rii... Cum o s[r[mâi la Bucure=ti cu nem\ii?... Tocmai tu, care i-ai înjurat o via\[întreag[?... Nu vezi c[nu se poate?... E=ti copil, s[-\i închipui altfel!... Si-afar[de asta, cum o s[te lase ministrul tocmai pe tine la Bucure=ti?...

De=i extrem de banale, argumentele =efului de cabinet aveau aparen\a cauzelor câ=tigate. +i Toto continu[:

— Nu e, îns[, vorba de tine ci de altcineva: trebuie s[anun\ numaidecât pe Jenny s[-=i fac[bagajul imediat =i s[plece mâine noapte cu primul tren. Vreau s[scap de o grij[=i s-o =tiu la ad[post din vreme.

Doamna Jenny Vasilescu, nevasta unui colonel de pe front, era amanta prietenului meu, din ziua mobiliz[rii, când îi fusese prezentat[chiar de b[rbatu-s[u, un v[r al ministrului de interne. +i cum luna de miere, la aman\i, se prelunge=te tot timpul cât dureaz[=i dragostea, era natural ca Toto s[se gândeasc[, înainte de toate, la Jenny.

— F[-mi, te rog, un serviciu, drag[Mircea, îmi zise el cu oarecare reticen\[în voce.

Începusem parc[s[ghicesc. Ridicai din umeri =i cu aceea=i lips[de entuziasm, r[spunsei:

— Dac[e posibil; cu pl[cere... Te mai îndoie=ti?

— Iat[ce vreau s[-\i cer. Tu po\i circula noaptea. Ai bilet de voie. Nu?...

D[dui din cap în chip afirmativ.

— Vreau s-o anun\ pe Jenny chiar în noaptea asta. Când trebuie s[plece la drum, femeile nu sunt niciodat[gata la ora fixat[. Mi-e team[c[n-are s[aib[destul timp s[-=i fac[bagajul. Mâine, când am s-o pot vedea eu, o s[fie prea târziu. Nu vreau s[-i telefonez, fiindc[mi-e team[s[nu ne-asculte cineva pe fir... Fii dr[gu\ =i d[tu o fug[pân[în strada Nisipari... E abia zece =i jum[tate... Nu cred s[se fi culcat... Uite, o anun\ eu la telefon c[vii. Comunic[-i ce-\i spusei. |in absolut s[plece cu primul tren de mâine noapte, de [sta, cel pu\in, sunt sigur c[pleac[. Celelalte îns[... Dumnezeu =tie!...

Ghicisem exact. Îmi venea s[zâmbesc =i s[-i scuip în frunte fraza lui Moliere: *“Tu l’as voulu Georges Dandin!”*

Îmi p[strai îns[calmul =i demnitatea omului hot[rât s[duc[sacrificiul pân[la cap[t.

— S-a f[cut... N-ai nici o grij[. Într-un sfert de ceas, sunt acolo. Telefoneaz[-i numai, s[=tie c[vin.

Toto îmi strânse mâna cu c[ldur[=i, gr[bit, porni cu mine spre u=[. În clipa îns[când s[ne desp[r\im, m[scutur[de mâneca hainei.

— Apropo... Uitasem s[-ti spun...

— Alt[nenorocire?

— Da =i nu... Cum vrei s-o iei.... Mi-ai dat îns[cuvântul de onoare c[lucrurile astea r[mân între noi...

— Iar te-ndoie=ti de mine? Doar \i-am jurat !..

— +tii c[Lauren\iu Blebea e spion german?

— Nu se poate!

— Ba se prea poate. Am raportul detailat de la Siguran\a General[. Persoana din dosarul Günther trecut[cu o sut[de mii de lei, sub ini\ialele L. =i B., este nenea Lauren\iu al nostru!...

— Extraordinar!...

— Ba ceva =i mai extraordinar e c[a =i disp[rut... Nu =tiai?... Se crede c[s-a strecurat printre rândurile du=manului.

La surpriza asta nu m[a=teptam pentru nimic în lume. B[nuiam, bun[oar[, c[Bucure=tii au s[fie ocupa\i de nem\i. Dar c[Blebea ar fi putut fi spion... tr[d[tor de patrie!... A, nu... asta niciodat[! Nou-

tatea asta nu-=i putea g[si loc în capul meu, dup[cum trupele noastre nu-=i puteau g[si înc[punctul de rezisten\[pe front.

Lauren\iu Blebea era prietenul nostru. Transilv[nean de origine, dar venit în regat de copil mic, Blebea ne cunoscuse în clasa a V-a, la Liceul Laz[r, dup[ce sfâr=ise gimnaziul din Târgovi=te. De atunci încolo, mersese cu noi mân[în mân[, din liceu în universitate =i, dup[licen\[, în barou, în gazet[rie =i în vârtejul manifesta\iilor politice cu caracter na\ional, care marcase personalitatea vie\ii noastre de toate zilele, din ultimii ani. În timpul neutralit[\ii, Blebea fusese unul din cei mai dinamici animatori ai maselor populare, ori de câte ori venea vorba de înf[ptuirea idealului na\ional. Visul lui Mihai Viteazul era visul lui de toate zilele... În “Garda demnit[\ii na\ionale”, Lauren\iu Blebea era penajul alb al regelui Henric al IV-lea în lupta de la Ivry. La declararea r[zboiului, ceruse s[fie angajat ca voluntar =i trimis pe front cu prima companie de vân[tori ce avea s[dea ochii cu du=manul. Prietenii =i admiratorii lui, îns[, îl puseser[la ad[post. Un Lauren\iu Blebea nu trebuia s[moar[în mod stupid, de glon\ul r[t[cit al vreunui honved. La biroul cenzurii putea fi mai de folos atât fra\ilor de sub jugul maghiar, cât =i cercurilor diriguitoare din România liber[. Blebea vorbea curent =ase limbi =i scria cu u=urin\a rândunicii care încondeiaz[luciul apelor calme, cu hieroglifele zborului ei fantezist...

Iat[, dar, cu adev[rat un secret, pe care trebuia s[-l p[strez numai pentru mine, chiar dac[nu mi-a= fi dat cuvântul.

*

În strad[, acela=i întuneric, aceea=i lini=te, aceea=i lipsa de via\[, aceea=i nedumerire repetat[ve=nic: Unde-or fi oare Bucure=tii?...

Deocamdat[, Bucure=tii mei sunt în strada Nisipari! Gr[besc pa=ii, f[r[s[=tiu de ce. Ba da... Acum =tiu... Dac[gonesc nebune=te, înseamn[c[cineva încearc[s[m[ajung[din urm[. Pe mine, instinctul nu m[în=eal[niciodat[. Eu percep realitatea în dublu exemplar. Prima edi\ie nu se pune în vânzare niciodat[. E o edi\ie de lux, tip[rit[pentru

amatori numai. Publicul se mul\ume=te cu edi\iile obi=nuite, pe care le poate cump[ra în orice libr[rie. +i Toto, în momentul acesta, cite=te =i el, ca =i mine, ultima noutate din vitrina realit[\ii; citim împreun[, dar citim pe edi\ii diferite. Ochii lui m[urm[resc parc[prin întuneric, m[ajung =i m[ard în spate, ca r[suflarea fierbinte a zmeului din basmele populare. Am ajuns, îns[, la timp. U=a mi s-a deschis =i lumina din cas[m-a înghi\it lacom[, parc[de bucuria unei a=tept[ri sigure. Apoi, în urma mea s-a f[cut iar întuneric, iar lini=te, iar absen\[total[=i din mla=tina nedumeririi mute a crescut deodat[o p[dure întreag[de arbori lungi =i încovoia\i ca ni=te semne de întrebare.

Doamna Jenny Vasilescu m[întâmpin[îmbr[cat[într-un chimono japonez de m[tase neagr[, c[ptu=it cu m[tase verde =i pres[rat de ibi=i broda\i cu tot felul de culori: aripile cu fir de argint, ciocurile cu fir de aur, ghearele cu fir de m[tase purpur[=i ochii cu fir de m[tase roz[.

Amanta prietenului meu oscileaz[între patruzeci =i patruzeci =i cinci de ani.

Din p[rul ei negru, câteva =uvi\e albe =erpuiesc lipsite de orice disciplin[, ca =i râurile dintr-un atlas geografic. În lumina globului electric ascuns de un abajur violet, ochii ei negri cap[t[o u=oar[nuan\[de scrobeal[albastr[=i privirile ei severe mi se lipesc parc[pe frunte, pe obraji =i pe guler, ca ni=te m[rci po=tale pe un plic cu adresa indescifrabil[. Are nasul fin, lung, ascu\it =i alb ca lama unui cu\it de argint, gata s[-i taie în dou[buzele sub\iri, uscate =i rumene ca un cataif bine pr[jit. E înalt[ca un obelisc =i impun[toare ca o piramid[. Vocea ei gâlgâie ca un clarinet =i mi=c[rile corpului o îndoaie ca pe o floare a soarelui în asfin\it. Nu =tiu dac[e din cauza vârstei, a fizicului sau a sufletului pe care nu i-l cunosc înc[; dar personalitatea fiin\ei sale are ceva asem[n[tor cu clipa în care ziua se îngân[cu noaptea.

Amanta prietenului meu m[prime=te în camera de culcare. Fotografia colonelului (în m[rime natural[) m[prive=te nedumerit[din cadrul ei auriu de deasupra patului — probabil fiindc[nu m[cunoa=te

înc[. În noaptea aceea, m[vede intrând pentru prima oar[în odaia de culcare a nevestei sale.

Patul larg, pentru dou[persoane, p[streaz[, pe una din laturi, forma corpului ce-i mototolise cuvertura verde cu trandafiri ro=ii. Perna corespunz[toare e scofâlcit[ca un crater de vulcan. Pe m[su\a de noapte, globul electric lumineaz[eticheta unui tub de sticl[cu pastile de “Adalin[” =i titlul unui roman francez: *Nôtre Dame de Voluptés sans nombre*. Într-un col\ al od[ii, lavoarul î=i deschide bra\ele s[cuprind[parc[mai bine garnitura de por\elan alb cu floricele albastre =i mai ales generozitatea ligheanului în pântecele c[ruia a=teapt[ner[bd[tor ibricul cu ap[. Pe etajera de marmur[neagr[se în=ir[, ca figurile de =ah, tot felul de sticle cu parfum, ap[de colonie, ap[de gur[, tubul cu past[, peria de din\i, s[punul =i borc[nelul cu “Crême Simon” iar sub etajer[, umilit[ca o elev[pedepsit[s[stea în genunchi, ofteaz[o ma=in[cu spirt pentru înc[lzit apa. Al[turi, pe scânduri, bideul pudic î=i ascunde gra\ia concav[sub un prosop special. Tipicul “Salve”, cusut cu arnici ro=u, pare o inscrip\ie funebr[pe minusculul mormânt al condamna\ilor la moarte prin anticipa\ie. Celelalte prosoape atârn[, întocmite curat =i neîntrebuin\ate înc[, pe spinarea unui suport de aluminiu.

Doamna Jenny colonel Vasilescu nu cunoa=te înc[scopul vizitei mele nea=teptate. În primul moment pare jenat[. În jena ei îns[, ghicesc mai repede o atitudine calculat[. E jena demnit[\ii suverane pe care ar afecta-o, bun[oar[, fata “boierului”, surprins[stând de vorb[în fundul gr[dinii cu b[iatul primarului din sat.

Amanta lui Toto simte nevoia s[se explice, s[se scuze chiar.

— M[ierta\i c[v[primesc aici, dar celelalte od[i sunt a=a de reci, a=a de pustii... De când s-a început r[zboiul, nu-mi mai vine nimeni în cas[...

Cuno=team formula. De când s-a început r[zboiul, faptele curente ca =i problemele excep\ionale se explic[=i se rezolv[cu aceea=i formul[tipic[: “de când s-a început r[zboiul”...

Pân[mai ieri, toat[lumea =tia de ce trebuie s[înceap[odat[=i la

noi r[zboiul. De când îi purt[m în spinare îns[greutatea neb[nuit[, toat[lumea se întreab[: “De ce-o fi început r[zboiul?” A început fiindc[trebuia s[înceap[; dar de ce trebuia s[înceap[nimeni parc[nu-=i mai poate aduce aminte.

Ca =i mul\i al\ii, l-am prop[v[duit =i eu, f[r[s[-l fi dorit, l-am salutat, f[r[s[-l aplaud =i l-am judecat, f[r[s[-l condamn. +tiam c[r[zboiul este îns[=i imaginea vie\ii, c[el nu este acela=i pentru toat[lumea =i c[efortul colectiv al sufletului omenesc n-are s[-i poat[unifica, niciodat[, nici aspectul, nici mecanismul, nici ra\iunea.

R[zboiul este un obiect de art[, deopotriv[de inutil =i pre\ios. Un lucru este cu atât mai scump, cu cât este mai rar. Colec\ionarii de lucruri scumpe sunt tot atât de rari ca =i darul special de a nu vedea la fel ca toat[lumea. Când, îns[, oamenii ace=tia rari î=i expun colec\iile curiozit[\ii publice, mul\imea comun[casc[gura =i sufletul fiec[rui anonim simte nevoia s[se înfr[\easc[cu al celui care poart[cu adev[rat un nume.

R[zboaiele sunt ca muzeele na\ionale în care nu =tii de c[tre cine =i de unde au fost adunate atâtea podoabe. Unele au fost d[ruite, altele cump[rate, altele furate. Dar, toate launloc, formeaz[blocul compact al pre\iozit[\ii unui popor pe care indivizii r[zle\i nu au putut-o pune niciodat[în valoare. Deoparte =i de alta, exist[=i mor\i, =i r[ni\i, =i sc[pa\i teferi. Exist[, dar, exact imaginea podoabelor d[ruite, cump[rate sau furate. Dar pe deasupra acestor nomenclaturi personale, ca =i în via\a de toate zilele, exist[înving[tori =i învin=i...

De aici încolo îns[încep s[-mi declin competen\a de colec\ionar pentru muzeul na\ional. R[mân la colec\ia mea personal[, în care cel pu\in, =tiu c[nu p[strez nici un lucru cump[rat. E drept c[pe ici, pe colo, am furat =i eu câte ceva. Majoritatea, îns[, mi-a fost d[ruit[cu trupul =i cu sufletul.

Nu =tiu dac[din r[zboiul acesta vom ie=i înving[tori sau învin=i. Soarta poporului român nu st[în mâinile mele. Dar, în noaptea aceasta, eu trebuie s[fiu înving[tor!... Unde?... Acolo unde am fost sortit s[m[g[sesc. R[zboiul planeaz[pretutindeni. Frontul nu este decât

un simplu meridian militar, pe care fantezia Belonei nu l-a fixat înc[definitiv nic[ieri. El poate fi schimbat dup[împrejur[ri =i, la nevoie, poate trece chiar prin inima Bucure=tilor...

De când s-a început r[zboiul, toate vechile orânduiri s-au schimbat =i doamna Jenny colonel Vasilescu nu mai prime=te vizite decât în odaia de culcare.

Îi explic scopul vizitei mele. Caut fraze cât mai lungi, cât mai obscure, cât mai alambicate. Aproape nu m[mai pot în\elege eu singur. Amanta prietenului meu, îns[, m-a în\eles. Ea nu g[se=te nici un inconvenient s[plece la Ia=i chiar în noaptea urm[toare. Apropierea ei de frontul urmatei a IV-a, unde lupt[b[rbatu-sau, o mângâie de apropiata c[dere a Bucure=tilor ...

Ceea ce mi se pare ciudat îns[, e complotul nostru tacit contra lui Toto. Nu-i pronun\[m numele nici eu, nici ea. Eu nu vreau s[insist asupra unui nume echivalent cu o indiscre\ie. Ea, probabil, nu vrea s[-mi spuie mai mult decât îmi spusese Toto. Programul de a doua zi fusese hot[rât parc[de mine. Eu o preveneam de pericol, eu o trimiteam la Ia=i, ei îi rezervam locul într-un vagon oficial, eu veneam cu automobilul s[-i iau bagajele de acas[, eu o duceam la Mogo=oaia =i a=a mai departe, eu, eu, =i numai eu...

Nu =tiu ce se petrece în sufletul ei. De altfel, sufletul femeii nu trebuie niciodat[scos din carapacea lui de broasc[\estoas[. Trebuie s[fie un lucru hidos, =i ea, ca =i mine, sim\im poate, în momentul acela, prezen\a în odaie a persoanei absente, la care ne gândim amândoi, f[r[s[-i pronun\[m îns[numele... Dar care poate fi vina lupt[torilor din primele rânduri?... Atât mai r[u pentru cei din dosul frontului. Meridianul militar se schimb[cu o repeziciune vertiginoas[=i frontul celor dou[armate trece acum chiar prin strada Nisipari.

. . . .

Un fluierat prelung, ca un miorl[it de cotoi indecent, insult[majestatea funebr[a capitalei. Amanta prietenului meu tresare =i mâinile ei reci se întâlnesc, f[r[voie, cu mâinile mele calde.

— Ascult[!... Iar vine...

Fluier[turile se înmul\esc, în timp ce clopotele de la Mitropolie se târâse, obosite parc[, s[ajung[la periferia ora=ului.

Stingem lumina =i ridic[m transperantul. Proiectoarele electrice î=i plimb[pe cer fâ=iile de lumin[ca ni=te tulumbe de ap[ce stropesc o gr[din[din *O mie =i una de nop\i*. Tunurile au început s[bubuie =i ele =i zgomotul [sta de infern se concentreaz[parc[deasupra casei în care ne afl[m noi.

Vreau s[ies în strad[, dar dou[bra\e moi =i reci ca pielea de =arpe m[încol[cesc în pragul u=ii. Nu-mi dau seama dac[groaza de moarte e mai puternic[decât pofta de carne...

Elicele Zepellinului se aud acum b[tând aerul, ca o mori=c[de =indril[spânzurat[de b[iatul popii în vârful bradului din poarta bisericii. Din când în când, proiectoarele electrice îl prind ca într-un cle=te de foc. +rapnelele noastre îns[se sparg prea jos. +i Zepellinul se apropie nesup[rat, ca o havan[aprins[din vârful c[reia o mân[invizibil[i-ar scutura scrumul fierbinte pe noi.

Amanta prietenului meu tremur[în bra\ele mele =i parc[îngân[o rug[ciune. Era =i timpul!... Zepellinul a ajuns exact deasupra casei noastre, luminat ca un pridvor de m[n[stire, în jurul c[reia o maic[tân[r[bate toaca de poluno=ni\[.

Femeia din bra\ele mele se tope=te ca un iceberg]n drum spre ecuator. }i caut buzele =i-i sorb cu brutalitate r[suflarea scurt[=i agitat[, încerc s[-i vorbesc, dar ea nu-mi r[spunde. Elocven\a t[cerii începe s[-mi furnice trupul. M[apropii cu ea de pat =i m[împiedic de pisica ascuns[, pân[atunci, nu =tiu unde. Alarma ei strident[, ca o muzicu\[de tinichea, ne treze=te brusc din catalepsia momentului suprem de groaz[=i poft[reciproc[... Un urlet grozav coboar[atunci din v[zduh ca o Niagar[apocaliptic[=i o explozie formidabil[ne clatin[pere\ii, ne sparge toate geamurile, =i ne azvârle pe amândoi în pat — unul în bra\ele altuia...

Câteva clipe dup[aceea, corpurile noastre nu fac decât una =i aceea=i ciozvârt[de carne inutil[, intrat[în putrefac\ie...

. . . .

Acum e lini=te iar.

Bomba Zepellinului a d[râmat fa\ada casei vecine. Peste drum, locuie=te ata=atul militar al Rusiei.

Pericolul a trecut. De acum înainte, nu mai are de ce s[se team[. Mâine noapte, pe vremea asta va fi în drum spre Ia=i. Zepellinul =i aeroplanele du=mane nu vin decât pân[la Bucure=ti.

Ne =optim lucruri f[r[importan\[. Ne vorbim mai mult cu gesturile. Aproape nu mai avem nimic s[ne spunem. Epilogul unei victorii câ=tigate cu consim\[mântul adversarului e totdeauna penibil. Spre ziu[, nevasta colonelului m[întreab[:

— Spune-mi drept... De ce-ai venit azi-noapte la mine?

— Nu \i-am spus? Fiindc[m-a trimis Toto...

— +i altceva?...

— Altceva, nimic,

— N-ai venit cu nici un gând ascuns?

— P[i, dac[nici nu te cuno=team!...

Femeia din bra\ele mele tresare jignit[:

— S[=tii ca nu-mi placi. Prea e=ti s[lbatic...

La rândul meu, oftez plictisit =i r[spund cu o voce de fla=net[de panoram[:

— Parc[mai =tiu =i eu cum trebuie s[fiu!... De când s-a început r[zboiul!...

}n noaptea aceea, aflasem toate secretele =efului de cabinet al ministrului de interne. Dar singurul meu secret din noaptea aceea, prietenul meu n-avea s[-l afle niciodat[.

CUPRINS

III
CONVERTIREA DOAMNEI GRÜMBERG

E o diminea\[de sfâr=it de toamn[, cu soare — soare mult =i lacom ca pentru o desp[r\ire mai lung[. În v[zduh, parc[se fac preg[tiri de plecare la fel cu cele din Bucure=ti...

Înc[o noapte pierdut[. N-am dormit aproape deloc. Încep s[cred c[o partid[de pocher e mai pu\in obositoare ca o femeie. Parc[a= fi beat. Picioarele mi se îndoaie ca ni=te macaroane op[rite =i ochii împ[ienjeni\i încep s[vad[toate firmele magazinelor, scrise în limba german[.

Sosesc la birou cel dintâi =i m[postez la u=a pe care servitorii au lipit o fil[de registru, pe care s-a scris cu cerneal[violet[: “+eful cenzurii”.

+eful îns[a sosit înaintea mea. M[anun\ =i intru imediat.

Ministrul e tân[r, nervos =i distrat. Vorbe=te citind =i te ascult[fredonând. Dup[ce-ai sfâr=it ce-ai avut de spus, te întreab[de ce-ai venit. Tu începi s[repe\i =i dac[, întâmpl[tor, repetirea con\ine dou[sau mai multe fraze, ultimele sunt totdeauna sacrificate. Ministrul n-are timp s[asculte decât pe cea dintâi. De când s-a început r[zboiul, timpul se socote=te dublu, iar la biroul cenzurii, chiar triplu. Noroc îns[c[prietenia noastr[fur[câte ceva =i de la unul =i de la altul. De la el, o clip[mai mult de aten\ie; de la mine, un accent mai mult de îndr[zneal[.

— Am venit, Excelen\[, s[v[întreb, pe noi când ne evacua\i?

— Care voi?

— Noi, de la cenzur[... Func\ionarii ministerelor au primit ordin s[plece la Ia=i.

Ministrul =i-a ridicat ochii din telegramele cifrate =i m[prive=te nervos.

— De unde =tii lucrul acesta?

— La noapte pleac[din gara Mogo=oaia primul tren pentru Moldova.

— Foarte bine... S[plece s[n[tos.

— +i noi?

— Voi o s[pleca\i când o s[fie nevoie... Am eu grij[.

Apoi, distrat, continu[într-o alt[ordine de idei.

— Ce-a fost azi-noapte în strada Nisipari?

Tresar =i r[spunsul meu repet[întrebarea lui.

— A fost ceva în strada Nisipari? Nu =tiu nimic.

— Cum se poate? N-ai aflat înc[? Era s[-l cure\e pe Tatarinoff.

— A, da, da... =tiu... Credeam îns[c[s-a întâmplat altceva mai interesant...

Adev[rul e ca în strada Nisipari se întâmplase ceva =i mai interesant decât bombardamentul de azi-noapte. Pe la cenzur[îns[, trec numai faptele care ar putea fi date publicit[\ii.

Prind ocazia s[-i spun ce-aveam de spus.

— Excelen\[drag[, s[nu v[sup[ra\i, dar eu am s[v[p[r[sesc...

Nu speram, obosit cum eram, s[repurtez dou[victorii consecutive. Pentru a doua oar[, ministrul î=i ridic[ochii din telegramele cifrate =i m[plesne=te drept în frunte cu o fraz[umflat[ca o minge de fotbal.

— Ce? E=ti nebun?... Unde vrei s[te duci?

— A !... Nu v[fie team[, c[nu m[duc pe front... Vreau s[plec îns[din Bucure=ti. V[rog s[m[deta=a\i la biroul cenzurii din Ia=i. Mâine, poimâine, tot o s[veni\i =i dumneavoastr[. L[sa\i-m[s[plec m[car eu înainte... M[duc s[-mi fac deta=area =i vin cu ea s[mi-o semna\i...

Ministrul î=i vâr[iar nasul în telegramele cifrate =i, pe aria “=apte gâ=te potcovite”, fredoneaz[morm[ind:

— Bine, bine... Du-te, du-te...

*

La ora zece =i jum[tate eram posesorul tuturor actelor justificative cu care puteam c[l[tori la Ia=i, unde, pân[la noi ordine, r[mâneam la dispozi\ia biroului de cenzur[din capitala Moldovei.

Îmi dau seama bine c[plecarea mea din Bucure=ti nu este decât o dezertare deghizat[. Prietenii binevoitori mi-ar fi putut-o taxa chiar de la=itate. Dar la=itatea, ca =i eroismul, nu sufer[grade de compara\ie. Celor de pe front le puteam acorda dreptul s[vorbeasc[de r[u pe cei de la Bucure=ti. Celor de la Bucure=ti îns[, nu le dam voie s[=tirbeasc[nimic din blocul compact al la=it[\ii noastre comune. Localit[\ile geografice nu-i pot nici mic=ora, nici m[ri valoarea. La=itatea este de o uniformitate asomant[. O po\i pune în borcane cu etichete felurite. Dar ce folos? Ea r[mâne ve=nic aceea=i elocvent[cocard[unic[, pe care cei de la Ia=i sau de la Bucure=ti o poart[la fel cu cei de la Paris, Londra, Roma, Viena =i Berlin, prins[în butoniera hainei civile sau militare, în partea stâng[, deasupra inimii. Nimeni nu se na=te erou, dup[cum nimeni nu b[nuie=te c[s-a n[scut la=. Dar eroismul distruge =i la=itatea conserv[. Cine pleac[de acas[cu gândul s[fie erou, risc[s[nu se mai întoarc[. Eu plec cu gândul s[m[întorc. Dac[sunt la= fiindc[vreau s[tr[iesc, atât mai bine... Tr[iasc[la=itatea!...

Cedez, dar, eroilor aureola trecutului =i întreaga împ[r[\ie a pioaselor aduceri-aminte. Eu îmi rezerv nebulozitatea zilelor de mâine =i ner[bdarea sfâr=itului care vreau s[-l tr[iesc la fel dup[cum l-am început. Mi-e sete înc[de via\[. O sorb cu l[comia dezghe\ului de prim[var[=i parc[tot nu m[pot s[tura. M-am ascuns în fundul pivni\ei =i n-am s[ies de acolo, pân[ce nu voi goli butea de vin pân[la fund.

Când voi fi s[tul, îmi voi permite luxul s[fiu =i eu erou. Am s[contribui, probabil, =i eu cu câteva rânduri în c[r\ile de citire ale elevilor din clasele primare. Voi avea funeralii na\ionale =i copiii eroilor de azi vor r[mâne repeten\i, dac[nu-mi vor =ti biografia. Pân[atunci îns[, nu dau voie nim[nui s[atenteze la libertatea la=it[\ii mele de a voi s[tr[iesc. Nu vreau s[m[gândesc înc[la formula eroismului, cu

care voi emo\iona pân[=i pe antreprenorii de pompe funebre. Doresc s[am nevoie de ea cât mai târziu posibil =i dac[se poate chiar la “calendele grece=ti”...

Plec, a=adar, la Ia=i. E primul meu act de eroism. La=itatea celor de la Bucure=ti a început s[m[dezguste de mine însumi. Plec singur fiindc[eroismul este personal, nu colectiv. Mi-e team[îns[c[la Ia=i voi g[si aceea=i atmosfer[ca la Bucure=ti. La=itatea e o boal[contagioas[. Probabil c[voi g[si =i acolo o propriet[reas[, voi avea colegi de birou =i cu unul din ei, pe care îl voi sim\i mai aproape de sufletul meu, voi lega o prietenie mai mult sau mai pu\in interesant[. Voi schimba Calea Victoriei cu strada L[pu=neanu, voi citi ziarele cu dou[zeci =i patru de ore întârziere =i voi privi evenimentele prin deschiz[tura unui unghi obtuz. În schimb, nu voi mai auzi clacsonul automobilului regal, clopotele de la Mitropolie =i bateriile noastre antiaeriene — sinecuristele r[zboiului.

Lotty m[întâmpin[furioas[. Dou[nop\i de-a rândul n-am dormit acas[, =i, în lipsa mea, eleva de la Conservator m-a c[utat din nou. De data asta, mi-a l[sat un plic “personal”, pecetluit cu cear[mov.

Domni=oara Gabriela Movileanu m[roag[s[intervin pe lâng[directorul Teatrului Na\ional s-o angajeze ca probist[. Regret. Dar cum sunt nevoit s[plec la noapte, nu-i pot fi de nici un folos. De altfel, asemenea servicii nu se fac decât femeilor pe care le po\i vedea mereu. Eu, îns[, nu-mi pot amâna plecarea =i domni=oara Gabriela, probabil, n-are s[vin[dup[mine la Ia=i.

Vestea plec[rii mele nea=teptate produce în micul apartament al doamnei Grümberg exact emo\ia întregii capitale din ziua primului bombardament al aeroplanelor du=mane. Abia în momentul acela îmi dau seama, cu adev[rat, ce mare lucru este s[po\i fi erou. La=itatea mea începe s[oscileze între siguran\a avantajelor mele sentimentale =i avantajele siguran\ei mele personale.

Lotty plânge. Pân[ast[zi n-am v[zut-o înc[plângând. Nu mi-am închipuit niciodat[o femeie plângând pentru mine. Lacrimile ei m[

încânt[=i m[umilesc în acela=i timp. Uciga=ul, nedescoperit înc[, simte nevoia s[aprind[o lumânare la icoana Maicii Domnului.

Lotty îmi aduce aminte c[sunt un om care, pân[atunci, nu se întrebase înc[cine este. Îmi promit solemn îns[, c[dac[nu va fi prea târziu, la Ia=i voi sta de vorb[=i cu în\eleptul Socrate.

Bagajul meu se compune dintr-un cuf[r =i dou[geamantane — rufe, haine, câteva c[r\i, o caramanie, dou[estampe japoneze, un Iser =i trei icoane. Lotty prive=te cu ochi umezi, cum se gole=te odaia de sufletul ultimilor ei trei ani. Îi las, în schimb, biblioteca aproape complet[, câteva str[chini vechi, un bronz de Br[ncu=i, prea greu s[-l iau cu mine, =i afi=ele ilustrate ale lui Toulouse-Lautrec, cu Aristide Bruant =i Yvette Guilberte.

U=a ambarului scâr\âie ca un r[mas bun, sugrumat de o presim\ire trist[. Rafturile miros a lev[n\ic[=i “Cuire de Russie”. Lev[n\ica e parfumul trupului ei. +i trupul ei, trei ani de zile, l-am p[strat parc[închis în acela=i flacon cu parfum de la Guerlain.

Icoanele sunt pline de praf. Lotty le scutur[cu religiozitatea unei c[lug[ri\e care îngenuncheaz[în fa\a altarului. Lotty nu crede în icoane. Dar icoanele sunt simbolul religiei mele. +i, trei ani de zile, religia mea a fost religia ei.

Când le a=ez în cuf[r, Lotty m[atinge u=or pe um[r. Parc[nu îndr[zne=te s[-mi spun[ce vrea. M[întreab[, în schimb, cu ochii, cu sufletul =i cu sfin\enia clipei când se coboar[un mort în groap[.

— Vrei ceva, Lotty?

— Le iei pe câte=itrele?

— Vrei s[-\i las =i \ie una? =i Lotty izbucne=te din nou în plâns. Vrea s[p[streze =i ea o icoan[. O vrea pe sfânta Paraschiva, pe sfânta Vineri, pe sfânta Venera...

De unde =tie Lotty lucrurile astea? Unde le-a citit? Cine i le-a spus? Cine i-a deschis sufletul s[cread[=i ea în ele?...

Îi las icoana cu mândria perpetu[rii propriei mele st[pâniri în odaia asta, de unde plecam f[r[s[=tiu dac[am s[m[întorc vreodat[.

Bagajul este gata. La ora cinci, vine un servitor de la cenzur[s[mi-l duc[la Mogo=oaia. La noapte se îmbarc[numai persoanele.

Afar[e înc[soare. În odaie s-a întunecat îns[, ca într-o dup[-amiaz[gr[bit[de toamn[târzie. Asfin\itul de aici preg[te=te r[s[ritul de dincolo. Ne privim ca primii oameni goni\i din raiul fericirii eterne. În jurul nostru, nimic altceva decât umbra propriei noastre nedumeriri. Drumurile care duceau la Roma, se întorc fiecare spre locul de unde porniser[la început...

Pe capacul cuf[rului boltit ca spinarea unui elefant sacru ne alipim atunci sfio=i ca într-o poveste de pe malul Gangelui =i por\ile Nirvanei se deschid s[ne ad[posteasc[din nou împreun[, dar numai pentru o singur[clip[=i pentru cea din urm[oar[.

*

Cobor s[-mi fac provizii pentru drum. Pre\urile s-au întreit. Negustorii au început s[ascund[marfa. O p[streaz[probabil pentru armata german[. Peste zece, cincisprezece zile, au s-o dea poate chiar gratuit.

Un coleg de la cenzur[m[opre=te în fa\a Terasei Otetele=anu.

— E adev[rat c[pleci la Ia=i?

— Adev[rat, dar numai pentru câteva zile. Am o misiune special[.

— A=a da, în\eleg =i eu... Trebuie s[fie o plictiseal[acolo... Ceva groaznic!... =i apoi, =tii c[nu mai e nici un pericol. Situa\ia s-a schimbat complet. Ru=ii au primit ordin s[atace. De acum, s[te \ii!... Te pui cu colosul de la nord?... Ai v[zut pe hatmanul cazacilor din Kuban?… Un tip admirabil... Un erou de tragedie clasic[, îmbr[cat în costum de operet[vienez[... Am tras cu el azi-noapte un chef la “Flora”! … =tii ce frumos se vedea Zepellinul de la =osea? Ceva feeric!... Ne-a plictisit el destul, nu-i vorb[; dar acum i s-a înfundat =i lui... N-ai aflat?... L-au doborât ai no=tri azi-noapte. Uite-l coto, la “Independance”. Hai s[trecem s[-l vedem...

+i colegul meu de la cenzur[m[ia cu mâna stâng[de bra\ =i cu dreapta face un gest semnificativ strigând:

— “Alivoar, \[\ico... =i s[-mi scrii pe glaspapir?...” În vitrina de la

“Independance” o bucat[de stof[cauciucat[, rupt[neregulat =i pe alocuri ars[=i înnegrit[de fum, se r[sf[\a obraznic, încurajat[de afi=ul care o explica mul\imii de “casc[-gur[”:

Fragment din Zepellinul doborât azi-nopte
la Cioc[ne=ti
de bateriile noastre antiaeriene
de la fortul Chitila.

În fa\a vitrinei, publicul se înghesuie ca la poman[. Se fac glume =i chiar comentarii serioase. Se explic[materialul din care e f[cut[învelitoarea unui Zepellin, se poveste=te cum a fost ochit =i doborât =i, printre cele câteva sute de persoane care se perind[cu greu prin fa\a vitrinei, se g[sesc chiar =i foarte mul\i martori oculari ai acestei prime =i str[lucite victorii a artileriei noastre antiaeriene.

Colegul meu de la cenzur[este entuziasmat. Intr[în vorb[cu to\i necunoscu\ii care îi ies în cale =i cu vocea de stentor afirm[, cu autoritatea atribu\iei sale oficiale, c[dezastrul Zepellinului s-a petrecut a=a dup[cum îl poveste=te un c[ru\a= din dosul Filantropiei.

Mie, îns[, nu-mi vine s[cred nimic din tot ce v[d =i aud. Asistasem cu o zi înainte la terfelirea tricolorului na\ional =i m[întrebam dac[învelitoarea Zepellinului din vitrin[nu este cumva tot opera vreunui ajutor de primar imbecil. Eu r[mâneam la informa\iile mele. +eful de cabinet al ministrului de interne îmi spusese chiar mai mult decât trebuia. =i Toto Radian nu =i-ar fi trimis amanta la Ia=i, dac[Bucure=tii n-ar fi fost condamna\i s[cad[peste câteva zile.

*

Înaintea plec[rii, simt nevoia s[mai vad o dat[ora=ul în care m[n[scusem, f[r[s[-i fi putut închina nimic din dragostea pentru locul natal. Bucure=tii mi-erau str[ini ca un tat[vitreg. Parodia asta de ora= somptuos =i ridicol ca o balig[uscat[, depus[cândva, întâmpl[tor,

între mocirlele din Tei, Colentina, Floreasca =i Her[str[u, nu hr[nise ani de-a rândul decât pe agen\ii electorali ai diferitelor partide politice.

Bucure=tii n-au fost, nu sunt =i probabil nu vor fi niciodat[un ora= adev[rat. Ca s[poat[tr[i, ora=ele, ca =i oamenii, au nevoie de un anumit organism: inim[, pl[mâni, aparat digestiv, c[i respiratorii, sistem nervos, creier =i tot ceea ce un doctor în medicin[ar putea spune mai complet decât mine. Bucure=tii n-au nimic din toate acestea. Au numai un amestec de ma\e, pe care planul ora=ului le nume=te str[zi. Strâmte =i sucite ca ni=te gâturi de cocostârci sugruma\i de eticheta gr[dinii zoologice, str[zile Bucure=tilor au pavajul pestri\ =i niciodat[complet. Pl[cile de bazalt ale trotuarelor sunt mobile ca ni=te clape de pian, felinarele sparte, rigolele pline de noroi =i canalele împu\ite. Locurile virane nu-=i au niciodat[în regul[actele st[rii civile, iar cl[dirile din epoca troglodit[î=i prelungesc provizoratul la infinit cu certificatele de s[n[tate edilitar[, eliberate chiar de domnul primar care mai este în acela=i timp =i corifeu politic, deputat sau senator, candidat la un portofoliu ministerial, membru în zece, dou[zeci de consilii de administra\ie =i multi-multi-multimilionar. Bucure=tii î\i fac impresia unei imense gr[dini f[r[st[pân. Punga=ii, vagabonzii, înfometa\ii =i tot felul de oameni f[r[c[p[tâi intr[în ea nesup[ra\i de nimeni — unii s[-i fure fructele, iar al\ii s[-i murd[reasc[peluzele cu produsul necesit[\ilor fizice. Pe harta Europei, capitala României este însemnat[cu un rotocol mare cât, bun[oar[, capitala Fran\ei sau a Angliei. H[r\ile geografice îns[, probabil c[sunt f[cute de oameni care n-au c[l[torit niciodat[. De=i trec drept capitala României, Bucure=tii propriu-zis nu sunt ai nim[nui, fiindc[România îns[=i nu este decât uzufructul unui cerc restrâns de oameni, care mâine nu mai sunt nici ei cei de ast[zi. Mâine, îns[, probabil c[Bucure=tii vor fi ai nem\ilor!...

Nu-mi plac Bucure=tii. Dar desp[r\irea asta m[înduio=eaz[. Calea Victoriei, mai ales, o s[-mi aduc[aminte totdeauna de fosforescen\a unic[a femeilor ei !...

Am ajuns în fa\a gr[dinii Ateneului. Hai s[-l mai v[d o data pe...

Pe cine?... Nu =tiu... Vad eu ast[zi toate lucrurile r[sturnate sau statuetele atenei=tilor îmi r[stoarn[no\iunea limitei, de la care zbieretul m[garului nu mai poate fi luat drept acompaniament de contrabas?...

Doamne, Doamne!... m[gândesc eu. Dac[fatalitatea a voit s[vin[nem\ii ca st[pâni la Bucure=ti, d[-le cel pu\in ideea s[topeasc[bronzurile astea inutile, care vat[m[ochii celor vii =i p[teaz[prestigiul celor mor\i — Dumnezeu s[-i ierte!...

M[doare în suflet perspectiva prezen\ei du=manului la Bucure=ti. Dar, ca un bun patriot ce sunt, nu v[d alt[solu\ie s[sc[p[m de ru=inea monumentelor noastre artistice. Statuile, din gr[dina Ateneului mai ales, p[rc[sunt un joc de popice. Mai lipse=te butoiul cu bere, untul proasp[t =i leg[tura cu ridichi de lun[.

Figura alegoric[de pe soclul poetului +erb[nescu s-a îmb[tat de alcoolul indiferen\ei publice =i s-a rostogolit ca simbolul eternit[\ii în nisip. Traian Demetrescu, cioplit în marmur[, pare o biseric[de ca=... Mânca-\i-ai opera, autorule, împreun[cu comitetul ei de recep\ie!...

Puvis de Chavannes n-a putut picta marea fresc[din sala Ateneului, fiindc[pontifii frumosului de pe vremea aceea au g[sit c[cerea prea mult dou[sute de mii de lei. În schimb, îns[, de ru=inea monumentelor ridicate mai târziu în gr[din[, Ateneul n-are s[poat[pl[ti cât îl vor \ine temeliile...

Plec mai departe. Dar Bucure=tii sunt aceia=i pestetot. Aproape la fiecare col\ de strad[, statuile marilor oameni care îl cinstiser[în via\[, se întrec, care mai de care, s[-l necinsteasc[dup[moarte. *De mortuis, nihil nisi bene*. Dar, atunci, ce rost mai au statuile astea oribile, cu care li se tulbur[eternitatea somnului de pe lumea cealalt[?... Ce bine e s[nu fii erou!... Scapi de admira\ia urma=ilor =i de r[splata statuii inevitabile, cu care \i se denatureaz[=i figura =i activitatea vie\ii.

Nu mai vreau s[mai v[d nimic. M[duc mai bine acas[. În odaia mea voi g[si, cel pu\in, atmosfera prielnic[în care s[-mi pot reconstitui fericirea mediocr[dar complet[din ultimii trei ani.

R[zboiul m-a oprit la jum[tatea drumului. Nu =tiu unde a= fi pu-

tut ajunge, îmi dau seama îns[c[, de acum înainte, drumul începe s[urce. +i când urci, \i se pare c[nu mai ajungi... M[mângâie doar ideea c[nu sunt singur. În situa\ia mea se g[sesc atâ\ia al\ii înc[, o întreag[pleiad[de egocentrici matricula\i cu nume =i grade deosebite, ca =i cum via\a ar fi legiferarea unui serviciu militar obligatoriu. Suntem o clas[de oameni aparte, o categorie bine distinct[, sau, mai precis, o întreag[genera\ie. Suntem genera\ia celor sacrifica\i!... Mâine, efectele acestui sacrificiu vor constitui, poate, actele eroismului nostru de azi.

La încruci=area bulevardelor cu Calea Victoriei, m[opresc din nou. Spre Cotroceni apune soarele. E poate ultimul meu apus de soare din anul acesta, la Bucure=ti!...

Bulevardul Elisabeta se întinde drept ca un bra\ de atlet, în palma c[ruia soarele pare o portocal[de Jaffa. Colo, la dreapta, e Ci=migiul cu idilele scurte =i obscure ale anilor de =coal[. Al[turi e Liceul Laz[r. Acolo l-am cunoscut pe Lauren\iu Blebea. Tr[darea lui Blebea îndurereaz[parc[orizontul apusului. Mai departe, e Dâmbovi\a cu podul Sfântul Elefterie. Acolo se descarc[iarna c[ru\ele prim[riei de z[pada ridicat[de pe str[zi. Vine apoi Facultatea de Medicin[— corcitur[arhitectonic[=i, al[turi de ea, c[su\a în stil românesc a nu =tiu c[rui om de gust. Proprietarul casei =i arhitectul se confund[, îns[, mai întotdeauna. Palatul Cotroceni tânje=te ca un tort de fisticuri în vitrina unei cofet[rii. De când s-a început r[zboiul îns[, cine mai m[nânc[pr[jituri ?... Pâinea cea de toate zilele este =i mai neagr[, =i mai mic[, =i mai scump[, =i mai amar[!...

M[întorc acas[cu sufletul sc[mo=at de impresia recent[a unei înmormânt[ri. N-am îngropat pe nimeni, în jurul meu îns[, pe zi ce trece, v[d deschizându-se atâtea gropi, c[una din ele nu se poate s[nu fie preg[tit[pentru mine.

La=itatea are o mare superioritate asupra eroismului. Te \ine într-un contact mai des =i mai apropiat cu dumnezeirea. Rug[ciunea nu este decât exteriorizarea la=it[\ii. Simt nevoia s[m[rog. Unde? În odaia mea a mai r[mas o icoan[— icoana sfintei Paraschiva, pe care mi-a

cerut-o Lotty. Deschid u=a cu capul plecat, a=a cum se intr[într-o biseric[, =i umilit, încerc s[-mi ridic ochii spre peretele dinspre r[s[rit. O lumin[vie, neb[nuit[, necunoscut[înc[, m[încremene=te în prag. Pupilele mi se dilat[ca un g[lbenu= de ou r[scopt, =i sufletul îmi picur[parc[printre buze, ca un izvor sc[pat din stânc[, pe jgheabul lui de lemn de brad.

Icoana era la locui ei, acolo unde, timp de trei ani, st[tuse nemi=cat[. De data asta îns[, privirea sfintei Paraschiva nu mai era încruntat[ca mai înainte…

O candel[ardea dedesubtul ei...

În odaia din care trebuia s[plece un om, intrase un suflet! ...

Chem pe Lotty. Convertirea evreicei m[uimise. Nu =tiam dac[sunt eu cauza. Dar autorul acestei str[lucite convertiri sim\ea c[sarcina ce-i fusese încredin\at[, f[r[s[fi cerut-o, întrece cu mult puterile lui suflete=ti. Eu nu puteam fi apostol, fiindc[apostolii nu propov[duiesc în numele lor personal, ci în numele unei idei de care sunt st[pâni\i. St[pânul meu îns[eram EU. Mie singur îmi fusese dat s[m[supun =i numai pe mine singur m[pream[risem, dup[slabele dar deplinele mele putin\i!… Cine putea fi dar apostol?... Icoana lui Ioan Botez[torul pleca cu mine la Ia=i...

— Mie mi-ai preg[tit surpriza asta, Lotty?

— Te sup[r[?

— Nu... dar... untdelemnul de candel[miroase greu… împute odaia...

— Las[c-am s[-l miros eu... n-ai s[-l miro=i tu…

— Cum a=a?… Ai de gând s-o \ii aprins[=i în lipsa mea?

— +i de ce nu?... Parc[tu ai fost vreodat[credincios? Sau ai s[fii la Ia=i mai mult decât ai fost la Bucure=ti?… Cum vrei s[-\i ajute Dumnezeu =i sfin\ii, dac[nu le aprinzi la icoan[=i o candel[?… Icoana este doar un trup de lemn… Dumnezeu adev[rat îns[este în lumina candelei!…

— +i te-ai gândit la mine, când ai cump[tat-o?

— La tine, la mine... totuna este... O candel[în casa omului nu stric[... N-ai auzit?... De mâine nu ne m[i d[electricitate deloc...

*

În antret îmi iau r[mas bun de la domni=oara Viki. Vreau s-o s[rut. Viki se fere=te, îns[. Î=i astup[fa\a cu ambele mâini, se trage înapoi =i î=i tremur[capul ca o frunz[de plop. Lotty o ceart[.

— Nu-i frumos ce faci, Viki... S[rut[pe Mircea. Dar Viki nu se supune. R[spunde numai prin deschiz[tura palmelor cu vocea gângav[, ca =i cum i-ar fi r[mas în gur[un sâmbure de piersic[.

— Pe copii, numai p[rin\ii îi s[rut[...

O rog atunci pe Lotty:

— S[rut-o din partea mea =i ureaz[-i s-o g[sesc s[n[toas[, cuminte, mare =i frumoas[…

Pe scar[îns[, m[ajunge un tronc[nit gr[bit de pa=i. E Viki.

— Ce s-a întâmplat, Viki?

— Nimic. Vreau s[-ti dau ceva... =i-mi întinde un mototol de foi\[alb[.

— Ce e asta?

— Ai s[vezi... Dar s[nu-l desfaci aici. |ine-l pân[dup[ce pleci... =i s[-l p[strezi... Auzi?... Te rog s-o p[strezi =i s[mi-o ar[\i când ai s[te întorci...

M[simt înduio=at. Nu =tiu ce poate fi în foi\a asta de hârtie alb[. Dar parc[încep s[ghicesc ce este în sufletul acestei copile de cincisprezece ani. O cuprind în bra\e =i, de data asta, Viki se las[în voia mea. O s[rut apoi pe frunte, pe ochi =i pe gur[....

În strad[, desfac pache\elul =i curios m[chior[sc prin întuneric s[v[d darul Vikei. E o cruciuli\[alb[— poate s[fie chiar de argint — o cruce gamat[, cu vârfurile îndoite ca simbolul infinitului din zvastica indic[.

Darul nea=teptat al unui copil e cea mai sigur[proorocire de noroc. O pip[i cu emo\ie =i dragoste =i degetele mele îi mângâie cele patru col\uri în care litera V — ini\iala numelui ei — se repet[parc[mereu, la infinit, tot de câte patru, patru, patru, patru ori.

CUPRINS

IV
ARMATA RUS{ INTR{ ÎN AC|IUNE

Pe =oseaua Kiseleff automobilele se \in lan\, ca în zilele când sunt curse de cai. Dac[n-ar fi noaptea, felinarele stinse =i lanternele ma=inilor c[ptu=ite cu foi\[albastr[, ai crede c[r[zboiul a trecut =i via\a de toate zilele =i-a reluat mersul ei normal.

Ironia cerului se manifest[printr-o lun[la primul p[trar =i prezen\a complet[a stelelor dup[m[rimea =i importan\a lor. Ai zice, o reprezenta\ie de gal[, la care, din cauza întunericului din sal[, nu se v[d decât decora\iile înal\ilor demnitari ai statului, care umplu lojile =i primele scaune cu bilete gratuite. Sunt singurele spectacole, de altfel, unde asisten\a, de=i cu totul str[in[de ce se petrece pe scen[, face parte integrant[din ansamblul spectacolului.

Gara Mogo=oaia este ticsit[de lume. B[rba\i, femei, oameni maturi =i copii forfotesc, \inându-se de mân[s[nu se piard[. “Orbii” lui Maeterlinck au reu=it în fine s[se reprezinte =i în România. Se vorbe=te pe =optite =i frazele scurte sunt pres[rate cu oftaturi lungi, de parc[nu se mai sfâr=esc. Cei care se recunosc, se privesc prin întuneric cu resemnarea unui burghiu în\epenit într-o scândur[de stejar. Frazele care circul[mai des sunt:

— Pe cine-ai l[sat acas[?

— Unde-ai ascuns cazanul de rufe?

— Ce-ai f[cut cu linguri\ele de argint?

— |i-ai luat cear=afurile de oland[?

Gospodarii se mângâie între ei:

— Ce-o fi, s[fie!... Doar o s[fie la fel pentru toat[lumea...

Burlacii, îns[, trag numai cu urechea =i cu coada ochiului. Pentru ei, formula “Ce-o fi, s[fie” n-are s[fie la fel ca pentru toat[lumea.

+eful g[rii, un ofi\er de rezerv[, anun\[c[trenul pentru Ia=i se g[se=te pe linia a treia. Masa compact[de oameni am[râ\i se revars[cleioas[, ca asfaltul, peste primele doua rânduri de =ine... În u=a fiec[rui vagon, un jandarm cerceteaz[biletele de identitate.

Peronul se gole=te ca un joc de =ah, dup[ce adversarii =i-au mâncat majoritatea figurilor. De o parte =i de alta, n-au mai r[mas decât regii, câte o regin[, câte un nebun, sau câte un simplu pion. +eful g[rii face pe regele. M[soar[peronul g[rii cu pa=i m[run\i =i dup[ce constat[c[s-a îmbarcat toat[lumea, d[ordin s[se ata=eze =i vagonul special de pe linia de garaj. În vagonul special se g[sesc deja instala\i o regin[=i un nebun, care îi \ine de urât pân[la plecarea trenului. Eu nu m[gr[bisem s[m[îmbarc, fiindc[îmi aveam locul asigurat.

Doamna Jenny colonel Vasilescu =i Toto Radian nu se a=teptau s[m[vad[. Surpriza lor fredoneaz[aceea=i roman\[, dar transcris[pe registre diferite:

— Ce-i cu tine?

— Plec.

— Unde?... La Ia=i?...

— Da... Pentru câteva zile numai... Sunt trimis]ntr-o misiune special[.

— Asta s-o spui lu’ Mutu, drag[... Te-ai =i învârtit... La repezeal[... Brava \ie...

Amanta prietenului meu m[întreab[cu vocea lipsit[de orice entuziasm.

— Ave\i loc, domnule B[leanu?

— Da, doamn[... mul\umesc... Am o banc[întreag[.

— În vagonul oficial?

— Chiar în compartimentul de al[turi...

Apoi, fiindc[nici ea, nici Toto nu g[sesc ce s[m[mai întrebe, încep s[-i întreb eu pe ei:

— Tu ce faci?... Când ai de gând s[vii?

— +tiu =i eu...! În orice caz, nu cred s[mai întârziem.

— Dar dumneavoastr[, doamn[, ave\i ceva rude pe la Ia=i? Unde o =i fi\i g[zduit[?...

— N-am pe nimeni. Am luat îns[o recomanda\ie pentru =eful biroului de cartiruire.

Toto intervine:

— Dac[cumva ai vreo nepl[cere, d[-mi o telegram[imediat.

Iar eu completez:

— Veni\i cu mine la cenzur[când ave\i de comunicat cu Bucure=tii...

Dup[alte câteva clipe de t[cere, doamna Vasilescu m[întreab[brusc:

— Sunte\i singur, domnule B[leanu?

— Mai singur ca Iov dup[ce-=i pierduse averea...

— N-a\i luat cu dumneavoastr[nici o coni\[?

— Vai, doamna!... Ce întrebare... Am eu mutr[s[c[l[toresc în doi?...

— Dar s[lbatic mai sunte\i, domnule B[leanu!... V-am mai spus-o eu =i asear[. V-aduce\i aminte? Mi se pare chiar c[v-a\i sup[rat!

+i întorcându-se spre Toto, îl explic[:

— +tii ce mi-a f[cut asear[?... Nici nu vrea s[intre în cas[. Zicea c[e gr[bit. Nu-i vorb[, c[dac[mai întârzia un sfert de ceas numai, îl apuca bomba la mine în strad[...

*

Pleac[trenul...

Toto s-a coborât. Eu =i amanta prietenului mea am r[mas s[c[l[torim singuri. Regina =i-a pierdut nebunul de pe negru =i a r[mas cu nebunul de pe alb. Toto e brun. Eu sunt blond...

Trenul se pune în mi=care f[r[nici o preg[tire aproape. Nici un semnal de conductor, nici un fluierat de locomotiv[, nici un “r[mas bun”, nici un “bun voiaj”... Parc[ducem cu noi un bolnav de lepr[. Înaintea noastr[, cineva agita un clopot de lemn. Zgomotul lui e destul

de slab ca s[nu de=tepte pe cei care dorm =i destul de puternic ca s[înl[ture din calea noastr[pe cei care s-ar putea molipsi. Nimic mai asem[n[tor cu trenul nostru, ca îndep[rtarea unui lepros dintr-un sat cu oameni s[n[to=i.

În vagoanele trenului e întuneric, dar noaptea din sufletele noastre e =i m[i neagr[decât noaptea de afara. Mergem Încet. Parc[abia ne mi=c[m. Atârn[, oare, a=a de greu triste\ea celor care pleac[, sau trenul s-a încurcat în p[ienjeni=ul Bucure=tilor, care nu ne mai las[s[plec[m?

În compartimente discu\iile fierb în[bu=ite ca apa într-un samovar. Dar pân[mâine diminea\[, samovarul o s[se r[ceasc[=i în strecur[toarea cerului g[urit de stele n-are s[mai r[mân[decât am[r[ciunea frunzelor de ceai. Lichidul parfumat al momentului o s[fie golit odat[cu alcoolul primelor senza\ii =i trenul o s[mearg[mereu a=a încet, încet detot, tot mai încet, cât mai încet, pân[ce c[l[torii se vor de=tepta în plin[realitate a visului înv[\at pe dinafar[...

*

Dup[o t[cere destul de lung[, în care timp fiecare ne gândisem, probabil, la lucruri diferite, Jenny m[întreab[:

— Cum îl g[se=ti pe Toto?... Gentil b[iat. Nu?

— Cam simplu.

— E tân[r înc[.

— +i prost...

Amanta lui Toto nu se a=tepta probabil la r[spunsurile mele.

— +tii c[nu e=ti deloc dr[gu\ cu prietenii dumitale?

— Eu spun totdeauna ce gândesc.

— E=ti teribil... începe s[-mi para r[u c[te-am primit asear[.

— Ai remu=c[ri?

— Nu... Dar... Oricum...

— Îl iubeai?

— O!... Ce idee l... Cum î\i închipui lucrul [sta?... Nu suntem deloc potrivi\i pentru a=a ceva. Nu-l vezi?... E aproape un copil.

— Un copil de vârsta mea.

— A, nu... Tu e=ti altceva... E=ti mai b[rbat, mai s[lbatic... mai... Las[-m[-n pace c[e=ti obraznic. S[=tii c[m-ai sup[rat...

În timpul [sta, mi-am dezbr[cat pardesiul =i am aprins o \igar[.

— Îmi dai voie s[stau cu dumneata?

— Dac[-\i face pl[cere...

— Nu te sup[r[fumul de tutun?

— Nu, deloc...

M[a=ez lâng[dânsa pe canapea. Ea se fere=te parc[s-o ating, îi caut mâinile prin întuneric =i nu i le g[sesc. +i le-a ascuns la spate. O întreb:

— Unde-\i sunt mâinile?

— Le-am pierdut.

— Cu ce-ai s[te aperi, atunci când o s[vrea cineva s[te s[rute?

— Cu din\ii.

— Hai s[încercam, atunci...

. . . .

Nu-mi plac femeile care cedeaz[u=or, chiar când nu sunt interesate b[ne=te. Fructele vierm[noase se desprind singure de pe crac[. Dar nici rezisten\a exagerat[n-o pot suferi. Suprema cochet[rie a femeii, când \i se d[pentru prima dat[, este s[-\i zic[\ie “nu” =i ei “da”. În felul acesta se împac[reciproc amorul propriu al celor dou[sexe =i actul se s[vâr=e=te conform ritualului profan, de c[tre pontifii cu drepturi =i cu îndatoriri egale. Victoria este =i a unuia =i a altuia. Fiecare o apreciaz[în felul lui. Dar efortul unuia =i rezisten\a altuia nu sunt, în fond, decât *pile ou face* ale aceleia=i monede cu efigia lui Eros. N-am preferin\e pentru un anume gen de femeie. Îmi place numai femeia =i atâta tot. Pentru mine femeia este un obiect de art[, ochit de un colec\ionar priceput =i p[tima=. Colec\ionarii de obiecte de art[nu sunt chiar cei mai p[c[to=i dintre muritorii de rând! Unii colec\ioneaz[covoare persane, al\ii stampe japoneze; unii, vechi obiecte biserice=ti, al\ii, vechi por\elanuri str[ine; unii, docu-

mente =i edi\ii rare, al\ii, icoane sau fotografii obscene... Specialitatea pasiunii nu are nici o importan\[, fiindc[orice colec\ionar este un hirotonisit cu darul sfânt. Pe mine, îns[, soarta colec\ionarilor m[înduio=eaz[. În via\[, o colec\ie bogat[î\i satur[sufletul, cum \i-ar s[tura stomacul o mas[bine garnisit[. Dup[moarte, îns[, colec\ia trece în posesia rudelor, a statului sau a creditorilor. Singuri colec\ionarii de femei frumoase î=i duc colec\ia cu ei în groap[!...

Lucrurile astea le explic amantei prietenului meu ca s[-=i dea seama =i ea pentru ce Toto este mai prost decât mine =i pentru ce, de azi-noapte, pe mine m[g[se=te mai b[rbat decât pe Toto, de=i amândoi avem aceea=i vârst[.

Ne desp[r\im târziu, dup[miezul nop\ii.

— Vrei s[te odihne=ti =i tu? Eu trec în compartimentul meu, s[m[culc.

Ea îmi r[spunde, f[r[s[-mi r[spund[:

— E=ti un nebun. Pentru prima oar[mi se întâmpl[a=a ceva în tren!...

Vreau s[-i explic pentru ce — fiindc[trenul nostru nu este un tren ca toate trenurile =i fiindc[trenurile, de când s-a început r[zboiul…

Renun\ îns[. Mi-e somn. +i teroarea somnului e mai sintetic[decât a Zepellinului... O culc pe canapea, o înf[=or în p[tura de voiaj, o mai s[rut o dat[=i o las singur[în compartimentul ei.

*

La Foc=ani începe s[se lumineze de ziu[. Potriveala asta pare un simbol. R[s[ritul soarelui desparte iar Moldova de Muntenia. De aici înainte, începe lumina, lini=tea, libertatea... Pe Arge=, îns[, probabil c[nu s-a cr[pat înc[de ziu[. La Bucure=ti, mai ales, noaptea cea mare de-abia acum începe cu adev[rat.

De la M[r[=e=ti p[r[sim linia Siretului. Mergem la Ia=i pe linia Bârladului. Trenul nostru merge tot a=a de încet ca =i în timpul nop\ii. Se opre=te în toate sta\iile =i, unde se opre=te, acolo parc[îl uit[=i

Dumnezeu =i personalul mobilizat pe loc la C.F.R. Pân[s[pornească[din nou, cite=ti toat[*Fedra* lui Racine. Încep s[regret plictiseala lecturilor clasice din liceu !...

Zeci de trenuri militare se încruci=eaz[cu trenul nostru, aproape în fiecare sta\ie. Într-unele a=tept[m pân[trec la vale câte dou[, trei =i chiar mai multe la rând, din sfert în sfert de ceas.

Din Basarabia =i nordul Moldovei armata rus[coboar[spre Bucure=ti, în fragmente greoaie =i nesfâr=ite ca ni=te baloturi de marf[ce dispar în pântecele unui transatlantic. Compara\ia nu e deplasat[. De=i curgea mereu, ca =i cum s-ar fi deschis cataractele cerului, armata rus[intra parc[în p[mânt. Nimeni nu =tia unde se g[se=te. Cartierele generale o vedeau numai pe hârtie. Frontul, îns[, n-o v[zuse nici m[car pe hart[. Armata \arului Nicolae era o armat[fantom[. Nu-i mai lipsea decât un Wagner rus, =i *Olandezul zbur[tor* putea s[ias[din repertoriu pentru totdeauna.

Abia acum încep =i eu s[-mi dau seama ce înseamn[o armat[care pleac[la r[zboi. Încep s[v[d cu ochii ceea ce pân[acum nu v[zusem decât cu imagina\ia. Armata român[n-o v[zusem decât la 10 Mai. Excursia de pl[cere de la 1913 în Bulgaria nu-mi satisf[cuse decât amorul meu propriu de român =i mândria mea de latin. *Veni, vidi, vici!* Dac[m-ar fi auzit Iulius Caesar, sunt sigur c[m-ar fi tras de urechi.

Armata rus[, îns[, o v[d, o sorb cu ochii =i o mistui cu toate sim\urile la=it[\ii mele de combatant în dosul frontului...

Avea dreptate prietenul meu de la cenzur[: “Te pui cu colosul de la nord!”... Ce va face îns[acest colos? Se va bate, oare, colosul =i pentru noi? A primit cu adev[rat ordin s[se bat[?... Deocamdat[, colosul se plimb[numai, bea ceai, m[nânc[semin\e de floarea-soarelui =i cânt[din gur[=i din balalaic[...

Uniformitatea colosului [sta mobil te însp[imânt[. }mbr[ca\i la fel, aproape nu po\i deosebi pe ofi\eri de solda\i. Hainele =i =epcile lor cenu=ii au ceva din cromolitografiile cu tiraj nelimitat. Vai de bietul autor!... A c[zut pe mâna unui editor bandit...

O deosebire exista, totu=i. Solda\ii se îmbat[cu spirt ordinar, iar ofi\erii =i generalii cu rom, coniac =i, la nevoie, chiar cu ap[de Colonia.

Amanta prietenului meu se tope=te dup[ei, de la fereastra vagonului. Nu coboar[geamul, fiindc[i-e team[s[nu dea peste vreunul r[u crescut. Uniforma îns[, cu nasturii de la manta =i cocarda de la =apc[, o hipnotizeaz[ca ni=te ochi de =arpe. +i în fiecare nou[sta\ie, broasca simte parc[nevoia s[cad[victima unei reptile. Nevasta colonelului român a r[mas sclava disciplinei militare pe care b[rbatu-s[u probabil i-o localizase, în sentimentul de camaraderie, chiar pentru ofi\erii alia\i.

Prezen\a mea în compartimentul doamnei Jenny Vasilescu devine, în anume momente, chiar jenant[. Modestele mele haine civile m[scot din lupt[, mai înainte de a începe atacul. Dintre cei care se perind[prin fa\a ferestrei, aproape to\i sunt mai b[rba\i, mai s[lbatici =i mai pu\in la=i decât mine. Chipiul deformeaz[interiorul capului, dar conserv[prestigiul aparen\ei exterioare. Trebuie s[optez, dar, pentru una sau pentru alta. Oricât m-a= trudi s[par altul decât fugarul din Bucure=ti, îmi dau seama c[e în zadar. Capul meu nu poate fi un cap de erou, nici chiar în urma celor dou[victorii succesive, repurtate asupra nevestei colonelului român, amanta prietenului meu, =eful de cabinet al ministrului de interne.

*

În gara Crasna ni se înfund[=i unora =i altora. Evacua\ii din Bucure=ti nu mai pot merge spre Ia=i, iar a 18-a brigad[de cavalerie rus[nu mai poate porni în ajutorul Bucure=tilor.

Ofi\erii be\i au devastat restaurantul g[rii, au golit toate sticlele de coniac, au arestat pe comandantul militar, au dezarmat mili\ienii români =i au t[iat firele de telegraf...

Mul\umescu-\i \ie, Doamne! Armata rus[a intrat în fine în ac\iune!... Colegul meu de la cenzur[de acum poate dormi lini=tit... Soarta r[zboiului începe s[se schimbe!...

Unul dintre eroi este român basarabean. E tân[r =i frumos, înalt =i sub\ire ca un clarinet =i blond ca o papur[uscat[. Îmi vine s[cred c[românul-rus din Basarabia, trebuie s[fie un neam\ de la vreun “Gesell-schaft” din Bucure=ti ! Se agit[pe peron cu o sticl[de coniac într-o mân[, cu sabia scoas[din teac[în alta =i vorbe=te române=te cu bucure=tenii îngrozi\i:

— Eu nu sunt bat… Eu, moldovan adev[rat... Rumânu, \igan... Ptiu!...

+i se scuip[singur pe tunica cu panglica “negru =i galben”, insigna Crucii sfântului Gheorghe...

Îmi aduc aminte de *Sergentul* lui Vasile Alecsandri. +i noi ne-am împotmolit tot ca =i el, “pe drumul de costi=e ce duce la Vaslui”... =i de acolo ceva mai departe, la Ia=i. “+i nici c[-i vine a crede, când crucea Sfântu Gheorghe, pe sânul lui o vede”. Eu îns[credeam, fi-indc[i-o vedeam. Vasile Alecsandri nu crezuse, fiindc[, probabil, nu v[zuse nici Crucea ruseasc[pe sânul românesc, nici scena cu “Colonelul dând mâna cu sergentul”.

Scandalul se potole=te, când începe s[se însereze sau, mai bine zis, când sose=te un nou tren rusesc cu ofi\erii treji. Se repar[în grab[firele telefonice, se reia comunica\ia cu Vasluiul =i cu Bârladul =i mer-sul trenurilor se restabile=te dup[cum fusese hot[rât, cu singura excep\ie a celor patru ore de întârziere din gara Crasna.

Locomotivele fluier[din nou. Iat[-ne iar porni\i — românii spre Ia=i, ru=ii spre Bucure=ti...

*

Iar e noapte. În Moldova îns[nop\ile par mai pu\in sinistre ca la Bucure=ti. Pe cer nu se v[d decât stelele =i acela=i p[tr[r de lun[cu care pornisem din gara Mogo=oaia. Reflectoarele electrice au disp[rut =i, odat[cu ele, au amu\it =i bateriile antiaeriene. În clipa asta poate, la Bucure=ti, ele au intrat din nou în ac\iune. Regret pentru cei care au r[mas acolo. Statul are îns[nevoie de func\ionari destoinici, pen-tru care sacrificiul p[r[sirii c[minului este egal cu o trimitere pe

front. +i, func\ionarii ace=tia, c[l[torim în momentul de fa\[spre Cartierul general de mâine, al celor ce trebuiesc s[conduc[destinele \[rii de la ad[post. Pân[atunci frontul r[mâne acela=i meridian militar, pe care împrejur[rile îl pot împinge chiar pân[la Ia=i. La=itatea noastr[, dar, e relativ[, sau, mai bine zis, eroismul nostru este condi\ionat de imposibilitatea unei alte noi retrageri.

Ajungem la Ia=i pe la ora zece. Ora=ul e luminat. Lumea umbl[pe str[zi f[r[team[, ca în vremurile de pace. R[zboiul n-a ajuns înc[pân[la Ia=i...

D[m fuga la biroul de încartiruire. +eful biroului, care este ie=ean, începe s[se enerveze la vederea atâtor bucure=teni. E o adev[rat[invazie de l[custe. Un evacuat \ip[din fundul s[lii:

— +i-o s[vede\i ce-au s[mai vin[!... Ce-i ast[-sear[, nu-i nimic!...

Rumoarea cucere=te mul\imea autohton[. Lini=tea Ia=ului patriarhal amenin\[s[se duc[la vale pe Bahlui. Zurbagiii de la F[g[d[u, din Dealul Spirei, Cuibul cu barz[=i Delea Veche sunt în stare s[strice tabietul b[trânului ora= domnesc, pentru care strada L[pu=neanu, P[curarii =i S[r[ria fac mai mult decât zece capitale ale României launloc. Moldovenii, =i în special ie=enii, au ceva din pitorescul naivit[\ii grave a francezilor din sud. Poate fiindc[la Ia=i miroase a usturoi ca =i pe întreaga coast[a Mediteranei, de la Perpignan pân[la Villefranche. Reflec\iile câtorva b[trâni ie=eni îmi amintesc ra\ionamentul francezului din Marsilia: *Si Paris avait une Cannebiere, il serait une petite Marseille.*

Adev[rul era c[Ia=ul nu cunoscuse înc[r[zboiul propriu-zis. Din clipa aceea îns[, proiectilele de pe front începuser[s[se sparg[în timpanele celor aduna\i în jurul statuii lui Cuza-Vod[. R[zboiul pentru întregirea neamului românesc abia acum începea =i în vechea capital[a Moldovei.

Doamna Jenny colonel Vasilescu c[p[t[bilet de cartiruire în strada Muzelor, peste drum de spitalul Sfântul Spiridon, iar eu, în strada Lozonski, lâng[seminarul Veniamin Costache:

F[r[s[fie ideal[, odaia mea prezint[marele avantaj de a nu avea

propriet[reas[. Proprietarul e v[duv, f[r[copii =i f[r[pensie de la stat. Nu e mobilizabil =i nu ur[=te pe bucure=teni, fiindc[evacua\ii nu vin de pl[cere =i dac[statul g[se=te cu cale s[-i aduc[la Ia=i, înseamn[c[tot statul o s[le pl[teasc[=i ceva mai mult decât leafa obi=nuit[.

Domnul Hacik Aivazian m[prime=te cu bra\ele deschise =i cu c[ma=a f[r[guler. A sfâr=it tocmai masa =i a gustat dou[, trei p[h[rele mai mult, dintr-un t[mâios turbat. Pe vremea aceea, la Ia=i, masa de sear[\inea pân[peste miezul nop\ii, ca mai în toate ora=ele patriarhale =i cu respect pentru tradi\ie. Domnul Aivazian este mijlocitor în tot felul de afaceri urgente, secrete =i rentabile: vânz[ri, cump[r[ri, ipoteci, dobânzi convenabile =i vorbe bune pe drum de sear[. În felul s[u, noul meu proprietar este un adev[rat erou. R[zboiul nu-l însp[imânt[=i nu-l indispune. R[zboiul este o afacere ca oricare alta. Depinde cum =tii s-o învârte=ti. +i domnul Aivazian sper[s-o duc[pân[la cap[t cu bine. Deocamdat[, i-a luat pe ru=i în antrepriz[. Rusul înseamn[aur, nu glum[. Rubla ruseasc[e de dou[ori =i jum[tate mai mare ca leul românesc. +i dac[=tii cum s[te por\i cu rusul, po\i transforma, f[r[nici o greutate, rublele în lei =i leii în ruble.

Nu s-a împlinit ora de când stau de vorb[cu domnul Aivazian =i suntem mai prieteni de cum am fi copil[rit împreun[. Compara\ia, îns[, este exagerat[, fiindc[proprietarul meu are vreo dou[zeci de ani mai mult ca mine. Abia am început s[m[dezmeticesc de drum =i domnul Aivazian propune s[mergem la cafenea. I s-a sfâr=it tocmai “melanjul” s[u de “Moca” cu “Ceylon”, c[altminteri mi-ar fi preparat dânsul o gingirlie, cum nici la Constantinopol nu se poate lua totdeauna. Cafeneaua e la doi pa=i, la “Hotel Traian”. De când au început s[vin[bucure=tenii, cafeneaua st[deschis[pân[la miezul nop\ii. Starea de asediu este =i ea un fel de Janus cu dou[fe\e. Cu una prive=te dincolo de Siret, cu alta dincoace...

Prima cuno=tin\[pe care o întâlnesc în u=a cafenelei, e Lauren\iu Blebea. Reg[sirea asta nea=teptat[ne emo\ioneaz[parc[pe amândoi. Aproape în acela=i timp ne întreb[m unul pe altul.

— De când la Ia=i?

— Eu de trei zile...

— Eu picai adineaori...

— Va s[zic[, e adev[rat ce se vorbe=te?... Se evacueaz[Bucure=tii...

— Tocmai evacuare, nu... Dar, în\elegi... e vorba de func\ionarii statului care nu mai pot lucra la birouri din cauza bombelor...

— Dar tu ce cau\i la Ia=i?...

În loc s[-l iau eu de guler, tr[d[torul începuse s[-mi ia el interogatoriul.

Domnul Aivazian r[m[sese cu gara c[scat[, c[utând s[se apropie cât mai mult de noi =i s[intre în vorb[imediat ce i s-o prezenta ocazia. În momentul acela îns[, nu-mi convenea s[-i recomand lui Blebea pe noul meu proprietar, fiindc[, pentru spionul nem\ilor, voiam s[\in secret scopul venirii mele la Ia=i. L[sai, deci, pe domnul Aivazian s[-mi aprecieze educa\ia dup[cum i s-ar fi p[rut, iar lui Blebea îi r[spunsei de data asta pe un ton ceva mai ridicat.

— Eu ca eu... Am venit într-o misiune special[... Dar tu?... Te =tiam la Bucure=ti... Cu ce ocazie pe aici?...

De data asta, elocven\a lui Blebea apropie de noi pe domnul Aivazian care la început aproba cu capul, iar mai târziu repeta mereu:

— Brava, domnule!... A=a este. Ave\i dreptate...

Blebea vorbe=te zgomotos =i caut[s[-=i creeze simpatii printre necunoscu\ii din jurul lui.

— Eu, drag[, nu a=tept ca tine s[plec din Bucure=ti cu misiune special[, c[pe mine, dac[m[apuc[nem\ii acolo, m[cur[\[la sigur. Eu nu sunt ca voi filofrancez pe comand[... Eu sunt român transilv[nean... Eu =tiu ce m[a=teapt[, când or pune ungurii mâna pe mine. Pe voi, cel mult, o s[va închid[sau o s[v[trânteasc[un picior undeva... Pe mine, îns[, m[spânzur[!... Cât sânge r[u le-am f[cut eu singur, nu le-a\i f[cut voi cu to\ii launloc... Am mirosit eu în ce ape se scald[guvernul. Umbl[s[se scape de noi acum... Pân[aici ne omora cu dragostea. M[mir cum se mai \ine pe picioare calul lui Mihai Viteazul, de câ\i nebuni au c[l[rit pe el în ultimii doi

ani... Da\i-i, b[ie\i, înainte... \ine\i treaz[con=tiin\a na\ional[... A sunat ceasul dezrobirii fra\ilor de peste Carpa\i... =i acum?... S[scape cine poate?... Pardon!... Datoria guvernului e s[se ocupe mai întâi de cine trebuie... S[ne scape mai întâi pe noi, c[dac[se întâmpl[s[ias[altfel, nou[ni s-ar fi datorat libertatea fra\ilor de dincolo, nu domnilor care o învârtesc, când alb[, când neagr[, dup[cum le convine...

Domnul Aivazian strânge mâna lui Blebea =i-l asigur[de toat[simpatia =i sprijinul s[u. Îi propune chiar s[se mute la dânsul, dac[cumva nu e mul\umit de odaia unde st[. Blebea îns[nu e patriot de “Sala Eforiei” =i n-a venit la Ia=i numai ca s[fug[de frica ungurilor. A venit s[-=i aranjeze intrarea în =coala militar[de la Boto=ani. Vrea s[se duc[pe front preg[tit s[moar[ca un erou, nu ca o victim[a politicienilor f[r[scrupule.

Spovedania lui Blebea m-a înduio=at =i pe mine. Cum l-am putut crede oare tr[d[tor, dup[o simpl[vorb[aruncat[în vânt de un =ef de cabinet al unui ministru de interne?... Parc[Siguran\a General[a statului nu se poate în=ela =i ea!... Încep chiar s[cred c[în timpul neutralit[\ii noastre, presa opozi\iei avea perfect[dreptate. Serviciul Siguran\ei trebuie complet reorganizat. A=a cam se g[se=te, în momentul de fa\[, nu mai poate corespunde menirii lui într-un stat cu preten\ii de civiliza\ie. Ar fi o adev[rat[crim[s[încredin\ezi siguran\a statului pe mâna unor astfel de oameni, care pretind c[Lauren\iu Blebea este spion neam\ =i tr[d[tor de patrie...

Sosirea mea la Ia=i m[dezbr[case de tunica lui Nesus, purtat[doua zile =i trei nop\i cu intermiten\a acceselor de tuse m[g[reasc[. Lauren\iu Blebea era acela=i!... =i Lauren\iu Blebea era hot[rât s[moar[pe front ca un erou, în timp ce eu aveam s[m[stafidesc la cenzur[...

De atâta la=itate nu m-a= fi crezut niciodat[capabil.

CUPRINS

V
HOTARUL CELOR DOU{ |{RI

Sunt la Ia=i de patru zile. De=i m[intereseaz[ora=ul, nu m[ar[t pe strad[, decât foarte rar. La cafenea am fost o singur[dat[. Dac[a= fi fost de dou[ori, ar fi însemnat c[nu mai sunt la Ia=i!... Fugarii din Bucure=ti sosesc în grupuri organizate, ca trupele de actori. Mi-am reg[sit la Ia=i atâtea cuno=tin\e, c[aproape am început s[m[cred tot în Bucure=ti.

Când pleci de acas[hot[rât s[descoperi o lume nou[, nu în\elegi, desigur, s[te întâlne=ti tot cu cei l[sa\i acas[. Încep s[cred c[nu mai e chip s[descoperi nimic nou pe p[mânt. În cea mai pustie insul[din Oceanul Pacific o s[te împiedici de un func\ionar englez, care o s[te întrebe de pa=aport. În cea mai ascuns[=i misterioas[stradel[a Ia=ilor, un cunoscut bucure=tean o s[te întâmpine cu aceea=i ve=nic[întrebare: “De când pe aici?”...

Nimeni nu vrea s[admit[c[ideea lui au mai putut-o avea =i al\ii. To\i te m[soar[cu ochii nedumeri\i, ca =i cum ai fi un animal antedeluvian. Fiecare se crede în dreptul primului ocupant =i enervarea celor sosi\i cre=te pe m[sur[ce noile figuri bucure=tene î=i fac apari\ia pe strada L[pu=neanu, la “Traian”, la “Tufli” sau chiar prin cartierele m[rgina=e ale Ia=ilor.

Capitala Moldovei a devenit mai sufocant[chiar decât capitala \[rii. La restaurant nu mai po\i g[si un loc liber. A=tep\i s[se fac[loc =i nu m[i g[se=ti mâncare. La b[rbier trebuie s[te înscrii din vreme, ca pentru audien\ele de la Palat. Ca s[po\i citi un jurnal, trebuie s[-l cumperi de la gar[, când sose=te trenul =i ca s[po\i vorbi cu o fe-

meie pe strad[, trebuie s[-i pui în cap tichia fermecat[, fiindc[altfel \i-o sufl[altul imediat.

De la Bucure=ti sosesc numai =tiri proaspete. Fugarii le povestesc dup[fantezia lor proprie. Unele pot fi chiar inventate pe de-a întregul. Nu le po\i controla îns[, fiindc[cei care le aduc, le dovedesc cu prezen\a lor la Ia=i. Comunicatele oficiale p[streaz[situa\ia neschimbat[. Num[rul fugarilor îns[, chiar dac[le-ai fi t[iat limba, tot nu ar fi fost mai elocvent decât rândurile m[surate ale comunicatelor. Or, dac[în fundul Moldovei situa\ia se schimb[din zi în zi, de ce, oare, pe front ea ar fi r[mas aceea=i?...

Eu, de altfel, m[a=teptam la orice. Toto m[pusese în curent cu toate eventualit[\ile. Bucure=tii trebuiau s[cad[. Armata noastr[avea s[mai încerce o rezisten\[pe Ialomi\a =i apoi ultima speran\[era linia înt[rit[, Gala\i — N[moloasa — Foc=ani. Ce =tiam, dar, mi-era de-ajuns. Informa\iile str[zii =i ale cafenelei erau chestii de am[nunt.

M-am hot[rât s[nu mai ies din cas[, întâmpl[-se orice s-ar fi întâmplat... La biroul cenzurii nu se simte înc[nevoie de prezen\a mea. Ie=enii, de altfel, nu m-ar fi v[zut cu ochi buni. Pentru ei, publici=tii din Bucure=ti nu sunt destul de serio=i. Fac glume de prost-gust, nu pun destul pre\ pe critica literar[, nu respect[tradi\ia limbii române=ti, reneg[pe Eminescu =i pe Creang[=i nu =tiu s[trag[chefuri pân[la ziu[, ca la “Bolta rece”.

Domnul Aivazian, care m-a =i ghicit cam ce fel de om sunt, m[întreab[dac[n-a= vrea s[cunosc un b[iat “pe cinste”, de la spitalul militar rusesc.

— E doctor? îl întreb eu.

— Mi se pare c[e =i doctor... dar e mai mult unul d-[=tia ca dumneata... Cite=te... Aoleo !... S[-l vezi ce mai cite=te... =i vorbe=te! Asta e [l mai de=tept de la noi din \ar[… S[=tii!...

— Dar în ce limb[vorbe=te?

— În ce limb[vrei... Pe toate le =tie... Vorbe=te =i limba noastr[. E rus din Basarabia.

+i domnul Aivazian insist[, ca =i cum ar fi pus la cale o afacere

rentabil[. Proprietarul meu are perseveren\e diabolice. Parc[toat[via\a n-a vândut decât n[ut =i stafide la Trebizonda. Îmi spune cum îl cheam[, cu numele de botez =i de familie, cum îi zic prietenii, cum e la trup, ce suflet are, cit alcool bea zilnic =i unde îl po\i g[si diminea\a, când nu se mai poate duce acas[noaptea.

La început credeam, m[rturisesc, la bordel. Domnul Aivazian, îns[, m[prive=te cu ni=te ochi de Gorgon[=i protesteaz[cu vehemen\[:

— Cum?... Nicola=a la bordel?... Îmi pare r[u, cucoane!... Se vede c[nu-l cuno=ti... Un b[iat sub\ire ca [sta, nu-=i murd[re=te tinere\ea prin localuri de perdi\ie...

Apoi, începe s[-mi povesteasc[pe larg cele petrecute acum dou[s[pt[mâni:

— Adusesem tocmai t[mâiosul care l-ai gustat =i dumneata. Seara am mâncat cu Nicola=a. Era cam plictisit c[nu primea ve=ti de acas[. Nu =tiu de unde f[cuse rost de un buchet de trandafiri... Îl \inea la piept =i îl mirosea mereu, ca s[-i treac[de urât. A=a sunt ru=ii, când cu votca, când cu florile!… Îmbuc[de dou[, trei ori din cârna\ii de porc, =i... iar cu trandafirii la nas!… Cu t[mâiosul îns[l-am dat gata. Am b[ut vreo =apte m[suri, numai noi amândoi!… Pe la dou[dup[miezul nop\ii, a început s[plâng[. Pân[atunci cântase =i-l înjurase pe \ar… Bine c[nu l-a auzit cineva, c[-mi g[seam beleaua cu el. De cum a început =i plâng[îns[, nu i-am mai putut c[dea în voie. S-a sculat, =i-a luat =apca =i buchetul de trandafiri =i a plecat. Nu mi-a dat nici “bun[seara”. Eu credeam c[s-a dus acas[, adic[la spital, la antrepozitele de la gar[. Dar de unde!... S[m[fi b[tut cineva =i tot n-a= fi ghicit!... A doua zi diminea\a m-am dus =i eu, ca omul... =tii... =i când colo, ce s[vezi?... Nicola=a al meu dormea pe sc[unelul de la closet, cu buchetul de trandafiri în bra\e...

Sar din scaun ca un Arhimede din baie =i abia m[re\in s[nu-mi s[rut de bucurie proprietarul, în sfâr=it!... G[sisem =i eu ceva nou la Ia=i!...

— Adu-mi-l, nene Aivaziane... Adu-mi-l chiar ast[-sear[... s[mânc[m împreun[câte=itrei.

+i domnul Aivazian surâde mul\umit, ca dup[sfâr=itul cu bine al unei afaceri grase.

— Dac[nu \i-o pl[cea, m[jur =i te \in gratis la mine în cas[, pân[ce s-o încheia pacea...

*

Toto îmi scrisese tocmai, rugându-m[s[-i dau ve=ti despre nevasta colonelului, care, probabil, odat[ajuns[la Ia=i, rupsese orice leg[turi sentimentale cu Bucure=tii. Cum n-o mai v[zusem nici eu pân[atunci, plecai s-o caut, nu atât pentru mine, c`t pentru împlinirea comisionului... Dac[nu mai mult, cel pu\in atât merita =i prietenul meu.

Ca s[mergi din strada Lozonski în strada Muzelor, trebuie s[treci prin fa\a statuii lui Cuza-Vod[. Consiliul mini=trilor de bronz de pe soclul domnitorului sub care se f[cuse unirea principatelor, era tulburat de discu\ia diferitelor grupe care se învârteau în cercul vicios al aceleia=i idei:

“Hai s[d[m mân[cu mân[
Cei cu inima român[...”

Ca =i la Bucure=ti, Blebea era nelipsit, oricând =i oriunde se discuta dezrobirea fra\ilor din Ardeal. De data asta, era vorba de o nou[manifestare de solidaritate a tuturor românilor din toate \[rile subjugate. |arul Nicolae promisese liberarea prizonierilor austro-ungari de origine român[. O comisie mixt[, format[din civili =i militari români =i ru=i, avea s[plece în lag[rele de prizonieri din Rusia pentru a alege pe ardeleni =i bucovineni. Din aceast[comisie urma s[fac[parte, natural, =i câ\iva români de peste Carpa\i =i, printre ei, cel mai indicat era Lauren\iu Blebea — penajul regelui Henric în lupta de la Ivry. Blebea demonstra c[dac[\arul vrea, afacerea se poate face, c[“dreptul gin\ilor” nu se opune, fiindc[ordinea rasei primeaz[uniforma soldatului =i c[el, dac[s-ar duce la Petrograd, într-o s[pt[mân[cel mult, chestia ar fi tran=at[în mod definitiv.

Ne strângem mâna în treac[t. De când s-a început r[zboiul, nu mai îmi place s[m-amestec în discu\ii, unde e nevoie s[-\i cânt[re=ti

vorbele. Iau not[, îns[, de noua latur[a activit[\ii lui patriotice. Pentru mine situa\ia lui era mai clar[ca lumina zilei. Lauren\iu Blebea nu mai atingea acum nici m[car tangen\ial sfera b[nuielilor Siguran\ei, cum c[ar fi spion neam\.

De la statuia lui Cuza pân[în strada Muzelor sunt doi pa=i. În curtea Consulatului rusesc, trei camioane militare descarc[diferite l[zi =i pachete pe care st[scris în dou[limbi: “Legation imperiale de Russie” =i “Russcoie Imperatorscoie Posolstvo”. Asta înseamn[c[la Bucure=ti s-a început evacuarea =i a lega\iilor aliate.

Odaia doamnei Jenny colonel Vasilescu e la parter. Din trotuar pot privi pe fereastr[în[untru. De data asta îns[, perdeaua e dat[în l[turi =i din odaie prive=te în strad[un chipiu românesc cu cocarda tricolor[=i cifra regelui Ferdinand. M[opresc în loc, nehot[rât, pentru un moment, ce trebuie s[fac... S-o iau înainte sau înapoi... Probabil c[amanta prietenului meu s-a mutat din odaia dat[provizoriu de comenduire. Sau, poate, o fi chiar chipiul b[rbatului care =i-a luat concediu anume pentru ea... Dar, =i într-un caz =i în altul, eu nu aveam ce c[uta acolo. Cel mai bun lucru de f[cut, dar, era s[-mi am`n vizita pentru alt[dat[.

În momentul acela îns[, o mân[se întinse spre fereastr[=i chipiul disp[ru, ca s[apar[din nou, peste câteva clipe, în capul unui c[pitan de jandarmi, care ie=i din odaia cu bucluc, unde, cât p-aci, era s[intru eu. C[pitanul era vesel =i rumen la figur[. Se vedea c[nici nu vine de pe front, nici n-are de gând s[se duc[vreodat[. Nu =tiu, dar, de ce purta uniform[, când, la Ia=i, hainele civile l-ar fi prins mult mai bine. Dar cine putea fi c[pitanul [sta?... Noul chiria= al od[ii sau poate chiar noul amant al doamnei Jenny colonel Vasilescu?...

Intru în gangul casei =i bat la u=[:

— A!... Tu erai?...

— Da, eu...

— +i pân[azi ce-ai f[cut de nu te-ai mai v[zut?

— Am a=teptat în strad[, pân[s-a îndurat s[plece c[pitanul de jandarmi.

Amanta prietenului meu, a mea =i a c[pitanului, se f[cuse galben[ca mijlocul drapelului na\ional. Celelalte dou[culori ni le rezervase, probabil, una mie =i una lui Toto.

— A, da... Tocmai venise de pe front. Mi-a adus o scrisoare de la Jorj...

— +i [sta vine de pe front?... O fi tot frontul de pe strada Nisipari... +tii... Zepellinul... Bomba...

Nevasta colonelului m[privi calm[, ca o regin[detronat[, ce-=i m[soar[cu ochii propriul e=afod.

— Te rog s[m[la=i]n pace... De azi]nainte nu mai vreau s[=tiu c[te-am cunoscut. De altfel, m`ine plec la Hu=i... Sper c[n-ai s[te \ii dup[mine =i acolo...

— Eu nu, m-a ferit Dumnezeu!... Dar poate o s[vin[Toto... M[roag[tocmai s[-i dau ve=ti despre dumneata...

— A, nu, nu, nu... V[rog s[m[l[sa\i în pace. M-am s[turat de copii r[u crescu\i... S[v[face\i ucenicia cu modistele =i cu fetele din Conservator, nu cu femeile din lumea bun[...

Morala deci: nu te amesteca în t[râ\e, c[te m[nânc[porcii!...

Toate aceste istorioare cu tâlc sunt foarte interesante, dar au un mare inconvenient. |i se spune totdeauna c[nu trebuie s[faci, dar nu \i se da niciodat[garan\ia c[n-ai s[mai faci.

*

Pentru seara, domnul Aivazian a preg[tit o masa în trei. În materie de mâncare =i b[utur[îns[, calculele prietenului meu sunt de o aproxima\ie interplanetar[. Bucatele preg[tite, pentru ast[-sear[, pot s[tura o companie de solda\i pe front, iar vina\ul ar putea r[pune întregul regiment Preobrajenski.

Eram a=teptat. Domnul Aivazian m[prezenta cu modul[ri de voce admirative.

— Domnul de la Bucure=ti, despre care \i-am vorbit... Oaspetele meu...

Rusul se scoal[=i-mi întinde mâna:

— Eu sunt Nicolai Damianovici Gorski.

— +i eu, Mircea B[leanu.

— +i tat[l dumitale?

— Tata a murit.

— Dumnezeu s[-l ierte, dar cum îl chema?

— Teodor.

— Atunci, Mircea Fedorovici B[leanu.

— Cum zici dumneata... Mie mi-e egal, c[eu tot [la sunt!...

Rusul râde zgomotos, m[bate pe um[r, m[mângâie pe sub gu=[=i-mi trage, în glum[, o palm[care plesne=te ca o =indril[rupt[=i-mi ro=e=te obrazul. Se propte=te apoi cu amândou[mâinile în umerii mei =i m[întreab[:

— Intelectual?

— Mai mult, jurnalist.

— Scriitor?

— +i scriitor, dac[vrei...

— Poet?

— A=a =i a=a...

— Dostoievski, mare... Nu?

— Mare... Mare detot... Cum dracu s[nu fie mare!

— +i Andreev, bun... Nu?

— Bun =i [sta... Grozav de bun...

— *Hara=o...*

+i m[pup[în gur[ca pe o femeie cu care s-ar fi g[sit singur în odaie. Apoi se lini=te=te, morm[ie ceva în limba lui Dostoievski =i aprinde o \igar[cu carton, lung[cât un creion “Hardtmuth”.

Nicolae Damianovici e înalt =i sp[tos, ca un chio=c de ziare, are ochii galbeni-verzui, ca absintul dup[ce l-ai amestecat cu ap[, nasul turtit, urechile blegi, p[rul cenu=iu =i fa\a vân[t[ca un apus de soare în largul m[rii. Nu poart[nici barb[, nici must[\i. Trebuie s[se rad[îns[foarte rar, fiindc[buzele lui în\eap[ca o floare de scaiete. Când umbl[prin odaie, parc[se cutremur[p[mântul. E îmbr[cat jum[tate

civil, jum[tate militar. Are hain[de piele neagr[, pantaloni de c[l[-rie, alba=tri cu vipu=c[ro=ie, jambiere =i bocanci engleze=ti, galbeni, c[ma=[cu guler r[sfrânt =i cravat[tricotat[=i =apc[la fel ca to\i ru=ii pe care îi întâlnisem pân[atunci.

Masa e lipit[de perete. Într-un cap al mesei st[domnul Aiva-zian, într-altul eu =i, pe latura liber[, el. Îi place s[aib[în jurul lui spa\iu mult. Are gesturile largi, ca ni=te unde herziene =i vorbe=te parc[tot prin telegrafia f[r[fir. Dup[primele pahare golite, încep s[-l întreb =i eu.

— Dumneavoastr[sunte\i doctor?

— Doctor artist în litere, filozofie, chimie, medicin[=i =tiin\ele oculte...

— Scriitor nu sunte\i?

— *Niet.*

— Dar literatura v[place?...

— Mult.

— Pe ru=i trebuie s[-i fi citit pe to\i.

— Pe to\i.

— Dar pe francezi?

— Pe to\i.

— +i pe germani...

— Pe to\i.

— Scandinavii?...

— To\i, to\i, to\i...

Nu mai era nevoie, deci, s[-l întreb de englezi, italieni, spanioli...

Riscai totu=i o întrebare dictat[de amorul meu propriu de rom`n.

— Dar din scriitorii români?...

— *Nicievo.*

Nu =tiam dac[r[spunsul lui era o provocare la duel. Pe vreme de r[zboi, îns[, m[nu=ile trebuiesc ridicate la timp.

— +ti\i c[vorbi\i bine române=te!...Unde-a\i înv[\at?

— La Mukden.

— În Manciuria?

— În r[zboiul cu japonezii... de la românii din Basarabia. Oftai

f[r[s[vreau. Exagerasem, poate. Accentele mele sentimentale de mobilizat la cenzur[nu trebuiau s[încalce terenul rezervat numai combatan\ilor pe front.

Nicolae Damianovici r[mase cu paharul la gur[, întoarse capul spre mine =i m[privi încruntat, ca =i cum, în cele dou[p[h[rele cu absint, ai fi turnat cerneal[neagr[. B[tu apoi cu pumnul în mas[=i dup[ce oft[=i el ca mine, =opti printre din\i, ca o r[=chietur[de fier[str[u.

— “Boje \aria hrani”, pân[ce l-o lua dracul =i pe el. Tonul cu care pronun\ase fraza asta ca o sentin\[de Curte de casa\ie, îmi d[du curajul =[-l întreb din nou.

— De ce nu vor ru=ii s[se bat[=i ei pentru noi?

— Fiindc[nu e înc[timpul.

— Când o s[fie, atunci? Dup[ce or c[dea Bucure=tii?…

— Dup[... Când or ajunge pe Milcov...

+i eu care parc[tot mai speram c[Bucure=tii n-au s[cad[niciodat[!...

R[spunsul rusului îmi încordase mu=chii, ca o injec\ie de stricnin[. De unde =tia el c[pân[la Mitcov armata \arului Nicolae n-are s[lupte deloc?... =i de ce tocmai pe Milcov =i nu pe Ialomi\a sau pe Buz[u?...

— De unde =ti\i lucrul [sta?

— Din hart[... Acolo o s[fie hotarul celor doua \[ri.

Sim\eam c[-mi plesnesc tâmplele de ciud[. La=itatea mea îmbr[case armura medieval[a unui str[mo= necunoscut =i problematic pe care Mircea cel B[trân îl avusese al[turi de el, =i la Nicopole =i la Rovine. În carapacele ei de o\el îns[, în clipa aceea, nu mai s[l[=luia decât sufletul unui manechin mâncat de molii într-un muzeu militar.

Nu =tiu dac[în\elegeam bine, tot ce trebuia s[în\eleg. Vechiul hotar dintre cele dou[\[ri surori disp[ruse de mai bine de o jum[tate de veac. Cine-ar fi încercat, dar, s[ne despart[din nou, când noi porniser[m s[ne unim =i cu ceilal\i?... Care erau cele dou[\[ri pe care Milcovul avea s[le despart[iar?…

Surâsul diabolic al lui Nicolae Damianovici, parc[îmi silabisea pe alfabetul zilei de mâine: Ru-si-a =i A-us-tro-Un-ga-ri-a…

B[usem poate prea mult. Nu mai auzeam bine =i-n jurul meu nu mai vedeam decât o ap[mare, o b[ltoac[imens[, cu nuferi, cu or[c[it de broa=te, cu zbor de libelule =i cu soarele pr[bu=it ca un bivol în fundul ei....

În timpul [sta, rusul continua s[bea =i s[propov[duiasc[iubirea pentru aproapele:

— Hai s[nu mai vorbim de lucrurile astea, Mircea Fedorovici. Noi nu pricepem politica de la Petrograd. Politica Rusiei n-o cunoa=te nici Nicolae Alexandrovici... Rusia e mare, dar n-are înc[oameni destui. +i mâine o s[aib[=i mai pu\ini... Atât câ\i îi trebuie unui mort s[fie dus la groap[…

+i rusul se ridic[de pe scaun, se închin[=i apoi, întinzând bra\ele ca =i cum ar fi binecuvântat Cina cea de tain[, continu[:

— Mircea Fedorovici, fratele meu întru Cristos =i aproapele meu întru Apollo, s[ne iubim f[r[gânduri ascunse =i f[r[priviri piezi=e... S[ne iubim, ca s[putem muri lini=ti\i =i asigura\i c[cel care va r[mâne în urm[, va duce la groap[, cu toat[cinstea cuvenit[, pe cel care va pleca înainte...

Domnul Aivazian t[cea ca un motan de por\elan, î=i plimba numai ochii de la unul la altul =i r[sufla greu ca o geamandur[pe vreme de cea\[.

Dou[vapoare c[utau intrarea portului, unde fiecare avea s[-=i descarce cuprinsul pântecelor de font[neagr[. Dar ce-aducea unul =i ce-aducea altul?... N-avea nici o importan\[... De când se începuse r[zboiul, grâul =i dinamita erau p[strate launloc, în acelea=i hambare... Care din ele, îns[, avea s[schimbe primul salut cu semaforul portului?...

— Nicolae Damianovici, îi r[spunsei eu, fra\ii buni nu se iubesc numai la b[utur[: Sângele Domnului înfr[\e=te pân[=i pe str[inii care nu s-au cunoscut înc[. Adev[rata iubire îns[trebuie s[porneasc[de la cei mari c[tre cei mici, fiindc[pericolul, totdeauna, de la

cei mari vine, =i apropierea celor mici de cei mari trebuie s[se fac[f[r[team[, ca s[poat[fi iubire adev[rat[…

— To\i suntem deopotriv[, Mircea Fedorovici... To\i suntem mari, to\i suntem trup din trupul primului om =i suflet din sufletul Domnului Sabaoth... -

— Ce face\i, atunci, voi ru=ii, pentru români?

— Îi facem la fel cu noi… Îi facem unul =i acela=i popor, de la Marea Alba pân[la Marea Ro=ie !... Las[politica deoparte, Mircea Fedorovici, c[nici Domnul nostru Iisus Cristos n-a prop[v[duit numai pentru evrei... R[zboiul [sta, ascult[-m[pe mine, o s[ne strâng[pe to\i laolalt[=i o s[ne înfr[\easc[pe p[mânt la fel ca =i sub p[mânt...

— +i cine o s[ne adune iar launloc?

— Tot [la care ne-a =i desp[r\it...

— Dumnezeu?

— P[catul.

— +arpele?...

— Femeia.

— Vrei s[zici, dragostea?

— Frumosul, adev[rul, lumina, via\a!...

+i Nicolae Damianovici î=i umplu din nou paharul, îi azvârli apoi vinul pe perete =i, r[stignindu-se pe speteaza scaunului, începu s[cânte. Nu în\elegeam cuvintele, dar trebuie s[fi fost un cântec de desp[r\ire, un cântec de renun\are, un cântec de sinucidere.

Când sfâr=i, ne privi pe amândoi cu ni=te ochi de antilop[r[nit[, î=i desf[cu bra\ele colac pe marginea mesei, î=i propti fruntea pe ele =i începu s[plâng[...

Domnul Aivazian îmi f[cu semn s[nu-l deranjez.

T[ceam amândoi. El continua s[plâng[. +i plânsul lui Nicola=a m[rea parc[t[cerea din odaie, în timp ce orologiul de la seminar se s[ruta sonor de dou[sprezece ori cu miezul nop\ii.

Din fiecare cap[t al mesei, eu =i domnul Aivazian p[ream îngerii Domnului care vegheaz[de=teptarea celui ce fusese îngropat în vinerea sfânt[.

O b[taie repede în u=[ne trezi pe câte=itrei.

Era învierea, poate.

O fat[tân[r[de la “Crucea ro=ie” se opri în prag, m[surând, cu ochii severi, odaia cu resturi de mâncare pe scânduri =i pete de vin ro=u pe pere\i.

Nicola=a s[ri de pe scaun cu repeziciunea unei arunc[turi de pra=tie.

— Tatiu=ca!... Tatiu=ca !...

+i dup[ce mai ad[ug[=i alte cuvinte în limba ruseasc[, a=tept[r[spunsul. Dar femeia care intrase în odaia noastr[, odat[cu miezul nop\ii, continua s[tac[. Degetele lui se agitar[atunci spre tavan ca l[ncile solda\ilor lui Makduf, plesnir[apoi ca un sfârc de bici pentru patru cai înainta=i =i se l[sar[pe um[rul meu drept, cu repeziciunea unui erete în mijlocul unui stol de vr[bii. Prezentarea se f[cu în limba francez[:

— Fratele meu, Mircea Fidorovici, scriitor român... Domni=oara Tatiana Grigorievna, student[la medicin[...

Înaintai doi pa=i; dar numai doi nu fur[de-ajuns. Tatiana continua s[stea nemi=cat[în pragul u=ii. M[apropiai de ea =i îi s[rutai mâna. Mina ei era alb[=i rece ca o por\ie de înghe\at[de l[mâie. Apoi, cu aceea=i înfl[c[rare spontan[cu care fusesem prezentat, m[adresai studentei în medicin[, ar[tând pe Nicola=a.

— Dac[fratele meu Nicolae Damianovici v-a sup[rat cu ceva ast[-sear[, eu sunt vinovatul, domni=oar[, v[cer iertare…

Tatiana continua s[priveasc[cu dezgust interiorul od[ii.

Dezgustul ei îns[, c[dea parc[asupra noastr[numai. +i c[dea greoi =i indiferent, ca un capac de co=ciug pe trei stârvuri omene=ti deodat[. Dup[câteva clipe de atitudine mineneral[, Tatiana vorbi:

— Nicolae Damianovici, ai s[mori de paralizie... Apoi, adresându-se mie: Regret c[te-am cunoscut chiar ast[-sear[, Mircea Feodorovici. Dar dac[vrei s[-i fii cu adev[rat frate lui Nicola=a, trebuie s[-mi fii mai întâi prieten mie. +i mie nu-mi plac oamenii care se îmbat[.... S[\ii minte lucrul acesta...

Pentru domnul Aivazian nu avu nici un cuvânt, nici de bine, nici de r[u. Pesemne c[-l cuno=tea mai dinainte sau ghicise c[nu are nici un interes s[-l cunoasc[.

Nicolae Damianovici =i Tatiana Grigorievna plecar[, schimbând cu noi simple saluturi conven\ionale, cu ni=te trec[tori pe trotuare deosebite.

Dup[ce r[masei singur cu proprietarul, îl întrebai:

— Cine mai e =i tr[snita asta?

Domnul Aivazian d[du din umeri.

— Crezi, oare, c-ai s[g[se=ti un rus în toate min\ile?...

— Dar =i rusoaicele sunt a=a?

— Ba bine c[nu!... La ru=i, b[rba\ii =i femeile, totuna sunt.

— Tatiana e amanta lui Nicolae?

— Dracu =tie, c[la ei nu e ca =i la noi... Ei tr[iesc amesteca\i ca or[t[niile în ograd[. Oameni nebuni, cucoane… N-a-uzi ce spune Nicola=a, c[pân[la Milcov n-au de gând s[se bat[!… Când le intr[lor o idee în cap, nu le-o mai po\i scoate cu toporul. Curat, candida\i la paralizie… Bine parc[-i spuse dama de la "Crucea ro=ie."

Aprecierile proprietarului meu din noaptea asta nu se mai potriveau cu cele din ziua debarc[rii mele la Ia=i. Se schimbaser[ru=ii sau se în=elase domnul Aivazian?...

Vina era a mea, care în\elesesem gre=it. Acum, îns[, când îl aud pe domnul Aivazian perorând, îmi dau seama =i eu, pentru ce Nicola=a era un b[iat "pe cinste".

— Eu în\eleg s[stau de vorb[cu ru=ii, când e rost de câ=tigat ceva parale!... Dar a=a, pe degeaba... Mâncarea =i vinul cost[bani, nu glum[... Eu credeam c[o s-aducem vorba de ni=te medicamente, c[ru=ii [=tia au de toate la spitalul lor... M[luar[\i îns[repede cu r[zboiul, cu hotarele, cu Marea Ro=ie, cu tot felul de bazaconii... Parc[vorbea\i chineze=te... Nu pricepeam nimic. Aoleo! D' [=tia mi-e=ti dumneata?... A=a sunte\i to\i bucure=tenii?... Ia te uit[, nene, pe cine b[gai eu în cas[!...

CUPRINS

VI
BUCURE+TII, PICTUR{ CUBIST{

Grupul de armat[al mare=alului Mackensen. *“Mari succese au încununat ieri oboselile =i luptele în care trupele armatei a IX-a =i armatei de Dun[re, conduse în mod excelent sub comanda mare=alului Mackensen, au aruncat la p[mânt, cu lovituri repezi, pe adversarul român =i înt[ririle ruse=ti aduse în grab[. Comandan\ii =i trupa =i-au primit r[splata victoriei. Bucure=tii, capitala ultimei victime a Antantei, Ploie=tii, Câmpina =i Sinaia sunt în st[pânirea noastr[. Inamicul b[tut se retrage pe tot frontul spre est. Curajul =i voin\a dârz[de a învinge au permis trupelor care înaintau furtunos s[corespund[sfor\[rilor noi care li se cereau. Pe lâng[for\ele principale germane, bravele trupe austro-ungare, bulgare =i otomane s-au purtat str[lucit…”*

. . . .

. . . .

. . . .

Nu pot sfâr=i textul comunicatului german.

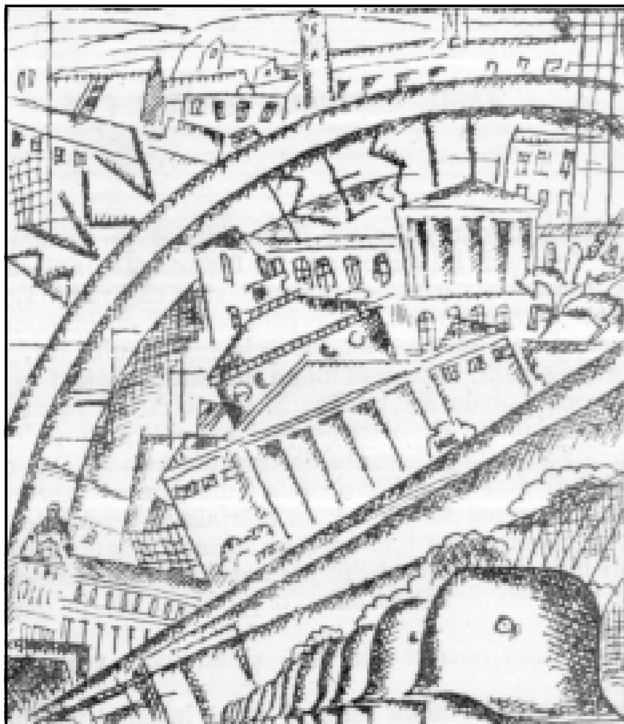
Comunicatul român, continu[s[prezinte situa\ia frontului, neschimbat[.

S-a sfâr=it...

Firul de m[tase albastr[, de care se mai \inea legat[prelungirea deznod[mântului fatal, s-a rupt.

Îmi simt ochii umezi.

În sufletul meu, Bucure=tii s-au pr[bu=it cu zgomotul surd =i elocven\a plastic[a unui amestec de culori, linii, planuri =i inten\ii dintr-o pictur[cubist[. Încerc s[-l reconstitui, m[car în amintire, =i nu mai pot. Din ora=ul meu natal n-a mai r[mas decât:

CUPRINS

VII
IA+II, CAPITALA ROMÂNIEI

C[derea Bucure=tilor nu impresionase pe nimeni peste m[sura tensiunii lui suflete=ti. Ea fusese a=teptat[cu enervarea fireasc[a p[rintelui prevenit c[o s[-i r[mân[copilul repetent. Dar, atâta tot... A repeta o clas[nu înseamn[numaidecât a te sinucide. Ba, de cele mai multe ori, un an pierdut în =coal[, înseamn[un an mai mult câ=tigat în via\[.

C[derea Turtucaiei, bun[oar[, fusese cu adev[rat o surpriz[neb[nuit[. Dezolarea opiniei publice împrumutase pe alocuri aspecte =i accente de tragedie antic[. Dar cum *il n'y a que le premier pas qui coute*, amorul nostru propriu se =lefuise cu timpul în a=a fel, c[m[rinimia neputin\ei noastre de rezisten\[acordase aproape în mod gratuit du=manului mai bine de jum[tate din p[mântul patriei. Eroismul celor de pe front devenise chiar o problem[de incon=tien\[mecanic[...

Trenul îns[pornise din gar[=i nu mai avea cine s[-l opreasc[.

Mecanicul =i fochi=tii s[riser[de pe locomotiv[, în plin[vitez[. Unii din ei, e drept c[-=i frânseser[gâtul. Dar ace=tia erau numai câ\iva. Pasagerii îns[, care aveau s[se pr[p[deasc[poate pân[la cel din urm[, se g[seau închi=i ermetic în vagoane =i num[rul lor era de mii, de sute de mii, de milioane, poate...

A=a e când pleci la drum. C[l[toriile, e drept, c[-\i completeaz[cuno=tin\ele. De cele mai multe ori, îns[, î\i descompleteaz[bagajele =i chiar trupul!...

Capitala \[rii era acum la Ia=i.

Bahluiul se umfla în... ape, de bucurie c[Dâmbovi\a, “ap[dulce”,

=i-a pierdut pre=edin\ia consiliului de administra\ie al Societ[\ii de H_2O na\ional[. Ce ap[parvenit[=i Dâmbovi\a asta!... întâmpl[toarea ei rudenie prin alian\[cu capitala îi asigurase în geografia \[rii o situa\ie superioar[tuturor celorlalte ape curg[toare din România. Siretul, Prutul, Arge=ul, Oltul =i chiar Dun[rea, trebuiau s[i s[ploconeasc[pân[la p[mânt =i s[-i recunoasc[celebritatea din Enciclopedia Larousse. De data asta îns[, importan\a Dâmbovi\ei fusese redus[la aprecierea just[a du=manului, care o judecase probabil dup[insuficien\a debitului de ap[=i dezgust[torul ei hal de murd[rie.

Ia=ii se r[zbunau de vitregia vremurilor =i evenimentelor istorice care îi r[piser[hlamida =i coroana domneasc[, d[ruite de Vod[-L[pu=neanu. E drept c[bisericile Trei Ierarhi =i Sfântul Nicolae, cu zidurile lor încondeiate ca o coliv[, nu-=i puteau ascunde p[catul de a fi cunoscut =i ele pe Lecomte du Noüy. }n schimb, biserica Sfântul Sava p[rea c[propov[duie=te în de=ert: “L[sa\i arhitec\ii români s[vin[la mine”, iar turnul Goliei mustra cu blânde\e pe bucure=tenii r[t[ci\i prin curtea bisericii: “Unde v[este turnul Col\ei, risipitorilor de nepre\uite mo=teniri str[mo=e=ti?”...

Guvernul, parlamentul, ministerele, biroul cenzurii, lega\iile str[ine, cafeneaua “Cap=a”, bodega “Mircea” =i Calea Victoriei, de la “Hotel Bulevard” pân[la Ateneu, s-au instalat la Ia=i. În Bucure=ti n-au mai r[mas, probabil, decât provincialii surprin=i de evenimente.

Când te mu\i dintr-un apartament în altul, iei cu tine =i mobilele, =i telefonul, =i l[mpile electrice, dac[le-ai instalat tu. Nimic mai natural, dar, ca Bucure=tii s[se mute la Ia=i cu tot ce-i apar\inea. Noul apartament era mai strâmt, dar mai sigur. Era plin de igrasie =i de plo=ni\e, dar nu avea nici un fel de “Herr” doctor de la Heidelberg =i nici un strateg bulgar. Fiecare se aranja dup[putin\[sau, mai bine zis, dup[noroc, interven\ia autorit[\ilor nu putea m[ri cu nimic bun[voin\a localnicilor. Saloanele, birourile =i sufrageriile fuseser[desfiin\ate. Toate înc[perile unui apartament trebuiau de acum înainte s[serveasc[numai de od[i de dormit, Ia=ii fusese transformat într-un vast dormitor de seminar, fiindc[dintre to\i bursierii statului, semina-

ri=tii singuri obi=nuiesc s[se închine seara la culcare =i diminea\a la sculat. Seminari=tii Ia=ilor erau bucure=tenii, care, neputându-se dezmetici înc[de emo\ia primelor zile, continuau s[invoce pe Dumnezeu =i pe Maica Domnului, la fiecare pas, m[surat în ritmul unei procesiuni religioase, de-a lungul str[zilor supraînc[rcate de atâtea ornamente inutile. Era ca =i cum s-ar fi c[utat mijlocul s[transpor\i cu o singur[roab[, dintr-o singur[dat[, o întreag[claie de fân.

Alimentele începuser[s[se împu\ineze. Aprovizionarea devenea tot mai anevoioas[. Speculatorii î=i frecau mâinile de bucurie =i domnul Aivazian pleda pentru valorificarea momentului oportun.

— Acu-i acu!... îmi explica dânsul cu voluptatea pisicii care a descoperit ascunz[toarea =oarecelui fl[mând. Cine nu =tie s[profite la timp, s-a cur[\at. A=a ocazie, mai rar... Dumneata =tii cum a f[cut milioanele Rothschild?

Eu îl ascultam f[r[s[-l pot pricepe. La=itatea mea se generalizase pân[=i asupra perspectivelor îmbun[t[\irii sigure a st[rii mele materiale. De=i banale =i lipsite de orice spirit inventiv, planurile domnului Aivazian erau totu=i grandioase. Câteva zile oscilase între o ”Cas[de schimb” =i un restaurant popular. La început, aureola zarafului întunecase tichia alb[a birta=ului. Într-o sear[, îns[, m[anun\[triumf[tor:

— +tii, c[m-am hot[rât... Tot mai bine e un restaurant. Am =i aranjat. O s[fie o bodeg[de lux, dar cu pre\uri rezonabile, numai pentru persoane de seam[... a=a, intelectuali ca dumneata... Vin =i sec[ric[o s[fie din bel=ug. D-astea nu duc grij[, în privin\a mânc[rii, îns[, clien\ii o s[se cam mul\umeasc[cu ce s-o g[si... O s[am iahnie de cartofi, de fasole, de linte =i tot felul de zarzavaturi... M-am aprovizionat pentru toat[iarna. Din când în când, o s[fie =i carne... fripturi reci mai ales... Astea au mare c[utare la b[utur[. Pentru cunoscu\i îns[, ca dumneata, ca altul, o s[se g[seasc[din când în când =i câte o pas[re, iepure, pe=te de la Gala\i... Am eu grij[de oamenii mei!... N-o s[duce\i nici o lips[... O s[vede\i... O s[coc dovleac în fiecare zi... {sta e bun pentru stomac. Apoi, joia =i duminica o s[

fac iaurt... =i dac[vad c[are c[tare, introduc =i orezul cu lapte... Ce zici.?... A=a e c[am nimerit-o?...

— Excelent[afacere!...

— Duminic[îi facem inaugurarea.

— +i unde ai g[sit localul?

— În strada Br[tianu... Era dugheana unui ramagiu, unul d' [ia care încadreaz[fotografii... Cine dracul o s[-i mai cumpere lui fleacuri de astea, pe vreme de r[zboi !… I-am dat trei mii de lei =i l-am scos din pr[v[lie =i din odaia din fund. Buc[t[rie am g[sit în curte. M[mai cost[=i aia cinci mii de lei pe an. Am luat-o îns[cu pivni\a de lemne a proprietarului. Muceg[ia degeaba, \inea pirostriile =i cazanul de rufe în ea. Lemnele o s[=i le pun[în curte sau pe sal[, c[are loc destul... Slav[Domnului!... E cas[veche, spa\ioas[, zidit[din bel=ug, nu glum[...

— Bravo, nene Aivaziane... s[fie într-un ceas bun!...

— S[dea Dumnezeu!... Dar, vorba e... Vreau s[-i pun =i o firm[... =tii, a=a ca pentru bucure=teni... pentru lume sub\ire... Ce zici dumneata?... La “Mielul alb” sau la “Mielul de aur”?

Strâmbai din nas.

— “Mielul alb” prea e banal... =i, la urma urmelor, de ce s[-\i min\i clien\ii?... Parc[ai s[po\i s[le dai vreodat[miel?...

Domnul Aivazian c[zu pe gânduri.

— De!... Asta cam a=a e...

— Parc[“Mielul de aur” ar fi mai potrivit... Dac[n-o fi mielul tocmai miel, dar ceva aur poate s[ias[din afacerea asta!...

— Ai dreptate... “Mielul de aur” e mai nimerit...

— Dar dac[vrei ceva cu adev[rat simbolic, ceva, cum zici dumneata, pentru lumea sub\ire, eu \i-a= propune s[-i zici: la “Cocostârcul de aur”… =tii c[rândunelele, berzele =i cocostârcii sunt simbolul c[ldurii, luminii, tinere\ii, fericirii... tot ce vrei... adic[simbolul unor vremi mai bune...

Domnul Aivazian m[fur[=iret pe sub gene, de team[s[nu-mi bat joc de el.

— Crezi c-ar merge la “Rândunica de aur”?

— N-ar fi r[u... Dar rândunica prea e mic[. Cât aur poate s[intre într-o rândunic[?... Nimica tot... Pe cât[vreme, cocostârcul... e altceva... Ia gânde=te-te dumneata... Un cocostârc de aur, înseamn[câteva milioane!...

— Bun. S[fie atunci cum zici dumneata, îi pun firma la “Cocostârcul de aur”.

— +i Dumnezeu, nene Aivaziene, fii sigur c[o s[-\i poarte de grij[, ca =i cocostârcilor pe care îi gone=te toamna =i-i aduce înapoi prim[vara...

Iat[-m[=i na=ul bodegii domnului Aivazian. Situa\ia mea la Ia=i este de-acum consolidat[. Mi-am asigurat casa, masa =i concursul nelimitat al unui viitor erou al zilei.

Paralel cu marele r[zboi european, domnul Aivazian este hot[rât s[intre =i el în r[zboi cu înfometa\ii de la Ia=i. Aviz clien\ilor de mâine ai bodegii la “Cocostârcul de aur”.

*

În strad[, primul cunoscut de care dau cu ochii e Nicola=a. Nu l-am mai v[zut de câteva zile. Pare a-=i fi uitat toate jur[mintele de dragoste din noaptea când ne-a g[sit Tatiana, be\i mor\i.

Îmbr[cat în manta, pare =i mai înalt. Vine spre mine încruntat. Parca e un semnalizator de gar[, uitat noaptea neaprins. Calc[greoi =i î=i mi=c[mâinile ca dou[pendule de perete.

— *Zdravstvuite,* Mircea Fedorovici... Pe tine te c[utam...

— +i eu vreau s[te v[d, Nicolae Damianovici. Mi-era dor de tine, ca de cei l[sa\i la Bucure=ti... N-ai idee ce am[rât sunt, Nicola=a drag[!...

— +i eu sunt am[rât, dar mie nu mi-e dor de nimeni.

— De când au c[zut Bucure=tii, nu =tiu cum... dar parc[mi s-a rupt ceva din inim[...

— +i mie mi s-a rupt ceva din inim[, dar nu de când au c[zut Bucure=tii.

— Ce vrei s[spui, Nicolae Damianovici?

— C[e=ti un dobitoc!...

Violen\a tonului =i greutatea epitetului m[puser[pe gânduri. B[nuii la început o intrig[a domnului Aivazian. Proprietarul meu era capabil s[ne joace pe amândoi, numai s[-=i poat[face afacerile lui.

— De ce sunt dobitoc, drag[Nicola=a?... Fiindc[sunt trist ca boul când îl duci la abator?...

— E=ti dobitoc fiindc[nu trebuie s[fii trist.

— Ar însemna s[nu fiu român adev[rat!... Ne-am pierdut =i capitala =i jum[tate din \ar[.

Rusul azvârli în mine cu ochii lui mari =i rotunzi ca dou[dubloane de aur. M[apuc[apoi de b[rbie, m[zgâl\âi puternic, de-mi strivi limba între din\i =i frângându-mi grumazul gâtului, ca s[m[poat[privi în ochi drept, îmi spuse:

— Uit[-te bine în ochii mei, Mircea Fedorovici... A=a... Uit[-te bine =i ascult[ce-am s[-\i spun. Tu e=ti trist c[ai pierdut Bucure=tii, eu sunt trist c[am pierdut o femeie... Ce? Bucure=tii erau ai t[i?... Ce-\i pas[\ie de Bucure=ti?... Ce o s[-mi pese mie dac[s-o duce dracului Kievul, =i Moscova, =i Petrogradul?... Duc[-se... Mai sunt ora=e în Rusia... =i dac[s-or sfâr=i cele din Rusia, pân[la Vladivostok, g[se=ti destule altele, câte vrei... Dar femeia pe care am pierdut-o, era... Nu, nu... Mircea Fedorovici... iart[-m[... Era s[-\i spun o minciun[... Dar eu nu mint niciodat[... s[=tii... nici când sunt beat... \i-o jur... Nu era a mea, dar speram c[odat[are s[fie... De ast[zi înainte îns[, s-a sfâr=it... Am pierdut-o pe Tatiana pentru totdeauna!...

Spovedania lui Nicola=a m[schimbase, ca pe nevasta lui Loth, într-o stan[de sare. Îmi plecai capul spre um[r =i abia putui îngâna.

— Ai dreptate, Nicolae Damianovici... o femeie iubit[face mai mult ca toate ora=ele din lume!... Acum în\eleg =i eu de ce e=ti trist...

— Tu îns[n-ai de ce s[fii trist... d[-l dracului de Bucure=ti, c[[la nu era ora=... Fii cel pu\in tu vesel, Mircea Fedorovici... Auzi tu ce-\i spun eu?... Fii vesel, Mircea Fedorovici... Fii vesel c[Tatiana te iube=te pe tine!...

Sfâr=itul frazei m[asasinase ca o pastil[de acid prusic. Gura mi se încle=tase pe prima vocal[a alfabetului =i bra\ele mi se r[cise, ca =i cum le-a= fi vârât în apele Bahluiului în ziua Bobotezei.

Abia târziu putui s[-l întreb cu vocea umed[, ca =i col\ul pleoapelor ce mi se topeau parc[de-a lungul obrajilor:

— De unde =tii lucrul [sta, Nicolae Damianovici?

— Mi-a spus-o chiar ea, =i Tatiana nu minte. Mi-a spus-o ca s-o =tiu =i eu... Noi a=a facem, când avem ceva de spus... Nu ne ascundem nimic. Suntem ca fra\ii buni, adev[ra\i...

— Dar eu nu =tiu nimic... |i-o jur!...

— +tiu c[nu =tii înc[... D-aia \i-am =i spus-o... S-o =tii de la mine, nu de la ea... O femeie nu trebuie s[se înjoseasc[niciodat[pân[acolo.

— Dar, Nicolae Damianovici, eu nu vreau s[-\i fac nici un r[u... Eu nu vreau s[te fac s[suferi. Nu vreau s[-i fiu Tatianei decât prieten... sau, mai bine, nici nu vreau s-o mai v[d... î\i jur c[de azi înainte...

— S[nu juri, fiindc[n-ai s[-\i po\i \ine jur[mântul. +i e p[cat. E p[cat s[nu juri adev[rat... Ascult[, Mircea Fedorovici... Vei face a=a cum î\i spun eu, fiindc[numai a=a Tatiana o s[fie fericit[... Si, pentru fericirea Tatianei, eu m[sacrific oricând... Ai s[-i spui Tatianei c-o iube=ti... +i-ai s-o iube=ti... Dar s[o iube=ti cu adev[rat... Auzi tu, Mircea Fedorovici?... Ai s-o iube=ti cu adev[rat =i n-ai s-o faci s[sufere niciodat[, fiindc[, altfel...

+i pumnul lui Nicolae Damianovici se ridic[în aer ca un ciocan de uzin[, gata s[cad[pe fierul înro=it în foc de pe nicoval[...

— Capul t[u, Mircea Fedorovici, n-o s[reziste nici m[car cât Bucure=tii... =i-acum, s[vorbim de alte lucruri...

*

Iat[ce însemneaz[a fi erou!... O scrisoare cu adresa gre=it[, o p[l[rie schimbat[f[r[voie, o confuzie de persoane sau un glon\ sc[pat dintr-un revolver pe care îl credeai gol, te pot pune al[turi de

Valter M[r[cineanu, la Grivi\a sau de Napoleon Bonaparte, la Arcole. Docil =i lipsit de orice ini\iativ[, eroismul se \ine dup[tine ca umbra dup[un câine cu ciolanul în gur[. Me=te=ugul cel mare e numai s[=tii cum =i când trebuie s[pui st[pânire pe el. Fere=te-te de umbra de pe luciul apei, fiindc[apele pot fi adânci =i în cazul acesta eroismul devine inutil. Opre=te-te îns[în fa\a umbrei de pe un soclu de marmur[sau chiar de granit ordinar. Pietrele accept[=i conserv[tot felul de zgârieturi, chiar dac[nu sunt tocmai inscrip\ii comemorative. Cu alte cuvinte, nu face ca Valter M[r[cineanu =i încearc[s[faci ca Napoleon Bonaparte. De pe urma celui dintâi, r[mâne numele unui scuar în fa\a Ministerului de R[zboi din Bucure=ti, de pe urma celui de-al doilea, o coloan[de bronz în Place Vendôme din Paris.

Mi-e team[îns[c[balastul la=it[\ii mele cotidiene o s[m[împiedice s[m-ag[\ de nacela balonului care m-ar putea ridica pân[în al =aptelea cer. În materie de dragoste, nu m-am ridicat niciodat[a=a de sus. Peste în[l\imea unui pat, a unei sofale turce=ti, sau chiar a unui fotoliu englezesc n-am trecut niciodat[. Am renun\at la recordul în[l\imii, în favoarea eroilor care, în caz de accident, au cel pu\in scuza c[se pot pr[bu=i cu cinste. +i afar[de asta, nu în\eleg dragostea cu epitropie. Pumnul lui Nicola=a nu este un lucru de neglijat. Misticismul sufletului slav ia câteodat[forme de corpuri contondente. Îl voi evita dar, pe cât îmi va sta cu putin\[. Atitudinea discret[formeaz[primul capitol din catehismul la=it[\ii. Dac[Tatiana m-a f[cut cu adev[rat st[pânul inimii sale, vor l[s[-o s[m[iubeasc[“în pace =i onor”, a=a cum pretinde suveranitatea unui rege. Dar atâta tot. N-am s[-i spun niciodat[c[o iubesc, =i dac[, întâmpl[tor, va c[uta s[-mi dea de în\eles, ea, lucrul acesta, voi c[uta s[m[sp[l pe mâini ca Pilat din Pont. E singurul act de eroism cu care îmi pot r[scump[ra la=ita\ea de a nu putea iubi o femeie decât în termenele prescrise de legea chiriilor...

*

Un automobil se opre=te lâng[mine. Toto îmi face semn s[m[urc lâng[el. M[despart de Nicola=a, dup[ce-l prezint =efului de cabinet cu indica\ia special[: “un mare prieten al românilor”. Lui Toto, îns[, prietenia ru=ilor de la Ia=i îi era indiferent[. Ar fi preferat poate =i el, ca =i mine, prietenia ru=ilor de pe front...

Atitudinea alia\ilor no=tri de la nord îl exaspera mai r[u ca perspectiva unei noi remanieri a guvernului. Prima se f[cuse, din fericire, f[r[prea multe emo\ii. Ministerul de interne se schimbase. Toto îns[r[m[sese. R[zboiul putea, dar, s[continuie. Probabil c[printre ofi\erii de rezerv[de pe front, foarte mul\i erau gata s[fac[, nu import[ce sacrificiu, pentru a-=i putea îmbr[ca din nou hainele civile. La=itatea lor îns[, nu era m[rturisit[=i, în afar[de sfântul Augustin, nimeni nu i-ar fi putut pedepsi. Superb era îns[eroismul =efilor de cabinet, care îmbr[caser[uniforma ofi\erilor de rezerv[chiar din prima zi a mobiliz[rii. Prietenul meu Toto fusese chiar înaintat la gradul de c[pitan. Nu-i mai lipsea decât o decora\ie cu spade pentru fapte viteje=ti =i o misiune oficial[la Londra sau Paris.

Jenat probabil =i el de anemia ierarhic[a celor trei trese de aur, Toto m[întrerupse brusc, tocmai când felicit[rile mele p[reau mai sincere.

— Ai v[zut cum a fugit?... Asta e cea mai mare porc[rie pe care am v[zut-o.

Credeam c[vorbe=te de nevasta colonelului care nu-i acordase nici m[car gra\ia s[-l a=tepte la Ia=i. Încercai dar s[-l mângâi:

— Ei, =i... S[-i fie de bine!... Doar n-ai vrea s[te sinucizi pentru o femeie?... Toto holb[ochii la mine.

— Care femeie?

— Cum care femeie? Jenny!... Nu vorbe=ti de Jenny?... =tiam mai dinainte, dar nu vream s[-ti spun, ca s[nu-\i faci sânge r[u... A plecat la Hu=i.

— Jenny e la Hu=i?

— Sigur. Cum?... Tu nu =tiai înc[unde e?...

— Eu am fost chiar asear[la ea!...

De data asta, era rândul meu s[holbez ochii la el.

Nu vorbeai de Jenny?

— Nu.

— De cine atunci?

— De Blebea!...

— Dar Blebea trebuie s[fi plecat la Boto=ani, la =coala militar[, iar î\i faci spaim[degeaba, ca la Bucure=ti, când credeai c[s-a strecurat printre rândurile du=mane...

— Ba e chiar la Bucure=ti. S-a întors de la Ia=i în ajunul intr[rii nem\ilor =i a r[mas acolo. De data asta, nu m[mai în=el. Era omul lui Von den Busche =i acum o s[fie directorul ziarului oficios al comandaturii lui Mackensen.

Nu =tiam ce s[-i r[spund. Graba cu care amestecasem numele celor dou[persoane, deopotriv[de periculoase rela\iilor mele personale cu Toto, m[pusese într-o v[dit[inferioritate. T[ceam din gur[, exersându-mi elocven\a numai cu limbajul sprâncenelor =i umerilor.

B[nuitor îns[, Toto relu[discu\ia:

— Dar cu Jenny ce este? Când a fost la Hu=i? =tii ceva precis?

C[zusem singur în capcan[. Prietenul meu avea toate calit[\ile de pe lume, afar[de una singur[: era mai prost ca mine. R[spunsei dar, aproape f[r[s[m[gândesc:

— +tiu ce mi-a spus ea. Dac[avea de gând s[stea la Ia=i, de ce m-a min\it c[pleac[la Hu=i?

Toto se jena parc[s[-mi r[spund[imediat. Dar odat[=i odat[tot trebuia s[aranjeze cu mine =i afacerea asta. F[cu, deci, o suprem[sfor\are =i cu vocea lui confuz[de cobz[, începu s[m[mustre:

— Fiindc[a vrut s[scape de tine. Prea o plictiseai cu curtea... S[-\i fie ru=ine. Ce?... Credeai c[n-o s[-mi spuie?...

Pericolul trecuse. Toto Radian trebuia s[-mi r[mân[acela=i prieten bun de mai-nainte. Pentru aceasta îns[, era nevoie s[încep cu ofensiva =i înc[repede detot.

— E=ti un caraghios, dac[î\i închipui c[era lucru serios... Ce? Alt[treab[n-am acum decât s[m[leg de amanta ta?... Jenny îns[este o femeie imposibil[... S[=tii. E plin[de fumuri. Dac[nu-i faci curte, se sup[r[c[nu-i dai aten\ie =i te face r[u crescut... Dac[îi faci, se sup[r[c[n-o respec\i =i te face obraznic. Nu-i po\i fi pe plac niciodat[... Pesemne c[de când te iube=te pe tine, s-a z[p[cit a=a!...

Toto surâde =iret... Aman\ii =i stru\ii înghit tot felul de lucruri imposibile. Eu, îns[, continui ofensiva printr-o mi=care de înv[luire:

— +i dac[e vorba de sup[rare, mi se pare c[eu am dreptul s[m[sup[r, nu ea... Iat[pentru ce a f[cut Dumnezeu femeia... S[bage dihonie între prieteni.

Toto caut[s[m[lini=teasc[. A fost o simpl[glum[. Jenny nu s-a plâns de purtarea mea. A încercat s[-l fac[îns[gelos. Dar nu s-a prins... Toto cunoa=te sufletul femeilor, cum î=i cunoa=te Frantz Ioszef popoarele monarhiei!... Pronosticheaz[imediat unde e dragoste adev[rat[=i unde nu e decât interes. Dar în dragoste a=a este — cei care se iubesc, caut[s[se singularizeze chiar cu riscul sacrific[rii vechilor prietenii. +i Jenny, care =tie s[fac[deosebirea între b[rba\i, dup[rezultatele ob\inute în propriul ei laborator, trateaz[anemia cerebral[cu stricnin[=i hipertrofia nervoas[cu bromur[...

Când voi vedea-o, am s-o felicit. Era cea mai potrivit[alegere ce-ar fi putut-o face. Recunosc c[Toto îmi este superior din toate punctele de vedere. Nu =tiu dac[r[zboiul a inversat nomenclatura valorilor. Constat îns[c[=eful de cabinet al ministrului de interne ne bate cu câte zece lungimi de cal, =i pe mine =i pe c[pitanul de jandarmi, proprietarul chipiului din fereastra od[ii doamnei Jenny colonel Vasilescu. Noi suntem dou[la=it[\i anonime — unul mobilizat la cenzur[=i altul deta=at pe lâng[lag[rul interna\ilor civili de la Hu=i. Toto, îns[, e la=itatea oficiala, care vegheaz[la... îndestularea eroilor de pe front!...

De data asta, bun[oar[, se duce la gar[s[se intereseze dac[nu cumva a sosit de la Odesa vagonul special cu smochine, ciocolat[, rahat =i biscui\i. E darul pe care generalul-=ef al aprovizion[rii ruse=ti

l-a f[cut aprovizion[rii române=ti pentru nevoile frontului nostru. Cozonacii Mariei Antoaneta î=i pierduser[ultima lor ra\iune istoric[. Regina Fran\ei formulase un simplu deziderat. Generalul rus îl tradusese în fapt...

Istoria se repet[îns[, cu precizia reapari\ei unei comete cu sau f[r[coad[. Astronomii naivi î=i închipuie c[vizitele acestor musafiri cere=ti se datoresc calculelor lor. E una din pu\inele mângâieri ale speciali=tilor. Cei care vor avea îns[norocul s[se înfrupte din ciocolata, rahatul, smochinele =i biscui\ii m[rinimiei ruse=ti, se vor întreba nedumeri\i cum au putut ajunge pân[pe front aceste comete alimentare, neprev[zute pân[atunci în calculele priva\iei lor cotidiene. +i poate c[cel mai vechi contingent de pe front î=i va aduce aminte c[la el în sat apari\ia unei comete însemna sfâr=itul lumii =i, strângând în jurul lui pe cei mai tineri, le va =opti în tain[, de fric[s[nu-l aud[don' c[pitan:

— Asculta\i-m[pe mine, m[i fra\ilor, c[eu sunt mai b[trân ca voi... Asta e grijania *itinden\ei* ca s[murim barim împ[rt[=i\i!...

CUPRINS

VIII
“COCOSTÂRCUL DE AUR” +I “PORUMBI|A DE POR|ELAN”

Bodega domnului Aivazian nu are în aspectul ei nimic din gra\ia p[s[rii c[l[toare care i-a dat numele firmei. Din strad[, prin geamul vitrinei p[trate =i al u=ii dreptunghiulare, nu se v[d decât perdelele galbene-limonii, pe fondul c[rora literele albe ale celor doua inscrip\ii “Cocostârcul de aur” =i “Intrare” par ni=te f[râmituri de brânz[de oaie, pres[rate neregulat în dou[ceaune de m[m[lig[.

Pas[rea c[l[toare, îns[, nu exist[decât în cele =apte vocale =i nou[consoane ale alfabetului. Cocostârcii, probabil din cauza sezonului înaintat, plecaser[din Ia=i spre Constantinopol =i, în lipsa modelului autentic, zugravul n-avusese dup[ce s[-i fac[portretul.

Fa\ada localului era, dar, sever[=i discret[, a=a cum se cuvenea s[fie o bodeg[n[scut[din nevoile r[zboiului.

Interiorul, îns[, dovedea oarecare preocupare de confort din partea patronului, care cump[rase, de ocazie, zece mese =i treizeci =i dou[de scaune, de forme =i stiluri diferite. Pere\ii erau albi =i se terminau în tavan printr-un chenar cu a=a-zise motive române=ti, vopsit, bineîn\eles, cu ro=u, galben =i albastru. Tariful consuma\iilor, o ordonan\[a prefecturii de poli\ie =i dou[cromolitografii — una cu “Maurul din Vene\ia” =i alta cu “B[rbierul din Sevilia” — formau podoabele artistice ale acestui interior de strict interes practic. Ca s[fac[mai mult efect, domnul Aivazian spânzurase în perete o piele de leopard, pe care pân[atunci o avusese în odaia s[de culcare. Tejgheaua era un fel de pupitru de =coal[, iar în dosul ei, un dulap cu geamuri ad[postea garnitura sticlelor cu b[uturi spirtoase. Con\inutul lor, îns[,

nu corespundea etichetelor. El era unul =i acela=i, de=i domnul Aivazian marcase pe sticle pre\uri diferite, precum s[se =tie c[romul e mai ieftin decât coniacul, coniacul mai ieftin decât vi=inata =i vi=inata mai ieftin[decât benedictina.

Ziua inaugur[rii ne adunase ca în corabia lui Noe, toate vieta\ile p[mântului, care în momentul acela se reduceau la diferite categorii de mobiliza\i pe loc sau deta=a\i la serviciile de specialitate. Catalogarea la=it[\ii dup[specialit[\ile vie\ii era singurul lucru pe care îl imitaser[m cu succes de la nem\i. Erau de fa\[reprezentan\ii autorit[\ilor civile =i militare, reprezentan\ii presei, ai “Crucii ro=ii” =i ai cenzurii. Erau de fa\[chiar un c[pitan de la comenduire, doi comisari de la prefectura poli\iei, un ofi\er aviator francez, un inginer american de la c[ile ferate, trei ofi\eri ru=i =i un pop[român-ortodox. Domnul Aivazian nu uitase pe nimeni dintre cei care ar fi putut s[-i fie vreodat[de folos. Mai eram, apoi, eu cu Toto =i, bineîn\eles, Nicola=a cu Tatiana.

Ne înghesuiam unii într-al\ii, f[r[s[ne mai cerem “pardon”, ne vorbeam, f[r[s[ne cunoa=tem =i ciocneam paharele, f[r[nici un entuziasm, f[r[nici o leg[tur[sufleteasc[, f[r[nici o speran\[de mai bine, ca =i cum fantezia mediocr[a unui mare agricultor ar fi amestecat în aceea=i bani\[=i grâu, =i porumb, =i orz, =i secar[.

Nicola=a bea =i servea de interpret. Traducerea fiec[rui compliment la adresa patronului era apreciat[dup[felul b[uturii care se schimba în pahar. Nicola=a bea de toate =i f[cea la to\i declara\ii de dragoste =i cursuri de umanitarism. Tatiana ne m[sura cu ochii pe fiecare =i, în gând, ne punea parc[note de sârguin\[=i bun[purtare.

De data asta, o pot vedea mai de aproape. O pot judeca la lumina zilei =i-i pot aprecia podoabele luminoase cu care fiin\a ei orbise pe Nicolae Damianovici, care o iubea pân[la sacrificiul de a o respecta toat[via\a.

Nicola=a avea, poate, dreptate. Tatiana e o porumbi\[de por\elan str[veziu. Be\ivii din bodeg[o murd[resc cu ochii =i cu g`ndurile ascunse. Privirea mea de colec\ionar, îns[, întârzie pe luciul obrajilor ei de caolin, ca =i cum ar vrea s[-i descifrez marca fabricii. E un “Sevres”,

un “Meissen”, un “Nymphenburg”, un “Alt Wien” sau un “Kutany?”... E o pies[rar[, o pies[unic[poate, modelat[într-un acces de nebunie =i ars[într-un cuptor supraînc[lzit, care a dat p[mântului str[lucirea unui spectru solar, simplificat la roz, albastru =i argint. N-a= putea spune pentru ce e frumoas[, fiindc[pentru religia frumosului nu s-a întocmit înc[un catehism. Nu seam[n[îns[nici cu Jenny, nici cu Lotty =i nici chiar cu Viki. Nu seam[n[cu nici una din femeile cu care mi-am familiarizat ochii =i mi-am domesticit amintirea. E un amestec ciudat din tot ceea ce arta a putut realiza mai sintetic =i mai înrudit cu inten\ia premerg[toare crea\iei: o icoan[de Panselinos =i o infant[de Vélasquez, o stampa japonez[=i “Olympia” lui Manet. E parc[duhul sfânt coborât în form[de porumbi\[în mijlocul acestei mla=tini omene=ti, în care or[c[itul batracian din jurul “Cocostârcului de aur” salut[, în acela=i timp, =i reînvierea =i apropierea mor\ii.”

Femeia asta a venit aici pentru mine. Prezen\a ei îmi sugrum[pân[=i ini\iativa unui eroism problematic. La=itatea mea se coboar[de data asta pân[sub temelia edificiului meu sentimental. Alt[dat[mi s-ar fi dat cel pu\in mângâierea unui simulacru de lupt[. De data asta îns[, nu voi putea avea nici m[car curajul unei rezisten\e conven\ionale. Luarea în st[pânire a trofeului profan se va face dup[protocolul impus de cel mai tare. +i cel mai tare dintre noi doi este ea. Simt c[n-a= putea-o violenta nici m[car cu completa mea resemnare. Nicola=a avea dreptate. Tatiana trebuie iubit[. Dar pe Tatiana n-o po\i iubi decât f[cându-te tu, mai întâi, iubit de ea. +i Nicola=a n-a min\it. Tatiana m[iube=te. Tatiana m[urm[re=te cu ochii, discret, ca fumul \ig[rii ce mângâie portretele din perete, în drumul lui spre tavan. Insisten\a ei m[face s[ro=esc. Din bucuria clipei, se desprinde, îns[, regretul eternit[\ii. E ca =i cum s-ar împlini ultima dorin\[a unui condamnat la moarte. +i cel care n-a pre\uit pân[acum via\a altora începe s[se tocmeasc[cu propria lui via\[...

Cu cit m[uit mai mult la Tatiana, cu atât îmi dau seama c[pân[azi n-am cunoscut înc[femeia. De-acum pot s[-mi înstr[inez întreaga mea colec\ie de bibelouri. Oricât le-am crezut de felurite, toate la-

unloc nu fac nici cât fotografia unei femei adev[rate. Dar Tatiana este, oare, cu adev[rat o femeie?...

Pentru ce femeia, pe care o iube=te Nicola=a, m[iube=te pe mine?... Nu cumva Mircea Fedorovici nu-i decât umbra lui Nicolae Damianovici prelungit[pe luciul unui lac, de r[s[ritul lunii pline?... Dac[Nicola=a n-a în\eles gândul adev[rat al Tatianei, când i-a spus c[m[iube=te pe mine?...

Încep s[tremur. Îmi simt tâmplele reci =i sloiul de ghea\[începe s[coboare din creier prin toate arterele =i vinele mele, în a c[ror plas[de m[tase ro=ie închisesem porumbi\a de por\elan, ca într-o colivie ag[\at[de vârful ventricolului stâng.

Pentru prima oara, o femeie îmi d[vertijul pr[pastiei suflete=ti. Începe s[-mi fie fric[s-o mai privesc. A= vrea s[-mi închid ochii, s[nu mai v[d nimic. Dar dac[, în timpul [sta, Tatiana prive=te pe altul?...,

Tatiana, Tatiana!... Sim\i tu, cum EU am început s[te iubesc, nu TU?...

Încerc s[m[apropii de ea. Picioarele, îns[, îmi sunt mai grele ca ro\ile unui obuzier, împotmolit în mla=tinile Neajlovului... Dac[Tatiana îmi va întoarce spatele?... Dac[Tatiana nu m[iube=te pe mine?... Dac[Nicola=a s-a în=elat?...

Îmi tremur[trupul ca o piele t[b[cit[de bivol, pe care un tobo=ar, înnebunit subit, ar bate =arja unei divizii de cavalerie destinat[sacrificiului pân[la ultimul cal =i c[l[re\... Ce-mi trebuie, s[pornesc =i eu în fruntea ei?... Care e b[utura cu care î=i potolesc setea mor\ii imediate eroii de mâine?

Domnule Aivazian, domnule Aivazian!... Destup[sticla din care n-ai dat nim[nui s[bea... Umple-mi din ea cel mai mare pahar din bodega dumitale =i d[-mi s[-l sorb pân[la fund, ca s[pot striga imbecililor îmbuiba\i de alcool =i prostitu\ie:

— În l[turi, la=ilor, face\i loc eroului, gata s[moar[pentru dragostea Tatianei, fiindc[pe Tatiana n-o poate iubi decât un erou... =i dintre voi to\i, eu singur pot iubi pe Tatiana... Eu singur iubesc pe Tatiana... iubesc pe Tatiana... iubesc pe Tatiana!...

*

— Nu te-am v[zut de mult, Tatiana Grigorievna.

— Eu te-am v[zut mereu, Mircea Fedorovici.

— Unde?

— Pestetot...

T[cui o clip[, ca =i cum a= fi c[utat s[ghicesc unde m-ar fi putut vedea Tatiana. Ea zâmbea =i m[privea drept în ochi.

— De ce nu m-ai oprit, s[-mi vorbe=ti?

— Dar eu \i-am vorbit tot timpul.

De data asta, Tatiana nu mai zâmbea. Î=i ridicase mâna dreapt[pân[aproape de gur[=i privea încruntat[cornalina inelului din degetul ar[t[tor.

— E o glum[ce-mi spui... Nu?

— Eu nu glumesc niciodat[... N-am timp de glume...

— Dac[este a=a, spune-mi ce \i-am r[spuns când mi-ai vorbit. Eu nu-mi mai aduc aminte.

— Ai t[cut din gur[... N-ai vrut s[-mi r[spunzi niciodat[.

— Poate c[mi-ai vorbit ruse=te.

Tatiana ridic[din umeri =i o strâmb[tur[vulgar[îi r[suci buzele ca dou[foi de porumb, fragede...

— Inima nu vorbe=te decât o singur[limb[!...

Încercai s[-i apuc mâna. Fiindc[nu i-o puteam mu=ca de bucurie, vream s[i-o s[rut m[car. Tatiana se feri îns[=i-mi zise:

— Hai s[plec[m de aici. Be\ivii [=tia m[dezgust[.

— Lu[m cu noi =i pe Nicola=a?...

— A, nu... Eu nu umblu pe strad[cu doi b[rba\i deodat[.

Probabil c[plecarea noastr[fusese observat[=i chiar comentat[. Dac[Nicola=a n-ar fi fost de fa\[, faptul acesta m-ar fi încântat. Gândul, îns[, c[l-a= fi putut face pe el s[sufere, m[întrista =i pe mine.

În strad[, mâinile noastre se întâlnir[ca doi soboli ce s-ar fi c[utat pe sub p[mânt. Ce-i puteam spune mai mult decât:

— Te iubesc, Tatiana.

— Exact acela=i lucru vream s[\i-l spun eu.

— Te iubesc, Tatiana... M-auzi tu?... Te iubesc!...

— N-aud nimic... Nu vreau s-aud nimic... Nu face zgomot pe strad[, c[se uit[oamenii la noi.

— Unde vrei s[mergem, atunci?

— La tine acas[.

În col\ul str[zii Br[tianu cu strada Muzelor, doamna Jenny colonel Vasilescu se desp[r\ea tocmai de c[pitanul de jandarmi. C[utai un pretext s[-i atrag aten\ia. Voiam cu tot dinadinsul s[fiu v[zut în intimitatea unei femei frumoase. Oprii pe Tatiana =i-i spusei:

— Vezi pe doamna de al[turi? E amanta lui Toto, pe care-l în=al[cu c[pitanul de care s-a desp[r\it adineaori.

Tatiana întoarse capul cu dezgust.

— Femeile voastre nu =tiu s[respecte b[rba\ii de la care î=i împrumut[propriul lor prestigiu. Noi, îns[, nu ne în=el[m niciodat[b[rba\ii cu care tr[im, îi schimb[m cu al\ii care ne plac mai mult, dar nu-i înjug[m niciodat[ca pe boi, câte doi, la plug...

Morala porumbi\ei de por\elan ar fi înviorat poate triste\ea lui Nicola=a, care continua s[bea la "Cocostârcul de aur" în s[n[tatea ei =i în ciuda problematicului s[u num[r de ordine.

*

De când au c[zut Bucure=tii, mi-am dat seama c[=ederea mea la Ia=i depinde de victoria final[. Nu =tiam care anume din beligeran\i va aduce, ca Salomeea, pe tipsia de argint, capul lui Ion Botez[torul. Oricare ar fi fost rezultatul r[zboiului îns[, =tiam c[Bucure=tii vor r[mâne mai departe capitala României de mâine. Pân[atunci dar, Ia=ii trebuiau s[m[ad[posteasc[cu toat[cinstea cuvenit[unui evacuat oficial. Cu învoirea domnului Aivazian, deci, îmi transformasem odaia dup[chipul =i asem[narea Zeului vagabond care poposise în ea, f[r[termen =i f[r[obliga\ii legale. Starea de asediu m[punea la ad[postul oric[rei nepl[ceri de ordin material, vizavi de proprietarul

meu. Mi-am reconstituit, în parte dar, odaia mea din strada Carol, cu personalitatea rafinamentului primitiv, potrivit vremurilor excep\ionale prin care trecea toat[lumea. Târgul Cucului îmi furnizase câteva lucruri de pre\, pe care nu le-a= fi putut g[si nici în Calea Vac[re=ti a Bucure=tilor. Înn[disem firul celor aduse cu mine de firul celor g[site la Ia=i =i f[cusem din odaia domnului Aivazian un labirint minuscul, pe pere\ii c[ruia ochii unui nou-venit s-ar fi putut pierde ca =i Teseu prin coridoarele lui Minos.

Tatiana prive=te uimit[în jurul ei. L[comia slav[începe totdeauna cu unul din cele cinci sim\uri. Individual, se continu[cu pofta de mâncare, b[utur[=i dragoste, iar colectiv, se încheie cu mirajul st[pânirii Constantinopolului. L[comia Tatianei a început cu ochii =i are s[se sfâr=easc[probabil cu gura.

— Unde te-ai n[scut tu, Mircea Fedorovici?

— La Bucure=ti.

— Ce anume ras[româneasc[reprezint[Bucure=tii?

— Propriu-zis, nici una... E un amestec savant din sângele diferi\ilor clien\i ai unui laborator de analize medicale. Negustorii sunt ovrei, birjarii sunt muscali, servitorii sunt unguri, croitorii sunt nem\i, l[utarii sunt \igani, birta=ii sunt francezi =i oamenii politici sunt parte greci, parte armeni, parte albanezi. Români adev[ra\i nu sunt, probabil, decât func\ionarii inferiori — singurii c[rora li se cer actele st[rii civile, la intrarea lor în slujb[.

Tatiana crede c[glumesc. Num[r[pe degete toate categoriile de bucure=teni =i, dup[ce sfâr=esc, m[întreab[din nou:

— Dar tu nu e=ti român?

— Ba da... Eu sunt oltean.

— Ce înseamneaz[asta?

— Un fel de român cu dou[zeci =i patru de m[sele, cu c[ma=a lung[pân[la glezne, cu cu\it la brâu, cu o garoaf[ro=ie dup[urechea dreapt[, =i cu to\i sfin\ii din calendar pe buze.

— Ce cau\i, atunci, la Bucure=ti?

— Fiindc[oltenii cutreier[toat[\ara. Vând zarzavaturi =i fructe,

fur[g[inile din cur\ile boierilor, înmul\esc popula\ia cu copiii din flori ai buc[t[reselor =i înva\[pe candida\ii la cet[\enia român[s[cânte *Doina*.

Tatiana =i-a aruncat haina de blan[pe pat =i a r[mas în =or\ul alb de infirmier[la “Crucea ro=ie”. Aiurelile mele încep s-o intereseze. O consulta\ie medical[se impune. Pentru diagnostic, îns[, medicul are nevoie s[mai cunoasc[=i alte simptome.

— Cum se face, atunci, c[te-ai n[scut la Bucure=ti?

— Fiindc[a fost o na=tere incidental[, dac[nu chiar accidental[...

Tatiana s-a lungit pe pat ca un Harun al-Ra=id, acordându-mi =i cinstea sexului =i întâietatea cuvântului de aur al +eherezadei.

— Poveste=te-mi via\a ta, Mircea Fedorovici... Vreau s[=tiu mai întâi dac[meri\i s[te iubesc.

M[apropii de dânsa cu ochii fragmenta\i în elipsa primei rug[ciuni din ierarhia dragostei. Tatiana s-a ghemuit îns[lâng[perete =i, cu vocea ei sever[, m[\intuie=te locului:

— Stai pe scaun, dac[nu te mai \in picioarele =i poveste=te-mi, mai întâi, via\a ta, Mircea Fedorovici. Altminteri, plec =i nu m[mai vezi niciodat[.

M[supun ca un copil sau, mai bine zis, anticipez supunerea octogenarului c[zut în vârsta copil[riei.

— M-am n[scut la Bucure=ti, fiindc[preludiul na=terii mele a fost moartea tatei. Sunt un copil postum, Tatiana. Noroc îns[c[n-am întârziat decât =apte zile dup[moartea tatei. Altminteri, nu \i-a= fi putut spune azi, exact, al cui sunt. A= fi preferat, desigur, s[m[nasc =i eu acolo unde îmi este obâr=ia str[mo=ilor. Graba tatei, îns[, a f[cut s[v[d lumina zilei în ora=ul unde el închisese ochii pe vecie. Poate vrei s[=tii cine a fost tata?... N-a fost nici boier, nici mojic. Era exact ceea ce unii ar putea s[fie, dac[ar voi, iar al\ii vor s[fie, f[r[s[poat[. Era negustor de pietre =i metale pre\ioase. Era un suflet de artist vagabond înfr[\it cu clipa vie\ii tr[it[integral. Vântura \ara în lung =i în lat. Cump[ra unde g[sea, vindea unde putea =i, la nevoie, schimba o piatr[de topaz, pe o damigean[de Dr[g[=ani vechi =i dou[pietre de

smarald sau safir, pe doi ochi de fat[mare. Iart[-m[, dac[eu nu-i pot sem[na întru toate. Dar de când s-a început r[zboiul, nimic din ce este nu se mai aseam[n[cu ce-a fost. Aurul =i pietrele pre\ioase le-am trimis la voi, la Moscova, Dr[g[=anii au fost distru=i de filoxer[=i fetele mari s-au f[cut surori de caritate.

Tatiana bate din palme =i-mi d[s[în\eleg c[nu mai este nici ea fat[mare.

Eu încep s[simt greutatea r[spunderii mele de istoric f[r[pergamente domne=ti =i galerii de portrete str[mo=e=ti. Ce mult a= fi dat, s[-l fi putut avea pe tata cu mine, m[car într-o simpla fotografie!... L-a= fi p[strat în carnetul meu de identitate, fiindc[sufletele copiilor, de cele mai multe ori, se tocesc mai repede ca actele st[rii civile. L-a= fi consultat în momentele mele de grea cump[n[=i l-a= fi impus controlului Tatianei, s[-mi spun[dac[sem[n cu el, sau dac[nu cumva p[strez din gre=eal[o alt[fotografie decât a tatei.

Îmi dau seama c[toate b[nuielile mele din clipa aceea sunt abjecte. A= prefera s[renun\ chiar la despuierea scrutinului meu de familie. Tatiana îns[m[teorizeaz[. S-a întins în pat ca o strun[de argint pe pântecele unei viori =i se uit[\int[în ochii mei ca un “Aeternum vale” de pe poarta unui cimitir! =i m[gândesc c[o strun[de vioar[poate plesni, iar pe poarta unui cimitir po\i intra, câteodat[, f[r[s[mai ie=i afar[.

Îi încep, dar, povestea vie\ii mele cu sfâr=itul vie\ii tat[lui meu, s[vâr=it în noaptea revelionului din 1881. Am[nuntele complete nu le cunosc nici eu. Prietenii tatii, cu care petrecuse, n-au vrut s[-mi spun[nimic mai mult decât s[blesteme “ceasul r[u”, ceasul cu care se începea un An nou în ciocnet de cupe =i, poate, chiar în atingeri de buze. O iarn[grea împiedic[transportul cadavrului la Târgu Jiu =i înmormântarea se f[cu la Bucure=ti, unde familia fuse nevoit[s[a=tepte reluarea circula\iei pe c[ile ferate. Gra\ie acestui caz de for\[major[, v[zui pentru prima dat[lumina unei... l[mpi de gaz, în noaptea sfântului Ioan Botez[torul.

Dac[evenimentele profane nu sunt decât reflexul voin\elor divine,

a= putea spune c[na=terea mea n-a fost decât o pasti=are a na=terii lui Isus Hristos. Amândoi ne-am n[scut la drum, cu singura deosebire a decorului în care se s[vâr=ea misterul apari\iei noastre pe lume. El se n[scuse pe paiele unor iesle de grajd, eu pe cear=aful de oland[al unui pat de bronz. Amândoi, apoi, ne legasem na=terea de numele primului sfânt al bisericii cre=tine. Dar, na=terea lui fusese numai anun\at[de Ioan Botez[torul, pe cât[vreme na=terea mea fusese chiar patronat[de el. Ca recuno=tin\[pentru deosebita cinste ce-mi f[cuse, familia hot[rî s[m[numesc Ion. Dorin\a tatei îns[, care purta numele lui Tudor Vladimirescu, spaima fanario\ilor, f[cuse ca fiu-s[u s[poarte numele lui Mircea Basarab, învingătorul turcilor la Rovine. +i iat[pentru ce, în cazanul cu ap[sfin\it[, m[botezar[Ion, iar în registrele st[rii civile, de la prim[rie, fusei înscris Mircea Ion B[leanu... Alt[deosebire nu mai v[d. Bethleemul =i Bucure=tii încep cu aceea=i liter[!...

Somiera patului scâr\âie ca schela unui edificiu în construc\ie. Tatiana se ridic[în picioare, ca un obelisc alb, crescut din mijlocul cuverturii cenu=ii de pe pat =i-mi strig[:

—Vania, Vaniu=ca....Vino încoa s[te s[rut!...

Eu m[înal\ în vârful degetelor spre ea, ea î=i frânge mijlocul în dou[, aplecându-se spre mine =i buzele noastre fierbin\i se lipesc, întregindu-se ca cerul =i marea la orizont.

Tatiana nu mai vrea s[aud[nimic. Restul vie\ii mele n-o mai intereseaz[. Nu-i cunosc înc[p[rerea asupra primului meu foileton. Îi ghicesc îns[inten\ia ferm[de a colabora cu mine la cele nescrise înc[. De altfel, e tot ce-a= fi putut visa s[g[sesc la Ia=i!...

R[zboiul nu mai îmi procura nici o senza\ie nou[. Eram condamnat s[-mi îmbrac pân[=i sufletul în uniforma verzuie a celor ce trebuiau s[se mul\umeasc[cu simple roluri de figuran\i. Pân[atunci, e drept c[mobiliza\ilor de la cenzur[li se respectase haina civil[. Pe scen[îns[, importan\a rolului nu se judeca dup[costum, ci dup[text. Oare, la Ia=i nu se reprezenta aceea=i pies[ca la Bucure=ti? Nu erau aceia=i actori =i publicul nu era aproape acela=i?... Pentru ce, dar, s-ar fi schimbat numai rolurile?...

Tatiana îmi adusese aminte de ceea ce nu trebuia s[uit niciodat[. R[zboiul nu este decât o simpl[problem[de perspectiv[, =i atâta tot. E acela=i peisaj, v[zut numai prin diferite ochiane de panoram[. Aceea=i arie exasperant[de fla=net[anun\[ora=ului sosirea panoramei =i aceea=i baborni\a, sor[cu moartea, î\i întinde biletul de intrare, în schimbul banilor cu care \i-ai putea cump[ra o pâine...

De=i desp[r\i\i prin frontul de lupt[, Bucure=tii =i Ia=ii se \in înc[de mân[. Sunt fra\ii care au pornit vara în excursie prin mun\i. Primul a alunecat în pr[pastie, al doilea mai rezista înc[, ag[\at de trunchiul unui brad. Care va fi sfâr=itul, nu =tiu. Poate se vor pr[v[li amândoi, poate vor sc[pa amândoi. Depinde de prezen\a de spirit a excursioni=tilor =i de calitatea frânghiei cu care sunt lega\i.

Deocamdat[, îns[, în vârful bradului a poposit o porumbi\[alb[de por\elan. Se uit[nedumerit[ ]n jurul ei =i nu pricepe nimic din cele ce se fr[mânt[sub umbrela bradului. Pentru ea, pr[pastia, ca =i muntele, sunt mai netede ca o potec[pe B[r[gan. Adâncimile nu-i dau vertigiul pr[bu=irii =i în[l\imile nu-i gr[besc zborul spre mezalian\e astrale. Vine îns[de departe =i este obosit[. Ar vrea s[-=i moaie ciocul în apa unui izvor ascuns, din care razele soarelui n-au sorbit înc[nici un strop. R[zboiul s-a întins îns[ca o pecingine pestetot, a otr[vit toate izvoarele mun\ilor =i a îndoliat pân[=i razele soarelui...

Nu =tiu dac[r[zboiul respect[m[car simbolul biblic al porumbi\elor. Dar, pe um[rul meu, ca =i pe o crac[verde de brad, Tatiana =i-a r[sfirat degetele ca ni=te gheare fine de pasare obosit[. A sim\it, poate, c[eu sunt singurul izvor de apa vie din care s-ar putea adap[în trecerea ei prin aceasta lume moart[. +i când glasul ei se agita în cuprinsul od[ii mele ca zigzagul unei ramuri de m[slin la poalele muntelui Ararat, ecoul fericirii biblice îi r[spunde, frângându-se parc[în cele =apte culori ale curcubeului.

— Vaniu=ca, Vaniu=ca, *abajaiu tiebea!*...

— Taniu=ca, Taniu=ca... porumbi\a mea de por\elan!...

CUPRINS

IX
DONEC TOTUM IMPLEAT ORBEM

În a=teptarea unor vremuri mai bune =i cu speran\a descoperirii unor oameni mai pricepu\i, comandamentele militare fuseser[schimbate, de la =eful Marelui Stat Major, pân[la =efii celor mai neînsemnate unit[\i de lupt[. R[m[=i\ele armatei noastre, completate cu diviziile proaspete ale \arului Nicolae =i ajutate mai ales de practica ofi\erilor din misiunea militar[francez[, reu=iser[s[fixeze frontul pe pozi\iile strategice însemnate cu stegule\e tricolore, pe harta de la Marele Cartier. Nu =tiu dac[era o simpl[coinciden\[, dar cele dou[armate du=mane se opriser[, parc[dup[comanda lui Nicolae Damianovici, pe linia care avea s[formeze hotarul dintre cele dou[\[ri...

P[rerea mea, îns[, era c[adev[ratul autor al acestei prime victorii române=ti fusese iarna. Gerul =i z[pada colaboraser[cu noi, mai sincer =i mai eficace decât alia\ii.

Se începuser[acum preg[tirile pentru campania de prim[var[.

Aceast[formul[sacramental[îmi aducea aminte de expedi\iile împ[ratului Traian contra dacilor. Pe mine, opera\iile militare nu m[pasionaser[niciodat[. +i dac[le uitasem pe cele înv[\ate în liceu, cu atât mai mult, nu eram \inut s[le discut pe cele încredin\ate persoanelor competente de pe front sau din dosul frontului.

Rolul meu, ca =i al câtorva al\i confra\i de la cenzur[, fusese hot[rât în mod definitiv de c[tre Marele Cartier General. Comandamentul suprem ne f[cuse marea cinste s[ne încadreze =i pe noi printre colaboratorii victoriei finale. Armata româneasc[trebuia s[-=i refac[mai întâi moralul s[u, într-o formul[mai poetic[, s[-=i reg[seasc[sufle-

tul pierdut pe Jiu, pe Olt =i pe Arge=. Completarea cadrelor =i muni\iilor era o simpl[chestie de câteva contingente mai mult =i de alte câteva trenuri sosite din Rusia la timp. Animatorii victoriei de mâine, îns[, nu puteam fi decât noi, redactorii ziarului “România”.

Iat[-ne, deci, încadra\i în serviciile auxiliare ale armatei combatante!... Amorul meu propriu, care nu-=i tulburase cu nimic starea lui latent[de pân[atunci, începuse deodat[s[aib[veleit[\i de ghiocei, =i, cu toate acestea, pân[la prim[var[, mai era înc[timp!... Eroismul, îns[, nu este o “salat[de sezon” =i primele mele simptome de eroism începuser[s[-mi gâdile sufletul, ca primele dureri artritice la încheietura degetelor.

Nu-mi puteam preciza înc[bine aportul activit[\ii mele eroice în marea oper[de preg[tire a victoriei finale. Optimismul, îns[, m[însufle\ea ca o s[rutare p[tima=[de femeie. Începusem chiar s[consider r[zboiul ca o oper[a mea personal[. Nu-mi r[mânea decât s[-mi aleg sacrificiul cu care s-o pot des[vâr=i. M[n[stirea de la Curtea de Arge= se d[râmase atâtea nop\i de-a rândul. Dar, în clipa în care visul me=terului Manole fusese tr[it aievea de propria lui so\ie, c[r[mizile se transformaser[în piatr[=i piatra în ve=nicie. Pentru un moment, fiin\a de care m[lega cea mai frenetic[=i s[lbatic[dragoste era Tatiana. Tatiana, deci, trebuia s[-mi ajute la des[vâr=irea operei compromis[de al\ii. Pe porumbi\a mea de por\elan aveam s-o spânzur de strea=ina României de mâine, cu un clopo\el de argint în cioc!...

*

În diminea\a zilei de 27 februarie, Nicola=a îmi bate în u=[. C[ciula lui de oaie alb[îmi pare aureola unui sfânt venit din fundul Siberiei. Veselia lui miroase a praf de pu=c[=i a ploaie de prim[var[.

— Bucur[-te, Mircea Fedorovici, c[se sfâr=e=te r[zboiul... De acum înainte, avem noi grij[de toat[lumea!...

Unde o fi b[tut Nicola=a toat[noaptea, de a nimerit la mine a=a de diminea\[?... M[frec la ochi, s[-l pot privi mai bine, dar frazele lui m[orbesc parc[=i mai mult.

— De acum s-a sfâr=it =i cu \arul nostru =i cu nem\oaica lui. Or s[se duc[dracului amândoi dup[popa Rasputin...

Nu pricep nimic. Nicola=a trebuie s[fie beat turt[.

— Revolu\ia mult a=teptat[a început... Preobrajenski, Valinski =i Litovski au trecut de partea poporului... De acum nu ne mai temem de nimeni. Regimentele astea fac mai mult decât toat[armata \arului de pe front... =tii cine a dat semnalul în armat[? C[rpicinicoff!... Un soldat din regimentul Litovski... Un simplu om liber!... Bravo lui!... Tr[iasc[revolu\ia!...

Abia acum încep s[pricep. Dar, în momentul de fa\a, este oare posibil[o revolu\ie în Rusia?... Nu cumva cele povestite cu atâta patos de Nicola=a nu sunt decât simple tulbur[ri de strad[? Trebuia s[m[duc la redac\ie numaidecât. De la Nicola=a nu puteam afla decât ecoul =tirilor trecute din gur[în gur[. Mie, îns[, îmi trebuia textul telegramelor oficiale.

Nicola=a mi-ajut[s[m[îmbrac. Parc[a= fi un paralitic. Îmi lipsesc doar cârjele =i cele câteva sute de spectatori ca s[m[înso\easc[pân[la “sc[ld[toarea oilor”. În strad[, Nicola=a m[p[r[se=te:

— Lua\i seama s[nu scrie\i vreo prostie la gazet[, c[pe urm[n-o s[fie bine... Dac[vre\i s[câ=tiga\i =i voi r[zboiul, s[lua\i ap[rarea poporului... Da\i-o dracului de oligarhie, c[nu mai merge. S[nu care cumva s[combate\i revolu\ia, c[aici v[putrezesc oasele. S[=ti\i!... Trage\i la gazet[un titlu mare, pe toat[pagina: “Tr[iasc[democra\ia rus[!...”

La redac\ie nu este înc[nimeni. Dau fuga la tipografie. Aici g[sesc pe secretarul de redac\ie, care preg[te=te o edi\ie special[. +tirile sunt adev[rate. În Rusia, izbucnise revolu\ia de trei zile. Pericolul îns[p[rea înl[turat. Poporul se revoltase contra tr[d[torilor de origine german[, care puseser[st[pânire pe \ar =i înlesniser[dezastrele armatei pe front. Fo=tii mini=tri =i demnitarii cur\ii fuseser[aresta\i. Noul guvern era format din reprezentan\ii partidelor democrate din Dum[. R[zboiul avea s[continue pân[la victoria final[.

Pu\in mai târziu, de la cenzur[ni se trimite o nou[telegram[:

\arul abdicase în favoarea fratelui s[u mai mic, marele duce Mihail Alexandrovici, care avea s[semneze o proclama\ie c[tre poporul =i armata rus[=i s[pun[imperiul pe bazele democra\iei adev[rate.

Surprizele se precipit[, îns[. Telegramele sosesc din sfert în sfert de or[. Dar, cele noi, prezint[situa\ia sub un alt aspect. Curiozitatea =i ner[bdarea popular[cresc v[zând cu ochii. Mul\imea umple str[zile din centrul ora=ului, ca într-o zi de s[rb[toare na\ional[. Opinia public[este împ[r\it[. Unii privesc evenimentele din Rusia cu simpatie; al\ii continu[s[se îndoiasc[de schimbarea radical[a situa\iei. Autorit[\ile se ab\in de la orice manifesta\ie spontan[. Rezerva oficialit[\ii noastre se identific[cu statuia lui Miron Costin, care continu[parc[s[buchineasc[în *Letopise\ul* s[u, c[: “nu vremurile sunt sub cârma omului, ci bietul om sub cârma vremurilor”.

Dup[-amiaz[, afl[m c[marele duce Mihail a refuzat tronul, pân[ce Adunarea Constituant[nu i-l va oferi ca dar din partea poporului rus. Majoritatea deputa\ilor, îns[, înclin[spre republic[.

Ultimele =tiri de peste Prut contribuie s[deruteze complet opinia public[. Toat[lumea se întreab[: “Ce are s[mai fie mâine?...” Dar ce trebuia s[fie cunoscut la Ia=i abia mâine, în Rusia se petrecuse înc[de ieri!... Guvernul provizoriu fusese constituit cu atribu\ii dictatoriale. *Le roi est mort, vive le roi!...* Cu ce autoritate îns[, =i, mai ales, pe ce for\[se baza noul guvern, ca s[poat[prezida mai departe destinele fostului imperiu \arist?... Cei care apucaser[r[zboiul de la 1877 nu puteau concepe Rusia f[r[\ar =i pe \ar ca un simplu sinecurist al republicii. Vulgarifatea acestei eventualit[\i f[cea s[ro=easc[pân[=i obrajii celor mai mari du=mani ai \arismului. Cei mai tineri, îns[, prosl[veau triumful democra\iei =i, cu discre\ia impus[de stare de asediu, propov[duiau chiar o revolu\ie la fel =i în România.

Preten\iile lor îns[erau exagerate, fiindc[, în momentul acela, o Românie propriu-zis[nu mai exista. Oltenia, Muntenia =i Dobrogea erau ocupate de du=mani, iar fâ=ia de p[mânt pe care se refugiase regele, guvernul, parlamentul =i autorit[\ile care constituiesc suveranitatea unui stat liber, de=i purta numele de Moldova =i pe hart[f[-

cea înc[parte din România, era inundat[de aproape un milion de solda\i ru=i, care ar fi putut-o alipi oricând la Rusia. O revolu\ie în România, în momentul acela, ar fi fost un act de sinistr[megalomanie democratic[.

R[zboiul ne scuturase de urechi, ca un profesor ce =i-ar fi prins elevii cu lec\ia neînv[\at[. Idealul nostru de pân[atunci fusese s[trecem examenele, cu interven\ia p[rin\ilor sau rudelor influente. De data asta îns[, c[zuser[m peste un profesor b[t[ios, care nu vrea s[=tie de nimeni. R[zboiul ca r[zboiul!... Au mai mâncat =i alte popoare b[taie =i n-au disp[rut. Ce te faci, îns[, cu revolu\ia?...

Toto, pe care îl vedeam aproape în fiecare zi, m[\inea, ca =i la Bucure=ti, în curent cu toate nout[\ile interzise cuno=tin\ei marelui public. De data asta îns[, =eful de cabinet al ministrului de interne nu mi le mai spunea cu precau\ia dest[inuirii unui secret, ci cu sinceritatea m[rturisirii unei nenorociri fatale. Revolu\ia rus[, de altfel, desfiin\ase toate secretele de stat. Lumea începuse s[=tie tot ce se petrece. M[=tile începuser[s[cad[una dup[alta. Carnavalul incon=tien\ei durase destul. Mascarada ipocriziei se stingea în sufletul fiec[ruia, odat[cu lumina ultimului lampion de hârtie multicolor[. Sinceritatea f[cea ravagii, chiar printre cei care aveau de m[rturisit anumite p[cate. Ia=ii p[reau o enorm[cas[de nebuni. Atâta cumin\enie numai la balamuc puteai g[si!...

P[rerea celor în m[sur[s[cunoasc[adev[rata situa\ie era c[România s[rise din lac în pu\. Dar pu\ul era a=a de adânc, c[deschiz[tura ghizdurilor nu mai îmbr[\i=a decât un p[trat de cer senin, mare c`t o fa\[de mas[pentru patru persoane.

Orice s-ar fi întâmplat, deci; dar la masa asta trebuia s[m[osp[tez =i eu. Nu puteam admite, pentru nimic în lume, s[fiu sacrificat de dragul meu unui \ar imbecil, care se aruncase în ap[s[scape de înec un copil zv[p[iat, f[r[s[-=i dea seama c[el nu =tie s[înoate.

Un tacâm, deci, mi-l rezervasem, din oficiu, mie. Dar pentru celelalte trei?...

Nu-mi place vecin[tatea oricui. La mas[, mai ales, când nu pot fi

singur, m[enerveaz[tov[r[=ia necunoscu\ilor care m[nânc[brânz[cu cu\itul, scuip[sâmburii cire=elor din compot în farfurie =i se scarpin[dup[ureche cu furculi\a.

Deocamdat[, mi-am g[sit doi tovar[=i de mas[. Unul este, bineîn\eles, Tatiana; altul, Nicola=a. Mai îmi trebuie un al treilea =i, în urm[, “la Maître d’Hôtel” poate începe s[ne serveasc[“menu”-ul.

Vreau s[-mi duc, îns[, generozitatea pân[la cap[t. M[obsedeaz[al patrulea tacâm liber. Dac[ar fi vorba de “marea fresc[a Ateneului român”, l-a= l[sa liber, pân[ce s-ar îndura Dumnezeu s[ne dea =i nou[un artist decorator. Dar, pe vremurile astea de criz[alimentar[, e p[cat s[saturi numai trei fl[mânzi cu mâncare rânduit[pentru patru in=i.

Pe Toto nu-l chem, fiindc[oficialitatea =efului de cabinet ar putea jigni sentimentele democratice ale lui Nicola=a =i, poate, chiar ale Tatianei. La domnul Aivazian, iar nu m[pot gândi, fiindc[nu vreau s[-l smulg din abunden\a bodegii la “Cocostârcul de aur”. Ca s[pot încheia dar cu succes ciclul Niebelungilor, trebuie s[-l caut pe al treilea la Bucure=ti. Primul nume care îmi vine în gând este o Walkirie. Lotty se roag[poate =i ast[zi pentru mine la icoana sfintei Paraschiva =i dac[nem\ii nu vor fi reparat înc[uzina electric[, probabil c[Lotty \ine în fiecare noapte =i candela aprins[..

Cine o fi stând acum în camera mea? Cine îmi cite=te c[r\ile din bibliotec[?... N-am luat cu mine decât pe Baudelaire, pe Laforgue, pe Rimbaud, pe Corbiere =i pe Saint-Pol-Roux... Mi-e team[chiar c[, din cauza lor, a început s[se vorbeasc[de revolu\ie =i la Ia=i. Poezia nou[e ca dinamita veche. Când crezi c[nu mai e bun[de nimic, atunci face explozie singur[. Am l[sat îns[pe Villon, pe Ronsard, pe Mallarmé, pe Verlaine, pe Francis Jammes =i toate romanele autorilor cu numele legat de câte o cas[de nebuni. Pe Lautreamont l-am împrumutat Tatianei s[-l citeasc[. Efectul l-am constatat chiar a doua zi. Tatiana m[s[rut[acum ca o meduz[. De=i foarte personal, sufletul slav se adapteaz[, foarte u=or, oric[rei formule de intelectualitate superioar[. De când i-am dat s[-mi citeasc[autorii favori\i, Tatiana are

aerul c[încearc[s[m[instruiasc[ea pe mine. Zilele trecute mi-a vorbit de Gerard de Nerval =i de Villiers de l'Isle Adam... Pe Aloïsius Bertrand l-am dat lui Nicola=a. Poemele lui *Gaspar de la Nuit* cadreaz[cu firea lui spontan[=i întunecat[ca o sal[de spectacol înainte de ridicarea cortinei. Nicola=a, îns[, este un rus absurd. Principiile lui democratice l-au îngr[dit ca pe o vespasian[în paravanul de tinichea atenuat cu afi=e de teatru =i reclame comerciale. Nu mai admite acum nici aristocra\ia intelectual[...

Dar mai am la mas[un loc liber. Nicola=a, desigur, l-ar rezerva dolean\ei colective a papagalilor dresa\i s[\ipe "Tr[iasc[libertatea". Din fundul perspectivei celor trei sute km. de la Ia=i la Bucure=ti, Lotty îmi arunc[parc[o mustrare sfioas[=i imens[, ca resemnarea capitalei dup[ocuparea ei de armata du=man[...

"Nu, drag[Lotty... Nu te-am uitat înc[=i nici n-am s[te uit vreodat[. Dar, la mas[, nu trebuie s[stai niciodat[cu dou[femei pe care le-ai avut. +i afar[de astea, mi-e team[c[, odat[ajuns[la Ia=i, vei cere s[m[nânci iar usturoi... R[mâi la Bucure=ti, dar. Am s[te reg[sesc, dup[ce revolu\ia rus[=i Tatiana =i-or spune ultimul lor cuvânt..."

A, da!... Iat[=i pe al patrulea comesean. L-am g[sit. Trebuia s[m[gândesc la el chiar din primul moment. E Lauren\iu Blebea, pe care Toto =i-a propus s[-l aresteze, imediat ce-=i va vedea visul cu ochii. E spionul nem\ilor din timpul neutralit[\ii noastre. E tr[d[torul cauzei na\ionale =i al vagoanelor de cereale române=ti trecute peste Carpa\i!...

Nu mai p[strez pentru Blebea, în sufletul meu, nici un fel de dragoste, nici m[car reflexul unei linguri de lemn într-o strachin[cu ciorb[de linte. Dar dac[Blebea a reu=it s[ne în=ele pe to\i ca s[-=i poat[duce infamia cu succes pân[la cap[t, înseamn[c[Blebea este cu adev[rat un om mare =i merit[s[stea la masa celor patru. Eu, cel pu\in, îl g[sesc, în momentul de fa\[, superior nou[tuturor. Eroii la=it[\ii conservatoare de la Ia=i nu se pot compara nici chiar pe departe cu atitudinea eroic[a celui ce riscase tot timpul s[dispar[prin asasinat sau sinucidere. Cei care tremurau în mân[cu telegramele

sosite din Rusia, invidiau acum =i atitudinea lui Blebea dinaintea declar[rii de r[zboi, =i soarta lui dup[problematica încheiere a p[cii...

Ofer lui Blebea, dar, locul de cinste din capul mesei. +tiu c[masa este p[trat[=i nu are nici un atribut ierarhic. Dar capul mesei va fi acolo unde va sta Blebea. M[închin înaintea lui, ca în fa\a geniului reprezentativ al unei rase. Blebea este mai armonic, mai simetric, mai dinamic =i mai extatic, =i decât mine, =i decât Nicola=a, =i chiar decât Tatiana — singura femeie, pân[ast[zi, care m-a obsedat mai mult de trei zile.

*

Ru=ii au înnebunit de-a binelea. De altfel, fericirile nea=teptate î\i zdruncin[totdeauna creierii. Democra\ia face ravagii însp[imânt[toare. Nu =tiu ce-ar putea fi în Rusia, unde noul regim a trebuit s[niveleze o întreag[serie de clase sociale. La Ia=i, îns[, deosebirea dintre solda\i =i ofi\eri a disp[rut cu totul. Salutul superiorului s-a redus la o chestie de bun[cre=tere. În primul moment, cocardele ro=ii ap[ruser[numai pe pieptul stâng al uniformelor p[mântii. Cu timpul, îns[, ele s-au urcat pân[la =apc[=i în prezent astup[cu totul vechea cocard[\arist[cu culorile ordinului “Sfântu Gheorghe”. Emblema democra\iei li s-a urcat pâna la creier, ca manifesta\iile unui sifilis în faza ter\iar[. Cu cât soldatul este mai democrat, cu atât cocarda este mai mare. Unele ating circumferin\a unei str[chini cazone. Altele sunt împodobite cu banderole de aceea=i culoare, care atârn[pe uniforme ca dârele de sânge ale unor r[ni imaginare. Fiecare soldat din armata Rusiei democrate concureaz[parc[pentru un loc de figurant în opera *Carmen*. Cei mai sprinteni î=i iau aere de toreadori. Spiritul de imita\ie al celor mai simpli îi încadreaz[în ceata picadorilor, iar cei care nu pot pricepe înc[ce înseamn[cocarda ro=ie, îndeplinesc, ca =i mai înainte, rolul taurilor, de=i, în majoritatea lor, nu sunt decât ni=te simpli boi.

Luptele pe front nu-i mai intereseaz[. De altfel, bie\ii oameni au, poate, dreptate. Ce caut[ei în România?... Cum pot cet[\enii Rusiei

democrate s[se lupte pentru o \ara oligarhic[?... Emisarii de peste Prut avuseser[grij[s[soseasc[la timp, ca s[poat[strica mecanismul fostelor manechine \ariste. Oratorii de la Ia=i, ca =i cei de pe front, le explicaser[ce înseamn[un soldat democrat, care, la urma urmelor, nu era decât un cet[\ean liber =i atâta tot.

Printre ace=tia, cel mai înfocat propagandist era Nicolae Damianovici!...

Nicola=a disp[ruse pentru câtva timp din Ia=i. Domnul Aivazian era dezolat, fiindc[nu =tiu ce pusese tocmai la cale cu cel mai de seam[client al bodegii la “Cocostârcul de aur”. Tatiana jura c[nu are nici o =tire de la el. B[nuia, îns[, c[trebuie s[fie în Rusia, unde se preg[te=te temelia lumii noi, pe care eu =i confra\ii de la ziarul Marelui Cartier nu o puteam pricepe înc[. Tatiana, îns[, vorbea din auzite. Deocamdat[, n-o interesa decât faptul c[r[ni\ii din spital se împu\inaser[=i c[al\ii noi nu mai soseau de pe front. De câte ori încercam s[-i cunosc p[rerile asupra viitorului, Tatiana îmi da aproape acela=i r[spuns. Fiindc[îmi jurase, s[nu se despart[niciodat[de mine, c[uta s[m[conving[c[în Rusia de mâine s-ar putea tr[i mult mai convenabil decât în România betejit[de r[zboi. Nicola=a avea rela\ii în toate cercurile intelectuale din Petrograd =i Moscova. În felul lui, Nicola=a era un om superior care putea juca un rol preponderent în noua Rusie, dac[, bineîn\eles, s-ar fi l[sat de b[utur[...

Porumbi\ei mele de por\elan începuse s[-i creasc[gheare de erete!...

Iat[-l, îns[, pe Nicola=a ap[rând din nou la Ia=i. Fusese la Chi=inau, unde se pusese de acord cu “tovar[=ii” basarabeni asupra unor anumite chestii care interesau frontul românesc =i chiar dosul frontului de la Siret pân[la Prut.

Dar Nicola=a este curat nebun, i s-a urcat =i lui democra\ia la creier!... Bine i-a spus Tatiana, c[o s[moar[de paralizie!…

*

E luna mai.

La Ia=i, a înflorit parc[amintirea trandafirilor de alt[dat[. Armata noastr[ref[cut[a început s[înlocuiasc[pe front unit[\ile ruse=ti,

de care comandamentul superior nu mai este sigur. Pe strada L[pu=-neanu trec regimentele de vân[tori, care au început s[pun[pe gânduri pe membrii sovietelor ruse=ti =i diferi\ii comisari ai poporului prip[=i\i =i pe la noi...

Solda\ii cânt[din gur[=i din frunz[. În capela fiec[rui, o alt[frunz[de stejar îi înfr[\e=te, parc[, cu p[durile din mijlocul c[rora s-au desprins. Cântecul lor r[sun[mai puternic =i mai departe ca toate discursurile patriotice =i minciunile sentimentale cu care fuseser[cânta\i prin c[r\i, prin ziare, prin întrunirile publice =i prin parlamentele române=ti sau ale diferitelor \[ri aliate. Din mar=ul lor, din chipul lor =i din cântecul lor simplu, sfios =i totu=i grav — ca =i clipele acestea în care pornesc spre moarte — simt cum se desprinde, imens[=i curat[, întreaga jale =i vitejie str[mo=easc[, pe care eu nu le-am cunoscut-o decât din ve=nica =i obsedanta lor “frunz[verde”.

Cu aceea=i frunz[verde, prins[în capel[=i între buze, se duc, =i de data asta, pe front. To\i sunt la fel. Parc[to\i n-ar fi decât acela=i \[ran român multiplicat în rândurile regimentului ce parc[nu se mai sfâr=e=te.

Redactorii de la ziarul Marelui Cartier au ie=it pe trotuar ca s[-i aplaude. Animatorii eroismului pe hârtie î=i anticipau colaborarea cu executan\ii operei lor, pe front. Era singura ofens[pe care gra\ia\ii sor\ii o puteau aduce condamna\ilor la moarte!...

Eu m-am retras în fundul redac\iei, cu Nicola=a care a venit s[m[vad[. Rusul a v[zut scena =i mi-a priceput revolta.

— A=a e c[-i p[cat s[moar[atâta lume?... Trebuie s[se sfâr=easc[odat[=i cu m[celul [sta. Noi o s[ne facem datoria pân[la cap[t. R[mâne ca =i voi s[ne ajuta\i fr[\e=te. Noi nu mai lupt[m. Nu te lua dup[informa\iile Cartierului. {=tia nu =tiu nimic. Ru=ii nu mai lupt[, fiindc[n-au pentru ce s[mai lupte. Dac[v[sim\i\i în stare s[lupta\i singuri cu nem\ii, bravo vou[!... Am s-o vad eu =i pe asta... Nu încerca\i îns[marea cu degetul... Hai s[d[m mai bine mâna fr[\e=te =i s[nu l[sam pe mâine ce putem face ast[zi... Dac[am reu=it s[sc[pam noi

de \arul nostru, dar voi de al vostru!... Ce? Crezi c[-i mare lucru?... Un simplu p[h[rel de coniac !... Îl dai pe gât dintr-o singur[dat[... =i-atâta tot!...

Încerc s[-l potolesc. Dar Nicola=a se aprinde =i mai tare:

— Ascult[-m[pe mine. S[=tii c[le vine rândul la to\i. O s[se cure\e unul dup[altul... Ai s[vezi c[, dup[noi, n-au s[mai lupte nici nem\ii... Noi nu st[m degeaba. Lucr[m vârtos, c[ne-am legat cu jur[mânt de moarte. Deviza noastr[este: *Donec totum impleat orbem*. Pân[ce nu vom cuceri p[mântul tot, nu ne l[s[m... S[fie al tuturor, nu numai al unora!... S[-l împ[r\im fr[\e=te... Fiecare cu buc[\ica lui... Ce?...Ai ceva de zis?... Fiindc[e=ti pus ast[zi la ad[post de gloan\ele nem\e=ti, crezi c[n-are s[te ajung[mâine gheara propriilor t[i c[l[i?... Ce-ai f[cut pân[acum în via\[?... Ce te-au l[sat s[faci, [i care nu =tiu s[fac[nimic?... Câine de curte boiereasc[vrei s[tr[ie=ti toat[viata? S[-\i fie ru=ine!... Ajunge atâta la=itate... Mi=c[-te o dat[=i tu, s[le spui cine e=ti... Nu mai a=tepta degeaba, c[ei n-au s[te cunoasc[niciodat[... Hai cu noi!... Hai s[vezi ce înseamn[s[fii om liber, om mare, supraom!...

Nu-i pot r[spunde nimic, fiindc[regimentul de vân[tori a trecut =i colegii au început s[intre în redac\ie. Unul din ei î=i freac[mâinile de bucurie:

— Grandios spectacol!... N-am ce zice... Hei, domnul Gorski... Vân[torii no=tri lupt[, nu se încurc[!... Volga dumneavoastr[o fi ea mare, dar prea e plin[de n[mol!... Dumneavoastr[parc[nu ave\i sânge în vine... Pân[s[v[hot[râ\i s-o mi=ca\i din loc, v[d[neam\ul mereu peste cap... Dar, ia s[vezi cum au s[se schimbe acum lucrurile... A=teapt[numai s-ajung[vân[torii no=tri pe front!... I-ai v[zut?... Oltenii, s[racii!... Oltul nostru n-are n[mol în el... Are, amestecat în ap[, sânge de roman =i dac!...

Nicola=a î=i clatin[capul distrat =i crâ=ne=te printre din\i *donec totum impleat orbem*, în timp ce colegul meu de redac\ie continu[:

— Am s[trag un articol, s[se duc[pomin[!... Dac[nu mi-or da pe “Mihai Viteazul” nici de data asta, s[le fie ru=ine!...

CUPRINS

X
LA ÎNCEPUT ERA CUVÂNTUL...

Toat[lumea =i-a pierdut capul. Sfântul Denis cel pu\in r[m[sese cu el în palme. Dar sfin\ii anonimi de la Ia=i n-avuseser[nici m[car prezen\a de spirit a primului episcop al Parisului. Capetele noastre se rostogoliser[ca ni=te bolovani în pr[pastie... Dac[s-ar fi strâns laun-loc toate miresele de pe lume, a doua zi dup[noaptea nun\ii, spectacolul ar fi fost, probabil, mult mai decent decât al r[zboinicilor de la Ia=i, amenin\a\i s[-=i piard[, în fine, =i târzia lor virginitate.

De câteva zile, nem\ii atac[cu furie frontul de pe Siret, inten\ia du=manului este s[ne întoarc[flancul stâng, s[p[trund[în sudul Basarabiei, s[ne taie leg[tura cu Odesa =i s[ne prind[ca pe o musc[în palmele Carpa\ilor =i Prutului. Nu =tiu cum s-ar putea opera aceast[mi=care strategic[, de=i speciali=tii de la ziarul Marelui Cartier ne dau explica\ii suficiente pentru ca articolele noastre s[nu par[, celor de pe front, anecdote traduse din limba chinez[. La Ia=i, îns[, panica produs[de ofensiva du=man[a luat propor\ia holerei, la Hamburg, sau a cutremurului de p[mânt de la Messina.

Românii rezist[fiindc[, de data asta, întâmpl[tor, au cu ce s[reziste. Parte din materialul de r[zboi trimis din Fran\a =i Anglia a sosit la timp, pentru a ne putea fi =i el de folos. Frontul, îns[, nu este ocupat numai de români. Ba, ceva mai mult, de=i pe hart[poart[numele de “frontul român”, grosul lui este format de ru=i.

De când s-a democratizat, îns[, armata rus[a devenit mai protocolar[ca o recep\ie la Palatul de iarn[al fostului \ar. Nu mai admite decât opt ore de... lupt[, pe zi, iar, în caz de atac, anun\area lui cu cel

pu\in trei zile înainte. Nu mai vorbesc de tratativele cu diferi\ii comisari ai poporului =i de dreptul de “veto” al sovietelor care, în ultimul timp, s-au înmul\it în a=a fel, c[aproape fiecare soldat rus a devenit o entitate militar[, social[=i na\ional[.

Sub regimul \arist, ru=ii nu se b[tuser[, fiindc[nu le sosise înc[ordinul de la Petrograd. Sub regimul republican e drept c[ordinele soseau zilnic, dar libertatea voin\ei individuale trebuia respectat[înaintea angajamentelor anterioare, luate f[r[consultarea =i prealabila aprobare a poporului.

De îndat[ce artileria du=man[începea bombardamentul, trupele ruse=ti p[r[seau pozi\iile expuse =i se retr[geau acolo unde se credeau mai la ad[post. Majoritatea lor, îns[, întrebuin\a o tactic[=i mai avansat[. P[r[sea armele pur =i simplu =i venea la Ia=i ca s[se plâng[marelui soviet al armatei de sud de mizeriile unor anume generali prea b[trâni, care nu puteau în\elege rostul unei armate democrate. Pân[s[vin[românii s[ocupe pozi\iile p[r[site, nem\ii se instalau în ele ca într-un compartiment gol de drum de fier =i cadrilul începea iar, parc[tot cu figura schimbului de... dame.

+i azi a=a, mâine a=a, pân[ce, într-o bun[zi, exasperarea comandan\ilor români atinse limita extrem[a fr[\iei de arme =i câteva companii române=ti trecur[prin mitraliere o întreag[divizie rus[, ce fugea de pe front numai cu c[ru\ele de alimente.

De data asta, dar, trebuia s[ne batem =i cu nem\ii, =i cu ru=ii. Rezultatul final nu era greu de ghicit. Frontul românesc nu mai putea rezista multa vreme. Odat[spart îns[, ultima fâ=ie de p[mânt din România liber[disp[rea =i ea... Ce era, dar, de f[cut?

Noi, ca noi... F[ceam parte din cadrele armatei =i, în ultimul moment, s-ar fi putut g[si în depozitele Ia=ului câte o uniform[de gradat =i pentru civilii mobiliza\i la ziarul Marelui Cartier. Eventuala noastr[situa\ie de prizonieri începuse chiar s[ne surâd[. A c[dea prizonier, nu însemna, numaidecât, a fi la=. Câ\i eroi de pe front nu fuseser[f[cu\i prizonieri fiindc[, în toiul luptei, î=i pierduser[revolverul sau întrebuin\aser[pân[chiar =i ultimul glon\ cu care trebuiau s[-=i zboare creierii!...

Publici=tii români puteau fi, deci, mândri c[luptaser[pân[la ultimul strop de cerneal[!... Nem\ii n-aveau decât s[vin[la Ia=i. Ne-ar fi g[sit pe to\i la posturile noastre de onoare, drapa\i în toga misiunii na\ionale, ca ni=te senatori romani, gata s[azvârlim cu c[limara în cap primului barbar care ar fi îndr[znit s[ne ating[...

Persoana noastr[, îns[, nu reprezenta decât o cantitate neglijabil[din prestigiul \[rii. Dar parlamentul?... Dar guvernul?... Dar regele?... Ce era de f[cut cu aceste trei elemente constitutive ale suveranit[\ii na\ionale?...

E drept c[pentru parlamentari se g[sise o solu\ie mai dinainte. Majoritatea deputa\ilor =i senatorilor plecase în concediu nelimitat, s[-=i fac[vilegiatura prin Suedia, Norvegia, Danemarca, Anglia =i Fran\a. Mai r[mânea, deci, guvernul =i regele. De altfel, cineva trebuia s[mai r[mân[=i cu noi la Ia=i, pân[în ultimul moment, când avea s[se hot[rasc[soarta României ce a=tepta, ca =i micul Isaac, s[fie urcat[pe rugul sacrificiului biblic.

În redac\ia noastr[se vorbea de solu\ia dat[de unul dintre mini=tri. Armata se va retrage de pe front =i va forma în jurul Ia=ilor un triunghi strategic, botezat “Triunghiul mor\ii”. În mijlocul lui, regele, guvernul =i ultimii demnitari ai statului aveau s[repete gestul str[mo=ului Decebal =i al ultimilor osta=i din Sarmisegetuza, sau — pentru în\elesul celor care nu cunosc bine istoria neamului — aveau s[-=i a=tepte sfâr=itul, ca echipajul unui vapor englez ce se cufund[cu pavilionul na\ional arborat pe puntea de comand[, strigând în cor: *God save the King*.

Noi trebuia s[strigam, bineîn\eles, “Tr[iasc[regele” =i poate chiar “Tr[iasc[România Mare!”...

Al\ii, îns[, mai în curent cu cele ce se puneau la cale în cercurile conduc[toare, afirmau c[s-a hot[rât retragerea general[, peste Prut, peste Nistru, peste Nipru, peste Don, =i peste mun\ii Caucaz, pân[în Mesopotamia, unde trebuia s[facem o jonc\iune strategic[cu trupele engleze. Ajun=i pe Tigru =i Eufrat, solda\ii români aveau s[-=i croiasc[drum prin Asia Mic[pân[la Dardanele sau s[fie îmbarca\i

în golful Persic, pentru alte fronturi desemnate de comandamentul suprem al armatelor aliate. Lucrul acesta n-ar fi imposibil, deoarece aceea=i opera\ie militar[fusese aplicat[=i resturilor armatei sârbe=ti, cu doi ani în urm[.

M[rturisesc c[o a doua solu\ie m[încânta mai mult decât “Triunghiul mor\ii”. Ea mi-ar fi dat prilejul s[c[l[toresc gratuit în Orientul care m[obseda înc[din copil[rie =i, poate, cine =tie, m-ar fi apropiat de Homer, cu poema pe care aveam de gând s-o scriu dup[încheierea p[cii.

Dar, pesemne, scriitorilor români nu le fusese dat[înc[mângâierea unei opere tr[it[cu adev[rat. Ce scrisesem pân[atunci, atât cât eu =i ceilal\i confra\i, nu fusese decât minciuni. Minciuna ne îmb[tase, minciuna ne adormise, minciuna ne mângâiase în vis =i tot minciuna ne de=teptase din somn. Na\ionalizasem minciuna ca o societate pe ac\iuni din care eliminasem, încetul cu încetul, întregul capital str[in. Adev[rul fusese decretat ca d[un[tor intereselor superioare ale statului. +i fiindc[statul se topise ca o lumânare de seu în celula unui condamnat la moarte, unde am fi mai putut reg[si voluptatea adev[rului decât pe ruinele Ninivei =i Babilonului?...

*

De dou[zile a=tept cu geamantanele f[cute, gata s[-mi iau adio de la domnul Aivazian, Nicola=a =i Tatiana, la primul ordin de plecare. De dou[zile, din sufletul meu, ca dintr-un trunchi de stejar, cresc parc[dou[cr[ci în direc\ii opuse, dar deopotriv[de asem[n[toare la coaj[=i la sev[. Una se îndreapt[spre Prut, spre necunoscut, =i-atâta tot... Alta se îndreapt[peste Siret, spre Bucure=ti =i mai departe chiar, spre Olt, spre cuibul copil[riei mele distrus de du=man =i spre crucile s[race de lemn cioplit sub care ai mei se odihnesc de veci, sub cerul =i în vecin[tatea caselor noastre str[mo=e=ti... De dou[zile a=tept cu ner[bdare s[-mi citesc singur sentin\a expatrierii. Peste Prut sau peste Siret, este acela=i lucru. România nu mai exist[nici de

o parte, nici de alta. R[sfoiesc calendarul, m[uit pe hart[, =i îmi ridic ochii spre cer, doar voi putea g[si undeva un mucenic, un Bethleem sau vreo stea cu care s[-mi pot înfr[\i la=itatea de a tr[i, nu =tiu unde, pentru ce =i pentru cine... De dou[zile, parc[este noapte continu[...

Iat[, îns[, c[cineva a aruncat o vorb[în vânt... +i vorba asta nu este mai mare ca un bob de grâu sau de porumb... +i bobul a c[zut undeva pe câmp =i, ca o adev[rat[minune, a început s[încol\easc[în sufletul celor care pân[atunci trecuser[cu picioarele peste el... Victorie!...

Armata român[continu[s[reziste. Armata du=man[a început s[se retrag[...

Comunicatele noastre sunt clare. Dar cine mai are încredere în comunicatele de la Ia=i? Comunicatele du=mane, îns[, confirm[=i ele victoria româneasc[...

De la începutul r[zboiului, aceasta este prima zi în care la=itatea mea se înve=mânt[în od[jdii sacerdotale... Aproape nu mi-o mai recunosc. Eu, îns[, o împiedic s[arate mul\imii podoabele ce-ar putea-o înstr[ina de sufletul meu...

De la începutul r[zboiului, aceasta este prima zi în care mi-e ru=ine parc[s[dau ochii cu lumea!...

*

În bodega de la “Cocostârcul de aur” redac\ia ziarului *România* s[rb[tore=te victoria de la Mar[=e=ti.

Întâmpl[tor, colonelul unui regiment rus, care nu fugise înc[de pe front, era v[r cu Nicola=a. Asta înseamn[c[“doctorul” Gorski — cum îi zic românii — nu poate lipsi din mijlocul nostru. Tatiana, care m-a c[utat acas[, m[g[se=te la bodeg[.

Colegii de redac\ie, care au botezat-o “Rusoaica lui B[leanu”, o primesc cu aplauze zgomotoase. Se strig[chiar “Tr[iasc[Rusia”. Pentru prima dat[, la Ia=i, apari\ia unei femei frumoase atenueaz[impresia unei ac\iuni urâte. Ad[uga\i, apoi, la frumuse\ea Tatianei canti-

tatea de alcool consumat[în propor\iile impuse de natura petrecerii =i ve\i ghici u=or pentru ce simpla prezen\[a Tatianei ne r[zbuna de tr[darea întregii Rusii. O victorie ca cea de la M[r[=e=ti nu se putea s[rb[tori numai cu ap[de Timi=e=ti. +i românul — iert[tor din fire — în fa\a unui pahar cu vin bun, devine mai bun ca însu=i Isus Hristos, în fa\a buretelui muiat în o\et =i fiere...

Dar pe Tatiana o dezgust[oamenii be\i. Pe mine m[tolereaz[, fiindc[nu i-am dat înc[ocazia s[m[vad[cu limba =i picioarele împleticite. Pe Nicola=a, îns[, nu-l poate suferi. În mijlocul acestor str[ini care \in cu tot dinadinsul s-o asocieze bucuriei lor, Tatiana pare, oarecum, stingherit[. Zâmbetul ei purific[parc[atmosfera bodegii, ca o ploaie de prim[var[...

Îmi face semn s[plec[m. Eu m[apropii de ea. Privirile tuturor se abat asupra noastr[ca o salv[de mitraliere. Românul, îns[, la be\ie, este mitocan, nu-=i poate \ine gura =i face glume nes[rate. De la o mas[, unul dintre colaboratorii victoriei de la M[r[se=ti zbiar[ca un m[gar:

— Bravo, B[lene!... A=a lovitur[, zic =i eu!... S[nu te la=i, pân[ce n-ai s[ne r[zbuni de toate mizeriile ru=ilor.

Infamia cea mare, îns[, porne=te de la alt[mas[:

— +i dac[te sim\i obosit, s[ne-o treci =i nou[!... Tresar, ca =i cum as fi primit o palm[din senin. Tatiana nu a priceput fraza, dar a în\eles din gestul meu reflex c[a fost vorba de ea. Nicola=a a s[rit de pe scaun, r[sturnând masa cu paharele =i sticla plin[de vin. Statura lui ne domin[pe to\i ca un Guliver în \ara piticilor.

— Cine a îndr[znit s[insulte o femeie rus[?… T[cere =i la=itate general[!...

Bodega pare mai goal[ca o tran=ee dup[bombardamentul artileriei grele. Domnul Aivazian a înghe\at la tejghea, cu ochii \int[la mine. Vinovatul era un locotenent de cavalerie, deta=at la cenzur[în toiul luptei de la M[r[=e=ti. M[îndrept spre el =i îl bat prietene=te cu palma pe epoletul ierarhiei sale militare.

— Domnule locotenent... Cere\i-v[scuze imediat sau, dac[nu, preg[ti\i-v[s[trage\i consecin\ele cuvintelor pronun\ate.

De=i calm[, interven\ia mea produce efectul unui gest eroic. Ea se vars[ca un hârd[u cu ap[rece în capul celor înfierbânta\i de b[utur[. Toat[lumea s-a trezit, parc[la comand[. Disciplina la=it[\ii este începutul în\elepciunii omene=ti. Corul figuran\ilor repet[cu insisten\[dup[bagheta capelmaistrului:

— Scuze... scuze.... scuze...

Locotenentul se ridic[, galben =i umilit ca o l[mâie stoars[de zeam[, bolborose=te câteva cuvinte =i a=teapt[verdictul. Unul din judec[torii improviza\i îi ordon[:

— S[rut[mâna rusoaicei.

+i locotenentul porne=te de la mas[ca o p[pu=[automat[=i execut[ordinul, în aplauzele asisten\ei care consider[incidentul închis.

Tatiana a ghicit, probabil, tot ce nu putuse pricepe în primul moment. Ochii ei m[înv[luie ca o acolad[regal[, cu care se r[spl[te=te un act de eroism pe front. Nicola=a întinde mâna locotenentului care, de data asta, =i-a revenit în fire, se urc[apoi pe o mas[=i începe s[peroreze:

— Fra\i români!... V[zic fra\i, fiindc[abia de azi înainte începem s[fim cu adev[rat fra\i... De=i alia\i pe frontul nostru de lupt[comun[, gândurile noastre nu s-au contopit niciodat[pân[ast[zi =i pumnii no=tri n-au amenin\at decât du=mani imaginari... De azi înainte, îns[, trebuie s[ne spunem cuvântul cinstit pe fa\[=i adev[rata noastr[fr[\ie s[înceap[a=a cum st[scris în c[r\ile sfinte, fiindc[la început era cuvântul, =i cuvântul era de la Dumnezeu, =i Dumnezeu era cuvântul... Asta înseamn[c[Dumnezeu a dat omului cuvântul ca s[-=i poat[pune în valoare mintea. Cuvintele sunt vehiculele ra\iunii, vorbite sau scrise, ele singure ne mut[dintr-un loc în altul, ne multiplic[, ne descifreaz[, ne rezolv[=i ne umanizeaz[... Revolu\ia noastr[nu este decât opera cuvântului propov[duit sau tip[rit. Cine cuget[f[r[s[vorbeasc[, moare înainte de a se fi n[scut... S[ne spunem, dar, ce avem de spus fiecare... S[ne amestec[m durerile, ca s[le putem pierde din urm[... S[ne control[m, odat[pentru totdeauna, idealurile, ca s[ne desc[rc[m sufletele de povara contabilit[\ii duble...

S[=tergem frontierele dintre \[ri, ca s[dispar[odat[cu ele =i fronturile de lupt[... =i s[desfiin\[m toate rafturile na\ionale din pr[v[lia umanit[\ii... Du=m[niile actuale nu sunt decât iluzii optice... Misterul care ne desparte pe unii de al\ii nu este decât efectul lentilelor fumurii, prin care ne privim de la distan\[... Ca s[ne d[m seama, îns[, c[to\i oamenii suntem la fel, trebuie s[ne apropiem, s[ne pip[im, s[ne demisteriz[m, s[ne realiz[m, s[ne umaniz[m!... Rusia v[pune la îndemn[, de azi înainte, materialul necesar s[v[pute\i construi =i voi în formule noi. Rusia v[d[putin\a s[ie=i\i de sub tutela burgheziei care v[soarbe ca un fitil de lamp[cu gaz. Cine-i între\ine flac[ra decât voi?... Fitilul uscat nu arde. Se pârle=te numai =i î\i gâdil[n[rile cu mirosul lui de cârp[. Arunca\i-l, dar, ca pe o cârp[murdar[în lada cu gunoaie, s[nu v[mai infecteze sufletul, c[pe urm[o s[fie prea târziu... Datoria voastr[, a intelectualilor din România, este s[înfiin\a\i =i voi odat[un serviciu de ecarisaj social. Lua\i exemplu de la noi. +i dac[n-ave\i bra\e destule, ale noastre v[stau la dispozi\ie... Dar, dezrobi\i-v[odat[, pentru numele lui Dumnezeu!... De=tepta\i-v[, numerota\i-v[, valorifica\i-v[, cuceri\i-v[dreptul vostru sub soare, fiindc[soarele adev[rat al unui popor voi sunte\i, intelectualii!... Burghezia nu-i decât un fitil de cârp[murdar[... Nu-i mai împrumuta\i lumina soarelui, când nu v[r[spl[te=te nici m[car cu sclipirea timid[a stelelor anonime din “Calea robilor”. Pân[când s[v[fie via\a o ve=nic[noapte?... Pân[când adev[rata voastr[via\a s[nu înceap[decât dup[moarte?... Ce s[rb[tori\i voi ast[zi?... O victorie militar[?... O excrocherie burghez[, nenoroci\ilor!… Cine s-a b[tut la M[r[se=ti?... Cine a învins =i cine putea s[fie învins?... St[pânii sau slugile?... Hai, spune\i-mi, dac[ave\i curaj... Unde erau st[pânii =i unde erau slugile?... Cine a fugit peste frontier[=i cine a r[mas s[moar[în pragul casei atacat[de bandi\i?... Face\i-v[singuri dreptate, fiindc[dreptatea st[pe loc totdeauna; nu fuge niciodat[. Victoria de la Mar[se=ti este victoria poporului anonim, care, de azi înainte, trebuie s[poarte numele celor care au renun\at la el. Slugile au sc[pat casa de bandi\i, slugile trebuie s-o st[pâneasc[, de azi înainte... A=a st[scris la c[r\ile

sfinte, unde vorbe=te cuvântul lui Dumnezeu, nu cuvântul oamenilor... [sta este adev[rul, asta este dreptatea =i [sta este cuvântul lui Dumnezeu... +i Dumnezeu trebuie s[fie singurul nostru cuvânt, fiindc[la început era cuvântul, =i cuvântul era la Dumnezeu, =i Dumnezeu era...

Nicola=a nu mai poate vorbi. Ultimul cuvânt i se pusese de-a curmezi=ul în beregat[, ca un os de pe=te. Aceea=i impresie, îns[, o aveam parc[=i cei care îl ascultaser[m pân[atunci. Dup[discursul rusului, dou[zeci =i trei de guri c[scate =i patruzeci =i =ase de ochi holba\i pres[raser[, în atmosfera glacial[a bodegii, urmele calde înc[ale unor explozii de obuze.

Cine avea s[-i r[spund[? Cine putea s[-i r[spund[? Cine =i ce trebuie s[-i r[spund[?...

Situa\ia intelectualilor români era mai penibil[ca a solda\ilor de pe front, prin=i între dou[focuri. Cel care ar fi luat cuvântul trebuia s[interpreteze sentimentul unanim al celor de fa\[=i poate chiar =i al celor absen\i. Eroismul acesta, îns[, nu era prev[zut în regulamentul activit[\ii colaboratorilor externi ai victoriei de la M[r[=e=ti. Fiecare ne priveam cu nedumerirea unei reg[siri nea=teptate. Nimeni dintre noi, îns[, nu ne puteam reg[si ceea ce sim\eam c[pierdusem probabil pentru totdeauna. Curajul cuvântului, poate, nu lipsea nim[nui dintre noi. Dar cuvintele erau vehiculele ra\iunii =i ra\iunea noastr[, de când se începuse r[zboiul, pierduse obi=nuin\a c[l[toriilor de pl[cere!...

Nicola=a nu în\elege parc[=i ne plânge de mil[. Dar Nicola=a se în=al[. România, în momentul acela, nu era nici a burghezilor fugi\i peste frontier[, nici a intelectualilor de la Ia=i, nici a solda\ilor anonimi de pe front. Era a celor ce aveau s-o reclame mâine, pe baza hrisovului domnesc în care se da fiec[rui ce se cuvine... Dar care dintre noi, în momentul acela, putea s[fac[pe Nicola=a s[priceap[c[palmierii de la Ia=i erau de hârtie vopsit[=i c[pielea leopardului din bodega la “Cocostârcul de aur” fusese cump[rat[de domnul Aivazian de la un armean care fusese prin India?...

Totu=i, unul din noi, se aventur[s[=opteasc[la urechea altuia:

— Hai s[-l combatem, c[rusul este complet idiot!....

Dar sentimentul siguran\ei personale a fiec[ruia din noi se opunea net.

— Ce, e=ti nebun?... Vrei s[ne stâlceasc[rusul cu pumnii ?...

— Hai s[zicem, atunci, ca el...

Siguran\a personal[, îns[, este o stof[cu “double face”.

— Atât ne mai trebuie!... S[aud[la Cartier numai, =i gata... Ne-a =i dat în Consiliul de R[zboi!...

Locotenentul de cavalerie se sculase de la mas[=i disp[ruse. Probabil c[tot a=a reu=ise s[se subtilizeze =i de pe front. În r[zboi, solu\iile ofi\erilor activi sunt, incontestabil, mult mai adecvate situa\iei decât solu\iile civililor sau ofi\erilor de rezerv[.

Parte din confra\ii mei încep s[-l imite =i, cinci minute mai târziu, nu mai r[mâneam în bodeg[decât eu, Tatiana, Nicola=a =i domnul Aivazian.

Tatiana m[întreb[cu zâmbetul ei r[ut[cios:

— Tu nu zici nimic?...

— Ce vrei s[zic?... Nicola=a are dreptate... Cu o singur[excep\ie, îns[... La început nu a fost cuvântul, cum scrie la Evanghelia lui Ioan... La început a fost la=itatea =i la=itatea a fost la început a lui Dumnezeu =i pe urm[, abia, a fost a omului pe care Dumnezeu l-a f[cut dup[chipul =i asem[narea s[...

CUPRINS

XI
MAI TARE CA STANISLAVSKI

Ru=ii s-au hot[rât, în fine, s[lupte, dar nu contra du=manului ci contra alia\ilor care nu voiau s[adere la revolu\ie. Du=manului nu-i puteau pretinde lucrul acesta decât, cel mult, dup[încheierea p[cii. Alia\ilor de la Ia=i, îns[, le puteau oricând impune voin\a lor, mai ales c[românii f[cuser[apel la ei, ca la ni=te “protectori”. O alian\[între un \ân\ar =i un arm[sar nu era posibil[nici m[car în fabul[.

Victoria noastr[de la M[r[=e=ti fusese “Visul unei nop\i de var[”, în ultimul moment, îns[, decorurile fuseser[amestecate =i din p[durea fermecat[a lui Shakespeare ne trezisem în p[durea “Ho\ilor” lui Schiller. Ru=ii p[r[siser[frontul =i se împr[=tiaser[prin \ara necotropit[înc[de du=man, ca s[prop[v[duiasc[fr[\ia între oameni =i binefacerile alcoolului de nou[zeci de grade, cu care noul regim democrat voia s[egalizeze drepturile omului =i circumvolu\iunile creierului.

Parte din ei î=i luaser[concediu nelimitat, l[saser[în p[strarea primarilor, în schimbul unei “zapiska”, tunurile =i materialul de r[zboi neîntrebuin\at înc[=i trecuser[Prutul în Basarabia, unde era grânarul armatei de sud =i pragul haosului democratic. Ace=tia reprezentau voin\a poporului autentic, pe care pontifii de la Petrograd =i Moscova îl scosese de sub robia \arismului, a cnutului =i a nop\ilor polare.

Al\ii, îns[, r[m[seser[pe loc. Î=i d[deau seama c[misiunea lor nu putea fi complet terminat[, pân[ce libert[\ile acordate poporului rus nu s-ar fi rev[rsat, ca ni=te râuri de lupte, pe tot cuprinsul p[mântului fr[mântat de sclavajul social, economic, intelectual =i politic =i al altor popoare.

Era natural, dar, ca opera lor de umanitarism imperativ s[înceap[cu România, care era cea mai aproape =i cea mai potrivit[pentru un prim câmp de experimentare... Ace=tia erau adev[ra\ii apostoli ai revolu\iei, erau “poporul ales” din “poporul chemat”, erau smântâna laptelui democratic cu care ierarhia ro=ie atenua obsesia teroarei albe. +i ace=tia nu voiau, pentru nimic în lume, s[plece din România. Sovietele ruse=ti votaser[în unanimitate fericirea poporului român. Protectorii no=tri nu ne puteau l[sa în voia soartei, ca pe o barc[f[r[cârm[în voia valurilor. Democra\ia rus[nu putea fi capabil[de asemenea acte de la=itate. Armata rus[, care plecase de pe front, nu putea pleca =i din \ar[, pân[ce n-avea s[detroneze pe rege, s[distrug[oligarhia, s[proclame înfr[\irea ru=ilor cu românii =i, pe urm[, chiar înfr[\irea cu du=manii de pe front, ca s[se poat[pune odat[pentru totdeauna cap[t r[zboaielor.

Situa\ia noastr[devenea tot mai critic[, din zi în zi. Frontul de lupt[î=i pierduse aproape importan\a psihologic[. Meridianul militar oscilase dup[fantezia neprev[zutului, de pe frontier[, pe diferitele cursuri de ap[, trecuse apoi prin Bucure=ti, într-o diminea\[posomorât[de toamn[=i se fixase, dup[p[rerea celor de la Marele Cartier, pe Dun[re, Siret =i Carpa\ii Moldovei. Acesta era, îns[, frontul oficial, frontul comunicatelor trimise prin telegrafia f[r[fir. Dar frontul adev[ratei noastre primejdii se înfipsese, ca =i cuiul lui Pepelea, în inima Ia=ilor, pe care ru=ii puseser[st[pânire ca =i nem\ii pe Bucure=ti.

Nout[tile zilei nu mai veneau nici de pe Siret, nici din Carpa\i, ci de la sediul sovietului solda\ilor ru=i de pe frontul de sud. Dar frontul =i sovietul formau una =i aceea=i asocia\ie de câ\iva dezertori, care î=i \ineau =edin\ele în sala Circului, de unde, apoi, rezolu\iile erau comunicate celor de la Socola. Acolo erau adunate marile depozite de muni\ii cu care ru=ii amenin\au s[arunce Ia=ii în aer, în cazul când regele n-ar fi voit s[abdice =i oligarhia s[treac[puterea în mâna poporului suveran.

Generalul-=ef al armatei ruse=ti ajunsese un fel de premier *mou-*

tardier du Pape. R[m[sese cu titlul doar =i cu apartamentul de la Copou, în care sta închis =i p[zit de o sotnie de cazaci credincio=i, pe care, îns[, nu =tia cât timp o s[mai poat[conta. Parte din ofi\erii ru=i, degrada\i de solda\ii revolu\ionari, se oferiser[s[fac[de gard[la palatul regal din strada L[pu=neanu, probabil pentru a-=i r[scump[ra vina de a nu fi =tiut s[fac[aceast[gard[pe frontul de lupt[.

În aceast[atmosfer[de enervare =i nesiguran\[general[, conduc[torii poporului român combinau, în laboratoarele consiliilor de mini=tri =i Marelui Cartier, tot felul de substan\e imaginare, din care sperau s[scoat[, într-o bun[zi, “piatra filozofal[” cu care s[poat[clarifica situa\ia de fa\[... +tiin\a alchimiei evoluase, îns[. Demagogia ro=ie nu se mai impresiona de secretele magiilor albe sau negre. Preo\ii lui Zoroastru =i c[lug[rii evului mediu nu se mai puteau reîncarna în generalii sau mini=trii vremurilor noastre. Ne trebuia un pic de la Mirandola care s[poat[\ine piept ru=ilor ca un nou *de omni re scibili.* Solu\ia trebuie c[utat[în alt[parte. Eroismul, îns[, n-o putea g[si, fiindc[eroismul este un act spontan =i spontaneitatea exclude matura chibzuin\[. R[mânea la=itatea singur[. Dar cum nu pot face elogiul la=it[\ii, m[voi m[rgini s[citez pe Erasm care a scris *Elogiul nebuniei.*

*

De câtva timp, între mine =i Tatiana se d[o lupt[surd[, o lupt[nem[rturisit[înc[, dar destul de accentuat[pentru a ne îndârji deopotriv[, =i pe unul, =i pe altul. Tatiana este tr[sura de unire dintre mine =i Nicola=a. Amândoi suntem, îns[, ca doua cuvinte care încep =i se sfâr=esc cu câte o vocal[. Oricum ne-am aranja în fraz[, unul din noi trebuie s[ias[cinstit. O eliziune este fatal[. Una din vocale trebuie s[dispar[. Care din noi amândoi, îns[, vom renun\a la ea?

Nicola=a este sclavul Tatianei care, pân[la o nou[orientare sentimental[, este =i r[mâne sclava mea. Dar Tatiana este admiratoarea concep\iilor politice ale lui Nicola=a, pe care eu, deocamdat[, nu le pot admite, fiindc[sunt, mai întâi, român, apoi, mobilizat la ziarul

Marelui Cartier al armatei =i, în fine, practicant diletant al la=it[\ii profesionale. Tatiana va decide, dar, pe care din noi va trebui s[-l sacrifice sau, mai bine zis, ce anume sacrificiu î=i va impune singur[. În cele dou[tirizii ale balan\ei atârn[, de o parte, egoismul sentimental, iar de alta, altruismul social. Pe mine, Tatiana m[iube=te. Pe Nicola=a, îl admir[numai... Nu =tiu care va fi sfâr=itul dragostei noastre. Ziua de mâine îmi poate aduce surpriza unui cataclism neb[nuit. La aceea=i surpriz[, îns[, se poate a=tepta =i Nicola=a. +ansele noastre, dar, sunt egale, atâta timp cât fiecare din asocia\i ne mul\umim cu natura aportului nostru. De îndat[, îns[, ce vom încerca s[ne amestec[m specialit[\ile, un deznod[mânt fatal se poate produce...

Sunt hot[rât s[gr[besc acest deznod[mânt, oricare ar fi el. Vreau s[=tiu dac[Tatiana pune mai mult pre\ pe revendic[rile sociale, cu care ne terorizeaz[ru=ii lui Nicola=a, decât pe revendic[rile propriului ei suflet, cu care m[las s[fiu terorizat ca s[-i fiu pe plac. Nu-mi acord nici o calitate excep\ional[, dar ochii mei sunt r[i de deochi... P[trund =i r[scolesc adânc, tulbur[apele lini=tite, ca elicea unui vapor, r[stoarn[p[mântul în\elenit, ca fierul unui plug =i transform[blocul de marmur[inert[, ca dalta unui me=ter inspirat. Vreau s[=tiu dac[mai pot conta pe ochii mei =i dac[Tatiana mai este sau nu victima lor.

Ast[-sear[ru=ii au de gând s[hot[rasc[de soarta regelui =i guvernului nostru. Mo\iunea votat[ast[-sear[va fi adus[la îndeplinire, dac[va fi nevoie, chiar cu pre\ul unei v[rs[ri de sânge. Automobilele blindate a=teapt[la Socola gata s[p[trund[în ora=, la primul semnal, iar dezertorii de pe front s-au înarmat cu to\ii ca s[lupte pentru sc[parea poporului român din ghearele oligarhiei...

Ah!... Frazele astea au început s[m[sugrume, ca ni=te gulere vechi care mi-ar fi r[mas strâmte. Adev[rul, îns[, este c[, la Ia=i, de mult[vreme înc[, nu se mai pot g[si nici gulere, nici fraze noi. Unele au fost consumate de r[zboi, altele de revolu\ia rus[. Ast[-sear[, îns[, trebuie s[se sfâr=easc[. Trebuie s[=tim, odat[pentru totdeauna, cine sunt st[pânii Ia=ilor =i ai fâ=iei de p[mânt str[mo=esc ce ne-a mai r[mas liber... Noi sau ei?...

Dup[-amiaz[, Tatiana vine, ca de obicei, s[m[vad[. O a=tept cu rolul înv[\at pe dinafar[, de cu noaptea. Sunt hot[rât s[realizez, pe rând, =i cu orice pre\, toate planurile ilu=trilor mei predecesori închi=i prin diferitele case de nebuni, din \ar[sau din str[in[tate...

Am s[-i propun, deci, Tatianei un pod peste ocean, o scar[pân[la cer =i un voiaj cu aeroplanul în planeta Marte. Dac[Tatiana m[iube=te cu adev[rat, n-are s[-=i dea seama c[fac pe nebunul =i, în cazul acesta, regele =i guvernul român sunt salva\i. N-au decât s[-=i aleag[ce vor: podul, scara sau aeroplanul. Dac[, îns[, Tatiana nu mai vede în mine decât un b[rbat la fel cu to\i ceilal\i, de prisos s[mai între\in rela\ii cu o gâsc[pe care, într-un moment de miopie sentimental[, o luasem drept o porumbi\[de por\elan.

Cum, îns[, lupta se d[între mine =i o rusoaic[intelectual[care cunoa=te reprezenta\iile de la “Teatrul Mic” din Moscova, fatal c[trebuie s[fiu mai tare ca... Stanislavski. O feerie, îns[, nu o po\i pune în scen[cu mijloacele intelectuale =i materiale de care dispun teatrele noastre na\ionale. +i feeria, pe care o preg[tesc Tatianei, trebuie s[întreac[, cu fastul mont[rii, pân[=i fantezia creatoare a celui din urm[“Abenserai” al teatrului modern.

Iata, dar, ce-am imaginat:

Scena reprezint[odaia unui om de geniu, mobilat[simplu dar cu gust. Proprietarul sau, mai bine zis, chiria=ul ei, sufer[din cauza unei intoxica\ii lente, produs[de lipsa alimentelor, de prea lunga durat[a r[zboiului, de revolu\ia rus[=i de alte ingrediente sociale =i farmaceutice. Omul de geniu este condamnat s[moar[din cauza mediocrit[\ilor oligarhice, care l-au îmbr[\i=at cu atâta dragoste =i c[ldur[, c[i s-a uscat cerul gurii =i ma\ele i s-au transformat în tromboane muzicale. }n actul al doilea, decorul reprezint[o gr[din[cu plante exotice =i tot felul de animale pe care nu le po\i vedea prin atlasele zoologice. Cum ac\iunea actului nu se petrece într-o menajerie, =i animalele nu sunt închise în cu=ti cu gratii de fier, oligarhia, îmbuibat[de tot felul de bun[t[\i materiale =i avantaje sociale, este amenin\at[s[fie sfâ=iat[de animalele fl[mânzite în timpul actului întâi. Omul

de geniu, îns[, pânde=te din umbra unui sicomor, cu trunchiul c[ruia a început s[se confunde înc[dinaintea începutului actului întâi. Genialitatea nu exclude umanitarismul, resemnarea, mila, incon=tien\a =i absen\a total[din cadrul realit[\ilor posibile. La gestul lui, dar, o porumbi\[coboar[din v[zduh =i cu ciocul ei de m[rgean scoate ochii tuturor fiarelor apocaliptice. “Vi\elul de aur” este salvat =i, dup[ce-=i reg[se=te poarta, intr[triumf[tor în ograda na\ional[, recitând ca un =colar de clasele primare: “Ferici\i cei s[raci cu duhul”... Actul al treilea se petrece în pragul umanit[\ii de mâine, adic[în plin întuneric. Pe scen[nu se z[re=te nimic decât o coroan[regal[, un fotoliu ministerial, un mandat parlamentar care acoper[, cu prestan\a lui, un alt “mandat de aducere”, un titlu definitiv al unei asocia\ii pe ac\iuni, un om mascat \inând în mâna dreapt[*Vacuum Cleaner*, iar în mâna st`ng[o oal[de noapte =i trei abecedare pentru uzul celor trei figuri mai reprezentative din trecutul, prezentul =i viitorul României...

Tatiana intr[, tocmai când sfâr=eam repeti\ia general[a feeriei cu care aveam de gând s[rezolv problema realit[\ii de la Ia=i.

Trebuie s[fi fost foarte schimbat la fa\[, deoarece Tatiana, în loc s[m[s[rute ca de obicei, se opre=te nedumerit[în prag =i m[întreab[:

— De ce e=ti a=a trist, Vaniu=a?

Cum se cunoa=te c[Tatiana nu mai apar\ine unei \[ri monarhice constitu\ionale!...

— Fiindc[, ast[zi, ne vedem, poate, pentru cea din urm[oar[, Tatiana drag[...

Sunt sigur c[în clipa aceea chipul meu se =i lipise pe fiin\a Tatianei, ca figura lui Hristos pe n[frama sfintei Veronica. Chipul f[r[fraz[=i fraza f[r[chip este ca o ram[f[r[tablou =i un tablou f[r[semn[tur[. Tatiana pare mi=cat[. +tirea izbucnirii revolu\iei ruse=ti n-o impresionase a=a de mult ca eventuala noastr[desp[r\ire.

— Cum a=a?... Ce s-a întâmplat?

— Pân[acum, nimic înc[.

— Atunci?...

— Am zis: “poate”. Poate c[are s[se întâmple... Bun[oar[, la

noapte chiar... =i dac[se va întâmpla, s[=tii c[numai tu e=ti de vin[, Tatiana mea drag[!... Tu =i cu Nicola=a, bineîn\eles. Eram sigur c-o s[se sfâr=easc[a=a. Voi nu ne pricepe\i pe noi =i noi nu v[pricepem pe voi... Iat[adev[rul. Ne iubim, f[r[s[ne pricepem... Dac[m-ai iubi cu adev[rat, ai renun\a la nebuniile tale umanitariste...

Tatiana nu pricepe nimic. De altfel, nici nu trebuie s[priceap[, chiar de la începutul reprezenta\iei, fiindc[o scen[de dragoste trebuie s[p[streze decen\a unei progresii aritmetice, nu geometrice. Tatiana nu pricepe nimic, fiindc[nu m-a auzit niciodat[vorbind a=a de repede =i încâlcit. Pentru prima oar[polemizez cu ea pe tema dragostei noastre. +i frazele de dragoste sunt ca chibriturile de cear[. Nu se sting niciodat[singure, fiindc[nu sunt fabricate în România, =i dac[nu sufli în ele la timp, î\i ard degetele =i-ti p[teaz[r[u unghiile...

Îi recapitulez principalele pagini din sintaxa dragostei noastre =i-i mai expun înc[o dat[p[rerile mele asupra analogiei dintre om =i univers, pentru care întrebuin\ez expresiile: microcosm =i macrocosm, ca s[o pot impresiona mai puternic.

— Drag[Tatiana, tu =tii c[eu nu admit nici progresul, nici decaden\a omenirii. Admit numai individul, care r[mâne acela=i în permanen\[=i care nu urm[re=te decât propriul lui interes, chiar când pretinde c[se sacrific[pentru binele altuia. Cu atât mai mult dar, nu pot admite nici teoriile lui Nicola=a =i ale revolu\ionarilor ru=i, mai ales când ne sunt impuse cu for\a. Românii nu au nici un interes s[fac[revolu\ie. S-o =tii de la mine. Ru=ii au f[cut-o, fiindc[le era necesar[. Dar coca ce lor le folose=te, nou[ne vat[m[... Românii vor s[-=i p[streze oligarhia, fiindc[sunt un popor tradi\ionalist. Românii au avut totdeauna un st[pân =i nu s-au încântat niciodat[de perspectiva unui “sat f[r[câini”. C[st[pânii no=tri s-au schimbat de-a lungul veacurilor, asta e treaba istoricilor =i a fanteziei noastre na\ionale. N-o s[v[d[m vou[socoteal[de ce a fost a=a. Ru=ii, îns[, n-au s[se amestece “acolo unde nu le fierbe oala”. Noi vrem s[ne p[stram regele =i guvernul =i suntem gata s[-i ap[r[m pân[la ultima pic[tura de sânge.

Destul p[mânt am pierdut pân[acum... S[ne salv[m cel pu\in oamenii care ni l-ar putea da înapoi... !

O pun apoi la curent cu tot ce s-a hot[rât în cazul unui eventual atac din partea ru=ilor.

— S[nu crede\i c[n-am aflat toate planurile voastre. Va cunoa=tem tot programul pentru la noapte. S[=ti\i, îns[, c[nimeni nu va putea ie=i din Circ, în cazul când se va vota revolu\ia la Ia=i. +oseaua de la Socola a fost minat[în dreptul Abatorului, ca s[nu poat[p[trund[în ora= nici un automobil rusesc. Popula\ia a fost înarmat[pân[la ultimul om, iar ofi\erii \ari=ti, din ora=, s-au înrolat în armata român[, ca simpli solda\i, =i au jurat în fa\a mitropolitului c[vor ucide f[r[cru\are pe to\i cei care poart[cocarde ro=ii. Nu va mai fi, deci, o lupt[pentru triumful democra\iei, ci un adev[rat m[cel, ca în noaptea Sfântului Bartolomeu... V[convine?... Spune... V[sim\i\i destul de tari? Nu v[e team[de la=itatea celor care au fugit =i de pe front?... Cu [=tia vre\i s[da\i piept la noapte cu noi?... Aoleo!... =i, pe urm[, cine are s[pl[teasc[oalele sparte?... Tu... Nicola=a =i al\i nebuni ca =i voi amândoi...

Tatiana s-a f[cut alb[ca varul. Se uit[în tavan, ca o brazd[uscat[de soare care a=teapt[un strop de ploaie din cer =i sufletul ei r[nit î=i sfâ=ie parc[bandajul cu care doctorul o min\ise c[se vindec[pân[la noapte.

— Asta e situa\ia adev[rat[, Tatiana... Iat[de ce \i-am spus c[ne vedem, poate, pentru ultima oar[... La noapte, poate s[mor eu... Poate s[mori tu... Cum ne-o fi norocul !... Poate chiar s[murim =i unul =i altul... Dar s[sc[pam amândoi... asta e greu!...

Tatiana m[întreb[gr[bit[:

— Ce e de f[cut, atunci?

Privirile mele o s[geteaz[ca pe sfântul Sebastian.

— M[iube=ti cu adev[rat, Tatiana?

Ea nu-mi r[spunde. M[prive=te numai cu ochii umezi de lacrimi =i buzele ei mestec[parc[ultima pic[tur[a paharului cu zeam[de cucut[.

— Dac[m[iube=ti cu adev[rat, tu singur[po\i face la noapte o minune.

— Spune ce trebuie s[fac.

— S[g[se=ti pe Nicola=a numaidecât =i s[-l convingi s[renun\e la nebunia pl[nuit[. Pentru ru=ii de la Ia=i, cuvântul lui Nicola=a e liter[de evanghelie =i textul evangheliei astea numai tu po\i s[-l schimbi, Tatiana...

. . . .
. . . .

Pe la ora dou[dup[miezul nop\ii, Nicola=a, Taliana =i cu mine ne întoarcem de la mitingul solda\ilor =i muncitorilor ru=i de pe frontul românesc.

Mo\iunea votat[exprim[admira\ia asisten\ei pentru regele erou, care lupt[al[turi de solda\ii s[i pentru dezrobirea p[mântului str[mo=esc, cotropit de du=man. Cât prive=te schimbarea regimului politic din România, ea a fost amânat[dup[victoria definitiv[, când poporul român va fi liber s[hot[rasc[singur de soarta lui.

Nicola=a ne conduce pân[în poarta casei. Nu pot ghici pentru ce nu s-a dus, ca de obicei, la bodega domnului Aivazian. Tot drumul n-a scos un singur cuvânt. A mârâit numai printre din\i un cântec aspru =i greu ca de plumb topit. Din când în când, a oftat adânc =i tot timpul a mers doi pa=i în urma noastr[.

Ne desp[r\im cu gravitatea funebr[a martorilor într-un duel în care unul din adversari ar fi fost ucis. Tatiana a intrat în cas[. Nicola=a m[opre=te de mân[.

— S[-i mul\umi\i Tatianei =i s-o respecta\i ca pe o sfânt[, dobitocilor... Ea v-a sc[pat!... S[=ti\i...

*

A doua zi diminea\a, în fa\a u=ii noastre, cu pre=ul f[cut pern[sub cap, Nicola=a dormea ca un câine credincios, pe scândurile goale, de-a lungul antretului plin de noroi =i igrasie...

CUPRINS

XII
HEROSTRAT LA CO|OFENE+TI

Arde spitalul de la Co\ofene=ti!... La Cartier, nu se =tie decât c[i-a dat foc azi-noapte un nebun. Asta înseamn[c[pân[s[primim noi =tirea la Ia=i, spitalul trebuie s[fi fost distrus complet.

Dispari\ia acestei podoabe a “Crucii Ro=ii” m[face s[exclam =i eu ca Bossuet la moartea ducesei de Orlèans: *“Madame se meurt... Madame est morte...”*

Toate nenorocirile de pe lume s-au ab[tut parc[asupra noastr[. Fatalitatea ne urm[re=te cu înc[p[\ânarea ei de catâr, împrosp[tat[în fiecare zi, nu mai =tiu din ce izvor, cu “ap[vie”.

Eu, care nu m[apropiasem de front nici m[car pân[la Co\ofene=ti, nu puteam aprecia importan\a acestui dezastru. Câ\iva ofi\eri, în concediu de convalescen\[, îl socoteau chiar ca o nou[înfrângere a armatei române. Credin\a mea era îns[, c[, dup[victoria de la M[r[=e=ti, armata noastr[nu mai putea suferi înfrângeri ca cele de pe Jiu, Olt =i Arge=. Pentru mine, adev[rul acesta plutea în atmosfer[, ca un zbor de berze prim[vara. Pentru prima dat[de la începutul r[zboiului, aveam impresia ferm[c[ultimele noastre necazuri nu sunt decât preludiul unei soarte mai bune. Nu eram profet =i nici nu voiam s[fiu, fiindc[profe\ii de pân[atunci î=i f[ceau peniten\a pe treptele castelului de la Canossa. Dar, pentru mine, dispari\ia spitalului de la Co\ofene=ti era un indiciu divin c[armata român[nu mai avea nevoie de el.

Întâmplarea, de altfel, m[f[cu s[constat, chiar a doua zi, c[pe mine presim\irile nu m[în=elaser[niciodat[.

Toto, care pân[atunci fusese ve=nic îngrijorat, ca =i cum r[spun-

derea r[zboiului ar fi dus-o el singur în spinare, m[întimpin[de data asta mai vesel de cum ar fi avut s[-mi anun\e o victorie:

— Uf!... Bine c[s-a sfâr=it =i cu porc[ria asta!...

Eram sigur c[are s[sfâr=easc[... De altfel, în afacerea asta, s[=tii c[am lucrat =i eu... Nu \i-a spus =eful siguran\ei? De acum încolo, r[spund eu de ei...

— De cine vorbe=ti?

— Cum, de cine?... De ru=i!...

— Ce are a face ru=ii cu Co\ofene=tii?... Cu spitalul care a ars?

— Bineîn\eles! [la era spital?...

+i =eful de cabinet al ministrului de interne, odat[cu dispre\ul lui pentru gazetarul prost informat, îmi \ip[în urechi un cuvânt interna\ional, cu care transform[insigna "Crucii ro=ii" într-un felinar de aceea=i culoare.

— Nu =tii c-am prins-o =i pe Jenny acolo?... F[cea pe dama de caritate!...

— Ce, e=ti nebun? Vorbe=ti serios?...

— Dar tu pe ce lume tr[ie=ti?... Cum? nu mi =tiai ce era la Co\ofene=ti?...

M[rturisesc c[pân[atunci nu =tiam nimic. Discre\ia adorabilei mele la=it[\i m[împiedica s[peregrinez dincolo de barierele Ia=ilor. Nesiguran\a zilei de mâine îmi suprimase avântul oric[rei curiozit[\i. M[resemnasem, ca un sâmbure de fistic într-o bucat[de rahat "Hagi-Bekir", veritabil. Tatiana era o adev[rat[enciclopedie sentimental[, din care puteam s[m[instruiesc la infinit, f[r[s[mai simt nevoia bibliotecilor str[ine din dosul frontului. Ba, ceva mai mult chiar, trebuie s[adaug c[pân[atunci nici nu aflasem de fosta existen\[a spitalului de la Co\ofene=ti.

Sunt sigur, dar, c[Toto exagereaz[ca de obicei. De=i pretinde a cunoa=te sufletul femeii în diferitele lui ipostaze, prietenul meu confund[, totu=i, caritatea cre=tin[cu dragostea personal[=i spiritul de sacrificiu cu darurile benevole. Sup[rarea lui este pricinuit[, probabil, numai de prezen\a amantei sale la Co\ofene=ti =i nu de scopul

propriu-zis al atâtor alte prezen\e, cu mult mai ilustre decât a doamnei Jenny colonel Vasilescu. Toto este îns[un egoist =i ra\ionamentul lui este tot atât de meschin ca =i al celorlal\i favoriza\i de soart[, care nu cunoscuser[greut[\ile frontului, nici binefacerile spitalelor din dosul frontului.

Nu =tiam ce-ar fi putut însemna pentru Toto un spital în timp de r[zboi. Eu, îns[, g[seam c[, între un spital =i o femeie, exist[o mare asem[nare. Amândou[te pot vindeca, dup[cum amândou[te pot omorî. În atmosfera unui spital palpit[sufletul colectiv al femeii, cu toate capriciile lui de o clip[, brodate pe canavaua eternului feminin. Un spital f[r[femei nu poate fi un spital adev[rat. Femeia singur[poate înc[lzi albul rece =i unanim al s[lilor de spital. Un medic f[r[o sor[de caritate este un medicament cu dozajul gre=it. Primul descoper[=i vindec[; a doua inventeaz[=i însufle\e=te...

Era natural, dar, ca în spitalul din dosul frontului s[se g[seasc[în permanen\[cât mai multe femei, fiindc[, în timp de r[zboi, sora de caritate singur[î\i poate fi mam[, sor[sau înger de paz[. Într-un spital, femeia este pâinea de toate zilele a r[ni\ilor de pe front. +i în timp ce medicul î\i vindec[numai r[nile, femeia î\i întrege=te sufletul f[râmi\at de durerea r[nilor...

Desigur c[nebunul care d[duse foc spitalului de la Co\ofene=ti nu fusese niciodat[r[nit pe front, sau poate c[— r[nit =i vindecat de medic — înnebunise de dragul femeii care îi veghease la c[p[tâi.

Când o s[se afle, oare, adev[ratul motiv pentru care nebunul de la Co\ofene=ti n[zuise s[reînvieze în Moldova numele lui Herostrat, pe care cele dou[sprezece cet[\i ioniene îl opriser[, sub pedeaps[de moarte, s[fie transmis genera\iilor viitoare?....

+i iat[cum, actualitatea unui simplu fapt divers, poate servi drept trambulin[unui ziarist mediocru, pentru a-l arunca în plin[antichitate.

Dar istoria se repet[. Incendiul spitalului de la Co\ofene=ti reediteaz[incendiul templului de la Ephes. Acela=i mister le înv[luie pe amândou[fiindc[, =i într-unul =i într-altul, se oficia cultul aceleia=i zei\e, cu nume diferite. “Crucea ro=ie” modern[=i Diana antic[nu sunt decât

paravanul Afroditei hetaire, pe care vulgul nu trebuie s-o cunoasc[niciodat[sub adev[ratul ei aspect...

În templul de la Ephes se p[stra manuscrisul lui Heraclit, care proclamase domnia focului. În spitalul de la Co\ofene=ti se vindecau r[nile celor atin=i de focul r[zboiului. Fatalitatea voise, dar, ca tot focul s[le purifice =i umanitatea p[catului pentru care erau divinizate.

Herostrat d[duse foc templului de la Ephes, fiindc[, probabil, lumina candelelor cu ulei îi dezv[luise misterul pe care el — copilul virgin de pe calul Caystrului — nu-l b[nuise înc[. În Artemision, preo\ii zei\ei cu o sut[de mamele adorau, dup[tradi\ia egiptean[=i ritul persan, pe zei\a cu o sut[de mii de buze. +i din toate podoabele templului blestemat, Herostrat nu voise s[p[streze neatinse de foc, decât foile de papirus cu versurile lui Heraclit.

Nu =tiu dac[nebunul de la Co\ofene=ti a putut salva =i el ceva din spitalul distrus de foc. Dar ce putuse, oare, s[vad[el, pe gaura cheii, la lumina electric[pe care medicii =i surorile de caritate ale spitalului uitaser[s-o sting[, în timpul oficiului?

Istoria se repet[, îns[, iar cei care o scriu ca s[fie citit[, o înfrumuse\eaz[, ca s[fie crezut[. Herostrat a fost, probabil, un nebun, fiindc[un om cuminte s-ar fi angajat ca simplu senator al templului, iar nebunul de la Co\ofene=ti a fost un Herostrat, fiindc[un român adev[rat s-ar fi f[cut =i el medic aliat.

Epilogul celor dou[mistere este, iar[=i, acela=i. În noaptea când a ars templul de la Ephes, s-a n[scut Alexandru Macedon. În noaptea când a ars spitalul de la Co\ofene=ti, s-a hot[rât încheierea armisti\iului pe front...

*

Nu m[în=elasem, dar, nici de data asta. Incendiul spitalului de la Co\ofene=ti era începutul unei ere noi. Situa\ia noastr[urma s[se schimbe =i pe front, =i la Ia=i. Toata lumea era, de altfel, convins[c[r[zboiul pe frontul de r[s[rit nu mai putea continua. Dup[refuzul armatei democratice a Rusiei revolu\ionare de a mai lupta contra im-

perialismului puterilor centrale, armatei române nu-i mai r[mâneau decât dou[solu\ii: s[-=i ard[drapelele =i s[se sinucid[în bloc, sau s[se fac[... sor[cu dracul pân[ce va trece puntea...

+i puntea ce ni se arunca de c[tre du=man, era... Basarabia!

Victoria final[trebuia s[se decid[pe alte fronturi. Frontul nostru nu mai conta, decât ca o fil[alb[la sfâr=itul unui volum. Ac\iunea r[zboiului propriu-zis se desf[=ura în textul zilelor precedente. Trebuia s[umplem =i noi îns[cu ceva aceast[fil[alb[.

La drept vorbind, Basarabia era tot a noastr[. O puteam, deci, încorpora =i pe ea în strofa cântecului nostru r[zboinic: “S[cucerim ce-avem de cucerit!”...

N-aveam decât s[rezerv[m cucerirea Ardealului pentru vremuri mai bune. Deocamdat[, visul lui Mihai Viteazul trebuia s[-l îndeplinim începând cu Basarabia lui +tefan cel Mare =i Sfânt!

Românii de peste Prut ne a=teptau. Oligarhia de la Ia=i îi nelini=tea mai pu\in ca democra\ia de la Moscova. Vocea sângelui începuse s[capete anumite rezonan\e =i în Basarabia. +i dac[se v[rsase zadarnic atâta sânge românesc în Carpa\i, de ce nu s-ar fi v[rsat cu folos =i dou[, trei pic[turi, pe Nistru?...

Alia\ii no=tri din r[s[rit ne deschideau singuri perspectiva celei mai neb[nuite m[rturii de dragoste, începusem chiar s[binecuvânt[m revolu\ia rus[, iar eu, personal, începusem s[iubesc pe Nicola=a ca pe un adev[rat frate basarabean...

Evenimentele se precipitau ca desf[=urarea unei serb[ri na\ionale, dup[programul oficial. Guvernele se schimbaser[, unul dup[altul. Toto nu mai era =ef de cabinet. R[m[sese un simplu c[pitan de rezerv[, în schimb, îns[, ofi\erii de rezerv[nu mai aveau nici un motiv s[-=i înlocuiasc[uniforma militar[cu hainele civile. Marele cartier fusese desfiin\at =i animatorii victoriei finale de la ziarul România ob\inuser[favoarea s[fie trimi=i la vatr[, ca =i ceilal\i demobiliza\i anonimi. Frontul de lupt[disp[ruse, ca =i meridianul geografic pe care desenatorul uitase s[-l trag[=i pe noua hart[. Solemn =i glacial, r[zboiul intrase, sub form[de amintire, în arhiva documentelor na\ionale.

Dup[armisti\iu, urm[pacea de la Bucure=ti =i dup[pace, primele opera\iuni de contabilitate dubl[. Profitul =i pierderea începur[s[fie apreciate dup[putin\a sufleteasc[a fiec[ruia. Nu se putea, îns[, c[dea de acord, fiindc[, de data asta, diplomele Academiei de Înalte Studii Comerciale trebuiau eliberate de Panteonul patrimoniului nostru na\ional.

Pierduser[m Carpa\ii =i jum[tate din Dobrogea =i câ=tigasem Basarabia.

Harta \[rii se schimbase. Se umflase pe o latur[=i se sub\iase pe cealalt[. Din forma unei ghete, luase forma unui cimpoi...

Gheata veche, e drept c[fusese purtat[cu folos de atâ\ia in=i. Cine s-ar fi încumetat, îns[, s[cânte cu acela=i succes din cimpoiul cel nou?... Na\ionalul nostru instrument muzical era amenin\at s[nu-=i g[seasc[cimpoier. Cine, dar, avea s[cânte *Hora unirii* cu fra\ii de peste Prut, când fra\ii de peste Carpa\i boceau înc[la c[p[tâiul gropilor proaspete?... Vorbe=ti îns[de lup =i lupul la poart[!... Lauren\iu Blebea a sosit la Ia=i. A fugit din Bucure=ti, fiindc[nu mai putea suporta atmosfera în[bu=itoare a pumnului prusac. Fuga lui Blebea era o întreag[odisee. Dar aici, la Ia=i, cel pu\in, se putea respira în libertate. Revolu\ia rus[nu putuse fi decât o floare la ureche pe lâng[ocupa\ia german[. Ru=ii sunt oameni genero=i. Au suflet... =i — vorba domnului Aivazian — dac[=tii cum s[te por\i cu ei, îi bagi în cof[numaidecât. Pe cât[vreme neam\ul e altceva. Parc[are plumb în cap =i asfalt în suflet...

Ca s[poat[sc[pa nespânzurat, Blebea fusese nevoit s[joace o mare carte: se pref[cuse c[se d[de partea lor, ba, ceva mai mult chiar, scrisese câteva articole =i la *Gazeta Bucure=tilor.* Cum s-a încheiat îns[pacea, a =ters-o pe furi=. Pân[ce n-o pleca ultimul soldat neam\ din Bucure=ti, nu se mai întoarce înapoi.

Suntem nevoi\i s[primim explica\iile lui Blebea, f[r[nici un comentariu. Prezen\a misiunii militare germane la Ia=i (care înlocuise misiunea francez[) ne impunea cea mai strict[rezerv[de ordin sentimental, chiar fa\[de anume compatrio\i ai no=tri. Îl primim, dar, din nou în cercul nostru =i, dup[câteva zile, cercul nostru de la Ia=i se

transform[parc[în vechea “gard[a demnit[\ii na\ionale” de la Bucure=ti, din timpul neutralit[\ii.

P[rerea tuturor este c[nem\ii au s[fie învin=i. De la Salonic continu[s[vin[=tiri, tot mai bune din zi în zi. Se pare c[bulgarii nu mai vor s[lupte. Nem\ii sunt nevoi\i s[-i \in[pe front cu mitralierele din spate... Ce inven\ie lipsit[de imagina\ie mai e =i istoria asta!... Nu-i decât o ve=nic[repe\ire. În Macedonia se petrecea exact acela=i lucru ca =i în Moldova. La fel procedasem =i noi cu ru=ii, la M[r[=e=ti...

Tot a=a de îmbucur[toare sunt =i =tirile de pe marele front din apus. Noua ofensiv[german[asupra Parisului a dat gre=. Diviziile Kaizerului s-au împotmolit iar în mla=tinile Marnei. De la Ae\iu =i pân[la Foch, câmpiile Catalaunice acord[, cu aceea=i tradi\ional[generozitate latin[, locuri pentru odihn[ve=nic[tuturor turba\ilor de peste Rin.

Încep s[m[stimez mai mult decât eram obi=nuit s[m[cred. Simptomele unei ipertrofii timide îmi gâdil[, discret =i pl[cut, subcon=tientul meu de animal ra\ionabil. De=i nu m[rturisisem înc[nim[nui lucrul acesta, eram convins c[îndreptarea situa\iei noastre se datora nebunului care d[duse foc spitalului de la Co\ofene=ti. Herostratul nostru na\ional fusese un inspirat al zeilor. Minunea începuse s[se vad[cu ochii. Regretam chiar c[nu fusesem eu nebunul incendiator. Mi-a= fi legat cel pu\in numele de un act eroic. Nebunia =i eroismul tr[iesc fr[\e=te în acela=i compartiment al creierului.

La=titatea noastr[comun[începe s[ne pârguiasc[sufletul ca pe ni=te struguri. Toat[lumea a=teapt[cu nerbadare începutul culesului. O s[fie, oare, în toamna asta, sau poate...

Blebea nu crede în victoria alia\ilor. O a=teapt[=i el cu ner[bdare, bineîn\eles; dar nem\ii sunt înc[tari. Diviziile retrase de pe frontul r[s[ritean aveau s[strice echilibrul balan\ei de pe frontul apusean.

Lauren\iu Blebea locuie=te într-o odaie din curtea bisericii Banului, peste drum de Lega\ia francez[, instalat[în localul Conservatorului. Aci venim zilnic s[citim comunicatele de la Turnul Eifel =i s[lu[m note dup[fluctua\iile frontului. Câ\iva dintre noi am f[cut cerere la comandatura german[s[ni se permit[întoarcerea la Bucure=ti. Nici unul, îns[, din prietenii lui Blebea n-am putut ob\ine cuvenitul “ausweis”.

Nicola=a, care nu mai face parte din nici un soviet, s-a înregimentat cercului nostru. De când s-a proclamat unirea Basarabiei cu Patria-mum[, Nicolae Damianovici Gorski s-a f[cut român basarabean. Pentru Blebea mai ales, Nicola=a are o deosebit[stim[. Îi plac argument[rile lui spontane =i volubilitatea cu care peripateticianizeaz[asupra diferitelor chestii la ordinea zilei. Când îl cau\i, Nicola=a e la Blebea acas[. Pe la mine nu mai vine aproape deloc. Rezerva lui, de altfel, mi-o explic foarte u=or. Odat[cu plecarea ultimilor solda\i ru=i din România, spitalul de la antrepozitele g[rii s-a desfiin\at =i Tatiana s-a mutat la mine. Îi apreciez discre\ia dar, cu atât mai mult, cu cât Tatiana este hot[rât[s[plece cu mine la Bucure=ti. Porumbi\a mea de por\elan a început chiar s[ciripeasc[*Doina Oltului* =i *Ce te legeni, codrule?*

În ultimul timp, bodega la "Cocostârcul de aur" se transformase într-un restaurant de clasa I. Domnul Aivazian avusese dreptate: R[zboiul este o afacere ca oricare alta.

Depinde cum =tii s-o învârte=ti. +i domnul Aivazian o învârtise mai bine ca noi. Ba, ceva mai mult chiar, sc[pase =i de pu=c[rie...

Un client cu care se certase la un pahar de vin, îl denun\ase c[serve=te la mas[carne de pisic[, în loc de carne de iepure. Autorit[\ile ordonaser[o anchet[imediat, se f[cuse o descindere la fa\a locului =i cum judecata sub starea de asediu se face altfel de cum st[scris[la lege, domnul Aivazian st[tuse închis aproape o lun[. L-am sc[pat, îns[, noi — prietenii =i clien\ii s[i statornici. +i "Cocostârcul de aur" =i-a întins aripile din nou =i a început s[zboare, odat[cu apari\ia la Ia=i a celorlal\i tovar[=i sosi\i în unghi ascu\it, din Constantinopol.

De data asta, îns[, urgia cea mare trecuse =i, localul n[scut din nevoile r[zboiului trebuia s[corespund[cerin\elor vie\ii normale. Domnul Aivazian a mai închiriat, dar, =i pr[v[lia vecin[, a spart zidul =i a schimbat, odat[cu mobilierul, =i vechiul "menu" din timpul r[zboiului. Acum se serve=te de toate =i la fel pentru toat[lumea. Pentru câ\iva clien\i mai vechi îns[, domnul Aivazian tot mai p[streaz[o surpriz[, din când în când.

Într-o sear[, proprietarul meu îmi =opte=te discret la ureche:

— +tii c[mi-am asigurat localul pentru o jum[tate de milion?

Precau\ia asta mi-ar fi p[rut foarte natural[, dac[domnul Aivazian nu m-ar fi impresionat cu aerul sau misterios.

— Se vede c[nu mai ai ce face cu banii!... Ai început s[-i arunci pe gârl[.

— A=a crezi dumneata?... Va s[zic[, omul trebuie s[-=i lase avutul a=a în voia soartei...

— Dar cine î\i amenin\[avutul, nene?

— Cum cine?... Doamne fere=te de ceasul r[u!... Parc[=tie omul ce se poate întâmpla mâine?... Ia gânde=te-te, bun[oar[... Un foc... N-ai v[zut cum a ars spitalul de la Co\ofene=ti?...

— {luia i-a dat foc un nebun.

— Ei, =i?... Dumneata crezi c[la Ia=i nu sunt nebuni?... Slav[Domnului!... Ia=ul e mai mare ca Socola!...

— Atunci, foarte bine ai f[cut... Bravo dumitale... În caz de incendiu, pui mâna pe o jum[tate de milion...

— Deocamdat[, o jum[tate... M[bate gândul s[-i ridic asigurarea la un milion...

— +i ce-ai s[faci, nene, cu atâ\ia bani?...

Domnul Aivazian ofteaz[adânc =i m[prive=te cu mila unui p[rinte pentru un copil tâmpit din na=tere.

— E, he!... Ce înseamn[un milion, cucoane, în zilele noastre? Dar dac[o da Dumnezeu s[se întâmple =i minunea asta, s[=tii c[plec din Ia=i. M[duc la Constantinopol. Acolo trebuie s[fie rost de câ=tigat parale multe, acum... Mie nu-mi prea miroase a bine, cu nem\ii din Balcani... S[=tii c[la Constantinopol o s[vin[tot englezii... =i [ia vin cu aur mult, nu glum[!... Ce crezi dumneata c-a fost rubla ruseasc[? Nimica toat[... S[po\i lucra, îns[, numai cu lire sterline =i, pe urm[, s[nu mai superi pe Dumnezeu cu nimic!...

Domnul Aivazian îmi face impresia c[nu a=teapt[decât ocazia binevenit[, s[poat[face pe Herostratul propriului s[u restaurant. De altfel, cum suntem intra\i în toamn[, cocostârcii trebuie s[fi început s[plece spre Constantinopol.

CUPRINS

XIII
HgC^{2}Az Ş HCl ş HgCl Ş C^{2}AzH

De câteva zile, Dumnezeu ne surâde binevoitor din pervazul ferestrei de cer albastru, pe care toamna ne-a l[sat-o deschis[parc[anume, în orizontul fumuriu dinspre miaz[zi. Pentru prima dat[, de la începutul r[zboiului, briza cald[a Mediteranei ajunge pân[la Ia=i. În Moldova se fac preg[tiri pentru iernat. În Macedonia, îns[, a început s[se imprim[v[reze. Comunicatele oficiale transcriu parc[textul cap. XI din Evanghelia sfântului Ioan, cu învierea lui Laz[r...

Defec\iunea armatei bulgare a deschis drumul alia\ilor no=tri spre Dun[re. Trupele germane nu mai opun nici ele rezisten\[. Se retrag în grab[spre nord =i e foarte probabil c[n-au s[se opreasc[decât la ele acas[. Monarhia austro-ungar[este în plin[descompunere. Ungurii au fugit =i ei de pe Piave =i trupele italiene, împ[nate cu cele câteva divizii franceze, au dep[=it vechea frontier[. Situa\ia disperat[de pe cele dou[fronturi de lupt[secundare a demoralizat întreaga armat[german[. Frontul apusean a fost str[puns în mai multe locuri =i divinul Wothan a p[r[sit p[mântul Fran\ei =i al Belgiei, pentru a-=i putea ap[ra m[car scena teatrului din Bayreuth...

De la Bucure=ti ne vine =tirea c[nem\ii au început s[-=i fac[bagajele.

Regret c[nu sunt =i eu acolo. Spectacolul trebuie s[fie acela=i ca acum doi ani, când începusem s[ne facem noi bagajele pentru Ia=i.

Bucuria noastr[patineaz[pe ghea\a incon=tien\ei eroice pe care bunul Dumnezeu ne-o procur[în fiecare iarn[, pe lacul din Ci=migiu. Toat[lumea patineaz[la fel. Parc[to\i s-ar fi n[scut cu câte o pereche de patine în picioare...

Blebea singur st[pe mal =i prive=te încruntat spectacolul de pe lac. Îi cl[n\[ne din\ii de ger =i nu =tie unde ar putea g[si o vatr[cald[=i prietenoas[. Dragostea noastr[nu-l mai mul\ume=te. Ar vrea s[plece din Ia=i cu primul tren. Dar trenul acesta întârzie parc[anume, ca s[poat[pleca cu al\ii, nu cu Blebea...

Dezastrul puterilor centrale de=teapt[în sufletul nostru ecoul suferin\elor aproape uitate... Blebea, îns[, declar[c[nu vrea s[le lase ner[zbunate. Dac[ar putea pleca la Bucure=ti cu un aeroplan, n-ar sta la gânduri un singur moment. Vrea s[asiste la ultimele momente ale agoniei germane în teritoriul ocupat =i din inima Ardealului românesc vrea s[smulg[el singur insignele Coroanei sfântului +tefan, cu crucea ei strâmb[ca =i judecata anilor de robie.

De data asta, îns[, e prea târziu. Blebea trebuie s[se resemneze. Guvernul care semnase pacea de la Bucure=ti a fost schimbat peste zi =i armata român[a fost pus[din nou pe picior de r[zboi. Primele deta=amente au =i trecut culmile Carpa\ilor moldoveni, =i pe p[mântul Ardealului fluturau din nou, =i pentru totdeauna, culorile sfâ=iate acum doi ani de-a lungul str[zii Carol: Ro=u, Galben =i Albastru !...

*

În restaurantul la “Cocostârcul de aur” se bea în cinstea primelor noastre victorii în Ardeal.

Fo=tii mobiliza\i la cenzur[au cerut cu to\ii s[fie trimi=i pe front. Întâlnirea lor cu armatele aliate care au trecut Dun[rea îi obsedeaz[ca vitrina unui magazin cu decora\ii =i alte insigne de noble\e secular[. Sufletul rezervi=tilor români îmbr[ca\i în stof[de Buhu=i s-a înfr[\it cu sufletul crucia\ilor de alt[dat[, înve=mânta\i în fier. Eroismul, îns[, cere suflet nu hain[. +i suflet, slav[Domnului, avem cât motorul unui automobil de 120 HP putere!... Dac[ar fi s[ni se acorde, ca pe vremea cruciadelor, câte un titlu de noble\e fiec[rui candidat la eroism, pomelnicul nostru ar umple trei almanahuri Gotha. Am putea bate chiar recordul democra\iei ruse=ti...

În veselia noastr[unanim[îns[, “*guelqu’un, troubla la fete*”.

Toto apare ca un bolid =i, din pragul u=ii, strig[cât îl \ine gura:

— A\i aflat noutatea cea mare?... Blebea a fost g[sit azi-dimin-ea\[mort, în odaia lui...

Zgomotul înceteaz[, ca un cântec de fonograf oprit brusc. O singur[voce se ridic[strident[=i totu=i grav[, ca o rachet[luminoas[pe cerul unei nop\i f[r[lun[=i f[r[stele. E vocea lui Nicola=a.

— Ha, Ha, Ha!... Ce proast[inspira\ie!... Tocmai acum =i-a ales momentul s[moar[?... Dobitocul!...

+tirea adus[de Toto =i replica lui Nicola=a se încruci=eaz[ca dou[rapiere pe teren. Impresia primului moment fusese profanat[de incon=tien\a unui alcoolic în ultimul grad...

Oricine ar fi putut fi mortul — un spion nedovedit sau o victim[a gurilor rele — noi nu puteam uita c[Lauren\iu Blebea fusese prietenul nostru =i c[, odat[cu moartea lui, murea parc[în fiecare din noi câte o p[rticic[din visul propriei noastre tinere\i: Întregirea neamului românesc!...

Visul acesta îl tr[iser[m împreun[. Unde, cum =i când, nu avea nici o importan\[. Elocven\a noastr[înc[lzise bronzul statuii lui Mihai Viteazul =i c[delni\a animatorilor de la ziarul Marelui Cartier t[mâiase, cu prisosin\[=i pioas[recuno=tin\[, mormintele anonimilor de pe front. Amintirile comune m[reau cortegiul funebru al celui plecat din mijlocul nostru, cu fiecare din cei care îl cunoscusem, îl iubisem sau îl urâsem. Moartea lui Blebea ne aduna parc[din nou launloc =i fiindc[atâ\ia ani de-a rândul tr[iser[m nedesp[r\i\i, datoria celor care s[rb[toream înf[ptuirea visului comun era s[-l urm[m în mormânt sau s[-l p[str[m, ve=nic viu, în sufletele noastre...

S[rb[torirea primelor noastre succese în Ardeal se schimbase într-un parastas pentru odihna sufletului zbuciumat al primului român ardelean disp[rut din mijlocul nostru...

*

Tatiana m[întreab[de ce sunt trist.

— A murit Blebea. L-au g[sit azi-diminea\[mort în odaia lui.

— +tiam de asear[... Îmi spusese Nicola=a.

Calmul Tatianei m[împietre=te locului. Numele lui Nicola=a îmi pare, de data asta, un laitmotiv funebru în intimitatea unei dest[inuiri pe care n-o poate anticipa decât criminalul adev[rat, încep s[b[nuiesc c[moartea lui Blebea nu este lucru curat.

— Dar Nicola=a de unde =tia?

— Nu =tia c[a murit. +tia numai c[are s[moar[...

— +i cine l-a omorât?... Haide, Tatiana, spune-mi adev[rat... Tu trebuie s[=tii tot ce s-a petrecut...

Tatiana tace. Î=i mi=c[doar buzele =i parc[vorbe=te cu ea singur[.

— Spune-mi. Tatiana... A=a e c[Blebea a fost asasinat?

— A fost pedepsit numai.

— +i pentru care vin[?

— Servise la doi st[pâni deodat[=i pe amândoi îi în=elase deopotriv[.

— Era spionul nem\ilor?

— +i al nem\ilor, =i al Ohranei ruse=ti.

— De unde =tii lucrurile astea?

— Mi le-a spus Nicola=a. V[tr[da =i pe voi, =i pe noi, =i pe nem\i. Înaintea intr[rii voastre în r[zboi, era în leg[tur[cu amiralul Visolkin, de la Reni... Ce afla de la agen\ii \ari=ti, raporta la Lega\ia german[. În ultimul timp, trimitea la Bucure=ti note zilnice de ce se petrece la Ia=i. Fotografia de la fereastr[pe to\i cei care se duceau la Lega\ia francez[... +tii de ce nu \i-au dat nem\ii “ausweis” ca s[te întorci acas[?... Erai pus =i tu pe lista lui Blebea...

Dest[inuirile Tatianei m[transformaser[într-o stalactit[. De-a lungul spin[rii, sim\eam curgând parc[un fluviu care î=i schimb[tocmai cursul apelor. B[nuielile mele nu merseser[niciodat[pân[acolo. Tatiana, îns[, vorbea cu limpezimea unei lecturi în limba ei matern[.

— Nicola=a îl descoperise din prima zi. Pândea numai momentul s[-l poat[pedepsi...

— Va s[zic[, Nicola=a l-a omorât?...

— L-a pedepsit, nu l-a omorât...

— Dar dac[se afl[? Dac[se dovede=te c[a fost asasinat?...

— N-ai nici o team[... Noi nu omorâm cu dovezi... De aceea a =i întârziat a=a de mult. Dac[nu se stingea asear[lumina electric[, putea s[mai tr[iasc[înc[.

Perseveren\a Tatianei de a-mi da am[nuntele cu linguri\a, ca un medicament, m[f[cuse s[uit aproape numele mortului. De data asta, nu m[interesa decât felul mor\ii lui.

— Ascult[, Tatiana. Tu î\i ba\i joc de mine... Ce are a face lumina electric[cu moartea lui Blebea.?....

Tatiana zâmbe=te cu buzele împreunate, ca cicatricea unei r[ni vindecate demult.

— Crezi c-ai s[pricepi, dac[am s[-\i spun ?

— Spune-mi, mai întâi, care a fost rolul t[u în aceast[crim[?

— Nici unul.

— De unde =tii, atunci, a=a de bine, ce s-a petrecut?

— Fiindc[Nicola=a îmi spune tot ce face... Credeam c[=tii lucrul [sta.

— Ce-i, atunci, cu lumina electric[?

— Când li s-a stins lumina, Blebea a început s[înjure c[a r[mas pe întuneric. Nicola=a, îns[, poart[cu el totdeauna o lumânare sistem Pilau. I-a oferit-o imediat =i s-a gr[bit s[plece, dup[ce i-a aprins-o. O lumânare sistem Pilau omoar[pe nesim\ite =i f[r[nici o urm[... Un sfert de ceas, ti-e de-ajuns...

— Cum, cum?... Ce fel de lumânare?...

— Pilau... Pi-la-u... N-ai citit pe Edgar Poe?... Noi cunoa=tem re\eta lumân[rii lui Pilau, de acum cinci ani... Stearin[, treizeci de grame, cianur[de mercur, patru grame =i acid clorhidric, trei grame... Ce-ai holbat a=a ochii la mine?... S[nu afle Nicola=a c[=tii =i tu lucrurile astea, c[nu-i bine... Mai are preparate înc[vreo dou[duzini....

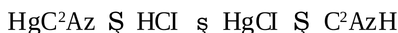
— Nu, nu... Fii pe pace...

Nicola=a, îns[, putea s[m[amenin\e =i cu dou[sute de duzini, c[

eu tot nu pricepeam nimic din ce-mi spunea Tatiana. +i cu toate acestea, =tiam c[Blebea fusese g[sit mort în patul lui, c[uzura electric[nu func\ionase din cauza unui accident de motor =i c[, azi-noapte, Ia=ii fusese luminat numai cu lumân[ri. Cu ce fel de lumânare, dar, fusese asasinat Blebea?

Tatiana se a=az[la mas[=i începe s[-mi explice, negru pe alb:

— Vino încoa s[înve\i =i tu. Poate ai s[ai nevoie vreodat[. Acidul clorhidric se g[se=te într-o capilar[de stearin[curat[, care str[bate lumânarea paralel cu filtrul. Pe m[sur[ce lumânarea arde, acidul clorhidric, venind în contact eu cianura de mercur, o transform[în clorur[de mercur, iar acidul cianhidric, care se degaj[, otr[ve=te aerul =i omoar[, f[r[deosebire, orice fel de vietate s-ar g[si în odaie: om, câine, pisic[, musc[=i chiar p[duche de lemn. Dac[vrei s[cuno=ti =i formula chimic[, iat-o:

Ai în\eles?... Opera\ia e foarte simpl[... Nu las[nici o urm[=i nu de=teapt[nici o b[nuial[. Exact la fel po\i muri de apoplexie sau de ruptura unui anevrism...

*

Pe Lauren\iu Blebea l-am îngropat în “Cimitirul eroilor”, unde statul acord[p[mântul gratuit. La “Eternitatea” locul costa prea scump =i din cotiza\iile prietenilor nu s-ar fi putut niciodat[strânge suma necesar[. Nu s-a \inut nici un discurs =i în tot Ia=ii n-am putut g[si o singur[floare s[-i punem pe mormânt. În schimb, i-am f[cut o cruce de stejar mai mare =i în prima lui noapte subteran[, o candel[cel pu\in, =tim bine c[i-a ars la c[p[tâi. De celelalte nop\i nu mai putem r[spunde noi, fiindc[mormintele eroilor sunt date în p[strarea unei “societ[\i”, format[din elementele militare care nu mai sunt apte pentru front.

Nicola=a l-a condus împreun[cu noi pân[la groap[, îi era team[

parc[s[nu-i scape din mân[. Eu m-am ferit s[-i fac vreo aluzie. Deocamdat[, nu era potrivit nici locul, nici timpul. +i-afar[de asta, îmi lipsea poate dinamica eroismului de a-mi afirma m[car patriotismul contemplativ. Cu alte cuvinte, îmi lipsea cel mai principal obiect din echipamentul meu sufletesc.

La început, Tatiana trebuie s[fi avut o încredere oarb[în mine ca s[-mi dest[inuiasc[secretul mor\ii lui Blebea. Mai târziu, îns[, când î=i d[duse seama de u=urin\a cu care vorbise, avusese grij[s[m[previn[c[Nicola=a mai are înc[dou[duzini lumân[ri sistem Pilau. Nicola=a, dar, va continua s[fie prietenul meu, atâta timp cât dragostea Tatianei pentru mine nu-i va devia sufletul =i, mai ales, pumnul cu care m[amenin\ase acum doi ani...

La întoarcerea noastr[spre cas[, Toto, care a intrat în gra\iile noului ministru de interne, îmi comunic[un mare secret. Peste trei zile, pleac[primul tren direct la Bucure=ti, cu persoane oficiale =i particulari cu trecere la guvern. Dac[Toto ar avea inteligen\a mea, iar eu rela\iile lui cu lumea oficial[, amândoi am ajunge oameni deopotriv[de mari în România de mâine. Probabil, îns[, c[Toto îmi va lua înainte de data asta, fiindc[rela\iile cu puternicii zilei men\in apele totdeauna tulburi, ca s[nu poat[pluti la suprafa\[decât gunoaiele.

M[folosesc, totu=i, de cele aflate =i încep s[-mi preg[tesc putin\a plec[rii la Bucure=ti, cu primul tren direct. E trenul cu care, acum câteva zile, visase s[plece bietul Blebea!... Regret din suflet schimbarea rolurilor. Martor mi-e bunul Dumnezeu c[n-a= fi în stare niciodat[s[doresc moartea unui prieten, chiar când prietenul meu ar fi du=manul \[rii mele. La=itatea are marele avantaj de a ne umaniza mai repede =i mai complet. }n privin\a aceasta, sunt de perfect acord cu Nicola=a =i cu idealul democra\iei ruse=ti. Ne desparte numai o simpl[nuan\[de interpretare. Nicola=a omorâse; eu iertasem...

La drept vorbind îns[, inversarea rolurilor venise la timp. Doi ani, st[tusem destul la Ia=i. Puteam s[-mi consider stagiul exilului sfâr=it. De acum încolo, începea exilul lui Blebea. Fiecare la rândul lui...

Bucure=tii m[chemau înapoi. Nu =tiam dac[m[iertase de toate

criticile nedrepte f[cute la plecare. Dar =tiam c[, atâta timp cât o s[existe parabola ,,Fiului risipitor”, Bucure=tii vor sacrifica totdeauna cu bucurie un miel gras =i un butoia= cu vin vechi pentru s[rb[torirea poc[itului.

+tiam c[, dup[doi ani de zile, nu voi g[si nimic schimbat, afar[, poate, de sufletul câtorva romantici întârzia\i. Urmele ocupa\iunii du=mane nu putuser[schimba poteca b[t[torit[, pe care iarna n-o astup[decât pân[în primele zile ale prim[verii. Pictura cubist[din ziua când citisem ocuparea Bucure=tilor de armata mare=alului Mackensen, începea s[-=i precizeze inten\iile, liniile, planurile =i culorile ca =i o Madon[de Rafael. De data asta, începusem s[v[d Bucure=tii, exact ca într-o carte po=tal[ilustrat[...

Iat[iar Ateneul cu statuile lui meschine =i preten\ioase ca morala din fabula *Broasca =i boul*. Iat[Calea Victoriei demonstrând cu impertinen\a ei savant[erezia formulei geometrice, c[drumul cel mai scurt de la un punct la altul ar fi linia dreapt[. Iat[, apoi, strada Carol cu viziunea ei funebr[din ziua în care servise de mauzoleu drapelului nostru na\ional =i, în fine, iat[-mi odaia cu biblioteca =i icoana sfintei Paraschiva, iat[pe Lotty, iat[pe Viki, iat[-mi sufletul reîntregit ca soarele dup[o eclips[total[.

Perspectiva reg[sirii Bucure=tilor m[înal\[pe soclul la=it[\ii mele con=tiente a=a de sus, c[aproape încep s[-mi pierd no\iunile de adev[r =i de frumos. Da, da... Bucure=tii sunt cel mai minunat ora= din lume, fiindc[, de azi înainte, Bucure=tii sunt iar[=i ai mei!... Bucure=tii sunt =i au s[r[mân[, ve=nic, amanta necredincioas[care te în=al[cu primul venit, dar de care nu te po\i hot[rî s[te despar\i, fiindc[\i-a intrat ca o otrav[în sânge...

M[întorc la Bucure=ti... Permisul l-am ob\inut mai repede decât m-a= fi a=teptat. Se pare, îns[, c[Dumnezeu ne-a identificat — pe to\i animatorii victoriei finale — cu p[s[rile cerului: ne poart[de grij[=i unora, =i altora.

Tot cu ajutorul lui am reu=it s[conving pe Tatiana c[, deocamdat[, trebuie s[r[mân[înc[la Ia=i. Va veni la Bucure=ti, îns[, de

îndat[ce o voi anun\a. Nicola=a va veni =i el. Ar putea g[si loc la un ziar independent, unde ideile democra\iei de peste Nistru puteau fi îmbr[\i=ate mai repede chiar ca în ziarele ruse=ti.

Sunt mai fericit ca un elev sc[pat de examen. N-am luat nici un premiu, fiindc[p[rerea mea asupra premian\ilor continua s[se bat[cap în cap cu a profesorilor =i a Ministerului Instruc\iunii Publice. Un elev con=tient pentru el =i nu pentru bucuria p[rin\ilor, poate ajunge om mare, chiar când trece clasa cu media la limit[. În =coal[, creierul trebuie menajat. Efortul cel mare se cere dup[ce intri în via\[. +coala este un simplu câmp de antrenament. Pe hipodrom, îns[, dac[nu =tii cum se face o curs[de a=teptare, la potou î\i ia altul înainte. Acela=i lucru era s[se întâmple cu armata român[, dac[nu încheiam la timp pacea de la Bucure=ti. Jocheii din capul plutonului au r[mas de data asta în coad[. Eroismul de a fi fost totdeauna în frunte, le-a metamorfozat coroana de lauri într-una de spini!... Pân[ast[zi — mul\umescu-\i |ie Doamne — n-am luat nici un premiu: nici în =coal[, nici în literatur[. Asta înseamn[c[mor\ii n-au ajuns înc[s[m[priceap[=i, ca atare, continuu s[fiu viu. Când cei care nu mai sunt încep s[priceap[pe cei care par a mai fi înc[, diferen\a dintre unii =i al\ii se reduce la spa\iul de timp ce-i trebuie mortului s[fie coborât de pe catafalc în groap[...

E povestea tragic[a tuturor fabrican\ilor no=tri de marmelad[na\ional[, politic[, social[, economic[=i artistic[.

Consolidarea ruinelor ne preocup[mai mult decât crea\ia edificiilor noi. Ne este team[s[ne atingem de mor\i, fiindc[ne d[m seama c[nu-i putem înlocui. Îng[duin\a colectiv[dovede=te neputin\a individual[. Greutatea trecutului ne sufoc[, contemplarea mizeriei prezente ne mângâie =i dispari\ia noastr[fatal[ne scap[de ru=inea unei existen\e pe care nu ne-am putut-o afirma cu nimic.

De azi înainte, întregirea noastr[pe harta geografic[este sigur[. S[dea Dumnezeu ca ea s[se poat[face =i în via\a de toate zilele!...

Mi-e team[, îns[, c[vom r[mâne mereu aceea=i paracliseri ai formulei “Doamne milue=te-ne!”... Vom deveni, poate, cu timpul chiar

preo\i =i, dup[un stagiu de milogeal[evanghelic[, vom ajunge Arhierei =i poate chiar Apostoli... Vom a=tepta zadarnic, îns[, pe Prometeul neamului nostru, care s[ne d[ruiasc[focul propriei noastre existen\e, f[r[prealabila învoire a Divului Traian sau a lui Mihai Viteazul!... Mi-e team[c[nu vom ajunge niciodat[s[în\elegem optimismul unei existen\e na\ionale =i vom continua s[ne prosl[vim str[mo=ii, cu respectul slugii fa\[de st[pânul b[t[ios...

Din tot trecutul nostru, nu vom putea agonisi în suflet decât un mald[r de ruine. Dar ceea ce este mai trist, nu le vom putea p[stra nici pe acestea intacte; fiindc[— spre marea noastr[ru=ine — nu vom fi în stare s[cl[dim pentru ele nici m[car un Muzeu Na\ional. Le vom specula, îns[, în discursuri, în promisii =i în planuri pentru viitor =i le vom pream[ri atâta timp cât ipocrizia, egoismul =i rapacitatea celor puternici ni le va flutura prin fa\a ochilor, înv[luite în culorile drapelului na\ional: ro=u, galben =i albastru...

Virtutea pasiv[a propriei noastre admira\ii va ucide în noi orice emo\ie creatoare. Vom cl[di atâtea mauzoleuri, c[nu vom mai putea g[si loc pentru un singur Panteon... +i a=a mai departe, vom continua s[r[mânem în via\[aceia=i elevi premian\i la =coala României de ieri, pân[ce vom îmb[trâni pe b[ncile neamului întregit, f[r[s[putem pricepe tinere\ea trecutului înv[\at pe de rost. Vom papagaliza =i noi ce vom auzi de la al\ii =i, în mijlocul genera\iei de mâine, vom tr[i suspenda\i în colivia noastr[spa\ioas[, ca o podoab[exotic[în casa unui îmbog[\it de r[zboi. Dar optimismul =i entuziasmul pentru via\a adev[rat[, al celor câ\iva, sunt sigur c[vor fi apreciate ca =i pân[mai ieri, tot cu nota “trei la conduit[”.

Ce voi g[si, dar, la Bucure=ti, dup[doi ani de umilin\[na\ional[=i complet[dezagregare molecular[?...

S[se fi n[scut, oare, din el însu=i, un al doilea Empedocle =i în \ara mea?... Întregirea neamului românesc s[fi întregit oare =i sfera dragostei solare, la care ar trebui s[ne înc[lzim cu to\ii, ca la sânul acestui zeu globular?... Sau, poate, pontifii discordiei vor continua s[-i denatureze cultul =i pe viitor?... Vom culege =i noi, ceva nou cu

adev[rat, din realizarea visului nostru de ieri?... Sau ne vom mul\umi numai cu sandala de aram[a magului de odinioar[, scorojit[de focul vulcanului Etna?...

În cazul de fa\[, vulcanul Etna poate fi înlocuit cu r[zboiul pentru întregirea neamului românesc.

Îmi dau seama, îns[, c[supozi\iile mele m[îndep[rteaz[=i mai mult de optimismul existen\ei pentru care trebuie s[pledez de azi înainte.

E timpul, dar, s[proclam[m, cu arogan\a omului care vrea s[tr[iasc[, nu temerile, ci aspira\iile noastre de mâine.

E timpul s[ne control[m via\a cu propriii no=tri ochi, cu propriile noastre sim\uri, cu propriile noastre bra\e!... S[ne admir[m str[mo=ii, dar numai cu inten\ia hot[rât[de a face =i noi ca ei... Din admira\ia noastr[pentru trecut, s[ne rezerv[m, numaidecât, o cot[parte =i pentru viitor... Cei care tr[iesc admirând numai trecutul, dispar f[r[s[poat[l[sa dup[ei ceva demn de admirat... =i s[nu uit[m c[datoria noastr[, înainte de toate, este s[devenim str[mo=ii urma=ilor no=tri de mâine...

E singurul eroism postum al la=it[\ii noastre creatoare, conservatoare =i perpetuante.

Altminteri, risc[m =i noi, ca =i Lauren\iu Blebea, s[fim pu=i în formula chimic[: HgC^{2}Az Ş HCI ş HgCI Ş C^{2}AzH...

Tatiana mi-a dest[inuit c[Nicola=a mai are înc[dou[duzini de lumân[ri sistem Pilau. Are, dar, exact cât i-ar trebui, la nevoie, României de mâine, s[scape de plo=ni\ele României de ieri.

CUPRINS

XIV
TR{IASC{ ROMÂNIA MARE!

Locomotiva noastr[url[ca un câine la lun[plin[. Primele macaze ne zgâl\âie ca ni=te sughi\uri nervoase =i, pe peronul g[rii de Nord, un grup de prizonieri germani ureaz[: *Willkommen în der Heimat*, primilor bucure=teni sosi\i de la Ia=i f[r[“ausweis”.

Cobor din tren, ca =i cum m-a= fi întors din vilegiatur[. În cele dou[nop\i =i dou[zile de drum, mi-am recapitulat zadarnic episoadele faimoasei “Expedi\ii a celor zece mii” =i împreun[cu tovar[=ii de vagon mi-am preg[tit vocea s[salut ora=ul natal: Talassa!... Talassa!... Scontasem îns[o emo\ie la care, probabil, nu aveam nici un drept. Momentul liric m[tr[dase ca un aliat de ocazie, de care nu m[lega nici o afinitate sufleteasc[. Îmi dau seama, înc[o dat[mai mult, c[eroismul este un fel de articol de lux, pe care nu mi-l pot introduce în suflet, nici m[car prin contraband[.

Privirile binevoitoare ale curio=ilor încep chiar s[m[enervezc. +i nu sunt m[car îmbr[cat în uniform[militar[!... Cel pu\in, i-a= putea min\i c[vin de pe front... Dar a=a — civil, cu ghete de la misiunea american[, palton cu blana de la Odesa, p[l[rie de la “Herbert James” =i cravat[de la “Charvet”, nu pot avea alt[scuz[decât aceea, poate, ca n-a= fi român...

Noroc îns[c[nu m[cunoa=te nimeni =i, de la gar[pân[în strada Carol, m[strecor ca chiurasatul “Goeben” printre vasele flotei engleze din Marea Mediteran[.

În drum, spre cas[, admir arcurile de triumf pe care inscrip\ia “Tr[iasc[România Mare” se repet[ca galoanele de aur ale unui gene-

ral, ajuns pe culmea ierarhiei militare. Noul calificativ al \[rii nu-mi pare deloc exagerat. Dac[nu m[în=el, pe vremea lui Mihai Viteazul, România fusese chiar ceva mai mare!...

În schimb, constat cu bucurie c[aspectul ora=ului nu s-a schimbat deloc =i c[, mai ales toamna, Bucure=tii ofteaz[la fel, fie c[plec[m noi =i vin nem\ii, fie c[pleac[nem\ii =i venim noi...

În poarta casei, m[opresc o clip[. Sunt mai mult plictisit, decât emo\ionat. Mi-am adus aminte c[, la plecare, Viki îmi d[duse o cruce gamat[, pe care îi promisesem c-am s-o p[strez. În clipa aceea, îns[, cruciuli\a se g[sea la gâtul Tatianei... =i Viki e capabil[s[-=i aduc[aminte de angajamentul meu solemn...

Ah!... Dac[ar fi fost o =uvi\[de p[r, a=a cum se obi=nuie=te în asemenea cazuri, i-a= fi cântat poate =i eu ca Marcel Legay, la *Noctambules:*

"Et toujours ma cocarde unique
Fut cette mêche de cheveux
Que je serrais d'un poigne nerveux
Contre mon coeur, sous ma tunique".

Dar, în tot timpul r[zboiului, nu purtasem niciodat[o tunic[militar[=i, în locul tradi\ionalei =uvi\e de p[r autentic, Viki î=i legase amintirea de un lucru cu totul str[in fiin\ei sale.

Ciudat[împerechere de lucruri sfinte!... Lotty îmi ceruse, la plecarea mea, icoana sfintei Paraschiva, iar Viki îmi d[duse o cruce...

Atâta prozelitism nu cred s[fi putut face în strada Carol nici chiar apostolul Pavel.

Abia acum încep s[m[nelini=teasc[surprizele reîntoarcerii mele la Bucure=ti. Simt cum emo\ia revederii celor dou[femei începe s[fie cople=it[de r[spunderea vinovatei mele atitudini...

Treptele sc[rii parc[nu se mai sfâr=esc... "Mai lung[-mi pare scara, acum la-ntors acas[."

În fa\a u=ii m[opresc s[r[suflu. Nu sunt obosit. Dar o u=[în care n-ai mai b[tut doi ani de zile e ca un prieten bolnav de tifos exantematic. Nu =tii dac[trebuie s[-i dai mâna sau s[-i vorbe=ti numai de la distan\[.

N-am fost niciodat[a=a de emo\ionat. Nu mi-am anun\at sosirea nim[nui. Cei care ar fi putut s[m[a=tepte, poate nici nu vor s[mai =tie c[exist... Cartea mea de vizit[a disp[rut de pe u=[. Probabil c[, în lipsa mea, în dosul geamului cu perdelu\e de m[tase verde se perindaser[alte nume. Dar cel pu\in amintirea numelui meu o fi r[mas undeva, în aceasta cutie a Pandorei pe care mi-e team[parc[s-o deschid?...

Lotty =i Viki m[cred, poate, plecat pentru totdeauna. În doi ani de zile, la Ia=i a murit atâta lume, c[cei care se întorc par mai repede fantoma celor care au plecat.

Dar nu cumva m[în=el?... Aceasta s[fie oare u=a pe care alt[dat[intram ca ecoul unui acord de violoncel, pe care Mauriciu Pollak îl trimite doamnei Grümberg de pe lumea cealalt[?... Nu =tiu în care din noi doi s-a schimbat ceva... U=a nu mai are clan\a de alam[galben[pe care i-am l[sat-o la plecare. Probabil c[nem\ii o transformaser[în c[m[=i pentru gloan\ele cu care credeau s[ne poat[goni =i de la Ia=i. Alama asta, îns[, ne-a atras cu puterea unui magnet =i ne-a adus din nou la Bucure=ti.

Iat[-m[, dar, din nou în fa\a u=ii mele. De data asta, o recunosc. Butonul soneriei electrice îmi s[rut[degetul ar[t[tor, ca o buz[rece de convalescent...

Din cadrul u=ii, o servitoare pe care n-o cunosc m[m[soar[din t[lpi pân[în cre=tet.

— E cineva acas[?

— Nu e nimeni...

— Unde e cucoana?

— A plecat cu domnul...

— Care domn?

— Domnul doctor...

— Care doctor?

— B[rbatul cucoanei...

Presim\irile nu m[în=elaser[, dar. Lotty se mutase în alta parte. Din odaia mea plecasem cu adev[rat pentru totdeauna... Fatalitatea îmi suprimase una din primele revederi pe care le scontasem, neîntrerupt, timp de doi ani de zile.

— Nu =tii unde s-a mutat chiria=a cea veche?

— Care chiria=[?

— Doamna Grümberg.

— P[i tot doamna Grümberg st[=i acum, dar nu-i mai zice a=a... s-a m[ritat cu domnul doctor Hirsch =i au plecat amândoi în Germania.

Dup[nedumerirea cu care m[prive=te servitoarea, pricep care trebuie s[fi fost propria mea nedumerire. Încerc s[m[reculeg, s[m[reg[sesc, s[m[recunosc. Revederea, la care trebuia s[renun\, îmi fusese poate cu mult mai scump[decât a camerei mele, pe care o b[nuisem în primul moment. Servitoarea m[întreab[cu oarecare temere:

— Dar dumneavoastr[cine sunte\i?

A, da!... Uitasem aproape c[trebuia s[fiu =i eu cineva! ...Mi-era team[, îns[, c[cel care se întoarce nu mai putea fi cel care plecase.

— Eu sunt chiria=ul cucoanei... Am fost pân[acum la Ia=i... Mircea B[leanu.

Servitoarea tresare =i îmi \ip[la ureche, ca o trompet[militar[:

— A!... dumneavoastr[sunte\i cona=ul Mircea?... Bine a\i venit!... Pofti\i, v[rog... De când v[a=teapt[domni=oara!... Toat[ziua vorbe=te de dumneavoastr[... Domni=oara Viki n-a plecat... Nu =tia\i? A=a a l[sat vorb[coni\a... S[v-a=tepte mai întâi pe dumneavoastr[=i pe urma s[plece =i dumneaei...

Viki, îns[, nu este nici ea acas[.

Apartamentul este aproape gol. Lotty =i-a vândut, la plecare, toate mobilele. N-a mai r[mas decât strictul necesar, cu care Viki trebuia s[-mi a=tepte întoarcerea. Restul are s[-l vând[probabil ea, dup[ce n-am s[mai fiu pentru ele decât simpla amintire a unui fost chiria=...

În odaia mea, deocamdat[, nu s-a schimbat nimic. Icoana sfintei Paraschiva m[a=teapt[în peretele unde o l[sasem. Surâsul ei, îns[, are parc[ceva din senzualitatea buzelor cu care Lotty îi dest[inuise, la plecare, pentru ce nu m[mai poate a=tepta. +i Lotty îi l[sase parc[secretul clipei când sufletul trecutului profan palpitase pentru prima dat[în lumina sfin\it[a unei candele. Servitoarea îmi explic[, gr[bit[=i guraliv[:

— În odaia dumneavoastr[a dormit pân[acum domni=oara Viki.

Nu v[lipse=te nimic. Lucrurile sunt toate la locul lor, a=a dup[cum le-a\i l[sat dumneavoastr[. Domnul doctor a stat la început în odaia domni=oarei, pân[ce =i-a f[cut vorba cu coni\a =i s-au luat. Seam[n[cu dumneavoastr[— b[tu-v-ar norocul — ca dou[pic[turi de ap[... Parc[a\i fi fra\i... Îmi spunea mie coni\a, dar tot nu credeam... =i ce-a mai plâns când a plecat!... Îl iube=te dumneaei pe domnul doctor, nu-i vorb[.... dar, oricum... Îi vine greu omului s[se despart[de \ara lui... Dac[nu-i b[teau ai no=tri pe nem\i, r[mâneau cu to\ii la Bucure=ti, c[=i domnului doctor mult îi pl[cea la noi... Se vede, îns[, c[a=a i-a fost scris coni\ei... N-a avut parte de \ara noastr[... Dac[au plecat nem\ii, a trebuit s[plece =i dumneaei dup[b[rbat. Nu se putea altfel...

*

Viki s-a întors din ora=. Aproape n-o mai recunosc. A crescut mare. S-a rotunjit la fa\[=i la =olduri. Pulpele i s-au împlinit ca un desen cercetat de profesor =i sânii au început s[-i puncteze bluza, ca dou[corni\e de miel care suge înc[la oaie. I-au disp[rut =i pistruii de pe obraz =i privirile b[nuitoare de pe sub gene. Ochii i s-au limpezit ca doua m[rgele albastre de Murrano, iar cârlion\ii p[rului par ni=te m[t[nii de chihlimbar de Buz[u.

Viki are =aptesprezece ani =i trei luni!...

Exact a=a trebuie s[fi fost =i Lotty, pe vremea când era iubit[de Mauriciu Pollak.

Vreau s-o s[rut. În lipsa mam[-sii, pe cine oare a= fi putut s[ruta în casa asta, în care, trei ani de-a rândul, nu-mi precupe\ise nimeni s[rutarea?...

Viki, îns[, m[opre=te revoltat[.

—O, o, o!... Ce înseamn[îndr[zneala asta? Ai înnebunit?... Pe to\i v-a z[p[cit, a=a, victoria?...

Nu vedeam nici o leg[tur[între victoria armatei noastre; de data asta asigurat[, =i o eventual[înfrângere a mea personal[. Refuzul nea=teptat al fetei, îns[, îmi aduce aminte de îng[duin\a mamei sale. Încerc s[-mi st[pânesc enervarea.

— Nu vrei s[te s[rut, Viki?

— S[m[s[ru\i?... Pentru ce s[m[s[ru\i?....

Îngân ru=inat ca un elev prins cu lec\ia neînv[\at[:

— Fiindc[simt nevoia s[s[rut pe cineva... Vreau s[-mi s[rut trecutul... amintirea fericirii mele în casa voastr[... Tu nu în\elegi c[, în clipa asta, trecutul meu e=ti tu.... Tu singur[!... Afar[de tine, ce-a mai r[mas din tot trecutul meu în casa asta?...

Viki î=i pleac[ochii =i nu r[spunde.

Eu continuu:

— Haide, Viki... Vino s[te s[rat, ca un frate mai mare ce-\i sunt... Tu e=ti sora mea cea mai mic[=i cuminte, care nu m-ai dat uit[rii. Tu singur[m-ai a=teptat... Tu singur[m-ai iubit cu adev[rat!...

Viki m[prive=te încruntat[:

— Nu este adev[rat... Cine \i-a spus c[te-am iubit?...

— Tu singur[... Adu-\i aminte... Ce mi-ai spus =i ce mi-ai dat în noaptea plec[rii mele la Ia=i?...

— Eu?... Nu-mi aduc aminte...

Încep s[în\eleg. Viki încearc[s[nu-=i mai aduc[aminte nimic din ce s-a hot[rât s[uite pentru totdeauna. Probabil c[Viki a r[mas acela=i copil înc[p[\ânat, care m[ura la fel ca =i pe vremea când m[spiona prin gaura u=ii. +i Viki are, poate, dreptate. Domni=oara Grümberg nu mai este copila de cincisprezece ani, pe care o l[sasem la plecarea mea. Acum e fat[mare... În primul moment, îmi fusese team[de amintirea copilei de acum doi ani. Ironia fetelor mari, îns[, este mai periculoas[decât otrava cu\itelor ruginite. +i otrava a început chiar s[-=i fac[efectul....

E r[zbunarea talismanului înstr[inat, care îmi purtase noroc în pribegie!...

Din mul\imea înving[torilor ce se întorceau de la Ia=i, eu eram, deocamdat[, primul învins. +i Viki nu-mi d[nici m[car timpul s[m[dezmeticesc.

— |i-a spus servitoarea c[trebuie s[te mu\i numaidecât? La 15, predau apartamentul proprietarului...

Eram dat afar[ca un lucru de prisos. Odaia în care, trei ani de-a

rândul, mirosise a lev[n\ic[, începuse s[put[a acid fenic. Caricatura trecutului îmi schimonosea parc[imaginea prezentului, pe care crezusem c[-l voi putea înnoda la infinit de firul solid al Parcei, care pân[atunci îmi fusese mereu binevoitoare...

Tulburarea mea, îns[, nu f[cea nici un efect asupra micului meu c[l[u. Viki continua s[-mi citeasc[sentin\a de moarte:

— Trebuie s[-\i cau\i numaidecât alt[odaie în ora=... Gr[be=te-te, îns[, pân[ce nu se întorc to\i refugia\ii... S[=tii c[od[ile s-au scumpit grozav, de când cu victoria românilor... Cu pre\ul [sta, nu mai po\i g[si odaie nici la mahala!...

Îmi dau seama c[nu mai am ce c[uta în casa asta. De data asta, în odaia mea m[simt mai str[in ca în prima noapte petrecut[în odaia domnului Aivazian...

Lotty a plecat...

Pe Viki am pierdut-o...

Jenny n-a existat niciodat[pentru mine...

Tatiana este înc[la Ia=i...

+i zorii zilei de mâine întârzie parc[s[se arate la orizont...

Eram sigur c[dintre înving[torii întor=i la Bucure=ti foarte mul\i n-aveau s[se aleag[cu nici un trofeu. M[îndurera, îns[, faptul c[tocmai înfrângerea mea personal[trebuia s[serveasc[de preludiu deziluziei na\ionale de mai târziu.

M[ridic solemn =i plin de m[rinimia unui decret regal de gra\iere:

— Bine... Plec... Dar s[=tii c[nu plec, pân[ce nu te s[rut, mai întâi... Las[-m[s[te s[rut, Viki...

— Fii serios, Mircea...

— Las[-m[s[te s[rut, scorpie mic[...

— Astâmp[r[-te c[\ip... A!... A!... Bestie!... Be… be... B`... b`...

. . . .

. . . .

— Iart[-m[, Viki. Nu fi sup[rat[pe mine... Dar... Dar... *noblesse oblige*... Tu, pesemne, ui\i c[eu sunt unul din animatorii victoriei finale!... Atâta lucru m[car merit =i eu de la tine...

Viki =i-a ascuns capul în pernele patului =i plânge cu hohote, ca apa fierbinte dintr-un samovar. M[apropii de ea =i îi mângâi p[rul r[sfirat pe trupul sub\ire =i delicat, ca un arc în clipa când se îndoaie ca s[azvârle s[geata.

Bestia a fost atins[drept în inim[. +i bestia r[nit[, încep s[-mi dau seama c[sunt eu.

De ce plânge Viki?... De ce plâng femeile când nu-=i pot spune tot ce vor?...

Aventura mam[-sii o dezgust[. Din clipa în care mintea a început s[-i l[mureasc[nedumeririle copil[riei, Viki i-a iertat trecutul, dar =i-a rezervat dreptul s[-=i hot[rasc[singur[viitorul. Probabil c[Viki este cea mai tân[r[adept[a principiilor lui Wilson… Dac[ar fi s[n-o mai vad[pe mam[-sa niciodat[=i tot n-ar pleca din \ar[. Deocamdat[are de gând s[se duc[la Gala\i, la un unchi al ei... +tie bine c[acolo are s[moar[de urât. Dar nici la Bucure=ti nu mai poate r[mâne. De când a plecat mam[-sa, nu mai are pe nimeni aici. Pentru ea, mam[-sa este ca =i moart[. +i, din mo=tenirea p[rinteasc[, nu vrea s[p[streze nimic, nici chiar amintirea fostului chiria=, care ar putea-o face s[ro=easc[.

Ce repede a crescut Viki!... Parc[ar fi România Mare. +i eu, ce repede am îmb[trânit!... Parc[a= fi... Dar nu. Nu, nu... Pune straj[, Doamne, gurii mele!...

*

M-am mutat, provizoriu, la hotel. De la fereastr[, privesc în pia\a Teatrului Na\ional =i în lungul C[ii Victoriei ultimele preg[tiri pentru primirea suveranilor, generalului Berthelot, guvernului, armatei române, deta=amentelor aliate =i a primilor eroi sosi\i de la Ia=i cu trenurile speciale.

În clipa asta, Bucure=tii parc[e cel mai frumos ora= din lume. Mi-e team[, îns[, c[în capitala României Mari podoaba zilelor de mâine o vor face aceea=i oameni mici.

Am r[mas singur ...

M[mângâi cu iluzia Ceahl[ului c[ar fi mai mare decât Negoiul sau Caraimanul!...

Ce mic p[ream la Ia=i, al[turi de Nicola=a!... Pân[=i Tatiana p[rea mai mare, al[turi de mine. +i domnul Aivazian, ce sus trebuie s[se fi în[l\at!... “Cocostârcul de aur” plute=te pe deasupra banalului triunghi de cocostârci *tout simplement!...* Lauren\iu Blebea doarme în cimitirul eroilor de la Ia=i, iar Toto Radian =i-a asigurat un scaun de deputat în Ardeal. +i Ardealul e plin de mine de c[rbuni, de fier =i de aur!... Din desi=ul brazilor seculari, surâsul Canaanului incendiaz[, cu simplul lui miros de r[=in[, venerabilul suflet al Patriarhilor români!...

De data asta, îns[, Istoria n-are s[se mai repete, fiindc[Istoria adev[rat[nu-i decât legenda unei realit[\i inexistente. Moise nu va mai muri pe muntele Sinai =i pustiul Arabiei nu va mai albi decât oasele eroilor necesari pentru morala fabulei... Fabula este pâinea de toate zilele a omenirii!... Adev[rul displace, dezgust[, deprim[, distruge. Adev[rul cade totdeauna la fund, greu ca plumbul... Minciuna, îns[, vr[je=te, orbe=te, însufle\e=te, înal\[. Minciuna zboar[totdeauna pe deasupra, ca gunoaiele în vânt... Nu ne place adev[rul, fiindc[prea ne temem de el. Ador[m, în schimb, minciuna, fiindc[ea nu ne contrazice niciodat[...

+i totu=i, în România Mare, ce mic îmi pare c[sunt, de când am r[mas singur...

Viki a plecat la Gala\i, iar Tatiana îmi scrie c[nu mai vine la Bucure=ti. Se întoarce în Rusia cu Nicola=a, pe care s-a hot[rât s[-l ia de b[rbat. +i-a dat seama c[n-are s[poat[tr[i în România, c[dragostea ei de la Ia=i n-a fost decât pasiunea unui copil pentru o p[pu=[nou[=i c[via\a adev[rat[nu sunt liniile paralele, ci secantele care ciopâr\esc sfera...

I-am r[spuns: “Fac[-se voia ta”, =i atâta tot. Pumnul lui Nicola=a nu va mai amenin\a decât fantoma unei amintiri nepl[cute =i amintirea trecerii lor prin România nu va fi decât mirosul greoi al gunoaielor aprinse în ziua celor patruzeci de mii de sfin\i mucenici...

Sunt singur.

Lotty parc[îmi bate iar în u=[, îmi deschide fereastra =i m[cheam[s[v[d ce se petrece în strad[.

Pestetot nu-i decât: ro=u, galben, albastru!...

Zgomotul mul\imii se ridic[în v[zduh ca fumul sacrificiului biblic, pe care Dumnezeu îl prime=te, în fine, =i din partea poporului român.

Clopotele bisericilor încep s[bat[cu gravitatea unor sentin\e definitive... |ignalele gardi=tilor le acompaniaz[cu gra\ia strident[a unor interven\ii inutile... +i bubuitul tunurilor le r[spunde la fel ca în ziua când, în strada Carol, se s[rb[torea falsa noastr[victorie de pe Arge=...

De data asta, îns[, mul\imea nu mai fuge însp[imântat[. Balcoanele nu se mai golesc =i ferestrele nu se mai închid. Aeroplanele du=mane nu mai vin s[bombardeze Bucure=tii.

De data asta, sosesc înving[torii, st[pânii, românii!...

Dintre cei sosi\i cu o clip[mai înainte, fac parte =i EU.

Dar eu, ce-am f[cut mai mult decât al\ii, ca s[-mi pot încadra chipul în aureola de ro=u, galben =i albastru, ce-mi flutur[prin fa\a ochilor?...

Mul\imea din strad[m-a exilat parc[în pervazul ferestrei, ca pe o cucuvaie singuratic[, în cr[p[tura unui zid de biseric[incendiat[de r[zboi...

Simt cum încep s[m[dizolv în propria mea singur[tate, ca culorile drapelului na\ional dup[atâtea intemperii. Din mine n-a mai r[mas parc[decât flac[ra mincinoas[de la r[d[cina nucului b[trân, sub care a fost îngropat[, pe vremuri, o comoar[...

Închid fereastra =i în patul hotelului în care n-am dormit înc[nici o noapte, m[întind, rigid =i drept, ca o linie geometric[.

Ciudat[coinciden\[... Abia acum îmi dau seama c[patul acesta e prea scurt pentru mine. Parc[m-am culcat în patul lui Procust...

+i în timp ce aclama\iile mul\imii din strad[p[trund prin fereastra închis[pân[în odaia mea, chipul legendarului bandit din vechea Attic[se desprinde parc[din penumbra perdelelor =i p[=e=te hot[rât spre mine.

— Ce vrei, ilustre cet[\ean al României Mari?

— Vreau s[te ajustez cu patul în care ai s[dormi de azi înainte... Am venit s[-\i retez picioarele =i capul...!

martie — aprilie 1924

CORIGENT LA LIMBA ROM~N{

Roman

(1928)

A fost odat[ca niciodat[...

Pe vremea aceea lumea basmelor nu fusese]nc[anexat[la rubrica faptelor diverse. Bunicii =i nepo\ii p[reau aproape de aceea=i v`rst[. Anii copil[riei sunt ]ns[ ca musafirii din mahala. }i prime=ti cu acela=i sur`s pe buze,]i cinste=ti cu dulcea\[=i cafea =i-i petreci p`n[ la u=[ cu refrenul obi=nuit: “C`nd mai pofti\i pe la noi?” Abia t`rziu detot]ncepi s[-\i dai seama c[cei care vin mereu nu mai sunt cei care plecaser[odat[.

Pe vremea aceea]mp[ratul era totdeauna foarte b[tr`n, iar unicul fecior al ]mp[ratului, foarte t`n[r. Prea marea diferen\[de v`rst[ dintre tat[ =i fiu nu da nim[nui ]nc[ nimic de b[nuit. Ast[zi, c[rturarii chema\i s[ stabileasc[ genealogia familiilor imperiale ar g[si-o poate suspect[. Pe vremea aceea, ]ns[, b[tr`nii se bucurau la fel cu tinerii de toate prerogativele fizice ale vie\ii normale, =i]mp[ratul era cu at`t mai mare =i mai sl[vit cu c`t putea s[aib[copii la o v`rst[ c`nd muritorilor de r`nd nu le mai este ]ng[duit s[ aib[ dec`t regrete =i amintiri.

Pe vremea aceea, singurul bulevard al ora=ului pornea din pia\a g[rii, str[b[tea gr[dina public[drept]n dou[=i se sf`r=ea ]n fa\a prim[riei. Ast[zi, bulevardul a fost prelungit. Cap[tul lui cel nou a crescut parc[ din mijlocul gr[dinii publice, ca tija unei zambile liliachii dintr-un ghiveci de p[m`nt sm[l\uit cu verde. Privit[pe planul ora=ului, din clopotni\a cu ceasornic a bisericii Sf`ntul Nicolae sau din aeroplan, gr[dina public[ ]\i pare azi un om tras]n \eap[, un pui de g[in[la frigare sau o enorm[m[slin[de Vollo]nfipt[ ]ntr-o scobitoare.

Restul ora=ului nu s-a schimbat aproape deloc. Se t`r[=te ca o vipe-

r[de-a lungul Arge=ului, =i din an]n an se]ntinde ca s[par[mai mare. A r[mas]ns[aceea=i reptil[f[r[picioare, cu coada proptit[ ]n cimitirul ovreiesc =i cu capul strivit]ntre spital =i pu=c[rie.

}n schimb, vipera s-a civilizat. Str[zile au fost pavate cu asfalt =i luminate cu electricitate. Luna plin[a fost expulzat[din gr[dina publi-c[tocmai la Trivalea, iar liceenii nu-=i mai dau]nt`lnire cu modistele =i croitoresele pe maidanele ora=ului. Hotelurile au]nceput s[ ]nchi-rieze camere cu luna, cu ziua =i chiar cu ora...

Musafirii de pe vremea aceea au disp[rut o dat[cu anii din calen-darele oficiale. Copiii au luat locul p[rin\ilor cu preciziunea orelor de pe cadranul unui cronometru. Avoca\ii, doctorii, inginerii, generalii, dasc[lii =i negustorii ora=ului de pe vremea aceea au fost]nlocui\i, ca ni=te]nal\i dreg[tori ai statului dup[o schimbare de regim.

Dar victoria v`rstei e numai relativ[. Tinerii au ]nceput s[ ]mb[tr`-neasc[=i ei, iar b[tr`nii, dup[ ce au fost binecuv`nta\i din pridvorul bisericii Sf`ntul Ion, au fost trecu\i pentru ultima oar[ prin dosul Foi=orului de foc =i ]mp[m`nteni\i pe dealul Cimitirului +tefan-vod[...

Din pragul loca=ului de veci, ora=ul cu locuin\e de]nchiriat aproape nici nu se z[re=te. St[pitit ca un la=]ntre dealuri, gata s[treac[Arge=ul]not, la cel mai mic semnal de alarm[, =i s[lase jude\ul f[r[capital[.

Este ora=ul]n care mi-am petrecut copil[ria,]n care am iubit pen-tru prima oar[=i]n care am r[mas corigent la limba rom`n[.

Profesorul meu de pe vremea aceea nu-=i luase]nc[licen\a]n litere. Mai t`rziu a murit ca director de =coal[... comercial[.

*

Trei colegi de clas[— Eu, Cotan =i Mih[i\[— ne jucam de-a “c[derea Plevnei”.

Eu fac pe regele Carol, Cotan face pe \arul Rusiei =i Mih[i\[pe Osman-pa=a.

Eu sunt a=a cum nu mai vreau s[-mi aduc aminte c[am fost.

Cotan este scurt, gras =i g[l[gios. Parc[ar fi un dop de sticl[de =ampanie proptit pe dou[be\e de chibrituri cu g[m[liile negre. Cotan are pantofi de lac. Doar este fecior de bani gata. Tat[l s[u este avocat, mare proprietar =i =eful unui partid politic din localitate. Cotan este, dar, c`nd b[iatul prefectului, c`nd al primarului, c`nd al deputatului, c`nd al senatorului. De c`nd ne-am pomenit pe banc[ unul l`ng[altul, Cotan nu e niciodat[pe lista promova\ilor. Toamna]ns[, “c`nd se num[r[bobocii”, Cotan devine iar colegul meu]n clasa urm[toare, =i a=a mai departe...

Mih[i\[este slab, sfios =i s[rac. Mih[i\[este o expresie algebric[— o c`time necunoscut[ botezat[ cu litera “S” la puterea a treia. Cele dou[ c`rlige grafice ale triplei sale personalit[\i (fizice, suflete=ti =i sociale) r[stoarn[totdeauna no\iunea locului]n care s-ar g[si la un moment dat]n spa\iu. Cap[tul curbei de baz[cat[spre infinit, iar cel care s-ar av`nta parc[ spre cer se ]ncovoaie spre p[m`nt. Mih[i\[este simbolul sacrificiului etern. El face totdeauna pe Osman-pa=a. Dup[sf`r=itul jocului, iese b[tut, schingiuit, scuipat =i huiduit, iar dup[ sf`r=itul fiec[rui an =colar, “premiul I cu cunun[“.

Mih[i\[este b[iatul unui cizmar de pe Scoroboaia. Scoroboaia este o mahala a Pite=tilor.

Pite=tii de pe vremea aceea erau o comun[urban[cu 17 000 de suflete, trei =coli primare de b[ie\i =i dou[de fete, un liceu, dou[judec[torii de pace =i un tribunal, un regiment de infanterie, altul de artilerie =i un escadron de c[l[ra=i, po=t[=i telegraf, sta\ie de drum-de-fier, dou[spi\erii, trei cofet[rii =i treisprezece simigerii, dintre care una la centru, pe strada +erban-vod[.

*

Plevna a capitulat, =i Osman-pa=a a fost f[cut prizonier.

Bravele armate rom`no-ruse scot chiote de bucurie, =i fesul nefericitului generalisim turc este purtat]n triumf ca singurul trofeu al str[lucitei victorii cre=tine.

}n clipa aceea, deasupra capetelor noastre o fereastr[se deschide cu zgomot =i o voce ascu\it[de femeie scap[printre geamuri ca un ghiveci de flori ce s-ar fi spart.

— Ce?... A\i]nnebunit?... Ce]nseamn[g[l[gia asta, Bucule? Nu \i-e ru=ine?... Tocmai azi v-a\i g[sit s[face\i maimu\[rii, c`nd a murit conu +tefan?...

Bucul sunt eu. Vocea este a Margaretei. Margareta este croitoreasa noastr[“cu ziua”,]n grija c[reia m[d[duse mama, diminea\a, c`nd plecase la Slatina.

Tac =i casc gura mare, ca =i cum a= fi vrut s[prind din v`nt ecoul zbieretelor noastre.

Cotan a t[cut =i el. Mih[i\[t[cuse mai demult.

|arul Rusiei arunc[spre fereastr[o privire de mops cu din\ii de lapte =i m[ ]ntreab[cu vocea pe jum[tate:

— Ce tot tr[nc[ne=te aia? Cine spune c-a murit?

— Tata-mare.

— Tat[l m[-tii sau al lui tat-t[u?

— Ba al mamei...

Cotan str`mb[din nas =i arunc[cu fesul]n capul lui Mih[i\[, care fusese ghemuit pe treptele sc[rii de piatr[.

— Ei, =i?... Trebuie s[fi fost b[tr`n!... Bine c[n-a murit tat-t[u...

Eu simt ochii umezindu-mi-se =i cu vocea]n[bu=it[ ]ng`n ca =i cum n-a= fi vrut s[ m[ aud dec`t eu singur:

— P[i tata, Dumnezeu s[-l ierte, a murit de mult... Ce?... Nu =tiai?...

Cotan se propte=te \ap[n]n fa\a mea, cu ochii holba\i de voluptatea unei superiorit[\i neglijate p`n[atunci.

— A=a e... c[bine zici... C[pitanul e numai b[rbatul m[-tii... Nu e tat-t[u adev[rat.

+i continu[s[m[m[soare cu ochii din cre=tet p`n[ ]n t[lpi, ca =i cum]n locul meu s-ar fi substituit alt[persoan[.

Cei doi cuceritori ai Plevnei nu mai sunt parc[aceia=i pravoslavnici cre=tini alia\i.

Victoria noastr[comun[trebuie s[r[m`n[isprav[numai a unuia dintre noi. |arul Rusiei caut[prilej de ceart[cu regele Carol.

}n anul acela, Cotan era b[iatul prefectului. Un prefect este st[p`nul unui jude\ ]ntreg. Or, ]n Rom`nia de pe vremea aceea, jude\ul Arge= ocupa propor\ional cam acela=i spa\iu ca =i fosta Rusie pe suprafa\a globului. B[iatul prefectului de Arge= nu putea fi deci dec`t \arul Rusiei.

Al cui b[iat era]ns[micul s[u aliat?

Curiozitatea lui Cotan explodeaz[ca =i bomba de la Vidin, la picioarele regelui Carol... Mie,]ns[, muzica asta nu-mi place.

— Dar tat-t[u ce-a fost? Tot c[pitan?

— Nu.

— Avocat?

— Nici...

— Doctor?

— }]...

— Profesor?

— ...

+i Cotan continu[s[ ]n=ire din ce]n ce mai enervat alte patru-cinci profesiuni, f[r[s[nimereasc[pe cea adev[rat[.

Cu doi ani]n urm[, profesorul de matematici, exasperat c[nu pot pricepe o regul[de trei simpl[, m[ ]ntrebase la fel:

— Dar ce-a fost tat-t[u, m[b[iete, de te-a f[cut a=a greoi de cap?...

Atunci, e adev[rat, am r[spuns intimidat, numaidec`t:

— Negustor.

+i profesorul, dup[ce a r`s cu poft[, mi-a f[cut urm[torul ra\ionament:

— Apoi din dou[una... Sau tu nu e=ti feciorul lui tat-t[u, fiindc[[la, dac[era negustor adev[rat, trebuie s[se fi priceput =i la socoteli; sau dac[e=ti feciorul lui =i-i sameni]ntru toate, s[racul tat-t[u trebuie s[fi dat faliment...

De atunci nu m[mai]ntrebase nimeni ce a fost tata.

Insisten\a diabolic[a lui Cotan se transform[ ]ntr-un cioc[nit de ghionoaie, pe care t[cerea mea]l prelunge=te parc[la infinit.

— Spune ce-a fost tat-t[u... Spune ce-a fost tat-t[u... Spune ce-a fost tat-t[u c[-\i dau cu pumnu-n f[lci...

Speriat, m[trag]napoi, m[ ]mpiedic =i cad]n bra\ele lui Mih[i\[, care se apropiase tocmai de noi s[fac[pace]ntre alia\ii]nvr[jbi\i.

— Ce-ai, m[nebunule, cu el? Ce-\i pas[\ie ce-a fost tat-s[u? Tat-s[u a fost mai mare ca tat-t[u... A fost ministru, nu prefect.

Cotan se umfl[, rumenindu-=i obrajii ca un cozonac]n cuptor. Interven\ia lui Mih[i\[l-a exasperat. Dinamica personalit[\ii lui fizice atinge paroxismul. Dopul plesne=te cu zgomot din g`tlejul sticlei de =ampanie =i pumnul lui cade ca un ciocan de cizm[rie]n capul lui Mih[i\[, care m[\ine]n bra\e.

O ia apoi la goan[spre poart[=i, odat[ajuns]n strad[, ne apostrofeaz[cu ur[=i satisfac\ie:

— O s[v[reclam la domnul diriginte c[m-a\i]njurat de tat[...

*

N-am dormit toat[noaptea. M-am g`ndit la tat[l lui Cotan, care era prefect, apoi la tata, pe care nu-l cunoscusem, dar care =tiam bine c[nu fusese ministru =i,]n fine, la tata-mare, pe care n-aveam s[-l mai v[d niciodat[.

Aceea=i noapte]nv[luia =i Pite=tii, =i Slatina. Aceea=i noapte pusese st[p`nire =i pe nepot, =i pe bunic. Pentru mine, ]ns[, era prima noapte c`nd nu puteam]nchide ochi; pentru el, prima noapte pe care o dormea sub cele =apte palme de p[m`nt, unde =apte ani de-a r`ndul n-avea s[-l mai supere nimeni.

Pe tata nu-l sup[rasem niciodat[, fiindc[nu-l v[zusem dec`t]n portretul cel mare din salon. Pe tata-mare,]ns[,]l vedeam parc[=i atunci, cu ochii]ncremeni\i de groaz[=i cu bra\ele ridicate spre crengile nucului din vie,]n care m[urcasem f[r[s[m[mai pot cobor].

Primul meu “turn de filde=” avea peste o sut[de ani!...

Trunchiul lui era a=a de gros, c[trei oameni abia l-ar fi putut]mbr[\i=a, frunzele lui fo=neau ca ni=te salbe de icosari la g`tul fetelor prinse ]n hor[, iar seara, c`nd soarele se coroba peste Gr[di=te]n Olt, p[m`ntul de la r[d[cina lui avea parc[reflexe de aur.

}n via noastr[de la Slatina mai erau =i al\i nuci. Unii erau tot a=a de b[tr`ni, =i pe trunchiul lor scorburos =irurile de furnici ro=ii urcau =i coborau neobosit ca =i ascensoarele electrice ale unui *sky-scraper* american. Dar dintre to\i nucii din via noastr[, unul singur era nucul meu!... +u nucul ecesta era nucul meu fiindc[eu eram cel din urm[vl[star al celor care, pe vremea turcilor,]ngropaser[la r[d[cina lui o comoar[.

Tata-mare]mi povestise (ce =tia =i el de la tat[l s[u) c[ ]ntr-o noapte de august dou[fl[c[ri lungi =i g[lbui]nl[n\uiser[trunchiul nucului ca dou[bra\e de schelet ce-ar fi]ncercat s[se ridice din groap[. Aceasta]nsemna c[ploile =i z[pezile at`tor ani topiser[ comoara, f[c`nd-o una cu p[m`ntul cleios =i galbui.

Dar supersti\iile sunt produsul realit[\ilor neb[nuite. Comoara disp[rut[exista totu=i acolo unde fusese]ngropat[. Exista]n aspectul deosebit al nucului acesta, pe care eu]l socoteam unic pe lume, =i mai ales]n bucuria neexplicabil[cu care]l revedeam]n fiecare vacan\[de sf`r=it de an. Monezile de aur ce mi s-ar fi cuvenit mie trebuia s[le mo=tenesc sub o alt[form[. Dar pe vrema aceea, nu tr[isem,]n]ntregimea lor, primele trei zile biblice. Pentru mine, Dumnezeu nu desp[r\ise]nc[apele de uscat, =i averea str[mo=easc[nu-=i l[murise]nc[forma definitiv[sub care aveam s[fiu desp[gubit de comoara pe care o crezusem pierdut[pentru totdeauna.

De lucrurile acestea,]ns[, abia ast[zi]mi dau seama.

Pe vremea aceea =tiam numai c[ ]n v`rful nucului m[ a=teapt[ un p[tuiag de sc`nduri, pe care tata-mare]l construise anume pentru mine, iar]n podul caselor noastre de la Slatina, un mald[r de c[r\i muceg[ite, pe care le citise odat[o sor[mai mare a mamei.

C`nd le-am descoperit, am avut impresia c[am trecut dou[clase]ntr-un an.

Tata-mare,]ns[, m-a mustrat cu bl`nde\ea lui de om]ndurerat.

— D[-le naibii de h`r\oage, c[a=a s-a smintit =i biata Lena!...

M-a m`ng`iat apoi pe am`ndoi obrajii =i a dat ordin servitoarelor s[ ]nchid[podul cu lac[t.

Podul]ns[a r[mas deschis toat[vara =i,]n p[tuiagul din v`rful nucului, mi-am urcat pe r`nd o saltea de paie, o pern[de puf, o scoar\[olteneasc[, un pistol cu cremene, un iatagan =i volumele:

Poezii populare ale rom`nilor, adunate =i]ntocmite de Vasile Alecsandri:

Sobieski =i Pl[ie=ii de Costache Negruzzi;

C`ntarea Rom`niei, care pe vremea aceea era de Nicolae B[lcescu;

Patimile junelui Werther, traduc\ie din limba german[de B. V. Vermont, cu o introducere de Grigore H. Grandea =i

Istoria Manoni Lesco =i a cavalerului de Grio de decanulu Prevo, tradus[de St. Hr. B`jesku =i tip[rit[cu a]ns[=i cheltuial[ ]n anul 1857.

*

De trei zile, Margareta m[n`nc[ cu mine la mas[ =i doarme cu mine ]n aceea=i odaie. C[pitanul e plecat la manevre, iar mama mi-a scris c[ are s[ mai ]nt`rzie c`tva timp la Slatina.

}n lipsa ei, Margareta m[ ]ngrije=te ca pe un frate mai mic. De altfel, mama are toat[ ]ncrederea]n croitoreasa noastr[, care este fat[cuminte =i vrednic[.

Nu =tiu ce poate]n\elege mama prin cumin\enia unei fete ca Margareta. De vrednicia ei,]ns[,]mi dau seama =i eu. Toat[ziua lucreaz[. Transform[rochiile mamei =i c`rpe=te ciorapi]ntregii familii, deretic[prin od[i, d[buc[t[resei bani pentru pia\[, se intereseaz[cum stau cu lec\iile pentru a doua zi, m[scoal[diminea\a la ora =apte =i]n fiecare sear[ ]mi aduce aminte c[trebuie s[m[ ]nchin =i s[-mi ung n[rile cu vaselin[mentolat[ca s[nu cap[t guturai.

De c`nd am r[mas singur cu ea, parc[ noi am fi adev[ra\ii st[p`ni ai casei.

Margareta este cu vreo zece ani mai mare ca mine. Are p[rul negru =i cre\, ochii verzi, obrajii m[slinii =i gura mare... grozav de mare!... C`nd am v[zut-o pentru prima oar[, mi-a venit s[ r`d. Gura ei mi-a amintit cutia mea de compasuri, care pe dinafar[e neagr[=i pe

din[untru ro=ie. Col\urile buzelor]i at`rn[ parc[ de sf`rcurile urechilor ca doi cercei de m[rgean]mpreuna\i pe sub b[rbie... Margareta este neagr[=i ur`t[ca dracul...

Asear[am surprins pe Lina buc[t[reasa vorbind cu N[stase ordonan\a.

— +i ce zici c[era?... Ofi\er sau sergent-major?

— Ba era un dom' sublocotenent, c[m-a oprit]n poart[=i m-a]ntrebat de ea... Zicea c[-i nepoata coni\ii...

— Ei, poftim!... Ai v[zut cum =i-a luat cioroaia nasul la purtare!... C`nd oi mai prinde-o d`nd t`rcoale prin buc[t[rie, am s[-i zv`rl cu oala de sup[ ]n cap...

}n noaptea asta, Margareta n-are deloc ast`mp[r. Se uit[ mereu pe fereastr[, ]=i pune broboada ]n cap =i iese ]n curte, apoi se ]ntoarce ]ncruntat[ ]n odaie, se apropie de patul meu s[ vad[ dac[ dorm =i, din c`nd]n c`nd, plesne=te din buze ca =i cum ar fi m`nat patru cai]nainta=i.

Eu m-am]nghemuit sub plapom[=i a=tept ner[bd[tor s[v[d sf`r=itul acestei atitudini neobi=nuite.

Margareta simte c[nu dorm. Oric`t m-a=]ncerca, nu m[pot preface. Margareta =tie c[de obicei]ncep s[sfor[i de]ndat[ce]nchid ochii.

Se apleac[spre mine =i ridic[col\ul plapumii.

— Ce faci, Bucule?... Nu dormi ?

— Ba da... A=tept s[te culci =i tu...

}n momentul acela, N[stase crap[u=a discret =i cu vocea pe jum[tate]ntreab[:

— }ncui poarta, domni=oar[?

— Ce or[este?

— B[tu la Sf`ntu Nicolae mai adineauri unspre'ce...

Margareta tace c`teva clipe, apoi r[spunde plictisit[:

— Bine,]ncui-o, c[e t`rziu...

Mic=oreaz[apoi lumina l[mpii =i]ncepe s[se dezbrace.

}i aud fo=netul fustei =i cele dou[pocnituri]n[bu=ite ale pantofilor arunca\i pe covor. Aud tot, dar nu v[d nimic.

Patul meu este]ntre fereastr[=i sob[. Canapeaua Margaretei,]ntre fereastr[=i u=[.

M[ ]ntorc cu fa\a spre perete =i]nchid ochii. P`n[s-adoarm[=i ea, probabil c[Margareta st[culcat[, ca de obicei, cu ochii]n tavan.

}n vis, o pisic[mare =i neagr[se]ncruci=eaz[cu mine pe un drum pustiu de \ar[, f[r[case =i f[r[copaci.

Nu-mi plac nici pisicile, nici c`inii. Nu-mi place nici un fel de animal. Caii c[pitanului, mai ales c`nd sunt cu =aua pe ei, m[enerveaz[. Un valtrap ofi\eresc parc[ar fi o perdea de doliu, iar un harna=ament de mare \inut[, un adev[rat dric de clasa I. La Pite=ti mai ales,]nmorm`nt[rile oamenilor cu dare de m`n[sunt foarte apreciate. Se fac cu muzica militar[=i cu comentariile]ntregii popula\ii b[=tina=e.

Nu-mi plac pisicile, =i mai ales pisicile negre... Diavolul c`nd vrea s[ te ispiteasc[ =i c`nd moartea]\i intr[ ]n cas[pe nesim\ite iau chipul unei pisici negre.

Dar pisica asta parc[nu e pisic[la fel cu toate pisicile. Prea e frumoas[=i prea e bl`nd[. Se apropie de mine prietenoas[, cu coada ridicat[ drept ]n sus ca un plop desfrunzit, =i ]=i freac[ p`ntecele cald =i catifelat de picioarele mele, pe care visul mi le-a transformat parc[tot]n dou[labe de pisic[.

La un moment dat, chipurile noastre se confrunt[ca imaginile pe o plac[fotografic[voalat[, =i din amestecul celor opt labe comune \`=ne=te o lumin[vie, care produce]n mine o como\ie brusc[...

Tresar din vis, ca =i cum a= fi \inut]n m`n[cei doi electrozi ai ma=inii Wimrshurst, cu care profesorul de fizic[ne demonstreaz[existen\a electricit[\ii.

Margareta este l`ng[mine...

Palmele ei fierbin\i se lipesc de c[ma=a mea de borangic ca dou[=tampile de cear[ro=ie pe plicul unei scrisori de valoare.

+tiam de la mama c[: “pisic[de visezi, du=man]nseamn[“. Pisica asta, dar, trebuie s[fi fost Margareta. Dar ce r[u mi-ar putea face mie Margareta?...

}mi r[sucesc lene= capul]n pern[=i o]ntreb somnoros:

— Tu e=ti?

Ea se lipe=te =i mai mult de mine. }=i plimb[degetele pe pulpele mele goale ca =i cum ar fi vrut s[lini=teasc[un cal n[r[vas =i, cu vocea ei de pisic[lihnit[de foame,]mi =opte=te:

— Psss... Stai lini=tit, c[eu sunt... Am visat ur`t... Mi-e fric[s[mai dorm singur[... Las[-m[s[dorm =i eu cu tine. Nu vrei s[dormim ast[-sear[ ]mpreun[?

Eu tac, fiindc[deocamdat[nu =tiu ce s[r[spund. Simt]ns[un fior rece cum mi se coboar[de-a lungul spin[rii ca un *tire-bouchon* ce s-ar fi ad`ncit]ntr-un dop de plut[=i, f[r[s[=tiu de ce, m[lipesc =i mai mult de corpul ei moale =i cald.

Pe m[sur[ce]mi vin]n fire,]ncep s[ghicesc cam ce putuse visa Margareta]n noaptea aceea.

Cotan avea o colec\ie de c[r\i ilustrate, pe care nu mi le ar[ta dec`t prin locuri dosnice =i f[r[ prea mul\i martori. Nu eram dar cu totul str[in de cum s-ar fi putut petrece la fel a=a ceva =i ]n realitate. Apoi sublocotenentul care se interesase de ea cu o sear[ ]nainte =i neast`mp[rul cu care d[duse t`rcoale pe la fereastr[=i prin curte m[tenta s[r[spund “prezent” =i s[ies la tabl[cu lec\ia ne]nv[\at[...

Buzele Margaretei]mi g`dil[ b[rbia =i g`tul gol. Eu m[scutur ca un c`ine dup[ ce a ie=it din ap[. Ea r`de =i-mi precipit[ ]n urechi cr`mpeie de fraze pe care le aud pentru prima oar[. Bra\ele ei m[ str`ng]n serpentin[de la umeri p`n[ la genunchi. Oasele mele trosnesc resemnate ca ni=te sc`nduri de brad prinse]n minghineaua unui t`mplar, =i pe urm[...

. . . .

— S[nu care cumva s[-i spui coni\ii ceva, c[nu-i frumos!...

*

Ah!... Ce frumoas[e Margareta!...

Parc[e icoana sfintei Filofteia de la cap[tul patului meu, pe care maestrul anonim a]mbr[cat-o]n argint =i nu i-a l[sat descoperit dec`t chipul m[sliniu cu ochii verzi =i buzele ro=ii.

*

Nu =tiu cine a hot[r`t ca patronul =colarilor silitori din Rom`nia s[fie sf`ntul Petre. Unul din cei patru evangheli=ti ar fi fost poate mai nimerit. Sf`ntul Petre nu =tia nici m[car s[citeasc[!...

Se pare]ns[c[simbolul cheilor cu care sf`ntul Petre te ]nt`mpin[din pragul fiec[rei biserici mai are =i alt[interpretare dec`t cea pe care mi-o d[duse popa Gheorghe, profesorul nostru de religie din cursul inferior. }n via\[, ca =i dup[ moarte, por\ile raiului nu se deschid dec`t pentru cei “s[raci cu duhul”. De cele mai multe ori podoabele min\ii =i ale sufletului sunt bagaje inutile, care-\i]ngreuiaz[drumul spre]mp[r[\ia cerurilor. +i dac[=tii s[cite=ti c[r\ile sfinte =i printre r`nduri, ]nve\i c[ adev[rata fericire p[m`ntean[este s[te po\i lep[da la timp de ai t[i =i de tine]nsu\i, sau, cum s-ar zice]n stilul evanghelic: s[n-a=tep\i niciodat[s[c`nte coco=ul de trei ori!...

Preg[te=te-\i dar cheile, sfinte Petre. Dup[cum vezi,]ngrop[m]nc[un an =colar, =i-acum venim s[batem din nou la por\ile raiului. Nu ne mai]ntreba cine suntem, fiindc[ne cuno=ti din anii trecu\i. Suntem tot noi, adic[: Eu, Cotan =i Mih[i\[... C`nt[re=te-ne bine mintea =i sufletul]n balan\a palmelor tale apostolice =i deschide por\ile numai aceluia din noi care va fi demn s[intre...

+i eroul predicii de pe munte r[spunde: “Ferici\i cei f[r[nici un fel de bagaj, fiindc[aceia nu vor avea nimic de pierdut!”...

*

Am trecut]n clasa a VI-a.

Ca de obicei, Mih[i\[este]nt`iul pe lista promova\ilor, iar Cotan, ]nt`iul pe lista corigen\ilor la dou[obiecte. De data asta este corigent la limba greac[=i la matematic[. Eu am fost clasificat al =aptelea.

}n gr[dina public[a fost construit[o tribun[de sc`nduri albe]mpodobit[cu verdea\[, covoare =i drapele na\ionale.

De-a lungul celor trei mese]mpreunate =i acoperite cu postav verde, stau a=eza\i, dup[importan\a rangului social, la mijloc prefectul

jude\ului, apoi, la dreapta lui, generalul comandant al garnizoanei, p[rintele protopop, directoarea =coalei de fete nr. II =i directorii =colilor nr. I =i III, iar la st`nga lui, primarul ora=ului, directorul liceului, directoarea =coalei de fete nr. I, directorul =coalei de b[ie\i nr. II =i poli\aiul.

}n jurul tribunei stau]n picioare profesorii =i elevii premia\i, p[rin\ii, muzica militar[, comandantul gardi=tilor care p[ze=te ordinea =i restul publicului cu “bilete de intrare”.

Fiecare director cite=te cu glas tare numele premian\ilor din =coala sa. Ceremonia se repet[la fel, dar nu cu acela=i fast, pentru to\i premian\ii. Adev[ra\ii eroi ai zilei sunt numai “premian\ii]nt`i”. Numele lor produce senza\ie ]n public =i prezen\a lor pe tribun[ pune ]n mi=care ]ntreaga ierarhie oficial[. Prefectul le pune pe cap c`te o coroan[de brad, primarul le ofer[pachetul de c[r\i legat cu panglic[tricolor[, protopopul le d[binecuv`ntarea, iar generalul, dup[ fiecare “premiant ]nt`i”, face un semn c[tre capelmaistru, care la r`ndul lui ridic[ ]n aer o baghet[alb[, =i muzica militar[repet[de trei ori: “Sol, si, re, sol, sol, re, si, sol” =i o singur[dat[: “Sol, la, si, re”.

Excep\ional]n anul acesta, Societatea doamnelor din elita pite=tean[pentru ajutorarea elevilor lipsi\i de mijloace s-a hot[r`t s[-=i manifeste activitatea ]n mod public. Pe l`ng[coroana de brad, pachetul de c[r\i, binecuv`ntarea protopopului =i salutul muzicii militare, Mih[i\[cap[t[=i un costum de haine de dril... Dintre to\i premian\ii din anul acesta, Mih[i\[este cel mai jerpelit.

Dup[sf`r=itul serb[rii, muzica militar[ mai c`nt[un “potpourri”-u na\ional, valsul lui Ivanovici *Dun[rea albastr[* =i mar=ul nem\esc dup[care defileaz[armata la 10 mai. Apoi gr[dina]ncepe s[se goleasc[.

E cald =i e ora mesei.

P[rin\ii =i copiii gr[besc spre cas[, iar muzica militar[spre cazarm[. Femeile]=i deschid umbrelele =i]=i fac v`nt cu evantaiul, b[rba\ii ]=i trec batistele pe frunte =i ]n jurul g`tului, iar sf`ntul Petre ]=i zdr`ng[ne cheile de la cing[toare, ca pintenii unui ofi\er de cavalerie, =i]=i =opte=te cu melancolie]n barb[: “Mul\i chema\i, pu\ini ale=i”...

Publicul de proast[condi\ie, care n-a fost l[sat s[intre]n gr[din[, a=teapt[afar[ ]n strad[. La un semn al gardistului de la poart[, grupul compact al curio=ilor anonimi se crap[ca o coaj[de nuc[ ]n dou[p[r\i egale.

Sosesc autorit[\ile.

Prefectul, primarul =i generalul trec solemn printre cele dou[=iruri de capete descoperite =i murmure indescifrabile.

Cotan s-a b[gat]n grupul persoanelor oficiale, care se despart str`ng`ndu-=i m`inile cu ur[ri reciproce de:

— Poft[bun[...

— *Merçi*... Asemenea...

Trei tr[suri a=teapt[l`ng[trotuar. (Pe vremea aceea automobilele nu fusese]nc[inventate). E tr[sura prefecturii, a prim[riei =i a diviziei de infanterie. Protopopul ia loc la dreapta primarului, care, nefiind]nsurat, are un loc liber]n tr[sur[.

La Pite=ti, tr[sura constituie cel mai elocvent atribut al superiorit[\ii sociale. De obicei, popula\ia de r`nd n-o ]ntrebuin\eaz[ dec`t]n dou[cazuri excep\ionale: c`nd trece Arge=ul ca s[ ia trenul pentru C`mpulung din gara Gropeni =i c`nd conduce la cimitir vreo rud[ sau vreun cunoscut. E drept c[ familiile de bun[ condi\ie obi=nuiesc s[ fac[ ]n prima zi de Pa=ti c`te o plimbare cu tr[sura la Trivalea. Dar at`ta tot. P`n[la gara din ora= toat[lumea merge pe jos =i cu geamantanul]n m`n[. La Pite=ti, cufere nu au dec`t ofi\erii care sunt nevoi\i s[schimbe garnizoana aproape]n fiecare an. De altfel, o plimbare pe Bulevardul Elisabeta-Doamna e tot ce poate fi mai pl[cut. B[=tina=ii pretind chiar c[o strad[a=a dreapt[, lung[, larg[=i curat[nu exist[nici la Bucure=ti...

Din grupul acestor b[=tina=i anonimi, un om c[runt se desprinde brutal ca o ghiulea sc[pat[din gura unui tun. Emo\ia i-a holbat ochii =i i-a]nclestat din\ii. }n sufletul lui, emo\ia trosne=te cald[ca o p`ine abia scoas[din cuptor.

Mih[i\[l-a z[rit =i s-a]ndreptat spre el.

Eu]i fac semn mamei:

— Uite... {la e tat[l lui Mih[i\[...

Mama]ns[abia]=i]ntoarce capul. Probabil c[o intereseaz[mai mult persoanele oficiale...

+i totu=i,]nt`lnirea lui Mih[i\[ cu tat[l s[u este singurul moment cu adev[rat grandios ]n aceast[ zi de ]mp[r\ire a premiilor la Pite=ti. “Premiantul ]nt`i” din clasa a V-a dispare]n bra\ele cizmarului de pe Scoroboaia ca r`ul Doamnei ]n apele r`ului Arge=... }mbr[\i=area lor contope=te, parc[pe veci, dou[elemente ale naturii...

Dup[c`\iva pa=i, mama se r[zg`nde=te =i, foarte hot[r`t[, m[bate cu oarecare poc[in\[pe um[r:

— Ia ascult[... s[-l chemi m`ine dup[ mas[ la noi... s[ mergem cu el ]n t`rg... s[-i cump[r[m =i lui, s[racu, o pereche de pantofi galbeni de la Leon...

Un fior de complet[revan=[sentimental[ ]mi coloreaz[obrajii]n purpura pontifical[=i privirile-mi alunec[f[r[voie pe florile pantofilor mei tot galbeni =i cump[ra\i]n ajun, tot de la Leon.

Mama nu face parte din Societatea doamnelor din elit[pentru ajutorarea elevilor lipsi\i de mijloace.

*

N[stase, ordonan\a,]mi a=eaz[geamantanul]n plasa de sfoar[ceruit[a compartimentului de clasa II-a,]n care se mai g[sesc]nc[trei pasageri, un pop[b[tr]n, un domn ceva mai t`n[r =i o doamn[ ]ntre dou[ v`rste. }mi recomand[apoi s[nu pierd biletul de tren =i recipisa bicicletei pe care am dat-o la vagonul de bagaje =i, dup[ce m[salut[milit[re=te, pleac[ur`ndu-mi:

— Umbla\i s[n[tos, cona=ule...

Popa]=i m`ng`ie cu m`na st`ng[barba alb[=i cu m`na dreapt[ centura vi=inie de pe burt[, se uit[ la mine ]ng`duitor ca]ntr-o *Evanghelie* tip[rit[cu litere chirilice =i m[ ]ntreab[:

— }ncotro, taic[?

— La Slatina, p[rinte.

Domnul ceva mai t`rziu tresare din col\ul lui de l`ng[fereastr[,]nchide cartea cu scoar\e ro=ii]n care citise p`n[atunci =i, privindu-m[pe sub ochelari cu un aer plictisit, continu[interogatoriul]nceput de pop[:

— Dumneata e=ti din Slatina?

— Ba nu... Eu sunt din Pite=ti.

— +i ce cau\i la Slatina?

— Am rude... M[duc la vie, la mama-mare...

— Dar mama-mare a dumitale cine este?

}n sf`r=it!... Iat[un om bine crescut. {sta, cel pu\in, se mul\ume=te s[=tie numai cine este mama-mare. Altul,]n locul lui, m-ar fi]ntrebat cu siguran\[cine este tata. Pe mine,]ns[, curiozitatea necunoscutului m[enerveaz[. }n afar[de arborele genealogic al familiilor domnitoare =i pedigreul cailor de curse, cercetarea ascenden\ilor nu prezint[nici un interes practic. Este o pierdere de timp inutil[=i o]ndeletnicire social[vulgar[.

Dar domnul cu ochelari mi-a=teapt[r[spunsul]n aceea=i atitudine fix[de cump[n[de f`nt`n[p[r[sit[... Ce-i pot r[spunde s[scap mai u=or? Dac[l-a=]ntreba, la r`ndul meu, =i eu ceva?

— Dar dumneavoastr[cunoa=te\i lumea din Slatina?

— Cum nu? Doar eu sunt sl[tinean!...

De data asta, iat[ ]ns[c[tresare doamna]ntre dou[v`rste, care p`n[atunci privise pe fereastr[cu g`ndul aiurea, dar cu urechile, probabil, la discu\ia noastr[.

— Cum? Dumneavoastr[nu sunte\i profesor la liceul nostru din Craiova?

— Ba da, doamn[... Dar de fel, sunt din Slatina...

Interven\ia doamnei]ntre dou[v`rste m[ scap[ de interogator. Spovedania profesorului, de altfel, este mult mai interesant[ dec`t a mea. Dup[profesor, vine r`ndul doamnei =i apoi r`ndul popii. Spovedania popii,]ns[, e foarte scurt[=i aproape nu prezint[nici un interes ob=tesc. Ea nu cuprinde dec`t evenimentele cele mai principale din via\a =i cariera sfin\iei-sale, care se gr[be=te s[termine, fi-

indc[merge la R`mnicul-V`lcea =i trebuie s[schimbe trenul la Piatra-Olt.

Iat[-m[dar, f[r[s[vreau, duhovnicul celor trei tovar[=i de drum din acest compartiment al vagonului C.F.R. II B.7.431.

}i ascult =i]mi vine s[r`d. Personalitatea fiin\ei lor]mi pare redus[la figurile unui joc de c[r\i cu care a= fi f[cut o pasen\[ca s[m[distrez. Un “pop[“, o “dam[“” =i un “valet”... Probabil c[eu sunt un “as”. De=i n-am]ns[figur[omeneasc[, eu sunt, totu=i, cartea cea mai mare din compartiment.

P`n[ la Slatina aflu mai mult dec`t a= fi citit toate rubricile de “fapte diverse” din ziarele ce ap[reau pe vremea aceea]n Rom`nia.

Popa regret[c[trebuie s[schimbe trenul la Piatra-Olt. Dama regret[c[nu poate merge =i ea la R`mnicul-V`lcea, fiindc[popa, care este v[duv, are o pereche de case pe strada Br[tianu =i o vie pe rod de 12 pogoane la Dr[g[=ani. }i pare totu=i bine de cuno=tin\a profesorului, care a mai luat o grada\ie de la minister =i a]ncasat leafa =i pe cele dou[luni de vacan\[. Valetului,]n fine,]i pare bine c[nu pleac[la Govora dec`t peste o s[pt[m`n[=i c[, p`n[atunci, va putea vedea zilnic dama care are odaie cu luna la hotel “Geblescu”.

Trenul s-a oprit]n gara Slatina.

O =apc[soioas[apare pe u=a compartimentului =i o voce r[gu=it[\ip[gr[bit[:

— Ave\i nevoie de hamal?

M[ridic,]i ar[t geamantanul care zboar[din plasa de sfoar[ceruit[ca un pitpalac dintr-o colivie, m[ ]nchin apoi cu respect]n fa\a tovar[=ilor mei de drum =i-i salut cu formula obi=nuit[:

— Mi-a p[rut bine de cuno=tin\[... Bun voiaj...

Popa]mi r[spunde:

— S[tr[ie=ti, taic[.

Profesorul morm[ie:

— Mul\umesc... Umbl[s[n[tos...

Iar doamna]ntre dou[v`rste m[opre=te cu gestul =i vocea ei de siren[craioveanc[:

— Dar pe la Craiova n-ai de g`nd s[vii, tinere?...

— Ce s[caut, doamn[, dac[nu cunosc pe nimeni!...

— Vai!... Cum se poate s[spui a=a ceva?... Dar pe noi nu mai vrei s[ne cuno=ti?...

}n urma mea, popa =i profesorul]=i]ncruci=eaz[privirile ca dou[l[ncii de cavaleri medievali,]n cinstea castelanei care =i-a concediat pajul...

*

}n gar[m-a=teapt[Stelu\a =i Georgic[.

Stelu\a este var[-mea, Georgic[este b[rbatul Stelu\ei. Acum un an, Stelu\a era]nc[domni=oar[. S-a m[ritat toamna, imediat dup[plecarea mea =i abia cu dou[s[pt[m`ni]nainte de moartea tatei-mare.

Amintirea mortului m[face s[observ c[nici Stelu\a, nici Georgic[nu mai poart[doliu. +i totu=i, tata-mare o]nzestrase cu 10 mii de lei =i cu un loc viran de 500 m.p.

De=i var[cu mine, Stelu\a nu-mi seam[n[cu nimic. Alt[figur[, alt suflet, alt[educa\ie, alt[pozi\ie social[. Stelu\a este fat[de cofetar =i Georgic[e profesor de gimnastic[la gimnaziul din Slatina. La Slatina nu este liceu cu =apte clase ca la Pite=ti.

S[rut]nt`i pe Georgic[, apoi pe Stelu\a. Pe var[-mea,]ns[, o s[rut cu mai mult[ ]nsufle\ire. Georgic[m[bate cu bastonul pe um[r:

— Ia sf`r=i\i mai repede, c[parc[nu v-a\i v[zut de un secol!...

Eu m[desprind din bra\ele ei =i-l privesc cu oarecare comp[timire.

— Aoleu!... P[i dac[e=ti gelos =i pe v[ru-s[u... am]n\eles!...

Georgic[r`de galben =i schimb[vorba.

— Dar =tii ce mare te-ai f[cut?... Nici nu te-a=i mai fi cunoscut!... Bravo \ie!

Stelu\a m[m[soar[cu coada ochiului. Se dep[rteaz[apoi de mine =i-l ia de bra\ pe b[rbatu-s[u. Nu-=i vorbesc]ns[nici unul, nici altul. Stelu\a pare jenat[; Georgic[pare enervat.

Nu =tiu cum vor fi fost]n luna lor de miere. Nu sunt, de asemenea, curios s[=tiu nici cum au s[sf`r=easc[primul an de c[snicie.

Ghicesc]ns[c[ ]n Danemarca e ceva putred!... Stelu\a e palid[, blond[, cu ochii alba=tri =i ofteaz[ca Ofelia. Georgic[e oache=,]ncovrigat ca un semn de]ntrebare =i vorbe=te tot]n dublu]n\eles ca Hamlet.

}n tr[sur[, aceea=i plictiseal[. Caii merg ca dup[mort. Birjarul nu-i poate m`na mai repede, fiindc[ ]mi \ine bicicleta]n bra\e.

Eu m[opresc la vie, unde m[a=teapt[mama-mare. Stelu\a =i Georgic[pornesc mai departe]n ora=...

P[cat c[la Slatina nu e nici o m[n[stire de maici.

Iat[-m[iar la vie!

Iat[-mi nucul!...

Iat[-mi toate amintirile trecutului cum]ncep s[evadeze din sufletul celui care-a devenit b[rbat, ca ni=te pu=c[ria=i printr-o sp[rtur[secret[a zidului!...

Nu =tiu ce s-a]nt`mplat... Nu =tiu ce nu trebuia s[ se ]nt`mple ca s[m[po\i reg[si acela=i din anii trecu\i...

P[tuiagul]n care citisem pe *Werther* =i pe *Manon Lescaut*]mi pare nacela unui balon captiv, care]n loc s[m[ ]nal\e, m[coboar[spre p[m`nt.

S-a]nnoptat...

Pe =oseaua fierbinte]nc[=i plin[de praf, un grup de fete se]ntorc]n ora= c`nt`nd:

Olteanc[din Slatina.
Cu ochii c`t strachina...

}n urma lor, alte grupuri de femei mai b[tr`ne gr[besc t[cute spre cas[. B[rba\ii probabil au r[mas la c`rciuma din curtea g[rii.

Le recunosc... Sunt lucr[toarele tocmite cu ziua la]nc[rcatul cerealelor]n vagoane. Cineva]mi spune c[sunt acelea=i din anii trecu\i. Le =tiu c`ntecul pe dinafar[... Prin ]ntuneric, le deslu=esc parc[ figura, =i din bel=ugul ochilor mari =i rotunzi ca o strachin[ rustic[ le sorb m`ndria rasei din care fac parte =i eu...

Eu,]ns[, nu mai sunt acela=i!...

Un pocnet de pu=c[ ]mi aminte=te pistolul meu cu cremene. Luceaf[rul care r[sare tot acolo,]n st`nga g[rii, m[face s[-mi]ntorc

capul spre cimitirul ora=ului unde se odihne=te tata-mare... Plecarea lui din lume coincide cu adev[rata mea intrare]n via\[...

Pe =osea, o siluet[alb[de femeie alearg[s[ajung[grupul din care s-a desprins. }n urma ei, praful fierbinte se rotunje=te ca fumul aromat dintr-o c[delni\[de argint. E singur[, =i totu=i, foarte aproape de ea, str[inul din via de l`ng[ =osea o urm[re=te cu ochii =i cu sufletul, ca s[-i \ie de ur`t p`n[la poarta casei...

La fel, p`n[ ]n poarta casei noastre de la Pite=ti, un sublocotenent sau alt str[in trebuie s[fi]nso\it]n seara asta =i pe Margareta!...

De la vie p`n[ la ora=, fac zece minute cu bicicleta. Din ora= p`n[la vie, fac cincisprezece minute. C`nd m[ duc, merg tot la vale. C`nd m[ ]ntorc, merg tot la deal.

Bicicleta mea face admira\ia clien\ilor cofet[riei]n u=a c[reia descalec =i o proptesc de trotuar. Marca bicicletei mele este un “Trifoi” cu patru foi. La Slatina, nu se cunoa=te dec`t trifoiul obi=nuit =i c`ntecul:

Frunz[verde de trifoi,
Azi-i miercuri, m`ine joi,
Vine badea iar la noi...

Joia =i duminica seara c`nt[muzica militar[ ]n gr[dina public[. Stelu\a mi-a trimis vorb[, printr-un birjar care se ducea la gar[, s[vin neap[rat]n ora=, fiindc[n-are cu cine merge seara la gr[dina public[. Georgic[trebuie s[plece dup[amiaz[la Bucure=ti.

Biata Stelu\a!... Ce fat[f[r[noroc!... S-a m[ritat din dragoste =i are s[divor\eze din plictiseal[. Georgic[e gelos =i Stelu\a nu]n\elege s[fie b[nuit[=i terorizat[. Var[-mea,]ns[, este o fat[discret[. Mie nu mi s-a pl`ns]nc[de nimic. Vorbind]ns[de gineri-s[u, tanti Mari, mama Stelu\ei, mi-a dest[nuit mai zilele trecute un lucru de care m-am]ngrozit.

— Iat[, un nebun... maic[... Curat nebun!... Se laud[toat[ziua cu b[taia. Parc[dac[e profesor de gimnastic[, trebuie s[schingiuiasc[oamenii!...

Nu cumva Georgic[o fi =i b[tut-o?...

N-am]ntrebat mai mult, fiindc[soarta Stelu\ei a]nceput s[m[ ]nduio=eze. Nu-i dau dreptate lui Georgic[fiindc[Stelu\a e var[-mea. }l]n\eleg]ns[perfect, fiindc[, de c`nd nu mai am nici o veste de la Margareta, am]nceput s[fiu =i eu gelos!...

La plecarea mea din Pite=ti,]mi promisese c`te o carte po=tal[ ilustrat[ la dou[ zile =i o scrisoare mai lung[, o dat[ la s[pt[m`n[. E drept c[Margareta nu prea =tie s[scrie ortografic =i poate se jeneaz[de mine. }n dou[s[pt[m`ni, ]ns[, de c`nd sunt la Slatina, n-am primit dec`t trei c[r\i po=tale =i nici o scrisoare. }n schimb, eu ]i trimit regulat, la *poste-restante*, c[r\i po=tale ilustrate cu vederi din ora= =i ]mprejurimi. Azi i-am trimis gr[dina public[ cea mic[ din fa\a Palatului administrativ. Slatina are dou[ gr[dini publice. Cea mare, unde c`nt[muzica militar[ ]n fiecare joi seara, e pe deal, la marginea ora=ului...

Stelu\a m-a=teapt[la cofet[rie.

Clien\ii de la mese, ca s[poat[intra]n gra\iile fetei patronului, repet[comanda de c`te dou[ori =i chiar de trei ori.

De obicei, vara se consum[ ]nghe\at[=i “cor[bioare”. Cor[bioarele, mai ales, sunt sprecialitatea casei. Vara, pr[jiturile nu sunt bune. Se]nmoaie repede =i se acresc. Nu le po\i \ine nici dou[zile. Cor[bioarele,]ns[, dureaz[=i c`te o s[pt[m`n[...

Sosirea mea produce oarecare senza\ie. Pentru prima oar[ ]mi dau seama de marea, dar singura prerogativ[a tinere\ii]n via\[... N-am venit cu nici un g`nd ascuns, =i totu=i, de jur ]mprejurul meu nu sunt dec`t ochi care m[privesc cu ur[. }n ochii lor, cel pu\in, de bine, de r[u, pot citi =i eu ceva. M[ ]ntreb]ns[cu groaz[ce trebuie s[fie]n sufletul lor...

Stelu\a parc[nu mai seam[n[cu Ofelia. }n seara asta e vesel[=i rumen[ca o]nghe\at[de zmeur[. De c`nd am venit la Slatina, n-am v[zut-o niciodat[a=a de bine dispus[. Probabil din cauza plec[rii lui Georgic[la Bucure=ti.

Gr[dina public[din Slatina nu seam[n[cu gr[dina public[din

Pite=ti. Cea din Slatina e lung[=i]ngust[. Trei alei paralele, ca ni=te terase cu balustrade de lemn c`inesc, r[sar timide din coasta unui deal care se sf`r=e=te]n =osea. Cum st[proptit[ ]n grilajul de fier, gr[dina public[cea mare din Slatina pare corabia lui Noe e=uat[pe muntele Ararat.

Gr[dina public[a unui ora= de provincie este ca ograda unei locuin\e de \ar[: g[ini, ra\e, g`=te, curcani =i mai ales bibilici — adic[ publicul obi=nuit, cuno=tin\ele de toate zilele, sau, ]n cel mai r[u caz, c`te un str[in blajin, cu care po\i intra]n vorb[foarte u=or, imediat dup[ ]ndeplinirea formalit[\ilor de rigoare. Leii, tigrii =i leoparzii lipsesc. }n Rom`nia, ora=ele de provincie nu prezint[ avantajele p[durilor africane. Animalele s[lbatece se trag spre capitala \[rii. Din c`nd]n c`nd, ]ns[, po\i ]nt`lni r[t[cind =i prin provincie c`te o giraf[, o c[mil[sau un hipopotam. Pre=edintele tribunalului, bun[oar[, este poreclit “giraf[“, nevasta colonelului “c[mil[“, dar administratorul financiar “hipopotam”. Cel mai popular din to\i,]ns[, este “nenea Ghi\[“, berbecul Regimentului 3 de infanterie, care nu se dezlipe=te de capelmaistrul muzicii militare fie parad[, fie nunt[, fie]nmorm`ntare, fie concert]n gr[dina public[.

Restul publicului e complet lipsit de orice alt[personalitate. Luat]n]ntregime, pare un pachet de cofeturi colorate, cu care la Slatina se presar[colivele preparate special pentru pomenirea r[posa\ilor.

Tineri de ambe sexe se perind[cu aceea=i monotonie exasperant[ca enorma curea de transmisiune a unui motor de uzin[. Cei mai]n v`rst[stau pe b[ncile vopsite cu verde, unde discut[sau trag cu ochii =i urechile la cei care trec prin fa\a lor.

C`nd c`nt[muzica nu se mai aude nimic. Dup[ce tace]ns[, glumele se amestec[cu pa=ii de pe nisipul aleilor, =i]n gr[dina public[cea mare din deal parc[ar curge Oltul din vale...

De sus, luna plin[completeaz[lipsurile de jos!...

De c`nd sunt la Slatina, mi-am dat seama c[ pe p[m`nt sunt o mul\ime de lucruri pe care nu le po\i observa dac[stai pe acela=i nivel cu ele. Noaptea asta de iulie, bun[oar[, este a=a de frumoas[,

c[parc[ar fi o cromolitografie ne]nr[mat[. Stelu\a,]ns[, pretinde c[natura e mai frumoas[ca un tablou, fie chiar semnat de pictorul Grigorescu. Luna plin[, mai ales, nu poate fi imitat[nici]n pictur[, nici]n poezie. Luna plin[nu este frumoas[dec`t]n natur[. Restul nu contease[, fiindc[nu mai este lun[plin[...

P[rerile Stelu\ei]ncep s[m[pun[pe g`nduri. Stelu\a combate utilitatea artei, pe care majoritatea profesorilor mei de la liceu (cu excep\ia celui de matematic[) o socoteau ca singura podoab[ a vie\ii. Stelu\a, ]ns[, n-a ]nv[\at la liceu, ca mine. A urmat numai c`\iva ani de “curs liber” la un pension din Bucure=ti. +i totu=i, p`n[acum un an p[rerile noastre se potriveau ca pantofiorul de m[tase alb[pe piciorul Cenu=eresei...

Probabil c[Stelu\a =i-a schimbat p[rerile de c`nd s-a m[ritat. O femeie m[ritat[nu mai are timp s[citeasc[poezii...

M[gr[besc, dar, s[-i amintesc pe Eminescu, pe care]l citisem]mpreun[acum un an:

Lun[, tu st[p`na m[rii,
Peste-a lumei bolt[luneci
+i g`ndirilor din via\[
Suferin\ele]ntuneci...

Stelu\a,]ns[, m[prive=te ca =i cum i-a= fi vorbit chineze=te. Nici un semn de entuziasm... Nici o umbr[m[car de sensibilitate...

}ncerc s[-i recit alta:

Peste-a nop\ii feerie
Se ridic[m`ndra lun[...
Totu-i vis =i armonie...
Noapte bun[!...

Stelu\a]=i arcuie=te buzele spre v`rful nasului ca un c`ine ce ar vrea s[-=i prind[coada cu din\ii =i-mi r[spunde scurt:

— Mofturi!...

Dac[nici Eminescu nu-i place, z[u c[nu stiu ce i-a= mai putea spune!...

Var[-mea]ncepe s[m[exaspereze. Acum un an era parc[mai de=teapt[. E drept]ns[c[, acum un an, Stelu\a nu era m[ritat[, nici eu nu dormisem]nc[al[turi de Margareta,]n noaptea c`nd visasem ur`t =i eu, =i ea. Cine dintre noi, dar, a mers]nainte =i cine a dat]napoi?... Dispre\ul Stelu\ei pentru poezie m[ofenseaz[ ]n primul r`nd pe mine =i ]n urm[ abia pe ceilal\i poe\i rom`ni. Var[-mea uit[probabil c[eu sunt mai cult dec`t ea =i nu =tie c[, de=i mai mic cu trei ani, de zece luni de zile nu mai sunt nici eu copil... Am`ndoi intrasem]n via\[aproape cam la aceea=i dat[.

Din cer, de sus, luna plin[parc[-mi face semne:

— Nu te l[sa... Mai spune-i una...

}n poarta casei, m[opresc =i o]ntreb f[r[nici o alt[introducere:

— Dar asta]\i place?

+i]ncep s[-i recit:

}n lacul trist =i solitar
Troneaz[m`ndr[luna plin[
Ca o m[rgea de chihlibar,
Expus[singur[-n vitrin[...
Pe malul lacului a=tept —
A=tept nebun s[te ar[\i,
Cu drag s[te mai str`ng la piept
Ca-n alte d[\i...

— Asta de cine e ?

— De mine !...

Stelu\a m[prive=te uimit[, ca =i cum i-a= fi spus c[eu am furat *Clo=ca cu pui* de la Muzeul din Bucure=ti.

— E adev[rat?

— Sigur... Ce?... Nu =tiai c[fac =i eu poezii?

— +i aia cine e?

— Care aia?

— Aia pe care spui c-o a=tep\i... Ori e numai a=a, o vorb[?...

Simt cum s`ngele]ncepe s[mi se urce]n obraz... Stelu\a m[prive=te drept]n ochi. Ochii ei sunt un amestec de sirop rece =i vitriol fierbinte... Simt nevoia s[m[r[zbun... Simt nevoia s-o pedepsesc... Simt nevoia s[m[reabilitez ca om, dac[nu ca poet!

R[spunsul meu]i strope=te figura ca un vaporizator de parfum.

— Ba e foarte adev[rat... tu crezi c[lucrurile astea se fac numai c`nd te m[ri\i, ca \ine? E, he!... Eu =tiu, drag[, ceva mai mult dec`t madam... Georgic[...

Stelu\a coboar[ochii =i tonul, m[ia u=or de bra\ =i]mi =opte=te la ureche:

— Spune-mi drept... E adev[rat!... Cum e? Blond[?... Brun[?... E m[ritat[sau nu? Cum o cheam[?

Parc[ascult Victoria cum]mi bate la u=[...

— Drag[Stelu\o... }n\elegi c[lucrurile astea nu se pot spune. Ce-\i pas[\ie cine este dac[n-o cuno=ti?... |ie \i-ar pl[cea, m`ine, poim`ine... Cine =tie? s[afli c[m-am l[udat cu...

Stelu\a tresare ca]n\epat[de o viespe.

— Psss!... Taci din gur[, s[nu ne aud[cineva...

}n poarta casei,]ns[, nu e nimeni. De-a lungul str[zii, de asemenea... Nu-i nici m[car gardistul, care de obicei st[sub felinarul din col\...

Temerea ei nejustificat[ ]mi d[curajul lui Napoleon pe puntea de la Arcole. }mping deci poarta =i intr[m]n curte. }n st`nga e o gr[dini\[ cu un pavilion de sc`nduri.

— Hai]n pavilion, c[acolo nu ne-aude nimeni.

— Nu se poate, c[mi-e fric[... S[nu vin[cineva...

— Cine s[mai vin[, drag[?... Nu vezi c[doarme toat[lumea?

Geamul de la buc[t[rie]ns[e luminat. Stelu\a se ascunde dup[mine, =i am`ndoi ne lipim de gardul gr[dini\ei.

— Uite c[Lisaveta nu s-a culcat... M-a=teapt[s[ ]ncui poarta... S[nu ne vad[ ]mpreun[...

— Ei =i?... Doar]\i sunt v[r... Nu sunt str[in...

Stelu\a ofteaz[=i se strecoar[la bra\ul meu]n pavilionul din gr[dini\[. Aci chiar c[nu ne mai vede =i nu ne mai aude nimeni!...

— Spune-mi drept, cu cine l-ai]n=elat pe Georgic[?

Stelu\a tresare din nou. Probabil c[ ]nghe\ata de zmeur[s-a schimbat]n]nghe\at[de zah[r ars...

— Cine \i-a spus? El?...

— Nu... Dar b[nuiesc eu...

— Nu-i adev[rat... }\i jur c[nu l-am]n=elat cu nimeni p`n[azi... Apoi, dup[o pauz[: Dar s[=tii c-am s[-l]n=el... Po\i s[i-o spui chiar...

— +i de ce vrei s[-l]n=eli?

— Fiindc[m-a b[tut...

Stelu\a]=i pleac[fruntea pe um[rul meu =i]ncepe s[pl`ng[. }n clipa aceea, nu =tiu unde, cum =i cine, dar simt c[ undeva departe, cineva pe care l-a= cunoa=te ]=i ]mpl`nt[un cu\it]n inim[. O m`ng`i pe p[r =i-i =optesc solemn:

— Dac[este a=a,]\i jur =i eu pe morm`ntul tatei c[ dup[ ce voi sf`r=i liceul, am s[-i trag dou[perechi de palme ca s[te r[zbun... Acum e=ti mul\umit[?...

R[spunsul ei se pierde]ntre buzele noastre mute, ce se]mpreun[ca dou[jgheaburi pe care ar curge ap[vie din acela=i izvor.

. . . .

}n strad[un \ignal de gardist,]ntr-o curte vecin[un l[trat de c`ine, mai departe un or[c[it de broa=te =i departe detot un uruit]n[bu=it de ro\i... Trenul de pasageri trece podul de peste Olt. Trebuie s[fie ora dou[dup[miezul nop\ii.

Stelu\a se ridic[obosit[=i abia]ng`n[:

— Hai de-\i ia bicicleta =i du-te acas[, c[-i t`rziu... Somnoroas[, Lisaveta se uit[ la noi chior`= =i ne]ntreab[=ireat[:

— Dar unde fuser[\i p`n[acum, diavolilor?...

Eu aprind lanterna de acetilen[, potrivesc ghidonul =i =aua,]ncerc apoi cauciucurile =i parc[tot nu-mi vine s[plec. Stelu\a se preface c[-mi ajut[, ca s[nu b[nuiasc[ceva Lisaveta, =i-mi =opte=te:

— M`ine s[nu vii]n ora=, c[vin eu la vie...

— Taman bine... c[m`ine sunt singur... Mama-mare se duce la t`rgul din vale =i nu vine dec`t seara t`rziu...

Lisaveta continu[s[bomb[ne. Stelu\a o ia cu vorb[bun[:

— D[-mi cheile s[ ]ncui eu poarta... Tu du-te de te culc[... +i]nainte de a]ncuia poarta: “Sf`r=e=te liceul mai repede, s[merg =i eu cu tine la Bucure=ti!...

*

}mi place Spania. N-a= putea spune pentru ce anume,]mi place Spania mai mult ca alte \[ri, pe care nu le cunosc dec`t tot din c[r\ile de istorie =i atlasul geografic. }mi place Spania]nc[mai mult ca Germania, Anglia, Fran\a =i chiar Italia, pe care, eu cel pu\in, o socotesc cea mai apropiat[rubedenie a noastr[din Europa. }mi place Spania poate fiindc[este \ara oamenilor cu nume sonore f[r[must[\i, \ara luptelor cu taurii =i cu morile de v`nt =i \ara pandi=panului, care, ca =i m[m[liga noastr[ na\ional[, este hrana de toate zilele a spaniolilor. }mi place Spania mai ales de c`nd am aflat c[“Jur[mintele femeilor sunt scrise pe nisip” este un proverb spaniol!...

Spaniolii trebuie s[cunoasc[femeile mai bine ca rom`nii. Noi nu prea avem proverbe ]n care s[ fie vorba de femei. +i totu=i, femeile din Rom`nia se aseam[n[foarte mult cu cele din Spania. Margareta mai ales trebuie s[fie neam de spaniol[.

N-am sim\it niciodat[nevoia unui cu\it catalan ca]n clipa c`nd, abia]ntors acas[, N[stase, ordonan\a, m-a luat deoparte =i mi-a dest[inuit isprava Margaretei:

— V[zur[\i, cona=ule, ce ru=ine ne f[cu domni=oara Margareta?... o =ters[cu domnul sublocotenent Popescu tocmai la Constan\a!...

Nu =tiu dac[N[stase cunoa=te rela\iunile mele cu fosta croitoreas[cu ziua. Eu cel pu\in nu-i d[dusem niciodat[prilejul s[b[nuiasc[ceva. E posibil]ns[c[Margareta s[se fi l[udat]n lipsa mea, ca s[-i fac[s`nge r[u Linei, buc[t[reasa. Lina era geloas[ pe Margareta fiindc[, din c`nd]n c`nd, m`nca cu noi la mas[, seara sta de vorb[ ]n poart[cu sublocotenentul, iar c`nd r[m`neam singur acas[, dormea noaptea cu mine]n odaie.

Ordonan\a noastr[, \[ran ferche= de la G[vana (un sat de l`ng[ Pite=ti), ]ncerca s-o m`ng`ie cu c`te o vorb[dulce. C`teodat[, gestul lui timid ]i atingea chiar sf`rcul \`\elor. Lina]ns[i-o t[ia scurt. Ridica lingura de sup[, gata s[-l plesneasc[, =i-l apostrofa cu r[utatea ei de slug[boiereasc[:

— Jos laba, moc`r\ane, c[tu nu e=ti de nasul meu!...

La fel socotea Lina c[nici Margareta nu era de nasul sublocotenentului de administra\ie cu care plecase la Constan\a.

Lipsa Margaretei m[face s[suf[r. E cea dint`i suferin\[ a mea din cauza unei femei. +i totu=i Margareta fusese cea dint`i femeie care m[ini\iase]n ritul profan al acestei fericiri problematice =i aproximative. Cu alte cuvinte, Margareta]mi luase cu o m`n[tot ce-mi d[duse cu alta.

Stelu\a]mi d[duse poate ceva mai mult. }mi d[duse voluptatea primei mele victorii sentimentale. Stelu\a fusese pentru mine prima entitate uman[a formulei “*Vae victis*”, =i totu=i var[-mea nu era nici croitoreas[, nici o pocitanie neagr[=i slut[ca Margareta. Dup[var[-mea oftau trei sferturi din clien\ii cofet[riei lui unchiu-meu. B[rba\ii de bun[condi\ie din Slatina o bombardau zilnic cu tot felul de propuneri: vorbe dulci, scrisori de dragoste, flori =i chiar cadouri mai de pre\. Stelu\a]mi ar[tase un inel cu rubin, o pereche de cercei cu perle =i o]ntreag[colec\ie de agrafe cu pietre verzi, albastre =i ro=ii. Stelu\a]ns[era o femeie m[ritat[=i nevasta profesorului de gimnastic[; de=i primise cadourile de la al\ii, preferase totu=i pe v[ru-s[u, care nu era dec`t un simplu elev de liceu]n clasa VI-a =i nu-i putea da nimic.

Pe Stelu\a, dar, o pot vedea oric`nd. Stelu\a de altfel, n-a=teapt[ dec`t s[sf`r=esc liceul din Pite=ti, ca s[mearg[=i ea cu mine la Bucure=ti...

Pe Margareta,]ns[, n-am s-o mai v[d poate niciodat[!...

G`ndul acesta m[ cutremur[ ca o nou[ pagin[ din *Cyropedia* lui Xenofon. Pentru prima oar[ ]n via\[, simt ]n suflet un gol rece =i enorm — golul dintr-o sticl[ de sifon, ]n care n-a mai r[mas dec`t melancolia alb[a tubului vertical...

}ncep s[cred c[dragostea se m[soar[dup[distan\a dep[rt[rii =i durata absen\ei... Stelu\a e la Slatina =i Margareta tocmai la Constan\a... Pe Stelu\a, la var[, am s-o v[d din nou. Pe Margareta,]ns[, cine =tie dac[am s-o mai pot vedea? Pe Stelu\a o iubesc mai mult ca pe Margareta. Dar de Margareta mi-e dor mai mult ca de Stelu\a... Pe Stelu\a o v[d parc[mereu al[turi de mine... Pe Margareta,]ns[, n-o mai v[d deloc...

}mi simt pleoapele umede =i pe buze am[r[ciunea unui bulin de chinin[, ce mi s-ar fi spart]n gur[.

Sunt primele mele lacrimi pentru o femeie. Sunt lacrimile de care-mi aduc aminte =i ast[zi — primele lacrimi adev[rate, lacrimi albe =i grele ca ni=te pic[turi de ploaie ce se preling din strea=ina ruginit[a unei case pustii.

Afar[plou[...

La Pite=ti, toamna sosise odat[cu mine...

*

Cotan a trecut ambele corigen\e. B[iatul prefectului o s[fie dar, =i anul acesta, colegul nostru de banc[— al meu =i al lui Mih[i\[. De data asta,]ns[, Cotan se]n\elege cu noi s[-l d[m afar[din banca noastr[pe Dumitrescu Barbu, cu care se certase, =i s[punem]n locul lui pe Ionescu Spiridon, poreclit Chiostec.

Primim propunerea fiindc[Ionescu Spiridon e b[iat bun, =tie s[c`nte cu flautul =i are totdeauna la el tutun =i foi\[ “Job”. Porecla de Chiostec i-a r[mas de acum doi ani, c`nd l-a prins directorul fum`nd un muc de \igar[ ]n privata liceului.

Anul acesta, dar, topografia b[ncii noastre prezint[urm[torul aspect:]n capul b[ncii, l`ng[catedr[, st[Mih[i\[, vine apoi Cotan, Eu =i Chiostec.

Noul nostru coleg de banc[este b[iatul unui \[ran chiabur de la Meri=ani, care =i-a pus]n g`nd s[-l fac[ doctor =i cu timpul s[-i cl[deasc[ chiar un spital ]n sat, unde deocamdat[ nu exist[ dec`t o

moa=[comunal[=i un “subfirurg” care pune ventuze =i scoate m[sele. Chiostec este mai mare ca noi cu trei ani, fiindc[a f[cut clasele primare la \ar[. La \ar[. =colile primare au c`te cinci clase, pe care elevii abia le sf`r=esc]n zece ani. Chiostec a fost, dar, un elev excelent. La liceu a fost]nscris de proprietarul din sat, un mare avocat de la Bucure=ti, care]=i are conacul mo=iei chiar pe =oseaua jude\ean[,]n apropierea podului de peste r`ul Arge=. La ora= a venit ]mbr[cat \[r[ne=te =i n-a renun\at la c[ma=a alb[ =i la i\arii de dimie dec`t acum un an, c`nd a trecut ]n cursul superior. +i-a p[strat ]ns[ c[ciula =i cizmele. P[l[rie nu poart[ niciodat[, fiindc[ i se pare c[-i sufl[ v`ntul prin creier, iar ghetele cu care a defilat la 10 mai le \ine acas[,]n lad[, de fric[, s[nu i se scr`nteasc[picioarele]n ele.

Dintre to\i colegii mei de clas[, Chiostec este cel mai temut, dar =i cel mai iubit. Este]nc[p[\`nat ca un cat`r =i mucalit ca un P[cal[. C`nd se ceart[ cu c`te cineva, este]n stare s[dea foc ora=ului]ntreg. Dar dup[ce se]mpac[, se]nmoaie ca un gogoloi de p`ine cald[. R`de ca un castan ro=u]nflorit =i pl`nge ca o lum`nare de cear[.

Flautul, cu\itul cu pr[sele de os =i *Visul Maicii Domnului* sunt cele trei lucruri de care nu se desparte niciodat[. }n car`mbul cizmei din dreapta \ine flautul, iar ]n car`mbul cizmei din st`nga, cu\itul =i pachetul de tutun, cu foi\a =i amnarul. *Visul Maicii Domnului* ]l poart[ ]n s`n, ca s[-l fereasc[de primejdii =i s[-i poarte noroc...

}n timpul recrea\iilor, Chiostec ne c`nt[ din flaut. Cotan pretinde c[ *Doina Oltului* =i *Intermezzo* din *Cavaleria rustican[* le c`nt[mai bine dec`t flautistul muzicii militare.

De c`nd st[m al[turi de el ]n banc[, ne-am ]mprietenit =i mai bine. Chiostec este un sentimental exotic cu chip de ibis ]mp[iat =i trup de palmier veritabil, p[strat l`ng[soba de teracot[a unei sufragerii boiere=ti.

Pe mine m[apreciaz[mai ales, fiindc[fac cele mai bune teme la limba rom`n[. Anul acesta, ]ns[, ne-au venit patru profesori noi — de limba rom`n[, de limba greac[, de matematic[=i de geologie. Cei vechi au fost sco=i la pensie sau muta\i]n alte ora=e. Faptul acesta]l

nelini=te=te =i pe el, =i pe mine, =i pe Mih[i\[chiar. Singur Cotan nu duce nici o grij[. Profesorii cei vechi ne =tiau pe dinafar[, cuno=teau aptitudinile fiec[rui din noi =i la examen ne aranjau a=a ca s[nu-i facem de r`s — nici pe ei, nici liceul “Ion C. Br[tianu”. La Pite=ti nu r[m`nea aproape nici un repetent. Ce avea s[fie]ns[de acum]nainte?... Profesorii cei noi nu par deloc]nc`nta\i de noi.

La drept vorbind,]ns[, nici noi nu prea facem haz de ei. Prea sunt tineri, prea sunt parc[=i ei, tot ca =i noi, ni=te elevi abia ie=i\i de pe b[ncile =colare. Unora chiar nici nu le-a crescut bine musta\a...

Profesorul de limba rom`n[ parc[ ar fi calf[ de frizer. Cel de limba greac[ are ceva din atitudinea cioclilor care trag cu coada ochiului la coliva clientului, abia cobor`t]n groap[. Cel de matematic[parc[ar fi o sticl[de cerneal[neagr[ ]n care ai stors o l[m`ie ]ntreag[ =i ai pres[rat =i ceva piper. Singur profesorul de geologie, care este ceva mai ]n v`rst[, pare a-=i fi c`=tigat ]ncrederea =i dragostea noastr[ din primele zile. Cele c`teva glume noi cu care =i-a deschis cursul ne-au f[cut s[r`dem cu poft[ =i s[ ne par[ geologia o =tiin\[ tot at`t de frumoas[=i interesant[ca =i geografia sau istoria. }n schimb, matematica =i limba greac[ne deschid perspectivele celei mai grozave nenorociri ce-ar fi putut s[ne amenin\e. De limba rom`n[, ]ns[, nu ducem nici o grij[. Afara de trei ovrei, un francez dubios =i un neam\ veritabil, to\i elevii din clasa VI-a suntem rom`ni.

*

De c`teva zile, Chiostec nu mai are ast`mp[r. Vrea parc[s[-mi dest[inuiasc[ceva =i nu]ndr[zne=te. Secretele lui Chiostec sunt ca misterele de la Eleusis — au un t`lc special. |[ranii no=tri parc[sunt copiii zei\ei Ceres...

}n cele dou[recrea\ii de azi-diminea\[, Chiostec nu ne-a mai c`ntat din flaut. A stat tot timpul]n banc[, cu ochii pironi\i pe filele unui curs de stil =i compozi\ie.

}n drum spre cas[, m[ia de bra\ =i m[pirone=te locului, p`n[ce

se scurge tot =irul de elevi. Se scarpin[apoi dup[ceaf[, ofteaz[lung, trage o]njur[tur[rustic[=i scuip[de pe trotuar tocmai]n mijlocul bulevardului.

— Vrei s[-mi faci un bine?... c[=i eu \i-oi face la fel c`nd vei avea nevoie de mine...

— Spune-mi, ce vrei?

— S[-mi faci o ciorn[de scrisoare de dragoste, c[tu te pricepi mai bine ca mine.

Adev[rul era c[p`n[ atunci nu scrisesem ]nc[ nici o scrisoare de dragoste, nici pentru mine, nici pentru altul. Corresponden\a mea sentimental[ cu Margareta nu fusese dec`t un simplu schimb de salut[ri, =i at`ta tot. Curiozitatea,]ns[, m[ ]ndemn[s[ ]ncerc.

— +i cui vrei s-o trimi\i?

— Ani=oarei.

— Care Ani=oar[?

— Nu =tii?... Fata aia blond[de la modist[... l`ng[farmacia “Weinhold”...

— Bine. |i-o aduc m`ine.

Drept mul\umire, Chiostec m[bate cu palma u=or pe um[r =i-mi recomand[s[fiu discret, mai ales fa\[de Cotan, care cam d[t`rcoale =i el prin fa\a magazinului.

Dup[ce m[despart de el, dau fuga s[v[d =i eu pe Ani=oara asta, pe care n-o cunosc]nc[. Dac[e blond[, cum spune Chiostec, trebuie s[fie]n genul Stelu\ei, =i dac[e modist[, trebuie s[fie oarecum =i]n genul Margaretei, care este croitoreas[.

Ca =i cum mi-ar fi ghicit g`ndul, Ani=oara sta]n u=a magazinului. Ani=oara]ns[nu seam[n[nici cu Stelu\a, nici cu Margareta. Nu e nici a=a de blond[ca Stelu\a, nici a=a de slut[ca Margareta. E mic[=i sub\ire ca un ac cu g[m[lie =i trist[ca o copert[de carte, decolorat[de soare...

Iat[o fat[care, mie unuia, nu-mi place deloc. Ce-o fi v[zut la ea Chiostec =i mai ales Cotan?... Mi-e team[ ]ns[c[dac[e vorba de ales, Ani=oara o s[-l plac[mai repede pe Cotan dec`t pe Chiostec.

Cotan e b[iatul prefectului, se piapt[n[cu c[rare la o parte, se]mbrac[elegant =i-=i parfumeaz[batista]n fiecare zi. Chiostec e murdar, cu cizmele pline de praf sau de noroi, cu p[rul v`lvoi =i miroase a seu de oaie. Singura superioritate a lui Chiostec o s[fie, probabil, scrisoarea de dragoste pe care am s[-i-o ticluiesc eu.

Scrisoarea asta,]ns[,]ncepe s[m[plicteseasc[. Parc[a= fi]n ajunul unui examen. M[ ]ntreb ce i-a= putea scrie eu Ani=oarei, a=a ca s[par[scris de Chiostec. Dac[Ani=oara e fat[de=teapt[=i-=i d[seama c[frazele din scrisoare nu se potrivesc cu frazele pe care i le spune Chiostec? Dar fiindc[i-am promis-o, trebuie s[i-o fac. Trebuie s[-mi dau silin\a s[compun ceva frumos, ca =i cum a= pleda propria mea cauz[.

Amorul meu propriu de cel mai bun elev la limba rom`n[ia propor\iille unui cuirasat englez care a arborat marele pavoaz!...

P`n[ seara scrisoarea e gata. A doua zi, Chiostec o transcrie pe h`rtie roz[=i i-o trimite prin b[iatul de la frizerie de peste drum, iar dup[o s[pt[m`n[, o c[ru\[ de la Meri=ani ]mi aduce acas[ dou[ sedile de br`nz[dulce, trei kilograme de mere cre\e=ti =i un s[cule\ cu nuci, mari c`t ou[le de g[in[.

*

Din seara]n care ne-am]nt`lnit la madam Gutuie,]n “salonul” din strada Libert[\ii, Cotan pare a-mi fi devenit cel mai bun prieten. Colegul meu de banc[nu b[nuia c[frecventez =i eu asemenea localuri. Dest[inuirile reciproce aveau s[ne apropie definitiv unul de altul.

Cotan avusese, tot ca =i mine, acum un an, o aventur[la fel. Margareta lui,]ns[, nu era nici rom`nc[, nici croitoreas[cu ziua. Era *fräulein* Lori, guvernanta surorilor lui, pe care noi o poreclisem “nem\oaica prefectului”. Ca =i Margareta,]ns[, *fräulein* Lori plecase =i ea din ora=. Numai c[nem\oaica prefectului nu plecase de bun[voie, ca croitoreasa, ci fusese dat[afar[, fiindc[mama lui Cotan o prinsese]n patul lui dup[miezul nop\ii.

La madam Gutuie]l dusese pentru prima oar[v[ru-s[u, care este sublocotenent la artilerie.

Aici nu-\i mai e team[c[te prinde nimeni. Cel mult te sim\i oarecum jenat c`nd te ]nt`lne=ti cu persoane cunoscute. Jena,]ns[, este reciproc[.

La madam Gutuie vin chiar persoane de bun[condi\ie. Cotan mi-a povestit cum]ntr-o sear[, c`nd uitase s[ ]ncuie odaia ]n care se g[sea cu Olgu\a, era c`t p-aci s[dea peste el profesorul de geologie, care venea cu Aurica. Olgu\a =i Aurica au aceea=i odaie.

Ast[-sear[ne-am hot[r`t s[ lu[m cu noi =i pe Mih[i\[, care p`n[acum n-a cunoscut]nc[o aventur[ ]n felul acesta. Mih[i\[n-a cunoscut nici pe Margareta, nici pe *fräulein* Lori. Gra\ie nou[,]ns[,]n seara asta are s[cunoasc[pe Aurica, pe Olgu\a, pe Vetu\a =i pe Didina — cele patru podoabe mai de seam[ale “salonului” din strada Libert[\ii...

Cum trece vremea!... +i oamenii ce repede se schimb[cu vremea!... Copiii, mai ales, se schimb[vertiginos... Acum un an ne jucam de-a “c[derea Plevnei”. Anul acesta, aceia=i trei colegi de banc[ne juc[m de-a “r[pirea Sabinelor”...

Fiindc[e s`mb[t[, =i de obicei s`mb[t[“salonul” din strada Libert[\ii e frecventat de lume mult[, ne-am hot[r`t s[ ne ducem mai devreme, ]ndat[ ce se va ]nnopta. }nt`lnirea ne-am dat-o la mine acas[. De la mine p`n[la madam Gutuie sunt exact dou[sute de pa=i.

Mih[i\[pare emo\ionat. Vorbe=te]n monosilabe =i din\ii]i tremur[ca un aparat Morse...

La poarta cu nr. 38 ne oprim. Cele dou[ferestre de la strad[sunt c[ptu=ite cu transparente de trestie vopsite cu verde. }n jurul casei, nici un semn de via\[: nici un zgomot, nici o lumin[... Lampagiii prim[riei n-au ajuns]nc[p`n[ ]n strada Libert[\ii.

Nu-i aprins nici m[car felinarul ro=u. Steaua celor “trei crai de la r[s[rit” nu s-a ar[tat]nc[deasupra noului Betleem...

Cotan deschide totu=i poarta =i c`te=itrei intr[m repede]n curte. Madam Gutuie =i fetele sunt la mas[. De obicei, clien\ii]ncep s[vin[

dup[ora zece. P`n[ atunci, nu sunt primi\i ]n local dec`t “intimii” patroanei =i “prietenii” fetelor. Cotan]ns[poate intra c`nd vrea. Madam Gutuie]l stimeaz[ca pe unul din cei mai de seam[clien\i ai localului, de=i nu consum[niciodat[nici dulcea\[, nici cafea.

Apari\ia noastr[produce o ciocnire brusc[de tac`muri =i farfurii — un *branle-bas de combat* ]n miniatur[. Un pahar de =pri\ se vars[ pe fa\a de mas[ =i un scaun cu fundul ]ng[urit se r[stoarn[ pe sc`nduri.

Didina, care e bun[=i exotic[, fiindc[a fost =i la Rusciuc =i la Constantinopol, sare de g`tul lui Mih[i\[, pe care-l vede pentru prima oar[ ]n local.

Madam Gutuie l-a luat repede pe Cotan deoparte,]n timp ce Olgu\a morm[ie sup[rat[=i cu gura plin[:

— Iar au venit muco=ii [=tia...

Celelalte fete ne privesc cu z`mbetul lor invariabil: acru =i deplasat. Parc[ ar fi chipurile m`zg[lite cu creioane colorate pe pere\ii priv[\ilor noastre de la liceu.

Cotan ne face semn s[-l a=tept[m =i dispare cu madam Gutuie pe coridor.

Mih[i\[se zbate neputincios]n bra\ele Didinei, care-l m`ng`ie cu formula “c`rlanul maichii” =i alte fraze tipice.

Din capul mesei, Vetu\a]i strig[r[gu=it[:

— Ia-i banii]nainte, f[, s[n-o pa\i =i tu ca mine...

Aurica fredoneaz[cu ochii]n farfurie:

— “Te-am a=teptat s[vii... sub caisul]nrourat... Te-am a=teptat... te-am a=teptat”...

Olgu\a]i r[spunde, tot cu gura plin[:

— Care-i [la, drag[?... N-o fi tot profesorul de la liceu?

Aurica e favorita profesorului nostru de geologie.

Un g`nd diabolic m[ urc[ parc[ ]n turla cu ceasornic a bisericii Sf`ntul Nicolae, de unde po\i vedea]ntreg ora=ul, f[r[s[fii v[zut de nimeni. Regret]ns[c[Aurica nu e favorita profesorului de limba greac[sau a celui de matematic[. {stora aveam s[le pl[tesc o poli\[

din s[pt[m`na trecut[. Cu profesorul de geologie, ]ns[, n-am nimic de ]mp[r\it. Fiindc[-l respect =i mi-e drag, renun\ la Aurica =i o las s[-l a=tepte mai departe, p`n[ce va veni sau el, sau... altul!

Madam Gutuie, care a ap[rut din nou, se apropie de mine =i-mi =opte=te misterios la ureche:

— I-am dat prefectului [l mic un boboc de fat[... +tii... Pe cinste...

Prefectul cel mic e Cotan!...

Ce]nseamn[s[fii,]ntr-un ora= de provincie, b[iatul prefectului!... Toat[lumea, de la directorul liceului p`n[la madam Gutuie, caut[s[te serveasc[. Nimeni nu]ndr[zne=te s[te supere, fie chiar cu un lucru de nimic. La Pite=ti, p[rin\ii =i copiii se confund[ca zarzavaturile]ntr-o oal[cu sup[. Prestigiul oficialit[\ii trec[toare e ca valtrapul de stof[neagr[, brodat[cu argint, al cailor de dric. Transform[toate m`r\oagele din ora=]n animale apocaliptice...

}ncerc s-o descos pe madam Gutuie:

— Eu n-o cunosc?

— De unde!... Asta e trufanda!...

— +i mie n-ai de g`nd s[mi-o ar[\i?...

— Nu se poate... Asta e fat[de condi\ie... Nu vine dec`t pe comand[... Dumneata n-ai bani destui pentru a=a ceva...

Dup[un sfert de or[, ne reg[sim iar c`te=itrei]n “salon”.

Vetu\a continu[s[ne priveasc[cu ne]ncredere =i s[ne apostrofeze cu ur[:

— Parc-a\i fi venit la poman[!... Nu cumva azi e s`mb[ta mor\ilor?...

Madam Gutuie se r[ste=te la ea:

— Ia nu mai face pe nebuna... Las[-mi “bobocii”]n pace, c[[=tia sunt buni de saftea!...

*

}n strad[proced[m la inventarierea trofeelor din seara aceea. Mih[i\[,]ns[, nu ne poate comunica nici o impresie. C`nd]l]ntreb[m cum a fost, d[din umeri plictisit =i r[spunde ca omul prost:

— Cum s[fie... Bine!...

Dac[to\i “premian\ii]nt`i” din Rom`nia sunt ca Mih[i\[, p[cat de timpul pe care-l pierd]n =coal[!...

}n schimb, Cotan e de-o veselie contagioas[. }l face s[r`d[ p`n[=i pe Mih[i\[. Cu m`na st`ng[\ine parc[pe cineva de chic[=i cu dreapta reteaz[capul unui condamnat la moarte.

— L-am t[iat, fra\ilor... S[=ti\i c[o s[moar[de necaz... Dar s[nu spune\i, c[nebunul e]n stare s[m[bat[...

— Cine m[?

— Chiostec!...

Curiozitatea noastr[cre=te pe m[sur[ce Cotan]nt`rzie parc[anume s[ne dest[inuiasc[secretul pe care Chiostec nu trebuie s[-l afle niciodat[.

Nu cumva “bobocul de fat[“, cu care se l[udase madam Gutuie o fi vreo rud[de-a lui Chiostec?...

Nu... Afar[de el, nimeni altul din familia lui nu p[r[sise Meri=anii... La \ar[, “saloane” ca la madam Gutuie se g[sesc tocmai unde nu te g`nde=ti — ]n dosul c[pi\elor de f`n,]n porumb,]n gr`u, =i chiar prin fundul ogr[zilor, unde]nainte de r[s[ritul lunii po\i fi tot a=a de sigur ca =i]n strada Libert[\ii din Pite=ti...

Era altcineva... Era o persoan[,]ns[, pentru care Chiostec s-ar fi aruncat]n foc, probabil mai repede chiar ca pentru propria lui sor[— era Ani=oara modista, pentru care compusesem faimoasa scrisoare de dragoste, dar de care, din clipa ceea chiar, nu m[mai interesasem...

Mih[i\[nu poate pricepe bucuria lui Cotan. Pe mine, ins[, victoria lui]ncepe s[m[pasioneze, cu at`t mai mult cu c`t o prev[zusem]nc[din clipa c`nd v[zusem pe Ani=oara pentru prima oar[. Nu m[ ]n=elasem dec`t asupra locului unde Cotan avea s-o repurteze. M[rturisesc c[pentru prestigiul]nving[torului a= fi preferat Trivalea sau alt c`mp de lupt[ mai onorabil dec`t “salonul” din strada Libert[\ii.

A=a ceva nu mi-ar fi trecut niciodat[prin g`nd. Pe vremea aceea, ]ns[, nu cunoscusem dec`t pe Margareta, pe Stelu\a =i pe fetele de la madam Gutuie.

Bietul Chiostec!...

Ce-ar fi s[afle unde-a fost Ani=oara]n seara aceea?

Eu, cel pu\in, =tiam c[Margareta e la Constan\a cu sublocotenentul Popescu, iar Stelu\a la Slatina, cu b[rbatu-s[u...

Dar dac[dobitocul de Georgic[o fi b[tut-o din nou =i]n lipsa mea Stelu\a]l]n=al[acum cu altul?

*

La noapte mergem cu Mo=-Ajunul.

}n corul nostru ne-am ales numai elevi din cursul superior. +eful corului este R[dulescu Florian, din clasa VII-a, fratele c[pitanului de pompieri. De la noi din clas[, nu mergem dec`t trei in=i — eu, Mih[i\[ =i |[pu= Nicolae, b[iatul frizerului de sub hotelul “Dacia”. |[pu= e cel mai bun bas din tot liceul. La produc\iile artistice de la sf`r=itul anului, c`nt[ solo *Ce te legeni, codrule?* =i *Cei doi grenadieri*. Eu sunt bariton =i Mih[i\[ e soprano. Noi ]ns[ nu c`nt[m niciodat[dec`t ]n cor. Cotan, care n-are ureche mizical[, ne a=teapt[ acas[, unde suntem invita\i de prefect s[ c`nt[m. Chiostec s-a gr[bit s[plece cu sania la Meri=ani, de team[s[nu-l apuce noaptea =i viscolul pe drum. P[cat c[nu e =i el cu noi. Flautul lui ar fi f[cut munini]n saloanele prefectului. }n schimb, surorile lui Cotan au s[ne c`nte poate la pian *Romages d'oiseaux* =i *La prière d'une vierge*, pe care le-am auzit =i acum un an, c`nd s-a dat la Teatrul Ucklar serbarea pentru Crucea Ro=ie.

Pe fetele prefectului nu le cunosc dec`t din vedere. Nu =tiu de ce, dar Cotan n-a vrut s[ mi le prezinte niciodat[. Totu=i, eu le salut totdeauna, c`nd m[ ]nt`lnesc cu ele pe strad[. La noapte,]ns[, am s[le cunosc personal, =i la var[, probabil, o s[ne plimb[m]mpreun[prin gr[dina public[.

Iat[deci o perspectiv[care m[ ]nc`nt[. Napoleon Bonaparte spunea c[ ]n giberna fiec[ruia din grenadirii lui se g[se=te ascuns un baston de mare=al. Nu =tiu dac[ este adev[rat tot ce se poveste=te de Napoleon Bonaparte. Dar de c`nd am cunoscut pe Margareta =i pe Stelu\a, simt parc[nevoia s[intru]n constela\iuni tot mai luminoase.

De fetele de la Madam Gutuie nu mai vorbesc. Nu-mi poate, totu=i, ie=i din cap un lucru la care m[g`ndesc mereu. Cotan mi-a ]mprumutat *La maison Tellier*, o nuvel[ de Maupassant tradus[ ]n rom`ne=te. }ntr-o singur[zi, am citit-o de trei ori... Grozav mai =tiu s[scrie =i fran\ujii [=tia... Pe noi, dac[am scri a=a ceva, ne-ar da afar[din =coal[... Subiectele temelor noastre la limba rom`n[ sunt aproape imposibil de tratat. Ni se dau numai teme cu subiecte de care habar n-avem. Ni se cere s[ scriem despre lucruri abstracte: prim[var[, toamn[, ploaie, v`nt, adev[r, frumos =i a=a mai departe... Numai despre femeie nu ni se d[s[scriem niciodat[. +i totu=i, femeia e singurul subiect pe care majoritatea colegilor mei de clas[sunt sigur c[l-ar putea trata mai bine ca oricare alt anotimp, element al naturii sau sentiment uman...

*

Bun[diminea\a la Mo=-Ajun!...
Ne da\i ori nu ne da\i?... (bis)
Neeee... daaaa\i?...

Directorul liceului nu ne d[nimic. G[sim poarta]ncuiat[=i luminile stinse. Probabil c[directorul face Cr[ciunul la Bucure=ti cu secretarul general de la Ministerul Instruc\iunii Publice, care]i este cumnat. Directorul nostru face politic[militant[, ca =i tat[l lui Cotan. Dup[ce pleac[liberalii de la putere, r[m`ne simplu profesor de geografie.

La fel plecaser[din ora= cei patru profesori noi. Dou[s[pt[m`ni de zile dar, Aurica poate c`nta]n fiecare sear[*Te-am a=teptat s[vii...* Profesorul de geologie n-are s[vin[dec`t dup[Boboteaz[.

Profesorul de limba latin[se scuz[c[nu-i preg[tit s[ne primeasc[. }n schimb, ne face un mic istoric al colindelor, care par a fi de origine p[g`n[ =i ne atrage aten\ia s[ nu ]nt`rziem prea mult prin mahalale, fiindc[e ger =i putem r[ci. Profesorul de limba latin[ ]=i iube=te foarte mult elevii, dar mai ales pe cei de la \ar[, pe care]i \ine]n gazd[la el acas[, cu plat[=i cu asigurarea formal[c[vor trece examenul f[r[corigen\[.

Profesorul de istorie, care este transilv[nean, ne d[vin fiert =i covrigi cu susan. M[n`nc[=i bea cu noi]mpreun[, bate cu pumnul]n mas[,]njur[pe unguri, ne s[rut[=i ne repet[povestea Ardealului, pe care o =tim pe dinafar[.

— C[-z ap[i, iubi\ii mei, cujetul nost ne]ntinat, t[t la dr[gu\ul nost ghe Argheal s[hie!... C[ne-o]nvrednici Domnul s[ajungem noi acolo =i l-om fe=telui a=a cum o zidit Decebal Sarmiseghetuza. Fi=ori, nu v[hie team[, avem har Domnului ghestui =i merind[din bel=ug. +-ap[i m`n[-i dracu de c[tane streine s[ ne potopeasc[ dac[-or cujeta a=a, c[ de-at`ta urcu= s-or beteji cu to\ii, c[tare-i sus =i mult e fain, din mila Domnului, Arghialul nost...

Un b[can de pe strada +erban-vod[ne d[o pung[de un kilogram cu smochine, stafide, alune =i n[ut, pe care le]mp[r\im fr[\e=te, iar primarul ora=ului, o h`rtie de dou[zeci de lei, din care R[dulescu Florian ia 3 lei =i 50 de bani, iar noi ceilal\i unsprezece, c`te 1 leu =i 50 de bani.

Dup[ ]ndelungate parlament[ri cu gardistul de la poart[=i cu cei doi mop=i din curte, plec[m]ncredin\a\i c[prefectul s-a r[zg`ndit =i nu ne mai prime=te. Prin dreptul bisericii catolice,]ns[, gardistul ne ajunge din urm[=i ne]ntoarce]napoi. Prefectul uitase s[dea ordinile necesare cerberului cu tesac turcesc =i revolver austriac.

Pentru prima oar[ ]n via\a mea intru =i eu]ntr-o cas[cu adev[rat boiereasc[. Mobilele lustruite, covoarele moi, tablourile cu fazani =i porci mistre\i, oglinzile cu ciucuri de cristal =i l[mpile cu acetilen[ ]mi iau ochii. La prefect e cu mult mai frumos ca la noi acas[... Noi ardem lum`n[ri de sperman\et[ =i l[mpi cu gaz. Mobilele noastre abia se mai \in pe picioare =i florile de pe scoar\ele oltene=ti s-au scuturat parc[ pe sch`nduri. Ca lucruri de pre\ nu avem dec`t o oglind[ oval[ cu o ram[ aurit[ =i tabloul cel mare din salon, ]n care mama st[ cu m`n[dreapt[pe um[rul tatei...

Familia prefectului se compune din tat[, mam[, un b[iat, dou[fete, o soacr[, o cumnat[v[duv[, care de obicei st[la C`mpulung, inginerul jude\ului, care este v[r de-al doilea cu prefectul, nevasta

inginerului, care este grecoaic[=i vorbe=te prost rom`ne=te, =i guvernanta fetelor, *miss* Edith, care este englezoaic[ =i nu vorbe=te deloc rom`ne=te.

Cotan z`mbe=te =iret =i ne]mpinge de la spate ca pe o turm[de oi spre sufrageria plin[cu tot felul de bun[t[\i: =unc[de Praga, salam de Sibiu, limb[afumat[, *schweizer,* =trudel cu mere, baclava cu nuc[, fructe =i vin]nfundat.

Surorile lui Cotan se amestec[printre noi, mai mult plictisite dec`t entuziasmate de prezen\a celor doisprezece str[ini ]nformeta\i. Cum sunt ]ns[ fete binecrescute, am`ndou[se agit[la fel, dar f[r[spor. Lizica pare un metronom care bate m[sura 2/4, iar Oi\a, pendula unui ceasornic de perete. Lizica e mai mare cu doi ani dec`t Cotan. Are p[rul ro=cat =i zb`rcit ca o coad[de viezure. Oi\a]l are lins =i g[lbui ca o p[l[rie de paie spre sf`r=itul verii. Soarele pare a fi avut influen\e deosebite asupra surorilor lui Cotan. Pe Lizica a rumenit-o, pe Oi\a a decolorat-o.

Pe noi,]ns[, fetele prefectului ne]mpresioneaz[la fel. Suntem mai emo\iona\i chiar de cum ne-ar fi prins un profesor cu lec\ia ne]nv[\at[. Parc[ne-ar fi luat Dumnezeu graiul la to\i deodat[. Unuia singur dintre noi]i turie gura. E Columbachis Aristotel, b[iatul proprietarului morii din T`rgul-din-Vale. Aristotel, ]ns[, vorbe=te grece=te numai cu nevasta inginerului, =i noi nu pricepem nimic. Mih[i\[ a ]n\epenit l`ng[sob[=i nu]ndr[zne=te s[se a=eze la mas[. Lizica]l invit[pe scaunul liber dintre ea =i mam[-sa. Mai curajos dec`t noi, R[dulescu Florian, =eful corului, s-a a=ezat ]ntre Oi\a =i sor[-sa. |[pu= =i Aristotel stau la dreapta =i la st`nga grecoaicei, iar eu am nimerit]ntre guvernanta, care vorbe=te numai engleze=te, =i v[duva de la C`mpulung, care nu vorbe=te deloc. Ceilal\i cori=ti stau propti\i, ca ni=te st`lpi de telegraf,]ntre Cotan, prefect, inginer, soacra prefectului =i c[pitanul de la manutan\a armatei, care sosise mai t`rziu.

Serbarea Mo=-Ajunului \ine p`n[ la miezul nop\ii. Surorile lui Cotan se scuz[ c[-i pianul dezacordat =i nu ne pot c`nta nimic. |[pu=, care a r[gu=it din cauza t[m`iosului, ]ncearc[ s[ ne c`nte ceva, dar

nu poate nici el. }n schimb, R[dulescu Florian face ca g[ina c`nd ou[ =i imit[ plecarea trenului din gar[, iar eu =i cu Mih[i\[ declam[m *Satira III-a* a lui Eminescu. Eu fac pe Baiazid =i Mih[i\[ pe Mircea cel B[tr`n.

La plecare, limba =i picioarele ni se]mpleticesc deopotriv[.

}n strad[, |[pu=]=i mai]ncearc[o dat[vocea:

Ne da\i ori nu ne da\i?

De data asta,]ns[, r[spunsul ni-l d[gardistul de la poart[, care p`n[ atunci st[tuse ]n fa\a noastr[ “drep\i” =i cu m`na la c[ciul[:

— Nu v[este ru=ine, m[i, neam de \igani ce sunte\i?... Nu v[ ]ndopar[\i destul?... Ce s[v[mai dea?

*

Ora=ul pare tava unui bragagiu, garnisit[cu alvi\[, sugiuc =i zaharache alb. Totu-i alb. Gerul, lini=tea =i noaptea sunt albe. Singur[z[pada pare a-=i fi pierdut ceva din culoarea ei obi=nuit[. O recunosc numai dup[discre\ia cu care sc`r\ie sub picioarele noastre, ca o m`n[abil[de punga=, ce s-ar furi=a]ntr-un buzunar...

Pe cerul sp[l[cit =i umed ca un cear=af de pat, abia scos din ligheanul cu scrobeal[albastr[, stelele par urme proaspete de plo=ni\e, strivite chiar]n noaptea Mo=-Ajunului. Petele de pe ruf[ria de cas[, a P[rintelui ceresc, nu dispar niciodat[. La Pite=ti dar, regina nop\ii va petrece s[rb[torile Cr[ciunului]ntr-un hotel de mahala... La Slatina, luna era g[zduit[parc[, ceva mai convenabil..

Mi-aduc aminte de noaptea]n care m-am]ntors cu Stelu\a de la gr[dina public[...

Ce noapte!... Ce lun[!... Ce poezie!... }ncep s[cred]ns[c[var[-mea avea dreptate. }ntre luna de-atunci =i cea de azi nu v[d nici o rudenie.

La primul col\ de strad[, r[m`nem =apte]n=i. La al doilea, trei =i

a=a mai departe, p`n[ ce m[ trezesc numai eu singur... Dar singur cu adev[rat eu nu m[ simt dec`t]n mijlocul alor mei.

De c`te ori sunt singur, mi se pare c[ mai sunt cu cineva. Dealtfel, eu cu mine singur pot vorbi tot ce-mi trece prin minte. Nu mi-e team[ de nimeni =i de nimic. Nu m[ controleaz[ nimeni =i nimeni nu m[ poate face de r`s. }n noaptea asta, mai ales, simt c-a= avea s[-mi spun o mul\ime de lucruri.

Nu-mi place nici Lizica, nici Oi\a. V[duva de la C`mpulung e o femeie ]n v`rst[, iar guvernanta nu =tie rom`ne=te. Nu m-ar interesa dec`t grecoaica. Dar tot timpul nevasta inginerului a stat de vorb[numai cu Columbachis Aristotel... Femeile astea parc[n-ar fi]n toate min\ile lor. B[iatul grecului din T`rgul-din-Vale are picioarele cr[c[nate, se uit[=a=iu =i nu vine niciodat[pe la madam Gutuie.

Nu =tiu cu ce impresie vor fi plecat ceilal\i. Pe mine,]ns[, lumea bun[simt c[a]nceput s[m[dezguste.

}n poarta casei]mi dau seama c[,]n anul acesta, Mo=-Ajunul m-a f[cut s[pierd o noapte degeaba. Numai cu 1 leu =i 50 de bani nu te po\i aventura nici m[car p`n[ ]n strada Libert[\ii...

Dar geamul de la buc[t[ria noastr[e]nc[luminat... La ora asta un geam luminat poate fi mai elocvent chiar ca steaua ce se oprise c`ndva deasupra Betleemului...

Lina coace cozonacii... }n buc[t[rie e cald =i miroase a ceva proasp[t =i bun. E un miros ciudat... un amestec de adieri calde =i de =fichiuri reci... ceva ce-mi g`dil[ n[rile nasului =i se prelinge din sf`rcul urechilor pe umeri =i de-a lungul spin[rii... Ce miros pl[cut!... Nu =tiu ce miroase a=a frumos... Cozonacii din cuptor sau s`nii goi ai Linei...

Buc[t[resei noastre]i zicem Lina, fiindc[a=a s-a obi=nuit mama s[le cheme pe toate buc[t[resele pe care le-am avut. Numele ei adev[rat,]ns[, este Leucadia. E blond[,]nalt[, sub\ire =i m`ndr[ ca o regin[ detronat[. Vorbe=te rar =i se uit[ tot pe sub gene. C`nd e sup[rat[,]ns[, bomb[ne ca o piuli\[de aram[ ]n care ai pisa zah[r cubic...

Prezen\a mea]n buc[t[rie o pune pe g`nduri. E poate pentru prima oar[ c`nd intru]n buc[t[rie. Lina este o veche rival[a Marga-

retei. Amintirea fostei noastre croitorese cu ziua pare a-i fi stricat deodat[=i buna dispozi\ie, =i aluatul cozonacilor ce se rumenesc]n cuptor.

— Dac[mai a=tepta\i oleac[, v[dau s[gusta\i =i dumneavoastr[... Ia uita\i-v[la ei... }n cinci munite sunt gata.

+i Lina deschide u=a cuptorului... Ochii mei,]ns[,]i dau s[ ]n\eleag[c[nu m[intereseaz[cozonacii.

— Unde e N[stase?

— A plecat asear[la G[vana... S-a dus s-aduc[de-acas[de la el doi curcani =i un purcel de lapte...

— Bine, bine, dar c`nd are de g`nd s[vin[?

— Apoi, coni\a i-a spus c[m`ine p`n[ ]n dou[sprezece s[fie acas[...

}n timpul acesta, Lina mic=oreaz[lumina l[mpii, care]ncepuse s[fumege. Eu o]ndemn cu vorba =i cu gestul:

— Mai bine st`nge-o dracului detot...

Lina-mi r[spunde ca =i cum n-ar fi b[nuit nimic:

— +i eu ce-am s[m[fac pe]ntuneric? Vre\i s[mi se ard[cozonacii?

— Las' c-o aprindem noi pe urm[.

— Poate ave\i dumneavoastr[chibrituri, c[eu le-am sf`r=it...

— O aprindem de la focul din sob[cu o buc[\ic[de h`rtie.

Lina st[c`teva clipe la ]ndoial[, apoi r[spunde hot[r`t[:

— A=a da... Se poate...

}n clipa aceea la poart[r[sun[un cor de voci rebegite:

Ne da\i ori nu ne da\i?

Bag m`na ]n buzunar =i scot leul de argint =i cei cincizeci de bani de aram[, partea mea din h`rtia de dou[zeci de lei a primarului:

— Na... Du-te =i d[-le banii [=tea, c[n-am mai mul\i.

Lina,]ns[,]i v`r[sub perna de la pat =i bomb[ne revoltat[:

— Ia mai bine las[-i colea, c[eu nu sunt ca altele s[umblu noaptea pe drumuri...

*

Pe Mih[i\[ ]l iubesc ca pe un frate. Pentru el sunt gata s[trec, la nevoie, prin foc =i ap[. P`n[ azi nu l-am jignit niciodat[ — nici cu fapta, nici cu vorba, nici cu g`ndul!... C`nd am ]n\eles ]ns[ de ce este vorba, nu mi-am putut st[p`ni un gest de sc`rb[... Dac[ m-a= fi m[rginit s[-l compatimesc numai, ar fi ]nsemnat s[ nu-i fiu prieten adev[rat. De altfel, de zece ani de zile de c`nd]l cunosc, n-am sim\it niciodat[ca]n clipa aceea nevoia s[-mi bat joc de el.

Un altul]n locul meu =i-ar fi adunat prietenii =i le-ar fi spus: Hai s[pl`ngem de mil[lui bietul Mih[i\[, c[este un nenorocit...

Mie,]ns[, mi-a venit s[strig]n gura mare: Hai s[r`dem de prostia lui Mih[i\[, c[este un neghiob...

Mih[i\[iube=te pe Lizica!...

B[iatul cizmarului de pe Scoroboaia iube=te pe fata prefectului de Arge=.

Mi-am recapitulat escapadele sentimentale =i am ajuns la concluzia c[pe Lizica, mai ales, n-a= putea-o iubi nici eu, darmite Mih[i\[. Pe Margareta aproape am =i uitat-o. La Stelu\a,]ns[, tot m[mai g`ndesc din c`nd]n c`nd. Margareta a fost un scaiete ce \i se aga\[ de pantaloni; Stelu\a, o porumbi\[ r[nit[ ce-\i cade ]nt`mpl[tor]n bra\e. Pentru Lizica,]ns[, zadarnic m[trudesc s[g[sesc o compara\ie nimerit[. Nu exist[. E drept c[Mih[i\[o compar[cu un luceaf[r. Dar Mih[i\[se]n=al[... Mih[i\[nu-i m[car poet ca mine. E un simplu elev silitor, =i at`ta tot. Ce ]mseamn[, ]ns[, a fi "premiant ]nt`i" la liceul din Pite=ti?... Ca s[po\i iubi pe fata prefectului de Arge=, trebuie s[fii ceva mai mult. Or, dintre noi to\i, eu, unul, nu v[d pe nimeni potrivit pentru lucrul acesta. Nu, nu... Tot eu am dreptate. Mih[i\[este un neghiob. Oric`t l-a= iubi eu, dar suferin\a asta nu i-o pot ]mp[rt[=i. Cel mult, ]l pot ]ncuraja s-o suporte cu b[rb[\ie p`n[la cap[t!...

Cazul lui Mih[i\[ ]ncepe s[m[pasioneze. Nu =tiu de ce, dar pe Mih[i\[nu l-a= fi crezut niciodat[capabil s[iubeasc[. Nu cumva

Mih[i\[este numai o victim[a prim[verii?... A=a iubesc oamenii prim[vara!... Numai c[prim[vara trece repede... Mih[i\[a a=teptat din decembrie p`n[ ]n aprilie ca s[-mi spun[c[iube=te pe Lizica. Dac[ar mai fi a=teptat]nc[trei luni, poate c[n-ar mai fi avut nimic s[-mi spun[. Deocamdat[este singurul sfat pe care i-l pot da. Altceva, nu v[d ce-a= putea face pentru fericirea lui.

E drept c[lui Chiostec i-am f[cut o scrisoare de dragoste. Dar Chiostec este cel mai prost elev la limba rom`n[. Scrie ca o ciubot[=i nu =tie s[acorde nici predicatul cu subiectul. Mih[i\[,]ns[, =tie s[scrie tot a=a ca =i mine. Poate a =i scris-o chiar... Dar de trimis, i-o fi trimis-o?... Dac[Mih[i\[o fi f[cut lucrul acesta este pierdut. Lizica este]n stare s[i-o arate prefectului, prefectul s[-l reclame directorului =i directorul s[-l cheme a doua zi]n cancelarie ca s[-i fac[moral[... Dar morala, ca morala... La sf`r=itul anului, ]ns[, ]n gr[dina public[, muzica are s[-i c`nte altuia de trei ori: “sol, si, re, sol, sol, re, sol” =i o dat[“sol, la, si, re”.

Bietul Mih[i\[!... Mi-e team[s[nu pat[=i el ca Ovidiu, care =i-a scris *Tristele* tocmai la Tomis...

Profesorul de limba latin[ne-a spus c[la Constan\a se mai v[d =i ast[zi ruinele unui templu roman,]nchinat zeului Neptun... Profesorul de limba latin[parc[ar cunoa=te secretele fiec[ruia din noi. Cum a= vrea s[m[duc =i eu la Constan\a!... A= vedea ruinele templului]n care se rugase pe vremuri Ovidiu =i a= vedea poate =i pe Margareta!...

Ce curioas[coinciden\[!... C`nd l-am v[zut pe Mih[i\[ pl`ng`nd, mi-am adus aminte c[ ast[-toamn[ pl`nsesem =i eu pentru Margareta. +i pe Margareta n-o pot compara cu Lizica!

Dar ce]nseamn[oare a iubi?... Cum este c`nd iube=ti cu adev[rat?... Cum a iubit Werther pe Charlota =i Des Grieux pe Manon Lescaut, sau cum iube=te Chiostec pe Ani=oara =i Mih[i\[pe Lizica?...

M`ine am s[-l rog pe Cotan s[-mi mai]mprumute o dat[*La maison Tellier* a lui Maupassant.

*

Prim[vara a poposit la Trivalea. Deocamdat[, se teme parc[s[intre]n ora=. B[nuiesc probabil c[profesorul nostru de limba rom`n[ i-a pus g`nd r[u. Cum o sim\it-o prin gr[dina public[, ne-o =i d[ca subiect la concursul]n scris pentru stil =i compozi\ie.

Orice s-ar spune, dar prim[vara se g[se=te la Trivalea]n mai mult[siguran\[dec`t ]n ora=. Acolo nu-i caut[ nimeni g`lceav[. Cei care o]ntilnesc o salut[=i o admir[cu aceea=i bun[-cuviin\[=i sinceritate. }n fa\a ei se]nclin[deopotriv[=i v`rsta, =i sexul, =i cultura omului. }n ora=,]ns[, prim[vara risc[s[fie tratat[mai r[u ca]n sala de opera\ie a unui spital de provincie...

La liceul nostru, bun[oar[, sunt doi profesori de limba rom`n[ =i peste patru sute de elevi. Dar pericolul cel mare este c[, ]n fiecare din cele =apte clase, limba rom`n[se pred[de c`te trei ori pe s[pt[m`n[. Imposibil, dar, ca prim[vara s[scape neciop`r\it[, mai ales c[ fiecare anotimp \ine c`te trei luni]n cap!...

}n curtea m[n[stirii de la Trivalea au]nflorit cire=ii.

C[lug[rii =i-au]ntins parc[la soare c[m[=ile, pe care nu =i le spal[dec`t o dat[pe an!...

Eminescu comparase cire=ii]n floare cu altceva:

At`t de fraget[te-asameni
Cu floarea alb[de cire=
+i ca un inger, printre oameni,
}n calea vie\ii mele ie=i...

La fel o v[zuse probabil =i Mih[i\[pe Lizica. Altfel, n-ar fi f[cut gre=eala s[vin[la Trivalea]n aceea=i dup[-amiaz[c`nd se g[seau =i fetele prefectului cu *miss* Edith.

Noi n-avem voie s[ne plimb[m la Trivalea dec`t duminica =i ]n zilele de s[rb[toare, c`nd n-avem =coal[. Lumea cealalt[se poate plimba c`nd vrea. La Pite=ti, ]ns[, duminica =i ]n zilele de s[rb[toare toat[ lumea se ]mbrac[ cu alte haine dec`t cele din cursul s[pt[m`nii. Numai noi, liceeni, trebuie s[umbl[m ve=nic]n aceea=i uniform[.

Uniforma noastr[e simpl[=i grav[ca o cruce de marmor[neagr[, f[r[nici o alt[inscrip\ie funerar[dec`t literele L. =i B. cusute cu fir de aur pe gulerul bluzei =i pe coltucul =epcii turtit[ca o lipie.

Mih[i\[n-are dec`t o singur[ uniform[. Costumul de dril, pe care i l-a dat Societatea doamnelor din ]nalta societate; nu-l poate purta dec`t vara,]n timpul vacan\ei.

Uniforma lui Mih[i\[parc[ar fi un drapel militar]ntors plin de glorie =i de g[uri de pe un c`mp de lupt[. Compara\ia “zdren\uit de gloan\e” e slab[ =i banal[. Peticile de colori diferite, ]n loc s[ i le astupe, i le pune =i mai mult ]n eviden\[. Uniforma lui Mih[i\[ a b[tut recordul spectrului solar. E mai mult dec`t un tricolor na\ional... E un adev[rat curcubeu...

Miss Edith,]ns[, e de alt[p[rere. Englezii, pesemne, judec[pe elevi mai]nt`i dup[ haine =i pe urm[ abia dup[ notele din catalog. Pentru ei, duminicile =i celelalte zile de s[rb[toare sunt ca =edin\ele de la Camera Lorzilor. Or, ]n duminica aceea, surorile lui Cotan nu mai erau fetele prefectului din noaptea Mo=-Ajunului. La o =edin\[ solemn[ nu poate lua parte dec`t publicul cu invita\ii speciale. E drept c[prim[vara ne convocase pe to\i la Trivalea. Dar]n acela=i palat al Parlamentului, Camera Lorzilor este de o parte =i Camera Comunelor de alt[parte...

}n clipa]n care Mih[i\[se apropie cu mine =i Cotan de fetele prefectului, guvernanta]l apuc[furioas[de m`neca uniformei =i-l azv`rle cu sc`rb[ca pe un lucru murdar, trei pa=i]napoi...

B[iatul cizmarului de la Scoroboaia r[m`ne cu ochii propti\i ]n pietri=ul =oselei, ca =i cum =i-ar fi c[utat singurul lucru de pre\ pe care-l pierduse. Dac[ ]nt`mpl[tor s-ar fi uitat =i la noi, Mih[i\[ar fi]nv[\at =i “limbajul colorilor”... Obrajii no=tri p[reau diferite fructe coapte]n toiul verii. Lizica =i Oi\a erau vi=ine... Englezoaica era gutuie... Eu =i Cotan eram prune...

Iat[ce]nseamn[s[iube=ti a=a dup[cum e scris]n romane!...

O adiere de v`nt ]ncepe s[ scuture floarea cire=ilor din curtea m[n[stirii... C[lug[rii ]=i adun[ probabil c[m[=ile, pe care n-au s[ =i le mai spele dec`t la anul, tot pe vremea asta!...

*

Cotan a m`ncat dou[ palme de la profesorul de limba greac[, cu care fusese obraznic. Prefectul a cerut telegrafic la minister un inspector =colar ca s[ ancheteze cazul. Inspectorul ]ns[ nu s-a gr[bit s[ vin[, =i ancheta s-a am`nat la “calendele grece=ti”.

Mai t`rziu am aflat c[directorul]mp[case la timp =i prestigiul corpului didactic, =i amorul propriu al =efului s[u politic. Asta]nseamn[c[b[iatul prefectului =i-a asigurat trecerea clasei f[r[corigen\[... De altfel, era =i timpul...

Sf`r=itul anului =colar se apropia amenin\[tor ca =i Zmeul din basme, care de la o vreme ]ncepe s[ dogoreasc[ ceafa viteazului F[t-Frumos. Cu noi, ]ns[, trebuia s[ se petreac[ altfel dec`t ca]n basme. Cele trei obiecte fermecate, cu care am fi putut]mpiedica apropierea Zmeului, fuseser[monopolizate numai de Cotan =i Mih[i\[. Cotan le avea de la tat[-s[u; Mih[i\[de la Dumnezeu!... To\i ceilal\i fe\i-frumo=i din clasa VI-a n-aveau dec`t piepteni, perii =i oglinzi, sfin\ite]n strada Libert[\ii, la madam Gutuie.

Dezastrul era deci inevidabil... }l sim\eam... }l miroseam chiar... }n clasa noastr[mai ales nu miroase dec`t a iarb[ de pu=c[, de=i depozitele de explozibile ale armatei erau la c`\iva kilometri dep[rtare de liceu.

Singura noastr[speran\[era numai o interven\ie supraumana[. A=teptam, bun[oar[, s[ne moar[profesorii, s[ia foc liceul sau s[ne trimit[Dumnezeu o molim[general[=i Ministerul Instruc\iunii Publice un ordin circular — s[se]nchid[toate =colile p`n[la toamn[.

*

Dintre profesorii no=tri cei noi, de doi ne temeam mai mult ca de to\i ceilal\i. De cel de limba greac[=i de cel de matematic[.

Pe profesorul de limba greac[l-am poreclit “Ghiozdan”, fiindc[nu se desparte niciodat[de mapa de piele galben[,]n care-=i p[streaz[cu sfin\enie personalitatea lui de \`rcovnic clasic, =i juxta francez[, dup[ care ne traduce ]n rom`ne=te versurile lui Homer.

Cel mai grozav]ns[este “Vipera neagr[“ — profesorul de matematic[, pe care nu-l pot mistui nici chiar colegii lui. Am[nuntul acesta]l =tim de la Cotan, care tr[sese cu urechea c`nd directorul liceului rugase pe prefect s[intervin[la Bucure=ti ca s[-l mute]n alt ora=. Se pare]ns[c[ministrul Instruc\iunii Publice de pe vremea aceea refuzase, fiindc[profesorul nostru de matematic[era unul din elevii s[i favori\i.

Parc[-l aud =i ast[zi =uier`nd printre din\i, din v`rful catedrei =i]n dialectul s[u moldovenesc:

— V[d c-ai citit ceva, dar n-am ce-\i face... N-ai priceput nimic. Situa\ia dumitale este *cinci* la teorie =i *unul* la practic[. Total, *=ase.* Pe jum[tate, *trei...* Hai s[-\i dau *patru* din gra\ie... s[nu zici c[-s om r[u...

M[rinimia profesorului nostru de matematic[,]ns[, ne umplea ochii de lacrimi =i sufletul de groaz[. Pentru noi, sub nota *cinci,* un punct mai mult sau mai pu\in era acela=i lucru. }ntre *patru* =i *trei,* nu exist[dec`t o simpl[diferen\[grafic[. }narma\i cu note ca *patru, trei, doi* =i chiar *unu,* majoritatea elevilor din clasa VI-a p[=eam victorio=i ca o falang[macedonean[spre... corigen\[.

+i totu=i, profesorul nostru de matematic[este un t`n[r frumos, cu p[rul negru =i ochii verzi. C`nd]l salut[m pe strad[, ne sur`de blajin =i generos ca sf`ntul Stelian, patronul copiilor. }n clas[ ]ns[, c`nd trebuie s[-i suport[m ochii o or[ ]ntreag[, parc[seam[n[ca dou[pic[turi de ap[cu Zmeul din basme, gata s[-=i]nfig[ghearele]n ceafa fiec[rul din noi.

Pe mine,]ns[, avea s[m[r[pun[profesorul de limba rom`n[, nevasta c[pitanului Ceau=oglu =i... *Umbra lui Mircea la Cozia.*

*

Pe profesorul meu de limba rom`n[ nu mai este nevoie s[ vi-l prezint. }nchipui\i-v[ pe Lord Byron r[t[cit prin Pite=ti, cu un brici Solingen ]n m`n[=i cu un pieptene de celuloid]n p[r.

De=i tot nevast[de c[pitan, doamna Kety Ceau=oglu este cu mult mai t`n[r[ ca mama. Nu este ]ns[ de v`rsta nici a Stelu\ei, nici a Margaretei, =i nu seam[n[cu nici una din ele. }n schimb, aduce foarte mult la umblet cu Lizica. Numai c[fata cea mare a prefectului nu prive=te niciodat[pe om drept]n ochi, pe c`t[ vreme Kety, c`nd se uit[la tine, parc[te]nfige cu acul]n carton ca pe fluturii din colec\ia zoologic[a liceului. Este aproape tot at`t de]nalt[ca =i mine =i zvelt[ca o feti\[de pension. Umbl[mai totdeauna cu capul gol =i poart[numai rochii scurte — cele mai scurte rochii din ora= — ciorapi de m[tase =i pantofi cu tocuri Louis XV, anume parc[s[-=i poat[plimba pe deasupra tuturor b[rbia alb[=i smocul de p[r ro=cat ce-i cade pe frunte ca un cataif bine rumenit pe o farfurie de por\elan.

}ntr-o zi, cum nu eram dec`t noi singuri ]n cas[, mi-a luat m`na s[-mi citeasc[ ]n palm[. P`n[ atunci, nu-mi proorocise numeni viitorul. Eu, ]ns[, nu =tiu de ce, dar eram sigur c[ are s[-mi spun[ lucruri pl[cute. A=tept, dar nu-mi spune nimic... }n schimb, o v[d cum ]ncepe s[ se ]ncrunte din ce ]n ce mai mult, =i la un moment dat ]mi simt m`na str`ns[ cu at`ta putere, c[m[podidesc lacrimile. Cum nu puteam \ipa, fiindc[mi-era ru=ine, m[mul\umesc s[scr`=nesc din din\i, =i s-o ciupesc =i eu de pulp[ cu m`na ce-mi r[m[sese liber[.

Probabil c[gestul meu hot[r`t ]i pl[cuse, fiindc[ m`na ei se desprinse imediat de pe m`na mea. }=i d[duse desigur seama c[ cel care se ap[r[ ]n felul acesta nu mai era copil, ci om matur. Citeam surpriza acestei constat[ri pl[cute ]n ochii ei juc[u=i de veveri\[ =i mai ales ]n z`mbetul m[t[sos cu care]mi da parc[s[ ]n\eleg c[totul nu fusese dec`t o glum[nevinovat[...

Socoteam deci incidentul]nchis =i a=teptam ca unul din noi s[pronun\e primul cuv`nt ]mp[ciuitor, mai ales c[, de data asta, Kety m[ m`ng`ia pe am`ndoi obrajii cu calmul celei mai autentice dragoste materne.

Pe vrema aceea,]ns[, nu =tiam]nc[tot ce trebuia s[=tie un b[rbat. Nu =tiam, bun[oar[, c[o femeie nu risc[s[ ]ncheie armisti\iu dec`t ]n clipa c`nd este sigur[c[te-a prins]ntr-o nou[capcan[. +i Kety,

care avusese tot timpul s[se r[zg`ndeasc[,]=i]nfipse din nou unghiile]n f[lcile mele...

De data asta chiar c[nu mai aveam ce face. Pentru a doua oar[m[g[seam]n ipostaza ridicol[a unui cap de miel jupit de piele, cu gura c[scat[=i ochii holba\i. Pofta cu care Kety]=i b[tea joc de mine m[f[cea s[pl`ng de necaz. Cele c`teva cuvinte,]ns[, pe care mi le =uiera cu ur[printre din\i, m[f[ceau s[sur`d de pl[cere. Privirea =i cuvintele ei m[ r[zbunau mai mult dec`t m-a= fi putut r[zbuna eu. Ele erau m[rturia unei victorii sigure, care nu putea fi dec`t a mea.

— Canalie mic[ce e=ti!... Cine te-a]nv[\at s[ciupe=ti femeile a=a?

La apari\ia mamei, Kety]mi iart[obrajii =i]ncepe s[-mi laude dantura, ca =i cum nimic anormal nu s-ar fi]nt`mplat.

— Vai drag[... Nu =tiam c[b[iatul t[u are strung[rea\[... {sta o s[ias[crai mare, nu glum[!...

Mama]ns[, care probabil nu-=i cuno=tea]nc[bine prietena, se mul\umi s[-i r[spund[f[r[pic de entuziasm.

— Eh!... Cum i-o fi =i lui norocul... Numai de-ar sta mai mult[vreme pe l`ng[mine, s[nu-=i bat[joc muierile de el!

*

Dou[s[pt[m`ni mai t`rziu,]nt`mplarea m[ arunc[ din nou ]n ghearele doamnei c[pitan Ceau=oglu. De data asta, ]ns[, ghearele ei n-aveau s[ m[ mai ]nsp[im`nte. De altfel, ghearele astea nu-mi f[cuser[nici prima dat[cine =tie ce mare r[u. Dac[apari\ia nea=teptat[a mamei n-ar fi reclamat o schimbare brusc[a situa\iei =i o c`t mai grabnic[ explica\ie, eu m-a= fi l[sat torturat de ele ]nc[ mult[ vreme. Le-a= fi suportat r[utatea cu voluptatea r[splatei pe care o simt apropiindu-se matematic =i m-a= fi r[zbunat apoi, sug`ndu-le lacom pe toate zece la r`nd, ca pe ni=te curmale dulci =i catifelate.

De altfel, Kety are]n ea ceva din personalitatea fructelor coloniale. Miroase a scor\i=oar[, se]mbrac[ ]n rochii cafenii =i este abonat[al *Ziarul c[l[toriilor* =i la toate revistele de mod[. Or, mama, care vrea

s[-=i fac[o rochie nou[, m-a trimis s[-i aduc de la Kety modelul pe care-l aleseser[ ]n ajun.

So\ii Ceau=oglu locuiesc un apartament cu chirie]n fa\a gr[dinii publice, sau — dup[cum se spune]n limbajul local — stau la “centru”. Pe vrema aceea, la Pite=ti,]n afar[de gr[dina public[, tot “centru” se mai numea o por\uine din Bulevardul Elisabeta-doamna, =i alta din strada +erban-vod[, care]ncepeau ceva mai sus de prim[rie =i se sf`r=eau ]n pia\[, sau, mai precis, la biserica Sf`ntului Gheorghe, unde se f[ceau par[zile militare =i slujba mor\ilor din lumea bun[. Restul ora=ului era considerat ca mahala, fiindc[n-avea dec`t str[zi pierdute =i trotuare numai pe ici, pe colo, pavate cu asfalt sau piatr[cubic[. Dar, pavate sau nepavate, toate str[zile ora=ului duceau la “centru”, ca =i drumurile de alt[dat[la Roma.

Aci fierbea ca]ntr-un cazan,]n v[zul =i controlul tuturor,]ntreaga energie cotidian[sau nocturn[a ora=ului. Aci se vindeau ziarele, se discuta politica =i evenimentele de la ordinea zilei, se formau opiniile =i se afi=au curentele generoase ce trebuiau pompate]n masele populare. Cu un cuv`nt, aici era sediul principal de spiritualitate a ]ntregii activit[\i urbane, afar[, bine]n\eles, de cea sentimental[, care-=i avea locurile ei mai discrete ca: Trivalea, Scoroboaia, T`rgul-din-Vale sau mahalaua Sf`ntului Ilie, patronul cojocarilor.

Vara, mai ales, gr[dina public[din Pite=ti era un fel de sta\iune climateric[a ora=ului. Cele dou[sacale stropitoare ale prim[riei dispensau pe cet[\eni de orice alte]ngrediente r[coritoare. Elevii de la liceu,]ns[, nu aveau voie s[treac[prin gr[dina public[, fiindc[de obicei tot aici era =i locul de]nt`lnire al profesorilor ]n orele c`nd n-aveau curs. Elevii trebuiau s[se r[coreasc[acas[la c[ma=e =i izmene, =i numai cu ap[de la f`nt`na proprie sau cea din curtea vecinului, dac[ ]nt`mpl[tor nu erau]n ceart[unii cu al\ii.

Era imposibil, dar, ca cineva s[treac[pe la “centru” f[r[ca restul ora=ului s[nu afle imediat. Cu at`t mai mult, deci, era semnalat[prezen\a unui elev de liceu, deoarece parte din profesorii liceului jucau aproape]n permanen\[table pe terasa din gr[dina public[.

Kety e singur[. C[pitanul e dus la Curtea-de-Arge= ca s[ridice ni=te puncte topografice, iar soldatul ordonan\[— la po=t[, ca s[ridice p[l[ria comandat[la Bucure=ti. Al\i servitori nu mai sunt, fiindc[so\ii Cea=oglu nu fac menajul]n cas[. M[n`nc[la popota ofi\erilor din garnizoan[, unde sunt servi\i mai economicos =i chiar mai curat ca]n ora=.

C`nd m[vede,]n loc de “bun[ziua”, Kety m[ia, cum se zice, cu zorul chiar din pragul casei.

— Bravo!.. s[-\i fie ru=ine... Mi s-a pl`ns m[-ta c[nu mai poate \ine nici o servitoare din cauza ta... Trebuie s[le schimbe]n fiecare lun[aproape...

Eu, care =tiam bine c[mama nu-i putuse spune asemnea n[zdr[v[nii, sur`d]n sil[,]nghit]n sec =i nu r[spund.

Atitudinea asta, de=i oarecum jenant[pentru mine,]mi convine de minune. M[pune la ad[post emo\iilor unui debut mai elocvent. De c`nd o cuno=team, nu cred s[ fi schimbat cu Kety mai mult de zece cuvinte. Nu regret dar deloc faptul c[, pentru prima oar[ c`nd am ocazia s[-i vorbesc mai mult, sunt nevoit s[fac pe vi\elul la poarta nou[. De altfel, nici nu prea =tiam ce s[vorbesc cu nevasta unui c[pitan, care nu seam[n[deloc cu mama. Dac[n-a= fi =tiut cine este, poate c[mi-a= fi dat drumul la gur[mai repede. Dar fa\[de primirea ce-mi f[cuse, m[rturisesc c[nu =tiam ce trebuie s[r[spund.

T[cerea mea]ncepe s-o enerveze.

— De ce taci?... De ce nu r[spunzi?... A=a e c[\i-e ru=ine?...

Nu. De data asta trebuie s[-i r[spund, ca s[-i ar[t c[nu mi-e ru=ine.

— De ce s[-mi fie ru=ine dac[nu-i adev[rat?... |i-o fi spus poate altcineva... nu mama.

Pe m[sur[ce r[spunsul meu se]ntregea, gura ei se deschidea parc[anume s[m[ ]ntrerup[dup[fiecare cuv`nt. De=i complet =i categoric, r[spunsul meu n-o mul\ume=te deloc, =i Kety m[apostrofeaz[din nou:

— Ce are a face? M[-ta sau altcineva, totuna e!... Vorba e c-am aflat... Acum =tiu cine-mi e=ti! Foarte frumos... Un b[iat de familie ca

tine nici n-ar trebui s[mai dea ochi cu lumea... Z[u de nu stau la]ndoial[ce s[fac... S[te mai primesc]n casa mea?

Ultimele ei cuvinte m[fac s[ro=esc. Oric`t de vinovat a= fi fost, nu ]n\elegeam s[ fiu tratat ]n felul acesta, nici chiar de o femeie mai ]n v`rst[ca mine. V`rsta =i sexul nu mai au nici o importan\[ c`nd cineva]\i caut[ceart[cu lum`narea =i te jigne=te chiar din senin. Acum dou[ s[pt[m`ni era c`t p-aci s[ m[ =i bat[. Ast[zi ]ns[, dac[ ]nt`rzii mai mult]n casa ei, cine =tie ce se mai poate]nt`mpla?...

}mi simt ochii umezi =i picioarele]ntorc`ndu-mi-se singure spre u=[. Totu=i, o mai privesc o dat[, s[-mi dau bine seama dac[ este aceea=i bestie cu chip de femeie de care p`n[atunci nu =tiam dec`t c[este nevast[de c[pitan, c[=tie s[citeasc[ ]n palm[=i c[are unghiile ro=ii ca ni=te petale de trandafir.

Ea]mi surprinde parc[g`ndurile =i m[ opre=te gr[bit[, mai mult cu fluturarea unei m`neci largi de capot dec`t cu gestul m`inii.

— De ce nu vrei s[m[rturise=ti c[e adev[rat?... Vezi c[n-ai curaj?...

Femeia asta este extraordinar[. De c`te ori ]ncerc s[ fac un pas ]nainte, ea m[ d[ cu doi pa=i ]napoi. }mi dau seama c[ ]n momentul de fa\[ curajul meu este un lucru cu totul de prisos. Nu-mi putea servi la nimic dac[ n-avea =i ea un pic de bun[voin\[. O mai privesc dar c`teva clipe mai mult]n v`rful nasului dec`t drept]n ochi, =i]n urm[r[spunsul meu g`lg`ie sfios ca un or[c[it de brot[cel:

— Ba curaj am, dar dumneata de ce n-ai bun[voin\[s[crezi ce-\i spun?... }\i jur c[nu e adev[rat!...

Sim\eam c[Isus pe cruce n-a exclamat cu mai mult[duio=ie: “Iart[-le lor, Doamne, c[nu =tiu ce fac”.

De data asta, dintre am`ndoi, ea era cu siguran\[ cea mai emo\ionat[. Fantomatic, cu ochii \int[ ]n ochii mei, Kety se apropie de mine ]n v`rful picioarelor, =i la r`ndul ei ]mi =uier[ =i ea printre din\i, mai mult ]n gur[ dec`t]n urechi:

— Nu a=a... Jur[-mi pe ceva scump... pe ce ai tu mai scump pe lume.

— Pe morm`ntul tatei...

O poian[verde,]n b[taia lunii pline, n-ar fi p[rut mai argintat[ca figura ei]n clipa aceea.

— E adev[rat?... Iart[-m[... Am fost rea... Nu e a=a? Apoi, dup[ce-mi]ntinde m`na: Ce mai faci?... Nu te-am v[zut de mult... Ce bine-mi pare c-ai venit pe la mine. De ce-ai venit... Ia spune...

Macazul nedumeririi mele]n\epenise cu acul direc\iei pe linia moart[. +i, totu=i, trenul a trecut prin sta\ie f[r[s[deraieze. Gra\ie cui, nu =tiu. }n via\[,]ns[, sunt =i lucruri pe care nu e bine s[le =tii. +tiu numai c[niciodat[ ]n jurul meu nu fusese mai mult[lini=te, lini=te mult[=i total[, ca =i cum totul s-ar fi petrecut numai]n vis.

Kety]mi arat[papucii ei de cas[. Unii, turce=ti, sunt de catifea albastr[cu ghinde =i frunze de stejar brodat[cu fir de argint. Al\ii, vene\ieni, sunt de marochin ro=u imprimat cu arabescuri de aur. Cei *renaissance* sunt de m[tase verde *ton sur ton*. Cei japonezi sunt]mpleti\i din papur[multicolor[, =i a=a mai departe... Kety are o]ntreag[colec\ie de papuci de cas[; pe care de altfel nu-i poart[niciodat[. Papucii, de altfel, nu sunt o]nc[l\[minte chiar de prima necesitate. La Pite=ti, foarte mult[lume umbl[prin cas[cu picioarele goale. Cel care nu-i are nu le simte lipsa, iar cel care]i are]i \ine sub pat, ca s[nu se uzeze. Picioarele femeilor frumoase, mai ales, nu au nevoie de papuci. Turcii, c`nd se duc s[ se roage, ]=i las[ papucii afar[. Or, picioarele femeii nu sunt dec`t coloanele unui templu de rug[ciune.

La un moment dat, Kety m[ ]ntreab[:

— De ce nu vii mai des pe la noi?...

Iat[o nou[ ]ntrebare, la care iar nu pot g[si imediat un r[spuns precis. Dar Kety insist[... Vrea s[=tie pentru ce n-am venit niciodat[p`n[ atunci =i dac[ am de g`nd s[mai vin de-acum]ncolo...

Noroc,]ns[, c[r[spunsul mi-l d[tot Kety.

— Vino c`nd nu e b[rbatu-meu acas[... s[mai st[m de vorb[.

Eu sur`d, fiindc[ mi-aduc aminte de un scandal petrecut c`\iva ani]n urm[, tot cu nevasta unui c[pitan din Pite=ti, al c[rei b[rbat nu era acas[. Numai c[eroul de atunci nu fusese un licean, ci preotul regimentului, un pop[t`n[r abia hirotonisit, pe care c[pitanul — dup[ ce l-a ras ca ]n palm[ — a pus patru solda\i c[l[ri s[-l plimbe pe strad[ gol =i cu m`inile legate la spate.

Kety nu cunoa=te]nt`mplarea, fiindc[pe vrema aceea se g[sea cu b[rbatu-s[u]n alt[garnizoan[. Eu]ns[i-o povestesc cu toate am[nuntele proaspete]nc[ ]n memorie =i mai ales cu toate aluziile galante pe care un b[rbat, desc[tu=at]n fine de prima emo\ie, le poate spune din plin femeii cu care se g[se=te singur.

Kety r`de cu poft[ =i bate din palme ca o nebun[. Povestea o amuz[, dar lucrurile, a=a cum s-au ]nt`mplat, o cam pun pe g`nduri. Dup[ p[rerea ei, c[pitanul a fost o brut[, femeia o u=uratec[, iar bietul pop[ un dobitoc. Un b[rbat t`n[r, fie el chiar pop[, c`nd iube=te adev[rat nu trebuie s[ se lase intimidat de amenin\[rile nim[nui. Probabil ]ns[ c[ preotul acesta era un simplu colivar, care credea c[ ]n casa unei femei m[ritate poate intra oric`nd ca]n biseric[, iar nevasta c[pitanului o baccea care nu mai avea credit dec`t pe l`ng[fe\ele biserice=ti.

}n timpil discu\iei, Kety m[ ]ntreab[:

— Tu ce-ai fi f[cut dac[erai]n locul popii?

Nu =tiu cum, dar Kety parc[nu-mi pune dec`t ]ntreb[ri despre lucruri la care nu m-am g`ndit niciodat[ ]n via\[.

T[cerea mea o amuz[.

— S[-\i spun tot eu... Ai fi murit de fric[... Nu e a=a?... Sunt sigur[...

Apoi, f[r[s[-mi mai dea timp s[m[g`ndesc ce-a= mai fi putut face =i altceva, Kety apuc[o pern[de pe sofa =i, cu un gest de suprem dispre\, mi-o arunc[ ]n cap. Enervat =i aproape agresiv, eu i-o arunc imediat]napoi. Kety o prinde]ns[ ]n bra\e =i,]narmat[cu ea ca o plato=e, se repede de ast[dat[furioas[la mine, m[r[stoarn[pe sofa =i m[ ]n[bu=e acoperindu-mi]ntreaga fa\[.

A, nu!... De data asta n-are de cine s[-mi mai fie team[, nici ru=ine... Mama n-avea de unde s[mai apar[pe nea=teptate, ca s[-=i pun[copilul]ntr-o situa\ie umilitoare fa\[de prietena sa, tot nevast[de c[pitan. Acum dou[s[pt[m`ni, c`nd nu m[putusem ap[ra, m[mul\umesc s-o ciupesc de pulp[, =i at`ta tot. Acum, ]ns[, sunt hot[r`t s-o =i bat...

Totu=i, ideea c[trebuie s[m[bat cu o femeie]mi paralizeaz[=i

fantezia, =i bra\ele. P`n[ atunci, nu m[ b[tusem dec`t cu colegii mei de la liceu. Cu femeile n-avusesem]nc[ocazia. Nu le cuno=team, dar, nici for\a, nici =iretenia, nici rezisten\a... c[o femeie nu poate fi ea mai tare ca un b[rbat, oric`t ar fi mai mare ca v`rst[. Un b[rbat b[tut de o femeie mi se p[rea ceva imposibil. Ce dracu!... Oare de ce a= fi f[cut tocmai eu excep\ie?... Ce-ar fi zis Cotan =i Mih[i\[? Ce-ar fi zis mai ales Chiostec, care b[tea el singur]ntreaga clas[?... Lucru curios,]ns[, pe m[sur[ce-n mine cre=tea]ncrederea =i siguran\a c[pot bate o femeie, puterile m[p[r[seau =i ra\ionamentul cotea brusc pe c[r[ri cu alte indica\iuni de ordin moral =i sentimental.

Nu =tiam care poate fi voluptatea unui b[rbat care bate o femeie. }mi]nchipuiam]ns[c[adev[rata voluptate a unui b[rbat este s[se lase b[tut de femeie. O femeie nu bate niciodat[din ur[. O femeie care bate un alt b[rbat, afar[de cel legitim,]nseamn[c[-l iube=te...

V[z`nd c[nu m[mi=c, Kety]mi ridic[perna de pe ochi =i m[ ]ntreab[cu oarecare]ngrijorare:

—Ce?... Ai murit?...

— Ba nu... Dar nu mai pot s[respir...

— A=a-\i trebuie, fiindc[e=ti obraznic... De ce te ui\i la mine?... }nchide ochii... N-auzi?... Nu vezi c[vreau s[-mi schimb capotul?...

Fac ce-mi spune ea, de=i p`n[ atunci nu ghicisem c-ar fi vrut s[ fac[ ce nu-mi spusese dec`t]n clipa aceea.

— Iat[, i-am]nchis.

— Nu a=a... }ntoarce-te cu ochii la perete...

— Iat[, m-am]ntors...

— A=a... +i s[nu te mi=ti...

— Nu, nu...

C`teva minute]n urm[, ceva cald =i moale se lipe=te de bluza mea de dril =i o voce pe care o cuno=team]mi porunce=te r[stit ca de obicei:

— Ssst!... Nu te mi=ca... N-auzi?... S[v[d care din noi e mai mare...

Goal[toat[din cre=tet p`n[-n t[lpi, Kety se m[sura cu mine.

. . . .

}n gr[dina public[, muzica militar[c`nt[uvertura din *Cavaleria*

u=oar[, iar la fereastra care d[spre curte cineva bate u=or]n geam.

Am`ndoi tres[rim deodat[. Cel care tresare cu adev[rat]ns[sunt eu. Kety]mi astup[gura cu palma.

— Psss!... Nu-\i fie team[, c[nu e b[rbatu-meu. Stai pe loc...

Apoi, dup[o clip[, =i dup[alte b[t[i mai tari:

— Ia s[m[duc s[v[d cine este.

Ferestrele sunt c[ptu=ite cu h`rtie albastr[. Kety]ncearc[s[priveasc[printre ele, dar nu vede nimic. B[t[ile]n geam se repet[din ce]n ce mai des. Parc[ar fi]nceput s[plou[. Eu singur continui s[visez. Numai c[de data asta visul meu se schimbase]n co=mar.

Kety pare c[ ]ncepe s[-=i piard[=i ea s`ngele rece. }=i arunc[ pe corpul gol ]nc[ capotul pe care c`teva munite]nainte]l aruncase pe covor =i, hot[r`t[, dar plin[de precau\iune, deschide fereastra.

O voce de afar[=opte=te nu =tiu ce. Kety r[spunde calm =i f[r[pic de emo\ie:

— Iart[-m[, dar nu te pot primi... Nu sunt singur[...

Vocea insist[ ]ns[. E o voce pe care parc[o cuno=team, dar nu-mi aduceam aminte de unde.

De data asta, Kety ridic[tonul:

— }n\elegi odat[c[nu se poate... Te rog, las[-m[ ]n pace...

}n momentul acela, prin deschiz[tura ferestrei, un baston negru =i noduros p[trunde sc`r\`ind cu zgomot ca o cump[n[de f`nt`n[, =i dup[el imediat, un cap de b[rbat cu ochii holba\i de m`nie]=i vars[, ca o ciutur[parc[, tot con\inutul ei de ap[s[lcie]n odaie.

Era profesorul meu de limba rom`n[.

Kety \ip[de data asta a=a de tare, c[nu se mai aude nici muzica militar[din gr[dina public[.

— Domnule!... Nu-\i dau voie s[te ui\i pe fereastr[... Asta e obr[znicie.

Dar, cu voie sau f[r[voie, profesorul meu de limba rom`n[se iutase =i v[zuse tocmai ce nu ar fi trebuit s[vad[niciodat[.

M[v[zuse pe mine...

*

Am intrat]n examene. Am intrat adic[la grij[.

S[ne vezi, nu ne mai cuno=ti pe nici unul. +i doar sem[nam a=a de bine unul cu altul, c[parc[to\i am fi fra\i. Sem[n[m cu mucurile lum`n[rilor de cear[ ce-au ars ]n noaptea }nvierii. Noi ]ns[ nu ne-am stins deloc. Pentru noi Cristos n-a ]nviat ]nc[. Noi ardem mereu... Ardem, =i pe zi ce trece ne ]ncovrig[m de c[ldur[ =i de team[ c[ o s[ ne sf`r=im detot.

Numai Cotan nu s-a schimbat. B[iatul prefectului a r[mas aceea=i miniatur[de filozof cinic pe care n-ai s-o po\i m[ri nici cu lupa, nici cu v`rsta. De c`tva timp am]nceput s[admir pe Cotan mai mult dec`t pe Mih[i\[. Admira\ia unilateral[obose=te spiritul. +i Cotan este mai divers ca o rubric[de fapte diverse.

Azi-diminea\[, c`nd a intrat]n clas[, ne-a]ntrebat ca =i cum atunci abia ar fi sosit din Patagonia: “Ori la ce materie d[m examen azi?” Tot a=a ne]ntreba =i]n cursul anului aproape]n fiecare zi: “M[i b[ie\i, ce lec\ie avem azi?” +i din lec\iile noastre de pe an, Cotan a =tiut s[-=i fac[pentru examen o adev[rat[colec\ie numai de perle, fiindc[scoicile stridiilor bolnave ni le-a l[sat totdeauna nou[celorlal\i.

Ast[zi avem concurs]n scris la limba rom`n[.

Nu =tiu de ce, dar un concurs scris te emo\ioneaz[mai mult ca un examen oral. C`nd vorbe=ti, comunici parc[ cu toat[ lumea din jurul t[u, te sim\i ]n familie, ]ntre ai t[i, sau — ]n cel mai r[u caz — ]n mijlocul unor oameni care vorbesc aceea=i limb[ ca tine =i cu care te po\i ]n\elege. C`nd n-ai voie s[vorbe=ti,]ns[, dec`t cu tine ]nsu\i, ]\i pare c[ ai r[mas singur pe lume, c[ nu e=ti dec`t semnul de]ntrebare al celui care ai fost sau c[tr[ie=ti]ntr-o lume de surdomu\i, cu care — ceea ce este =i mai trist — nu po\i comunica nici m[car prin semne.

Un examen oral este o petrecere intim[, care — bine sau r[u — nu prea are importan\[cum se sf`r=e=te. Un concurs ]n scris ]ns[ este o adev[rat[ solemnitate. Cel dint`i este numai abilitate =i suprafa\[; cel de-al doilea, numai preciziune =i ad`ncime.

De cele mai multe ori sonoritatea verbal[ ]\i]nc`nt[auzul, =i minciuna cocheteaz[cu adev[rul dup[dispozi\ia urechii, nu a ra\iunii.

Lini=tea =i atitudinea static[ ]ns[m[resc =i mai mult temerea de necunoscut =i, fa\[de ele, decorul realit[\ii]n care continui s[tr[ie=ti aievea se schimb[deodat[=i f[r[s[-\i dai seama cum =i de ce]ntr-o succesiune de viziuni]ntunecate cu coridoare de labirint prin care nu te mai po\i reg[si.

Zgomotul este mult mai uman dec`t lini=tea.

Zgomotul este lumin[; lini=tea este]ntuneric...

Mai]nainte ca Dumnezeu s[fi f[cut cerul =i p[m`ntul, ]n spa\iu nu era dec`t lini=te =i]ntuneric. De aceea =i el]n prima zi a zis s[fie lumin[, iar]n zilele urm[toare a creat diferitele viet[\i ale p[m`ntului, care — trebuind s[tr[iasc[— au]nceput s[fac[zgomot.

Un concurs]n scris te re]ntoarce fatal]n haosul inform dinainte de crea\ia lumii. }n clipele acelea, creatorul trebuie s[fii tu, numai tu, tu singur ca =i Dumnezeu, care tot singur a f[cut tot ce se vede. }n clipele acelea, nici Dumnezeu nu-\i mai poate veni]n ajutor, fiindc[un Dumnezeu propriu-zis nu mai exist[... Adev[ratul Dumnezeu s[l[=luie=te]n tine, iar Satan, care de pe catedr[poate vedea tot ce se petrece, nu vrea s[vad[totu=i nimic mai]nainte de a-i fi spus: “gata, domnule profesor”!

*

Profesorul de limba rom`n[ ne-a ]mp[r\it pe to\i elevii clasei a VI-a ]n dou[ p[r\i egale, numerot`ndu-ne pe fiecare *“cu so\”* =i *“f[r[so\”*, dup[cun suntem a=eza\i]n b[nci, patru c`te patru. Excep\ie fac numai cei din ultima banc[, ]n care nu sunt dec`t trei elevi.

}n banca noastr[, Mih[i\[, primul, =i eu, al treilea, suntem *“f[r[so\”;* iar Cotan, al doilea, =i Chiostec, al patrulea, sunt *“cu so\”*.

Elevii din categoria *“cu so\”* trebuie s[analizeze poezia *R[s[ritul lunii la Tismana,* iar cei din categoria *“f[r[so\”* — poezia *Umba lui Mircea la Cozia.*

Respis ad`nc, ca =i cum cineva mi-ar fi ]ntins un pahar cu ap[ rece tocmai ]n clipa c`nd credeam c-am s[cr[p de sete.

Umbra lui Mircea la Cozia o cuno=team tot a=a de bine ca =i autorul ei, Grigore Alexandrescu. O cuno=team din istoria =i de la fa\a

locului, de pe zidul m[n[stirii]n care voievodul =i ast[zi]nc[tr[ie=te]ngropat]n compania celor mor\i =i]n amintirea celor vii.

Poezia lui Grigore Alexandrescu m[interesa cu at`t mai mult cu c`t sim\eam c[eu]nsumi a= fi avut ceva de spus despre m[n[stirea aceasta,]n vecin[tatea c[reia petrecusem clipe multe =i intense de evlavie na\ional[=i copil[rie scolastic[. Vroiam, cu alte cuvinte, s[ ]nsufle\esc mediocritatea inspira\iei mele cu pontificalul vers al lui Grigore Alexandrescu, pe faima c[ruia M[n[stirea Cozia]=i legitimeaz[existen\a]n literatura rom`n[, a=a dup[cum gra\ie ziditorului ei se g[se=te =i azi pe malul drept al Oltului, la o distan\[aproape egal[,]ntre C[lim[ne=ti =i Brezoi.

}mi p[rea chiar c[de c`nd am ]nv[\at s[ \in tocul ]n m`n[, niciodat[n-am scris cu mai mult[u=urin\[ca]n clipa aceea =i niciodat[n-am avut mai mult[ ]ncredere]n ceea ce trebuie s[-mi ias[din peni\[=i din creier:

Mircea-Vod[a zidit-o ca s[-i fie
Ad[post]n vremuri grele
+i loca= de ve=nicie!...
Iar Grigore Alexandrescu a c`ntat-o...

+i m[opresc brusc.

A c`ntat-o... A c`ntat-o... +tiam eu cum a c`ntat-o... Dar de c`nd =i de unde a c`ntat-o a=a cum a c`ntat-o?...

Nedumerirea mea cre=te pe m[sur[ce]ncep s[-mi dau seama, cu o v[dit[jen[sentimental[, c[faimoasa poezie a lui Grigore Alexandrescu nu este dec`t o foarte reu=it[mistificare literar[— un fel de uria= cu picioarele de lut.

Ca dup[o lung[noapte polar[, iat[,]n sf`r=it, c[ ]ncepe s[ se crape de ziu[ =i ]n capul meu... Pentru prima dat[ ]mi dau seama c[ ce ]nv[\asem eu papagalice=te nu era deloc M[n[stirea Cozia, ci o m[n[stire oarecare creat[ de fantezia poetului, pentru care cuvintele: Oltul, Cozia =i Mircea nu erau dec`t simple sonorit[\i geografice =i istorice.

Cu c`t compar mai mult m[n[stirea pe care o cuno=team cu poezia pe care o =tiam pe de rost, deosebirea dintre una =i alta devine tot mai flagrant[. De data asta, sunt convins definitiv. Grigore Alexandrescu iubise natura mai mult de acas[, de la el din birou. M[n[stirea Cozia]l inspirase la Bucure=ti, nu pe malul Oltului...

Dovada era clar[ca lumina zilei: primul vers chiar, *“Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate”* era fals. De ce? Fiindc[: 1. M[n[stirea are =i a avut totdeauna *“turle”*, nu *“turnuri”* =i 2. Fiindc[la nici o or[din zi cu soare sau din noapte cu lun[plin[, umbrele acestor turle nu ajung nici m[car p`n[la marginea Oltului, dar s[se mai culce =i pe undele lui.

Adev[rul este cu totul altul.

Diminea\a, c`nd soarele r[sare pe malul arge=ean al Oltului, umbrele turlelor pornesc din =osea =i, treptat-treptat, se rotesc dup[ mersul soarelui, plimb`ndu-se prin ceardacul chiliilor dinspre mun\i, p`n[ ce spre sear[ se str`ng]n poeni\a din dosul m[n[stirii =i,]n fa\a arhondaricului, intr[ ]n p[m`nt o dat[ cu soarele ce apune peste dealul v`lcean. Oltul,]ns[, n-a s[rutat niciodat[umbra adev[ratelor turle sub care doarme voievodul Mircea.

Eram a=a de sigur c-am s[fac cel mai bun concurs din clas[, c[nu mai am r[bdare s-a=tept. M[ridic dar, dup[cum este obiceiul]n =coal[, cu degetul ar[t[tor de la m`na dreapt[ ]n sus =i cer cuv`ntul. Profesorul, care de pe catedr[observase dinainte enervarea mea, m[ ]ntreab[, mi=c`nd nedumerit din cap, ce vreau. }n jurul meu, c`\iva elevi s-au oprit din scris =i, curio=i, m[fur[cu coada ochiului. Eu nu mai a=tept s[fiu]ntrebat a doua oar[ce vreau.

— Poezia *Umbra lui Mircea la Cozia* nu este adev[rat[, domnule profesor...

Profesorul casc[gura =i se trage repede cu scaunul]napoi. Parc[i-a= fi aruncat pe catedr[un pietroi. Ofensiva nea=teptat[a unui simplu elev din clasa VI-a contra unui poet clasic rom`n ]l angaja ]n lupt[ pe el, cel dint`i.

}n clas[, totu=i, e]nc[lini=te =i,]n capetele celor prezen\i, probabil chiar]ntuneric.

}n capul meu,]ns[, clopotele M[n[stirii Cozia sun[parc[toate laolalt[ ]n zilele de s[rb[toare. Dar ce folos? Afar[de mine nu le aude nimeni altcineva. Profesorul nu mi-a auzit dec`t vocea, iar elevii din clas[ nu-l mai aud dec`t pe el,]ntreb`ndu-m[:

— Ce?... Ai]nnebunit?...

De data asta, to\i elevii =i-au ridicat capul din caiete, =i ochii lor]nsp[im`nta\i privesc \int[ la mine. Parc[ sunt apostolii lui Cristos c`nd l-au v[zut umbl`nd pe ap[f[r[s[se scufunde.

— Ba deloc... da\i-mi voie s[v[explic.

— Ie=i afar[, m[garule... Ie=i mai repede.

Am ie=it...

Ie=irea mea a produs]n clas[oarecare zgomot. Dar numai pentru c`teva clipe, =i at`ta tot. Lumin[ ]ns[nu s-a f[cut. Lumina, lumina cea adev[rat[era numai pe malul Oltului.

+i clasa VI-a a liceului “Ion C. Br[tianu” din Pite=ti s-a cufundat din nou]n lini=te =i]ntuneric, p`n[ ce umbra lui Mircea =i-a sf`r=it plimbarea didactic[prin toate caietele elevilor numerota\i “*f[r[so*”.

Umbrele voievozilor no=tri sunt mai disciplinate dec`t mul\i elevi de liceu. Nu sup[r[nici pe autori, nici pe profesori... Tr[iesc numai]n lini=te =i]ntuneric.

*

Mama e disperat[. Cauza, bine]n\eles, sunt eu... La drept vorbind, mama =tia mai demult c[nu sunt “tob[de carte”. M[socotea,]n schimb, om]n toate min\ile. Iat[ ]ns[c[profesorii de la liceu i-au dovedit acum s[sunt =i nebun, nebun adev[rat...

De trei zile, mama se g`nde=te mereu ce este de f[cut cu mine. Acas[ nu m[ mai poate \ine, fiindc[ cu timpul pot deveni furios =i... Doamne fere=te... La balamuc iar nu poate s[ m[ trimit[, fiindc[ spitalul de la Pite=ti n-are nici o sec\ie pentru boli nervoase. De altfel, la Pite=ti, p`n[la mine nu existase]nc[nici un nebun. Erau numai oameni cumsecade =i oameni pro=ti... Noroc numai c[mama are solu\ii repezi =i radicale pentru tot felul de]ncurc[turi. Dup[trei zile de

g`ndire, s-a hot[r`t s[m[trimit[de la toamn[, la Bucure=ti, ca intern]ntr-un pension particular, unde puteam fi pus sub observa\ia nu numai a profesorilor, dar =i a unui doctor specialist!

Solu\ia mamei]mi convine de minune. }n primul r`nd, scap de sur`sul fals al celor care aveau aerul c[m[comp[timesc. Aveam s[tr[iesc apoi]ntr-un ora= mare, unde nu m[cuno=tea nimeni =i unde, cu toate c[era s[fiu intern, puteam fi totu=i cu mult mai liber ca la Pite=ti. Auzisem c[la Bucure=ti exist[tot felul de locuri, unde nu te mai poate g[si nici dracul. La Pite=ti, oriunde m-a= fi ascuns, a= fi p[\it totdeauna ca stru\ul care]=i v`r[ numai capul ]n nisip, iar coada ]i r[m`ne afar[. Dar dac[-mi pare bine de ceva, este de Stelu\a, pe care am de g`nd s-o anun\ s[ nu mai a=tepte p`n[la anul =i s[vin[la Bucure=ti chiar de la toamn[.

Uf!... Bine c[scap eu de Pite=ti =i ea de Slatina...

Numai de n-ar fi aflat =i Stelu\a ce mi s-a]nt`mplat. N-a= vrea s[-=i piard[ p`n[=i ea]ncrederea]n mine. Faptul c[b[rbatu-s[u este profesor m[cam pune pe g`nduri. Profesorii [=tia sunt un fel de “gur[ spart[“. Povestesc tot ce fac elevii ]n =coal[ =i ]n ora=. Ba de multe ori, c`nd le convine, povestesc c`te una boac[n[=i de-a lor.

Examenul meu de limba rom`n[, bun[oar[, trebuie s[ fi f[cut ]nconjurul lumii. La Pite=ti, timp de o s[pt[m`n[, el fusese evenimentul zilei. A fost discutat mai]nt`i ]n cancelarie, apoi la “centru” =i de acolo, bine]n\eles, ]n tot ora=ul. Kety, mai ales, poate fi m`ndr[de data asta. Chiar c[-mi este ru=ine s[mai dau ochii cu lumea...

Pe mine,]ns[, corigen\a asta la limba rom`n[ nu m[ ]nsp[im`nt[. M[plictise=te numai faptul de cei care nu =tiu]nc[ce]nseamn[o corigen\[, un profesor de limba rom`n[ =i un elev de liceu din Pite=ti care public[ poezii ]n revistele din Bucure=ti. P[cat c[ printre ace=tia se g[se=te =i Kety, care nu cite=te dec`t *Universul* =i *Ziarul c[l[toriilor.* De altfel, la Pite=ti, ziarul lui Cazzavillan este singurul care se cite=te mai mult. Celelalte ziare circul[numai la “centru” =i]n c`te un singur exemplar.

C`t despre revistele literare, nu mai vorbesc. }n tot liceul nu =tiu

dac[suntem zece in=i care citim regulat revistele de la Bucure=ti. Ceilal\i habar nu au c[afar[de Eminescu mai sunt =i al\i rom`ni care fac poezii. +i doar la Bucure=ti, pe vrema aceea, f[cea mare v`lv[polemica dintre cele dou[tabere literare: “art[pentru art[“ =i “art[cu tendin\[“. Polemica asta ne]mp[r\ise]n dou[, =i pe noi, la Pite=ti. Numai c[noi, neav`nd unde s[ ne public[m p[rerile, le discutam ]n recrea\ie sau pe strad[, p`n[ce ajungeam la ceart[=i chiar la b[taie.

}ntr-o zi, directorul ne-a interzis cump[rarea revistelor literare =i a rugat pe poli\ai s[confi=te toate exemplarele de la libr[rie. Din ziua aceea, literatura contemporan[n-o mai puteam citi dec`t pe furi=. O revist[ literar[ ]n m`na noastr[era socotit[aproape la fel cu o vizit[ ]n strada Libert[\ii, la madam Gutuie. Profesorii ne]ndopau numai cu manualele pentru uzul]nv[\[m`ntului secundar, aprobate de comisia special[a Ministerului de Instruc\ie Public[, iar p[rin\ii, pu=i la curent cu pericolul ce-i amenin\a, ne dojeneau cu aceea=i fraz[tipic[: “Mai da\i-le dracului de fi\uici, arde-le-ar focul, c[cu astea moare omul de foame”.

Adev[rul este]ns[c[pe vremea aceea nu murea nimeni de foame]n \ara rom`neasc[. Cei mai mul\i mureau de oftic[.

Fiindc[nu f[cusem nici o bucurie familiei]n anul acela, mama m[pedepsise s[-mi petrec vacan\a la Pite=ti. Lucrul [sta m[ ]ntrista, fiindc[trebuia s[fie prima mea vacan\[de c`nd mi-aduc aminte pe care nu mi-o petreceam la via noastr[de la Slatina.

Hot[r`rea mamei parc[ mi-a rupt ceva din suflet... +i doar sufletul meu colindase ]n ultimul an prin at`tea alte vii ale Domnului, c[via noastr[de la Slatina nu]mi mai p[rea dec`t o amintire]ndep[rtat[a copil[riei. De via asta, totu=i, continuam s[m[simt legat ca =i de primul meu “turn de filde=”, care, de o sut[de ani =i mai bine, nu-=i schimbase nici locul, nici numele, nici sufletul...

Ce are s[zic[oare la var[nucul meu c`nd o s[ vad[ c[ nu mai vin s[-l v[d? Cine o s[-l cerceteze ]n locul meu? Cine o s[-l salute cu m`na de departe, din tr[sur[, de pe =oseaua de la gar[spre vie? Cine o s[mai urce]n p[tuiag s[descarce pistoalele turce=ti]n miez de

noapte =i]n asfin\it s[urm[reasc[, cu ochi de lup fl[m`nd pe dup[ garduri, femeile cu pulpele goale ce se ]ntorc c`nt`nd de la munc[spre cas[?

Ce m[leag[oare pe mine de Pite=ti, c`nd sufletul meu s[l[=luie=te parc[ ]n trupul acestui nuc b[tr`n, care a crescut din p[m`ntul viei noastre de la Slatina, =i tot ]n p[m`ntul acesta o s[se prefac[ ]n cenu=[c`ndva?... De ce m-o fi pedepsit mama s[-mi petrec vara la Pite=ti, c`nd vara nu este la fel peste tot locul, =i var[mai frumoas[ca la via noastr[de la Slatina nu poate fi nic[iri?...

De c`nd n-am mai pl`ns eu oare? A, da!... Din toamna c`nd m-am ]ntors pe ploaie de la vie, la Pite=ti, =i am aflat c[ Margareta plecase cu ofi\erul de administra\ie la Constan\a. Dar de atunci =i p`n[azi, de c`te ori m-am mai g`ndit eu la Margareta?... Dar la vie?... La via noastr[de la Slatina, pe care anul acesta n-am s-o pot vedea?

Vai!... Ce mult mai este p`n[la vara viitoare!

+i pentru prima oar[de c`nd nu mai sunt copil, pl`ng =i pentru altceva dec`t pentru o femeie... Pl`ng de necaz c[am r[mas corigent la limba rom`n[.

*

Dintre to\i prietenii mei buni, n-au r[mas cu cine s[-mi petrec vara la Pite=ti dec`t Mih[i\[=i |[pu= Nicolae, b[iatul frizerului de sub hotel “Dacia”.

Cotan a plecat cu familia la b[i, la Govora, Chiostec s-a dus la Meri=ani, acas[la p[rin\i; iar R[dulescu Florian a p[r[sit ora=ul odat[cu frate-s[u, care a fost mutat comandant de pompieri la Giurgiu.

Pe Mih[i\[ ]l v[d rar detot. B[iatul cizmarului de pe Scoroboaia umbl[de c`tva timp mai mult singur =i numai prin ]mprejurimile ora=ului. Cum e b[iat s[rac =i cu bun-sim\, nu se aventureaz[ niciodat[ p`n[la “centru”, de=i]n timpul vacan\ei elevii de la liceu pot =i ei s[se plimbe prin gr[dina public[.

Pe |[pu= Nicolae,]ns[,]l v[d mai des. |[pu=]mi place fiindc[e b[iat vesel, =tie o mul\ime de snoave =i c`nd]ncepe s[\i le povesteasc[,

te rade ca =i tat[-s[u — cum zice el —]n doi timpi =i trei mi=c[ri. |[pu=, care =tia s[c`nte din gur[, a ]nv[\at s[ c`nte =i din ghitar[. Vara asta =i-a f[cut rost de o ghitar[sicilian[autentic[, pe care i-a adus-o un client al pr[v[liei, care]=i face stagiul la marina militar[. Pe mine,]ns[, ceea ce m[intereseaz[mai mult e faptul c[|[pu= mai scrie =i versuri =i c[am`ndoi facem parte din tab[ra “art[pentru art[“.

Azi-diminea\[a venit la mine acas[cu ghitara. |[pu=]=i pune singur versurile pe muzic[. Nu =tiu cum le combin[el, c[ies totdeauna bine. Pe mine, c`ntecele lui |[pu= m[uimesc =i m[ ]nduio=eaz[.

Ast[zi,]ns[, |[pu= nu era deloc mul\umit de ele. C`nd l-am l[udat pentru noua roman\[ pe care atunci o improvizase pe ghitar[, ]n loc s[-mi sar[ de g`t ca de obicei, |[pu= s-a]ntristat, a aruncat plictisit ghitara pe canapea =i mi-a spus mai mult oft`nd dec`t vorbind:

— Asta nu-i nimica, m[!... s-o auzi tu]ns[pe ghitarista de la pod... Aia artist[... Nu eu.

Pentru mine, ghitarista de la pod era un lucru cu totul nou. P`n[ atunci nu auzisem ]nc[ nici chiar de existen\a ei. Dar fiindc[ |[pu= insist[, hot[r`m s[mergem s-o auzim s`mb[t[noaptea dup[ora zece.

C`nd ne desp[r\im, |[pu= ]mi str`nge m`na cu recuno=tin\[=i m[trage misterios spre el.

— Ascult[... Tu ai ceva “b[lani” mai mul\i?

Am]n\eles. |[pu= n-avea sfan\.

— Nu duce nici o grij[... O s[fie...

— Nu te sup[ra... Dar, =tii... trebuie s[consum[m =i noi ceva... Nu face s[ascult[m muzic[pe degeaba... +i eu stau prost al dracului deocamdat[... Porcul [la de tata... nu vrea s[-mi dea nimic... Zice s[m-apuc de meserie ca el.

*

Nu =tiu de ce, dar de c`tva timp, de c`te ori v[d pe Mih[i\[, mi se str`nge inima de mil[...

Mih[i\[nu mai este om. Este a=a ceva care nu mai seam[n[a nimic... Un fel de fum... O boare cald[... Un c`ntec de jale... C`nd

vorbe=te, parc[geme un bolnav. C`nd merge, parc[ =chioap[t[ un cal de dric. C`nd st[pe loc, parc[se tope=te o lum`nare de seu. Mih[i\[este cer=etorul nenorocit c[ruia,]n loc s[i se dea ceva de poman[, i s-a mai furat =i unica zdrean\[murdar[de pe umeri.

+i totu=i, Mih[i\[a luat =i anul acesta premiul]nt`i cu cunun[.

Doamne, Doamne... Ai mil[=i de premian\ii din \ara rom`neasc[, fiindc[de corigen\i ne]ngrijim noi [=tia mai m[run\i...

Credeam c[premiul are s[-l vindece. Mih[i\[ ]ns[bole=te mai r[u, din zi]n zi... Din clipa nenorocit[c`nd ne-am ]nt`lnit la Trivalea cu fetele prefectului, Mih[i\[nu mai este ceea ce a fost]nainte. Nu e vorb[, nu fusese el nici p`n[ atunci om s[-i stai ]n fa\[ cu p[l[ria ]n m`n[. Dar de atunci s-a schimbat a=a, c[nu-l mai recuno=ti de azi pe m`ine.

}n noaptea de Mo=-Ajun, de=i vedea pe Lizica pentru prima oar[, nu p[rea totu=i decis s[porneasc[pe drumul cimitirului. Dar de c`nd i-a f[cut englezoaica ru=inea s[-l azv`rle din fa\a fetelor ca pe o c`rp[murdar[, Mih[i\[a r[mas parc[=i azi cu ochii pironi\i tot]n pietri=ul =oselei,]n care-=i pierduse demnitatea lui de om s[rac, muncitor cinstit.

Ast[zi, c`nd l-am v[zut, parc[ abia ]l sculase Cristos din morm`nt ca pe Laz[r.

La orice m-a= fi g`ndit, fiindc[, la drept vorbind, orice lucru este posibil pe lume, dar cu ce venise el]n cap sau mai bine zis,]n suflet, n-a= fi b[nuit niciodat[. +i, lucru curios, Mih[i\[=tie lucruri pe care nu le =tiu]nc[nici eu, de=i eu ies]n fiecare zi]n ora=, =i cu Cotan sunt prieten a=a bun, c[, de multe ori, nu-mi ascunde nici chiar intimit[\i de familie.

Mih[i\[a aflat c[Lizica se m[rit[... Or, Lizica, bine]n\eles, nu se m[rit[cu el; se m[rit[cu altul, cu un om mult mai]n v`rst[ca ea, un om trecut de 50 de ani, cu fostul prefect de Arge=, sub regimul celuilalt partid politic.

Dac[Mih[i\[ar fi tr[it toat[via\a la “centru”, =i tot n-ar fi =tiut at`tea lucruri. Mih[i\[=tie chiar ceva =i mai mult. +tie bun[oar[c[tat[l lui Cotan o s[intre la]n minister =i c[ ]n locul lui are s[vie prefect ginerele s[u, care a trecut]n acela=i partid politic cu el. Mai

=tie apoi c[nunta are s[se fac[ ]n cur`nd =i c[imediat dup[nunt[mirii au s[plece la Paris.

La mine a venit ca s[-mi cear[un sfat. P`n[atunci, sfaturi]i cerusem numai eu lui. Mih[i\[m[uimea cu ce =tia din acelea=i c[r\i pe care, de altfel, le citeam =i noi. Un singur lucru nu =tia doar: ce trebuie s[fac[pentru ca s[ ]mpiedice nunta!... +i lucrul acesta trebuia s[i-l spun eu.

}n primul moment, am crezut c[Mih[i\[a]nnebunit. Ar fi]nsemnat c[ora=ul nostru,]n c`teva zile numai, a progresat mai mult dec`t]n cei dou[sute cincizeci de ani aproape de c`nd fusese fondat de Vod[+erban Cantacuzino, fiindc[la o popula\ie de 17.000 de locuitori normali, num[r[acum =i doi nebuni. Unul era el =i altul eram eu. Mih[i\[,]ns[, nu era nebun. Nebun eram numai eu, fiindc[pe mine singur m[g[sise s[-i dau ce trebuia s[fac[pentru ca s[ ]mpiedice nunta sau]n cel mai r[u caz, s[o poat[am`na ]nc[ trei-patru ani, p`n[ce-=i va lua licen\a]n drept.

Iat[ce]nseamn[s[r[m`i corigent la limba rom`n[=i s[fii nevoit s[stai toat[vara la Pite=ti,]n loc s[te duci la vie, la Slatina... Iat[ce]nseamn[s[fii prieten bun cu premiantul]nt`i din clas[=i,]n loc s[-l duci cu tine]n strada Libert[\ii, la madam Gutuie, s[pofte=ti pe b[iatul cizmarului de pe Scoroboaia, f[r[s[prevezi consecin\ele,]n casa prefectului care are dou[fete mari, dintre care una de m[ritat.

Nu mai =tiu ce i-am spus, cum l-am]nc`ntat, cum l-am desc`ntat =i cum l-am f[cut]n cele din urm[s[plece =i s[m[lase]n pace. A doua zi,]ns[, de diminea\[=i p`n[ seara, p`n[a venit |[pu= s[ne ducem la ghitarista de la pod, cuvintele lui Mih[i\[mi-au torturat urechile ca ni=te bondari cu aripile de tinichea.

— Ce m[fac, m[... [... [... c[se m[rit[Lizica!... Of, of, of!...

*

De c`nd s-a construit linia ferat[la Curtea-de-Arge=, Pite=tii au devenit un fel de mic “centru” C.F.R. Pentru acela=i motiv, mahalaua ora=ului din vale a c[p[tat =i ea oarecare anima\ie oficial[.

Cel mai important local de petrecere este o c`rcium[ de l`ng[podul de peste r`ul Arge=, pe unde trece =oseaua ce duce la Bucure=ti =i la C`mpulung. }n c`rciuma asta se face =i muzic[ p`n[noaptea t`rziu. |[pu= a descoperit-o ast[-iarn[, gra\ie melomaniei lui, recunoscut[ ]n tot liceul. Ghitarista de care mi-a vorbit, ]ns[, nu c`nt[ ]n local dec`t de trei s[pt[m`ni. Patronul a adus-o anume de la Constan\a pentru clien\ii de seam[, fiindc[este o mare artist[=i mai ales fiindc[este turcoaic[de la Constantinopol.

Dac[m-a= fi mul\umit numai cu explica\iile lui |[pu=, a= fi tr[it cu o iluzie mai mult. Dar mie a=a mi-a fost scris se vede: s[-mi pierd toate iluziile una dup[alta, =i o dat[cu ele s[-mi pierd =i pu\inii prieteni ce-i aveam.

Pe Cotan nu pot s[contez, fiindc[b[iatul prefectului este ca o hain[de s[rb[toare, pe care nu o po\i purta]n fiecare zi. Pe Mih[i\[, mi-e team[c[azi-m`ine am s[-l pierd definitiv fiindc[, oric`t[bun[voin\[a= avea, n-am s[pot totu=i]mpiedica pe fata actualului prefect s[se m[rite cu viitorul prefect. Pe |[pu=,]ns[, sunt sigur c[l-am pierdut chiar de azi-noapte.

Faimoasa ghitarist[este Margareta.

C`nd =i-a dat seama c[ noi ne cunoa=tem mai dinainte =i ]nc[ bine detot, |[pu= =i-a pierdut caden\a, cum s-ar zice ]n limbajul muzical. S-a sub\iat ca un g`t de ghitar[, a sughi\at o dat[=i bine, ca =i cum i-ar fi plesnit toate coardele deodat[, =i pe urm[a amu\it =i din gur[, =i din ghitar[. C`nd l-am invitat s[ mai bea din vinul ]nfundat pe care, de altfel, tot el ]l comandase, a refuzat. Zicea c[-l doare m[seaua de minte, care-\i cre=te tocmai dup[ ce nu mai ai nevoie de ea... Chiostec, care c`nta din flaut, n-ar fi f[cut niciodat[o figur[a=a de proast[ ]ntr-un local de petrecere. Ar fi b[ut p`n[ ce s-ar fi cherchelit =i pe urm[, cu siguran\[, ne-ar fi luat la b[taie pe am`ndoi, =i pe mine =i pe Margareta. Triste\ea lui |[pu=,]ns[, nu m-a impresionat dec`t pe mine. Margareta ne-a c`ntat =i a b[ut p`n[ t`rziu dup[miezul nop\ii.

Ce fat[bun[=i de]ncredere e Margareta asta!... C`nd f[cea pe croitoreasa cu ziua la noi acas[, mama era gata s[-=i pun[ m`na]n

foc pentru ea. Acela=i lucru =i azi. De c`nd face pe ghitarista cu noaptea, prietenul meu |[pu= Nicolae jur[ c[ Margareta este turcoaic[ veritabil[, =i parc[ nu-i vine s[ cread[ c[ favorita lui a mai avut =i alte aventuri ]naintea lui. Adev[rul este c[ =i Margareta, =i |[pu= sunt am`ndoi \igani neoa=i.

|[pu= este amorezat de Margareta. Nimic mai firesc pentru doi arti=ti]n ghitar[ca ei. De Margareta am fost]ntr-o vreme amorezat =i eu. Ba ceva mai mult, Margareta este prima femeie pentru care am pl`ns. Ghicesc, chiar, c[ de c`nd este ghitarist[mai ales, Margareta a mai f[cut =i pe al\ii s[pl`ng[. |[pu=, bun[oar[, pl`nge cu hohot, dar nu vrea s[se dea pe fa\[. P[cat de el!... Margareta n-are s[-l poat[iubi niciodat[. |[pu= este adept al formulei “art[pentru art[“, iar Margareta a formulei “art[cu tendin\[“.

Iat[un lucru pe care |[pu= n-are s[-l priceap[niciodat[, =i vina are s[cad[tot pe mine, fiindc[eu am avut norocul s[cunosc pe Margareta]naintea lui. Pe vrema aceea,]ns[, Margareta nu era ghitarist[. Era o simpl[croitoreas[cu ziua. Acum Margareta nu face dec`t angajamente cu sezonul. Deosebirea, dar, este enorm[ ]ntre ce-a fost =i ce este. O croitoreas[ poate face din c`nd]n c`nd =i “art[ pentru art[“. Unei ghitariste, ]ns[, unei mari artiste cun e Margareta azi, formula lui |[pu= “art[ pentru art[“ nu-i poate fi de folos nici c`t una din cele opt coarde ale ghitarei sale.

Margareta s-a “ciupit”, cum se spune la Pite=ti c`nd bei mai mult dec`t trebuie. N-am v[zut-o niciodat[a=a de vesel[, o veselie cald[, lichid[=i comunicativ[. }n jurul Margaretei, toat[lumea e vesel[, afar[de |[pu=, bine]n\eles. M[ ]ntreb cam ce anume s-o fi schimbat]n Margareta. Ochii? Gura? Culoarea c[rnii?... A=!... Nimic... Margareta a r[mas aceea=i femeie ur`t[, senzual[ =i generoas[, care acum doi ani aproape m[ ]naintase la gradul de “b[rbat”... Margareta nici nu b[nuie=te c`t]i datorez pentru actuala =i definitiva mea situa\ie uman[ ]n ierarhia senzual[. Dac[ ]n locul croitoresei de atunci a= fi cunoscut pe ghitarista de azi, cine =tie dac[n-a= fi fost =i eu tot un fel de Mih[i\[sau chiar |[pu=?...

Margareta]ns[a r[mas aceea=i fat[bun[. Parc[ ]mi ghice=te g`ndul. +i fiindc[ numai eu singur o ]n\eleg, Margareta mi se dest[inuie=te ca =i alt[dat[, tot numai mie. Pentru ea, ghitarist[ sau croitoreas[ este acela=i lucru. Numai c[ Margareta vrea s`-l fac[pe |[pu= s[ ]n\eleag[c[un c`ntec de ghitar[ cost[ ceva mai scump ca o pereche de ciorapi c`rpi\i]n cas[.

N-am s[-i spun nimic lui |[pu=. Dar cu prima ocazie, am s[m[duc s[mai v[d pe Margareta eu singur.

*

Cotan]mi scrie de la Govora:

“Drag[Bucule,

Tu ce mai faci c[eu fac bine. M-am]mprietenit cu un b[iat, tot elev]n clasa VII-a ca mine, la liceul din Craiova, cu care petrec de minune. Are =i un aparat fotografic, cu care tragem fetele la ma=in[. Zilele trecute, am cunoscut pe una, Stelu\a de la Slatina, fat[nostim[. Zice c[este var[cu tine. E adev[rat?... Tu nu mi-ai vorbit niciodat[de ea... Vezi cum e=ti tu?... Ea]mi place foarte mult. B[rbatu-s[u,]ns[, ca to\i profesorii de gimnastic[, este un om periculos. A f[cut p`n[ acum trei b[t[i la Govora. Noroc ]ns[ c[ nu vine s-o vad[ dec`t s`mb[ta seara =i pleac[ luni diminea\[. }\i spun lucrurile astea ca s[ =tii s[ te fere=ti =i tu de el, c[, dup[ c`te am ghicit eu, var[-ta mai are =i azi «c`rlig» la tine. De una, ]ns[, mai bine c[ stai la Pite=ti =i nu e=ti cu noi aici. O s[-\i spun eu de ce la toamn[, c`nd ne vom]nt]lni. Vezi de prepar[bine examenul, s[nu care cumva s[r[m`i repetent. Mih[i\[ce mai face? Spune-i salut[ri de la mine =i de la toat[familia. Dac[ai timp s[-mi r[spunzi, scrie-mi dac[Chiostec a plecat la Meri=ani cum era vorba sau dac[nu cumva a r[mas la Pite=ti cu Ani=oara. Dar s[nu-\i dai]n petec s[-i spui ceva de chestia noastr[, c[[sta este tot a=a de nebun ca =i b[rbatul verei tale =i m[omoar[c`nd o pune m`na pe mine. Al t[u prieten, care-\i ureaz[petrecere frumoas[=i succes la toamn[,

Cotan”.

Scrisoarea lui Cotan nu-mi spune aproape nimic. Mama]mi spuse mai dinainte c[vara asta Stelu\a se duce la Govora, a=a c[tot n-a= fi g[sit-o la Slatina, chiar dac[m[duceam la vie. De altfel, nu =tiu de ce, dar de c`nd am rev[zut pe Margareta, Stelu\a parc[ nu m[ mai intereseaz[. Stelu\a este genul femeilor incidentale. E nostim[ numai c`nd o]nt`lne=ti f[r[ s[ te g`nde=ti la ea. Altminteri, prea este obositoare. Stelu\a te obose=te =i cu vorba, =i cu t[cerea. M[g`ndesc chiar s[ nu-i mai spun s[ vin[ la toamn[ cu mine la Bucure=ti. P`n[atunci, am eu la cine s[m[g`ndesc. Margareta, bun[oar[,]mi place =i acum. Numai c[mi-e team[cu Margareta s[n-am]ncurc[turi. Din ce am vorbit eu cu ea, mi se pare c[nu prea e tocmai a=a cum spunea |[pu=. Margareta st[cu chirie]ntr-o camer[mobilat[, la o propriet[reas[care nu-i d[voie s[primeasc[vizite peste zi, iar noaptea, c`nd doarme propriet[reasa, prea mul\i clien\i o a=teapt[ ]n strad[dup[ ]nchiderea localului. De altfel, Margareta — am observat — nu vorbe=te dec`t cu clien\ii de seam[.

Kety]ns[e liber[=i continu[s[fie cu mine delicioas[. }mi vine s[cred c[este singura femeie adev[rat[pe care am cunoscut-o p`n[ acum. De c`nd a plecat b[rbatu-s[u la b[ile militare de la Tekirghiol, m[duc la ea aproape]n fiecare sear[. Acum nu-mi mai este team[c[m[prinde nimeni. Profesorul de limba rom`n[, care e bucure=tean, a plecat =i el din ora= pe timpul vacan\ei. Ce om al dracului =i profesorul [sta!... Dac[a= fi b[nuit c[m[spioneaz[din gr[dina public[, a= fi intrat cel pu\in pe poarta din strada Egalit[\ii, fiindc[locuin\a =o\ilor Ceau=oglu are dou[intr[ri separate. Kety a fost foarte afectat[de ce mi s-a]nt`mplat. De altfel, afar[ de mine =i de profesor, numai ea singur[ mai =tie adev[ratul motiv pentru care am r[mas corigent la limba rom`n[.

Ca s[r`d[ de mine, de c`te ori suntem singuri, Kety m[sperie c[bate cineva la fereastr[. De data asta,]ns[, nu se mai prinde. Oare de ce voluptatea apropierii de o femeie cu care te g[se=ti singur este cu at`t mai mare cu c`t te obsedeaz[teama de a fi surprins?... Lucrul acesta l-am observat acum, c`nd m[duc la Kety f[r[s[-mi mai fie

team[. Asta nu]nseamn[c[Kety nu-mi mai place. Din contr[. Din zi]n zi, din noapte]n noapte, parc[tot mai bine ne potrivim unul cu altul. Totu=i, c`nd mi-aduc aminte ce a fost =i ce ar mai putea s[ fie, m-apuc[ mai repede fiorii groazei dec`t ai dragostei. +i unde mai pui c[atunci m[prinsese profesorul de limba rom`n[, care era un str[in. Dar dac[— Doamne fere=te — m-ar fi prins c[pitanul, b[rbatu-s[u?

S[=tie Cotan ce-am p[\it =i prin c`te am trecut, s-ar str`mba de r`s. Cotan este mult mai prudent dec`t mine. Dovad[c[se interesează[de tot ce face Chiostec, nu cumva s[-l prind[, sau m[car s[afle ceva despre el. Dar de ce vrea oare Cotan s[=tie dac[Chiostec a plecat la Meri=ani sau a r[mas la Pite=ti? Nu cumva o avea de g`nd s[se mai abat[=i pe aici?... Ce dracu... Nu sunt destule fete frumoase la Govora?... Dac[i-a= r[spunde =i eu?...

“Drag[Cotane,

}\i mul\umesc pentru r`ndurile tale pline de aten\ie =i de dragoste prieteneasc[. }mi pare bine c[petreci de minune =i-\i urez a=a mereu toat[vacan\a. N-avea nici o grij[. Chiostec n-are s[=tie niciodat[nimic de la mine. Acum este la Meri=ani. A plecat imediat dup[plecarea ta la Govora. Ani=oara este singur[aici. Am v[zut-o chiar asear[, dar nu i-am vorbit, fiindc[era la bra\ cu cineva str[in. Dac[o vezi pe Stelu\a, spune-i complimente =i din partea mea. Este adev[rat c[mi-e var[, dar c[are «c`rlig» la mine — nici g`nd. A=a e Stelu\a, fat[bun[. Numai fere=te-te =i tu s[nu care cumva s[vorbe=ti ceva despre mine de fa\[cu b[rbatu-s[u. Mih[i\[este foarte ab[tut. Nu =tiu de ce. Are probabil un mare foc pe suflet, pe care nu-l spune]ns[nim[nui. |[pu= Nicolae =i-a cump[rat o ghitar[stra=nic[. Altceva nou nu mai am ce-\i spune. Fii pe pace, la toamn[n-am s[te fac de ru=ine. Al t[u prieten care te dore=te,

Bucu”

*

Acas[la noi toat[lumea a fost mobilizat[. Mama, Lina =i N[stase lucreaz[de zor. Se prepar[mur[turile familiei pentru iarn[=i bagajele mele pentru Bucure=ti.

C`nd m[ g`ndesc ce prost am s[m[n`nc la pension, m-apuc[ groaza. Totu=i, n-am ce face. Trebuie s[ plec. Profesorul de limba rom`n[m-a tr`ntit =i de data asta!... Salvarea mea nu e dec`t pensionul din Bucure=ti, unde pot face dou[clase]ntr-un singur an. Altminteri]mi ia]nainte =i Mih[i\[, =i Chiostec, =i |[pu=. De Cotan nu mai vorbesc, fiindc[b[iatul prefectului nu umbl[numai pe picioarele lui, ca noi ceilal\i.

Iat[-m[dar gata de plecare... Curios lucru. C`nd plecam la Slatina, parc[ era altfel. C`nd pleci, e=ti totdeauna emo\ionat. Dar emo\iile pentru plecarea mea la Bucure=ti sunt cu totul altfel dec`t cele de p`n[acum. Omul =tie c`nd pleac[... C`nd se]ntoarce, numai Dumnezeu =tie. C`nd plecam la Slatina, =tiam cel pu\in unde m[duc. M[duceam la vie, la mama-mare, la Stelu\a. La Bucure=ti,]ns[, n-am mai fost niciodat[. Nu =tiu cum o fi pe-acolo. Nu cunosc pe nimeni, =i nu =tiu dac[cineva o s[vrea s[m[cunoasc[=i pe mine. La Pite=ti, unde se cunoa=te toat[lumea, =i tot sunt persoane care c`nd se ]nt`lnesc pe strad[,]n loc s[-=i vorbeasc[,]=i]ntorc capul]n alt[parte. Dar la Bucure=ti?... B[nuiesc]ns[c[la pension trebuie s[fie zgomot =i lumin[mult[, nu ca la noi la liceu, lini=te =i]ntuneric...

Mama, care de c`tva timp e cu mine de o gravitate pontifical[, parc[ a uitat c[ sunt copilul ei. A ]nceput s[-mi zic[ “domnule” =i s[ m[ fac[ r[spunz[tor de toate nepl[cerile familiei. Eu sunt vinovat de tot ce s-ar ]nt`mpla. De ce oare? Nu =tiu. A=a vrea mama. Eu sunt vinovat, bun[oar[, c[mama-mare a fost bolnav[de reumatism ast[-iarn[, c[ ]n anul acesta n-o s[avem recolt[bun[la vie =i c[pe Cioban a trebuit s[-l]mpu=te fiindc[turbase. Dar vina mea cea mare este c[,]n vara asta, Stelu\a,]n loc s[stea la Slatina ca de obicei, s-a dus la Govora, unde b[rbatu-s[u a prins-o cu Cotan, care este prieten cu mine.

A, nu!!... P`n[ aici. Mie personal nu-mi recunosc dec`t o singur[mare vin[: corigen\a la limba rom`n[. At`t, =i nimic mai mult. Pentru toate celelalte nepl[ceri familiare, s[fac[bine s[r[spund[fiecare autor]n parte.

P[\ania lui Cotan m[amuz[. A=tept s[-l v[d, ca s[r`d de el. Cotan a m`ncat =i b[taie. Pe mine profesorul de limba rom`n[ m-a l[sat corigent numai. +i c`nd m[g`ndesc c[ numai Kety e vinovat[!... Acela=i lucru trebuie s[ se fi ]nt`mplat =i cu Cotan. Sunt sigur. Vinovat[trebuie s[fie numai Stelu\a!... Bine c[scap de ea =i nu mai vine cu mine la Bucure=ti!... S[=tie mama c[Stelu\a l-a]n=elat pe Georgic[cu mine,]nc[de ast[-var[, m-ar da afar[din cas[. Nu m-ar mai l[sa s[urmez liceul. M-ar trimite la cizm[rie... Acolo nu sunt examene. Faci cum vezi cu ochii, nu cum scrie la carte. Clientul]\i explic[ce-i place lui =i tu faci a=a cum]\i spune el. Apoi, dac[-i place, bine — pl[te=te =i pleac[mul\umit... Dac[nu, pleac[sup[rat. +i at`ta tot... Clien\i a=a, slava Domnului, sunt destui ]n ora=... P`n[acum, nu am auzit]nc[s[fi murit vreun cizmar de foame.

De dragoste,]ns[, po\i muri, oricine ai fi. Mih[i\[, bun[oar[, o s[moar[de dragoste. Dar de dragoste sau de foame, este acela=i lucru. Dragostea]\i taie pofta de m`ncare. +i Mih[i\[, care abia are ce s[ m[n`nce, de c`nd iube=te pe fata prefectului, aproape nu mai m[n`nc[deloc. C`nd l-am v[zut ultima oar[, mi-a dest[inuit c[dac[Lizica se m[rit[, el se omoar[.

Nu =tiu cum o fi c`nd iube=ti ca Mih[i\[, dar s[te omori din dragoste trebuie s[fie cu adev[rat un lucru grozav.

Doamne, Doamne!... Ai mil[de bietul Mih[i\[, c[eu nu mai am ce s[-i fac.

*

Pensionul nostru este o hardughie lung[de nu se mai sf`r=e=te. |ine dintr-o strad[ p`n[-n alta. Una este Calea Mo=ilor, alta este strada V`ntului. Format din mai multe corpuri de cl[diri vechi, legate ]ntre ele prin coridoare de sch`nduri cu geaml`c =i stre=ini late de tinichea, pensionul nostru fere=te 147 de elevi (65 interni =i 82 externi) de soare, de ploaie =i chiar de bolile lume=ti, pentru care mai exist[ o ]nc[pere numit[ “infirmerie”. De infirmeria pensionului, ]ns[, nu profit[ dec`t internii. Externii se caut[ ]n ora=. }n mijlocul acestor cl[diri,

se deschid dou[cur\i spa\ioase, una cu aparatele de gimnastic[=i alta cu fr`nghiile pentru uscat rufele, =i o mul\ime de alte col\uri separate, pe unde lumina soarelui n-a p[truns ]nc[. Oficial se intr[ =i se iese prin Calea Mo=ilor, pe unde trece =i tramvaiul cu cai care duce la gar[ =i la Obor. Prin strada V`ntului se trage numai “la fit”.

Peste drum de pension este ospiciul de nebuni al doctorului Sutzu. Vecin[tatea asta ne convine de minune =i nou[, elevilor, =i celor doi directori — unul de studii =i altul administrativ. Vecinii nu =tiu niciodat[cine face g[l[gie. Nebunii de la pension sau nebunii de la doctorul Sutzu.

O lume nou[! O lume pe care n-o cuno=team]nc[, pe care o v[d pentru]nt`ia oar[, nu cu ochii mei liberi, ci printr-un ochean de panoram[. V[d lucruri frumoase =i lucruri oribile. M[ ]ntreb, ]ns[, dac[ ce v[d este adev[rat. Nu cumva lumea asta nu este dec`t o simpl[senza\ie a mea? Mi-e team[c[ea nu exist[dec`t ]n emo\ia exageratelor mele impresii de provincial venit pentru prima dat[ la Bucure=ti. Pe zi ce trece, caut s[ m[ acomodez tot mai mult cu lucrurile din jurul meu, cu oamenii de pe aici =i cu obiceiurile lor, de care sunt cu totul str[in. Toate sunt noi. No\iunea exact[ a cuv`ntului “noutate” abia acum o cap[t =i eu. Noutatea lor m[umile=te parc[. }ncep s[m[depreciez eu singur. Noutatea din jurul meu]mi scoate]n eviden\[toate potecile vechi, cu care familia =i profesorii de la liceu]mi c`rpiser[personalitatea fiin\ei mele. La Pite=ti m[socoteam superior tuturor colegilor, chiar =i lui Mih[i\[. Aici,]ns[, m[simt mic, mic de tot, a=a de mic, c[eu]nsumi am nevoie de un microscop ca s[pot vedea exact ce sunt.

S[=tie mama unde m-a dus, =i-ar smulge p[rul din cap. Sacrificiul ei ar fi inutil. La fel au f[cut =i femeile din Cartagina. +i-au t[iat p[rul ca s[fac[arcuri de lupt[contra romanilor. Victoria,]ns[, a r[mas de partea celor porni\i s[cucereasc[lumea toat[cu pre\ul propriei lor]nfr`ngeri. Cei care-=i ap[rau numai vechimea cet[\ii =i averile ei putrede au fost]nvin=i definitiv =i pentru totdeauna de c[tre cei c[rora li se p[rea c[n-au destul.

Simt nevoia s[m[rev[rs =i eu ca un fluviu pe toat[ ]ntinderea ambelor mele maluri, p`n[ unde se poate vedea cu ochii. }mi dau seama, ]ns[, c[ n-am ap[ suficient[ ]n albie. Deocamdat[ nu sunt abia dec`t un fluviu la izvorul lui. Nu =tiu c`t va mai trebui s[ merg p`n[s[m[arunc =i eu]n mare. Dar ce trebuie s[fie marea, c`nd celelalte fluvii din jurul meu sunt a=a de mari, c[ m[ ]nsp[im`nt[...

To\i colegii mei sunt mai b[tr`ni dec`t mine. Chiar =i cei din clasele mai inferioare. Majoritatea lor au must[\i =i unii chiar barb[. C`\iva sunt chiar mai b[tr`ni dec`t profesorii. La pension, ]ns[, poate oricine ]nv[\a carte. Aici nu se cere v`rst[. Se cer bani. La liceele statului se]nva\[gratuit. De altfel, pentru c`t]nv[\asem eu, ar fi fost p[cat s[mai =i pl[tesc.

Aici, =coala se confund[cu via\a. Pedagogul de filozofie pretinde numai c[una o]ntrege=te pe cealalt[. +coala]\i d[posibilitatea s[-\i tr[ie=ti via\a complet. Via\a unui analfabet este o simpl[existen\[, =i at`ta tot — un fel de peti\ie pe care o pui la dosar dup[ ce ai luat act de ea. Nu-i dai nici un curs oficial. Via\a nu-i dec`t continuarea =colii, dar f[r[profesori. C[r\ile sunt de ajuns. O carte bun[, dup[ce ai sf`r=it =coala, o p[str[zi ca s-o folose=ti =i ]n via\[. Sunt c[r\i, ]ns[, ]n care filele nu sunt am`ndou[la fel. Pe una e scris ce trebuie s[ ]nve\i]n =coal[, iar pe alta ce se cade s[faci]n via\[. +i via\a este marea]n care o s[ne v[rs[m cu to\ii, sub form[de fluvii, apa pe care am pompat-o din f`nt`na =coalei. La Pite=ti, apa era s[lcie, aici este amar[. Apa dulce este]n alt[parte. Dar din apa asta n-avem]nc[voie s[bem, p`n[ce fiecare din noi nu vom deveni filtrul propriei noastre b[uturi...

Intendentul pensionului, care m[prive=te cu mil[, fiindc[sunt mai mic =i mai sl[bu\ dec`t al\ii, m[ia]ntr-o zi la o parte =i m[ ]ntreab[:

— Dumneata trebuie s[fii atins la pl[m`ni. Poate c[ n-ar fi bine s[ bei ap[ din f`nt`n[... Nu vrei s[bei ap[mineral[la mas[?... Po\i s[pl[te=ti un supliment?...

— Nu =tiu, domnule intendent... Dar s[-mi da\i voie s[-i scriu mamei.

Mamei]ns[nu i-am scris, fiindc[nu vream s-o alarmez. Dar nici ap[mineral[n-am b[ut, fiindc[ ]ncepuse s[-mi plac[apa de la pension.

*

P[rintele Simion, subdirectorul pensionului, este lung =i sub\ire, cu obrajii m`nca\i de v[rsat negru =i cu barba n[cl[it[ =i retezat[ scurt, ca o bidinea de spoit latrinele. Poart[ cizme, dantur[ de aur, ochelari negri pe dup[ urechi =i, ]n loc de potcap, p[l[rie moale cu borduri late. C`nd l-am v[zut pentru prima oar[, mi-am adus aminte c[\[ranii]=i ap[r[sem[n[turile cu ni=te pr[jini pe care le]mbrac[ ]n \oale omene=ti =i de care se sperie p`n[ =i ciorile. Nu =tiu dac[ p[rintele Simion sluje=te la vreo biseric[ sau dac[ mai este profesor =i la alt liceu din Bucure=ti. La noi, ]ns[, ]n afar[ de func\ia sa administrativ[, mai pred[ oficial religia pentru cei c`\iva elevi din cursul inferior =i, facultativ, morala cre=tin[, pentru cei din cursul superior.

Ziua sau noaptea, programul activit[\ii sale este totdeauna acela=i. P[rintele Simion vegheaz[, supravegheaz[=i la nevoie chiar spioneaz[. +tie tot ce se poate =ti. +tie tot ce s-a f[cut, ce era s[se fac[sau ce n-are s[se mai fac[. +tie chiar lucruri despre care n-a fost niciodat[vorba. Sfin\ia-sa,]ns[, lucreaz[, ca]n Evanghelie — numai cu ochii =i cu urechile. }nregistreaz[tot =i nu pierde nimic din ce se poate p[stra. Se ascunde pe dup[u=ile deschise =i prive=te prin gaura celor]nchise. Se furi=eaz[prin col\urile]ntunecoase ca s[poat[trage cu urechea la ce nu se poate vedea =i ofteaz[cu lacrimile]n ochi c`nd vede c[ elevii duc lips[ de c`te ceva. Elevii sunt copiii s[i adoptivi, iar el p[rintele spiritual al acestei]ntregi colec\ii de manuscrise nepublicate]nc[. Contactul cu elevii nu-l pierde niciodat[. }i cerceteaz[mereu =i cu de-am[nuntul, fie c[sunt]n clas[cu profesorii, fie c[sunt]n recrea\ie cu pedagogii, fie c[sunt la mas[cu intendentul, fie c[sunt]n dormitor cu... “Tat[l nostru carele e=ti]n ceruri”...

P[rintele Simion este]ngerul p[zitor al pensionului =i protectorul unei a=a-zise madame Mary, care]ngrije=te de ruf[ria elevilor interni.

Madame Mary este o femeie]ntre dou[v`rste, brun[ =i durdulie. Vorbe=te fran\uze=te =i fumeaz[ \ig[ri f[r[ carton, pe care =i le ruleaz[ singur[. Am[nuntele astea le =tim de la elevii mai vechi. Noi, care abia am venit, n-o vedem aproape deloc, de=i m[n`nc[=i doarme]n pension ca =i noi. Toat[ziua]ns[lucreaz[la subsol,]mbr[cat[ ]ntr-o bluz[lung[=i alb[, ca infirmierele de la spital. Madame Mary este singura noastr[sor[de caritate. Ne c`rpe=te ciorapii =i ne coase nasturii la c[m[=i =i la izmene.

Peste zi,]ns[madame Mary prime=te =i vizite. A merge]n vizit[la subsol]nseamn[a consuma cu plat[o dulcea\[sau o cafea turceasc[. La pension nu ni se d[la mas[dec`t joia compot de prune sau marmelad[, diminea\[ pr[jituri de cas[ =i ]n fiecare diminea\[ cafea cu lapte =i ap[. Proviziile cu care venisem de-acas[ se sf`r=iser[; iar]n ora= nu era chip s[cump[r[m altele, fiindc[“banda neagr[“ ni le fura, cum prindea de veste. De=i se f[cuser[cercet[ri severe]n tot pensionul, nu se putese afla cine face parte din aceast[band[neagr[. Unii elevi pretind c[=eful bandei este chiar subdirectorul =i c[madame Mary ne vinde, sub form[de consuma\ie suplimentar[, chiar propriile noastre provizii. Eu]ns[nu cred nimic din tot ce se spune. P[rintele Simion este o cinstit[fa\[bisericeasc[mai presus de orice b[nuial[, mai ales]n lips[de probe. C`t despre madame Mary, s[ nu mai vorbim. Pe o femeie a=a de dr[gu\[ ai fi iertat-o chiar dac[ \i-ar fi v`ndut consuma\iile]ntreit de cum le pl[tise=i tu la pr[v[lie.

De c`nd sunt intern, n-am ie=it ]n ora= dec`t de dou[ori. Nu b[nuiam c[am s[m[obi=nuiesc a=a repede s[tr[iesc ca p[s[rile]n colivie, numai]ntre patru ziduri. La drept vorbind,]ns[pensionul nostru are vreo sut[de ziduri, dac[socote=ti cele =apte clase pentru cursuri, patru dormitoare, dou[s[li de m`ncare, infirmeria =i toate celelalte ]nc[peri ale ]ntregii cl[diri. Dar toate la un loc nu fac nici c`t gr[dina public[din Pite=ti.

Am fost s[v[d =i eu Ci=migiul. Numai lume proast[. Servitoare, solda\i, covrigari =i bragagii.

La Pite=ti,]n gr[dina public[, venea numai lume bun[. Fostul meu profesor de limba rom[n[trebuie s[fie acum pe terasa bufetului. De data asta,]ns[, pe cine o mai spiona?... Ce obicei ur`t!... Dar parc[aici nu ne spioneaz[la fel p[rintele Simion?... Oare a=a o s[fim spiona\i toat[via\a?... La Pite=ti, cauza era Kety; aici, la Bucure=ti cauza e madame Mary.

Bibi\[Col\escu, un coleg al meu de la Ro=iorii-de-Vede, care sare gardul din strada V`ntului aproape]n fiecare noapte, mi-a spus c[madame Mary ar fi amanta p[rintelui Simion, care este v[duv. Iat[ ]ns[un lucru pe care nu-l pot crede. Se poate preot cu amant[? +i afar[de asta, eu =tiu c[un om cu oarecare pozi\ie social[nu tr[ie=te cu amanta]n aceea=i cas[; o \ine la mahala. Ce-ar fi, bun[oar[, dac[un c[pitan de vapor ar c[l[tori cu amanta lui tot timpul]n cabin[? Dup[zile]ntregi de plutire, numai]ntre cer =i ap[, marinarii s-ar putea revolta =i i-ar lua amanta, dac[nu chiar =i comanda. La noi la pension,]ns[, chiar dac[ar fi a=a, p[rintele Simion n-are de ce se teme. Cine-ar]ndr[zni s[se ating[de amanta subdirectorului?...

Iat[prima scrisoare ce-o primesc, de c`nd sunt]n Bucure=ti, de la Cotan:

“Drag[Bucule,

Tu ce mai faci, c[eu fac la fel dup[cum =tii =i tu. La noi cursurile au]nceput de-acum o lun[, dar eu nu m-am dus]nc[la =coal[, fiindc[m-a]nvoit domnul director din cauza nun\ii Lizicii. Cumnatu-meu mi-a f[cut cadou un ceas cu cadranul p[trat care se poart[la m`n[. Este foarte practic, fiindc[po\i vedea ce or[este, f[r[s[te prind[profesorul. Cred c-ai auzit de isprava lui |[pu=, fiindc[s-a scris =i]n ziare. Pe voi v[las[profesorii s[citi\i ziare?... +tii c[ghitaristul nostru, s[racul, a p[\it-o de-a binelea. Tat[-s[u, frizerul, l-a dat afar[din cas[, iar noi l-am dat afar[din liceu. Nu se putea altfel. Dar =tii de ce? Ascult[, c-ai s[mori de r`s. A spart tejgheaua frizeriei =i i-a furat lui tat[-s[u 600 de lei, pe care i-a dat unei ghitariste din T`rgul din Vale, una, Margareta, cu care se]ncurcase mai demult. Tu =tiai lucrul [sta? O cuno=teai? Se spune c-ar fi fost nostim[. A= fi vrut s-o

cunosc =i eu, dar acum nu se poate, fiindc[este]nchis[la penitenciar. |[pu= a fost]nchis =i el, dar lui i-au dat drumul, fiindc[s-a dovedit c[autorul principal al furtului a fost ea. Am auzit c[|[pu= o s[vin[=i el la Bucure=ti, la un frate al m[-sii, care \ine birt pe cheiul D`mbovi\ei. Vezi, dac[ te ]nt`lne=ti cu el, scrie-mi =i mie. Spune-i c[m-am interesat de soarta lui =i s[m[ierte c[nu i-am putut]mprumuta 100 de lei, dup[cum]mi ceruse. Eu]ns[mi-am cheltuit to\i banii ce-i aveam de acas[la Govora. P[cat c-ai plecat din Pite=ti tocmai acum! Ai fi putut vedea pe var[-ta mai des, fiindc[b[rbatu-s[u a fost mutat la liceul nostru. M-a rugat ea s[st[rui pe l`ng[ tata =i, cum l-am g[sit ]ntr-o zi bine dispus, s-a f[cut. S[ =tii ]ns[ c[ suntem foarte ]ngrijora\i din cauza lui Mih[i\[, care a disp[rut de c`teva zile =i nu se g[se=te nic[ieri. }l caut[poli\ia pe capete, dar degeaba. +i Chiostec, la fel. N-a mai venit nici el la =coal[de c`nd a plecat din nou la Meri=ani, dup[scandalul pe care l-a f[cut pe strada +erban-Vod[. A prins-o pe Ani=oara cu asistentul de la farmacia lui Weinhold. A=a e c[nu =tiai nici lucrul [sta? Altceva ce vrei s[-\i mai spun, c[pe la noi nu mai e nimic nou. Te]mbr[\i=eaz[cu drag prietenul t[u care nu te iut[,

Cotan".

Nout[\ile astea m[ ]ntristeaz[. Le tr[iesc prin cea\[=i de la a=a mare dep[rtare, c[parc[a= fi orbit peste noapte =i acum nu mai pot merge dec`t dus de m`n[de cineva. Cotan cel pu\in]mi poate spune lucruri de care mi-aduce aminte cu drag =i ast[zi]nc[. Dar eu?... Eu ce-i pot spune lui Cotan, care nu cunoa=te nimic din ce este pe-aici?...

Bietul |[pu=!... Bietul Chiostec!... Bietul Mih[i\[!...

Numia Cotan n-are s[pat[niciodat[nimic. Dac[a reu=it el s[se aranjeze =i cu b[rbatul Stelu\ei, nu-i mai poate fi team[de nimic]n via\[. Cotan este cel mai fericit om de pe lume. A=a a fost n[scut el s[fie... Norocul lui!...

*

Mama mi-a trimis 50 de lei s[am de cheltuial[. Fiindc[s-a aflat]n tot pensionul c[am bani, de frica “bandei negre” m-am dus la madame Mary =i-am rugat-o s[mi-i p[streze ea.

P`n[ atunci nu prea st[tusem de vorb[ cu d`nsa. N-avusesem]nc[ocazia. De data asta,]ns[, vorbim ca =i cum ne-am fi cunoscut de ani de zile. Cu c`t o privesc mai de-aproape, ]ncepe s[ m[ supere faptul c[ toat[ lumea ]i zice “madame”, ca =i cum ar fi o femeie b[tr`n[.

Madame Mary este]nc[t`n[r[ =i zglobie ca un pi\igoi. Are ceva =i din Margareta, =i din Kety. Ba, dac[ m[ uit mai bine la ea, aduce din profil =i cu Stelu\a. At`t doar c[este brun[. Madame Mary este cea mai reu=it[combina\ie a celor trei femei pe care le cunoscusem p`n[atunci mai intim. Parc[este o re\et[medical[pe care farmacistul a preparat-o cu dozele la miligram. Dac[nu mi-ar fi team[de subdirector, mai c-a= sorbi-o dintr-o dat[. Se spune c[doctoriile, dac[nu le bei dup[prescrip\ia medicului, te pot omor]. Madame Mary,]ns[, nu cred s[fie capabil[s[omoare un om ca mine. Prea e dr[gu\[=i p[rintele Simion prea e “spaima ciorilor”.

S`mb[t[ seara, to\i elevii cu note bune =i f[r[ pedepse disciplinare avem voie s[ ie=im ]n ora= ]n compania pedagogului de serviciu. Pedagogul ]ns[ nu merge cu noi dec`t p`n[ la primul col\ de strad[. De-aci ]ncolo, fiecare din noi porne=te unde-i place. De obicei, mergem la teatru, la galerie, unde avem reducere de pre\. C`nd avem parale mai multe, mergem la cafenea sau la varieteu. Unii se duc chiar]n “Crucea de piatr[“. Eu,]ns[, n-am fost niciodat[p`n[acolo. Bibi\[Col\escu m-a dus la un local mai convenabil de pe Calea Victoriei. }i zice “Lahovary”.

Ast[-sear[, fiindc[este s`mb[t[, trebuie s[ ies ca de obicei ]n ora=. Am o poft[ de petrecere cum n-avusesem ]nc[ de c`nd eram la Bucure=ti. Mi-e dor de ceva nou... }n noaptea asta am de g`nd s[descop[r America!...

M[duc deci la madame Mary s[-i cer un pol din cei 50 de lei pe care-i d[dusem s[mi-i p[streze. La Bucure=ti, pe vremea aceea, un pol era de ajuns pentru orice expedi\ie nocturn[.

Nadame Mary e singur[. St[pe marginea patului =i face o pasen\[. Cum m[vede, nu mai a=teapt[s[-i spun de ce-am venit =i-mi strig[vesel[:

— Uite =i pe crai de tob[, pe drum de sear[, m`nca-l-ar maica...

Craiul de tob[probabil c[eram eu. P`n[ atunci nu-mi d[duse nimeni ]n c[r\i ca s[ =tiu de ce culoare sunt. Numai Kety ]ncercase s[-mi ghiceasc[ o dat[ ]n palm[. Ce-a ie=it, ]ns[, mai bine nu mai ie=ea. Am r[mas corigent la limba rom`n[!...

C`nd aude de ce-am venit, madame Mary se ]ntristeaz[ =i, de necaz, azv`rle c[r\ile pe sc`nduri. Apoi se scoal[, se apropie]ncet de mine, m[prive=te cu comp[timire =i-mi vorbe=te cu intona\ii muzicale, ca =i cum ar fi]nv[\at de la p[rintele Simion s[citeasc[ ]n Evanghelie.

— Bine, maic[... =i dumneata?... Se poate?... Asta n-a= fi crezut-o pentru nimic]n lume! Ce-o s[zic[m[mi\ica dumitale c`nd o auzi c[-\i cheltuie=ti banii noaptea cu derbedeii?... Nu te mai lua dup[ ei, c[-i p[cat de Dumnezeu... {=tia au s[ ajung[ ]n pu=c[rie cu to\ii... Pe [=tia n-ai s[-i vezi la Universitate c`t o fi lumea...

Apoi, dup[ce se]ncredin\ase c[cuvintele ei au f[cut oarecare impresie asupra mea,]ncepe s[m[m`ng`ie u=or pe sub b[rbie =i continu[:

— Nu zic s[nu te distrezi =i dumneata ca orice b[iat t`n[r... Dar cum?... Mai exist[, slava Domnului, =i alte distrac\ii... Uite, dac[ vrei, vino mai t`rziu pe la mine, c[nu e nimeni la pension... S[m[crezi c[=i mie mi-e ur`t s[stau singur[ ]nchis[la subsol... Bem o cafelu\[cu caimac =i facem un *ecarté*]n doi...

Pr[jina]mbr[cat[ ]n \oale omene=ti se ridic[parc[amenin\[toare din mijlocul unui lan de gr`u... Aveam impresia c[subdirectorul trebuie s[fie ascuns dup[dulap sau sub pat.

Madame Mary,]ns[, parc[-mi ghicise g`ndul:

— Nu \i-e team[, c[nu te vede nimeni. P[rintele Simion e dus la Bolintinul-din-Vale, unde are de f[cut un parastas m`ine diminea\[.

Madame Mary m[convinsese. Nu i-am mai cerut nici banii, nici

alte am[nunte asupra vizitei mele nocturne =i secrete. I-am promis numai c[vin. +i am venit.

. . . .

Dup[miezul nop\ii, c`nd ceilal\i elevi ]ncepur[ s[ soseasc[ la pension, m-am urcat =i eu ]n dormitor. La desp[r\ire, madame Mary nu mi-a dat de cheltuial[ pentru a doua zi, duminic[, dec`t 10 lei. Restul]l oprise ea.

*

}ntr-o diminea\[, dup[plecarea profesorului de francez[din clas[, un coleg]mi]ntinse un jurnal, pe care p`n[atunci]l citise pe furi=, sub banc[:

— M[, tu care e=ti din Pite=ti, ai citit sinuciderea de la voi?... Ia te uit[=i tu... Un elev de la liceu... Auzi c[s-a sp`nzurat]ntr-o p[dure.

Mih[i\[!... S-a sinucis Mih[i\[!... A murit Mih[i\[!...

M[podide=te pl`nsul... Pl`ng cu hohot. Pl`ng ca niciodat[ ]n via\[...

Elevii se str`ng]nduio=a\i]n jurul meu =i m[ ]ntreab[:

— }l cuno=teai?... Cine era?...

— Premiantul]nt`i din toate clasele.

+i fiecare]ncepe s[comenteze “faptul divers” care — de=i petrecut la Pite=ti — devenise de actualitate =i]n pensionul nostru din Bucure=ti.

— S[racul!... Dumnezeu s[-l ierte.

— Eu credeam c[e vreunul care r[m[sese repetent...

— Auzi, domnule... Premiant]nt`i s[se sinucid[!...

— Dar tu, care l-ai cunoscut, nu b[nuie=ti de ce s-a sinucis?

Nu =tiam dac[din sus din cer, de-acolo unde se afla]n clipa aceea, Mih[i\[ ]mi d[voie s[dest[inuiesc unor necunoscu\i secretul sinuciderii sale. Totu=i, f[r[s[-mi dau seama de gravitatea dela\iunii mele,]ng`nai cu vocea b`lb`it[:

— Din dragoste!...

}n clas[se f[cu lini=te deodat[. To\i elevii]ncremeniser[pe loc. Parc[erau portretele suveranilor din perete.

Singur Bibi\[Col\escu]=i agit[m`inile furios prin aer, ca =i cum ar fi vrut s[se scape de o povar[inutil[. Apoi strig[ ]n gura mare:

— Auzi motiv!... S[se sinucid[de dragoste... Dobitocul!...

*

Seara primesc alt[scrisoare de la Cotan.

“Drag[Bucule,

}\i anun\ o mare nenorocire, care ne-a]ndurerat pe to\i. Mih[i\[s-a sinucis. L-au descoperit abia dup[zece zile, sp`nzurat de craca unui copac la Trivalea. Dac[toamna n-ar fi scuturat frunzele, putea poli\ia s[-l caute mult =i bine, c[n-ar fi dat de el nici ast[zi. Toat[lumea de la noi este dezolat[=i revoltat[. }nchipuie=te-\i c[ho\ii]i furaser[hainele =i ghetele, a=a c[l-au g[sit aproape gol, numai]n c[ma=[. Pe mine m-a impresionat =i mai mult lucrul [sta, fiindc[era o c[ma=[pe care i-o d[dusem eu, din cele pe care nu le mai purtam. Tu =tii c`t de mult ]l iubeam noi =i cum c[utam s[-l ajut[m pe c`t ne era posibil. Directorul a dat ordin s[se scoat[ ]n balconul liceului steagul de doliu. La]nmorm`ntarea lui a fost foarte mult[ lume, nu numai elevi, dar =i profesori. }n ziua aceea nu s-au \inut cursuri la nici o =coal[ din Pite=ti. La cimitir a vorbit dirigintele clasei noastre, profesorul de limba greac[, =i Chiostec. Profesorul a vorbit pu\in =i f[r[ emo\ie. N-a spus dec`t c[era un elev silitor, =i at`ta tot. Discursul lui n-a pl[cut nim[nui. Chiostec]ns[a vorbit mai mult =i foarte frumos. Eu cred c[-i f[cuse cineva discursul. Prea era frumos! P[cat c[n-ai fost =i tu aici cu noi. Dac[ai fi vorbit tu, discursul t[u ar fi fost cel mai frumos. Acum,]n banc[, i-am luat eu locul lui Mih[i\[. }n locul meu st[Chiostec,]n locul t[u, Popescu Virgil, care s-a]ntors la noi la liceu, =i]n locul lui Chiostec, Baruch David, pe care l-a mutat din fundul clasei noul profesor de limba german[, ca s[aib[cu cine vorbi nem\e=te la curs. Iart[-m[c[nu-\i scriu mai mult, dar sunt a=a de m`hnit, c[nu-mi arde s[-\i spun =i alte nout[\i. Apropo. +tii c[Stelu\a este acum la Pite=ti? B[rbatu-s[u este un om foarte cumse-

cade. C`nd ne ]nt`lnim pe strad[, se plimb[cu mine la bra\. Mam[-ta,]ns[, nu =tiu de ce o fi sup[rat[pe mine. Am salutat-o =i nici n-a vrut s[-mi r[spund[. Al t[u prieten care te dore=te =i a=teapt[s[te vad[c`t mai cur`nd,

Cotan”.

A=adar, Werther a existat cu adev[rat. C`nd l-am citit pentru prima oar[ la vie, ]n p[tuiagul din v`rful nucului, nu-mi d[deam seama ce]nseamn[o suferin\[din dragoste. }l citeam doar cu ochii, dup[cum noaptea, tot cu ochii numai, m[uitam la stele, =i nu b[nuiam c[fiecare din ele este tot a=a de mare ca =i p[m`ntul nostru.

Mih[i\[, Mih[i\[!... Fie-\i \[r`na u=oar[, ca =i sufletul t[u, pe care Lizica nici nu l-a sim\it c`nd i l-ai fluturat prin fa\a ochilor.

*

Iar am p[\it-o. P[rintele Simion m-a prins cu madame Mary]n odaia ei de culcare... Acum sunt dat]n consiliul profesoral, ca s[fiu eliminat din pension =i din toate liceele din \ar[.

C`nd o auzi mama =i familia, s-a sf`r=it cu mine. Mai bine m[omor mai]nainte ca s[afle de noua ru=ine ce le-am f[cut.

Ce gur[blestemat[a avut =i Kety asta!... Ea mi-a spus]nt`ia oar[: “s[-\i fie ru=ine s[ mai dai ochii cu lumea”. +i iat[ c[ a=a s-a =i ]nt`mplat. }n tot pensionul nu se vorbe=te dec`t de p[\ania mea. Degeaba protestez eu c[ nu-i adev[rat. Nu vrea nimeni s[ m[ cread[. +i doar de data asta nu m[ dusesem la madame Mary dec`t s[-i cer o batist[curat[. To\i b[ie\ii]=i bat joc de mine. Fiecare face pe socoteala mea c`te o glum[ care m[ doare. Singur Bibi\[ Col\escu ]mi spune s[ n-am nici o grij[, c[ la fel s-a mai petrecut =i ]n al\i ani. Au mai fost prin=i =i al\i b[ie\i ]n odaie la madame Mary =i nu i-a dat nimeni afar[ din =coal[... Nu =tiu dac[ este adev[rat ce-mi spune Bibi\[. Dar c`nd m[g`ndesc ce are s[ fie c`nd o s[dau ochii cu directorul, mi se taie picioarele. De m-ar judeca mai repede, s[=tiu barim =i eu din vreme ce trebuie s[fac.

— Doamne, Doamne!... R[u e c`nd ]\i plac femeile... Mih[i\[ s-a sinucis fiindc[ iubea pe Lizica. Pe mine m[ d[ afar[ din =coal[ fiindc[ m[ place madame Mary... Parc[ eu sunt vinovat!... Eu am adus-o ]n pension?... P`n[nu mi-a spus ea, eu habar n-aveam c[sunt crai de tob[... Bine-i spunea Kety mamei:

— B[iatul [sta o s[ias[crai mare, nu glum[! Are strung[rea\[...

*

Uf!... Am sc[pat... Bun e Dumnezeu!... Minunea asta numai Dumnezeu o mai putea face. De altfel, tot Dumnezeu m-a f[cut =i pe mine. El a vrut s[fiu a=a cum sunt... Nu e vina mea c[nu sunt altfel. Parc[n-a= vrea s[fiu =i eu ca toat[lumea? Dar =i a=a cum sunt, nu fac r[u nim[nui. M[ ]ncurc numai =i eu cu ochii, pe ici, pe colo, =i c`teodat[ m[ cam ia gura pe dinainte... Dar altminteri nu cred s[ aib[ cineva s[ se pl`ng[de mine.

Directorul m-a chemat]n cancelarie. Era singur. Nu =tiu dac[era directorul de studiu sau cel administrativ. P`n[atunci, nu v[zusem pe nici unul din directorii pensionului nostru.

C`nd am intrat, s-a uitat la mine ]ncruntat, apoi, dup[ ce parc[ m-ar fi gustat ca pe o pr[jitur[ ce-i da de b[nuit c[ n-ar fi proasp[t[, a ]nceput s[ z`mbeasc[=i mi-a zis numai at`t:

— Dumneata e=ti [la?... Bravo!... S[-\i fie de bine... Dac[a\i fi to\i a=a, mut[m pensionul]n “Crucea de piatr[“.

Pe urm[s-a uitat]n catalog la toate notele de la]nceputul anului, =i-a mai aruncat ochii prin registrul pensionului, unde sunt trecute contururile elevilor, =i a tu=it de trei ori.

Asta]nseamn[c[hot[r`rea fusese luat[ =i mai r[m`nea s[pronun\e sentin\a.

— Bine... S[=tii c[te-am iertat... Scrie]ns[m[-tii s[mai trimeat[ ]nc[500 de lei... V[d c[e=ti d[tor pentru ni=te cheltuieli suplimentare. Acum pleac[=i vezi-\i de treab[.

Bravo director!... S-aud[fostul meu profesor de limba rom`n[, n-are

s[vrea s[cread[c[exist[=i astfel de oameni pe lume. Ce-mi pas[mie de cei 500 de lei pe care trebuia s[-i pl[tesc pentru ni=te cheltuieli suplimentare, pe care =tiam bine c[nu le f[cusem?... Nu b[usem nici m[car la mas[ap[mineral[, dup[cum]mi propusese intendentul. Important]ns[era faptul c[sc[pasem!...

Doamne, Doamne!... D[-i zile multe =i fericire directorului care m-a judecat...

Nu =tiu ce i-am scris mamei, c[n-a trecut nici o s[pt[m`n[ =i mi-a =i trimis banii. Cum i-am primit, m-am dus cu ei la director. De data asta, ]n cancelarie erau am`ndoi directorii. Cel care m[judecase mi-a luat banii f[r[s[-i mai numere =i i-a b[gat direct]n buzunarul de la pantaloni.

Cel[lalt director parc[nici nu =tia despre ce este vorba. C`nd m[ ar[ta cu m`na =i-i spune cine sunt, am`ndoi pufnir[ de r`s:

— {sta e!... {la cu popa Simion... Apoi, adres`ndu-se mie, continu[: Ei?... Ce mai e cu madame Mary?

Eu m[ro=esc =i r[spund ru=inat:

— Nu e nimic, domnule director... Z[u a=a!...

Directorul,]ns[, parc[=tie ceva mai mult dec`t mine.

— Las[, las[, c[ce e nu e r[u... Numai c[prea sunte\i gr[bi\i =i voi... Ce dracu!... Doar sunte\i b[ie\i tineri... Ce-o s[mai zicem atunci noi, [=tia, oameni b[tr`ni?...

+i p`n[ la examen iar n-am mai dat cu ochii de nici unul din cei doi directori. Cu p[rintele Simion, ]ns[, am r[mas mai departe ]n aceia=i termeni buni. Parc[ nu s-ar fi ]nt`mplat nimic. Dar nici pe la madame Mary n-am mai fost deloc de-atunci.

*

Am trecut dou[clase]ntr-un an. Ce u=oare sunt examenele la pension!... Aproape nici nu-\i vine s[crezi c[dai examen. La Pite=ti, parc[intrai]ntr-o sal[de opera\ie. La Bucure=ti, parc[te plimbi cu muscalul la +osea...

Cotan a trecut =i el clasa. La toamn[, deci, o s[ne reg[sim la Universitate. Cotan vrea s[urmeze dreptul. Eu a= vrea s[urmez literele. Dar =i “dreptul” =i “literele”, e acela=i lucru, c`nd n-ai tragere de inim[ nici pentru unul, nici pentru altele. Corigen\a la limba rom`n[m[plictisea ca cicatricea unei r[ni vindecate, dar vizibile]nc[. Cicatricele r[nilor mari nu dispar niciodat[.

Caut s-o conving pe mama c[eu nu mai pot]nv[\a carte]n \ar[. Vreau s[m[duc la Paris. Nu =tiu exact ce aveam s[fac acolo. }n orice caz,]ns[, la Paris, orice-a= fi]ncercat, era s[fie mai bine ca la Bucure=ti. Parisul era marea]n care fluviul n[zuin\elor mele trebuia s[se verse odat[. Azi, m`ine, n-avea nici o importan\[. Mai cur`nd,]ns[, ar fi fost mai bine. Mai t`rziu, fluviul s-ar fi rev[rsat peste maluri =i ar fi distrus poate ogoarele din vecin[tatea lui. De data asta sim\eam c[ ]n albia sufletului meu curge ap[destul[, s[pot fi un fluviu adev[rat...

}nc`ntat de str[lucitul examen pe care-l trecusem la Bucure=ti, mama pare a ]ncepe s[ se ]nduoi=eze tot mai mult la rug[min\ile mele. P`n[aci nu ne vorbeam dec`t]n fraze scurte =i exclama\ii de nedumerire =i dintr-o parte, =i din alta. Iat[ ]ns[c[,]ntr-o bun[zi, mama resufl[cu satisfac\ie, dar =i cu oarecare]ngrijorare:

— Bine... Du-te =i la Paris... Dar s[=tii c[n-am s[-\i dau de-acum toat[averea pe m`n[. P`n[la majorat o s[-\i trimit lunar ce voi crede eu de cuviin\[. De-aci]ncolo, po\i face cu banii t[i ce vrei... Eu nu m[mai ocup de tine...Dac[o fi s[ie=i om, bine... O s[m[bucur =i eu, ca oricare mam[bun[... Dac[nu, treaba ta... Cum]\i vei a=terne a=a vei dormi... S[=tii,]ns[, c[la mine acas[nu mai ai ce c[uta...

Stelu\a, care a aflat c[plec la Paris, se \ine de capul meu s-o iau =i pe ea cu mine. La fel m[rugase alt[dat[s-o iau la Bucure=ti, =i c`nd colo... nemerise ]n bra\ele lui Cotan, ]nt`i la Govora =i pe urm[la Pite=ti... Nu, nu... Dac[nu mai poate tr[i]n \ar[, s[-l roage tot pe Cotan s[-i mute b[rbatul la Paris...

Eu, dac[plec,]n\eleg s[rup definitiv cu familia. Familia e ca un cuib de cioar[. }\i este de folos at`t timp numai c`t nu po\i zbura. Dar dup[ce-\i cresc aripele, adio!...

La Pite=ti, plecarea mea face oarecare senza\ie. La “centru” mai ales, este comentat[cu aprindere. Cotan e foarte trist c[nu poate merge =i el, mai ales c[Lizica st[la Paris singur[de aproape un an. B[rbatu-s[u s-a]ntors]n \ar[, fiindc[avea de aranjat ni=te afaceri cu mo=ia =i mai ales cu politica. Pentru la toamn[este anun\at[o nou[remaniere ministerial[. +i tat[l lui Cotan, care a mai pierdut trenul o dat[, de data asta vrea s[-=i aib[to\i oamenii de]ncredere]n jurul lui.

Kety,]ns[, sufer[mai mult ca toat[lumea. +i Kety nu sufer[de necaz ca al\ii. Sufer[cinstit, fiindc[are suflet. }mi dau seama c[oric`te nepl[ceri a= fi avut eu de pe urma ei, tot Kety o s[ r[m`n[cea mai dulce femeie din c`te cunoscusem p`n[atunci. De c`nd m-am]ntors la Pite=ti, ne vedem aproape]n fiecare zi. Nu =tiu cum se face, dar b[rbatu-s[u iar s-a dus la Curtea-de-Arge= s[ridice ni=te puncte topografice.

}ncep s[cred c[topografia militar[, mai ales, nu este o specialitate pentru oamenii]nsura\i...

De=i ne vedem zilnic, de c`te ori ne desp[r\im, Kety nu uit[s[-mi spun[:

— S[nu pleci p`n[ ce nu mai vii o dat[ la mine... Dar acest “o dat[“ se repet[ mereu, ca =i cum n-ar mai fi s[ plec niciodat[... +i totu=i, voi pleca... Voi pleca cur`nd, =i Kety o s[m[vad[o dat[cu siguran\[pentru ultima dat[.

Simt]n mine m`ndria unei cuceriri sigure. De c`tva timp, tr[iesc numai]n viitor. Trecutul m[dezleag[parc[de \[rmul la care nu acostasem dec`t ]n mod provizoriu. Poporul a aflat c[ se preg[te=te o nou[ expedi\ie spre ni=te insule nest[p`nite]nc[de nimeni, fiindc[nimeni nu =tie unde sunt, de=i toat[lumea =tie c[sunt pline de aur =i pietre pre\ioase. +eful acestei expedi\ii sunt eu. Toat[lumea m[cunoa=te ast[zi. Femeile]mi sur`d discret; b[rba\ii m[ salut[ p`n[la p[m`nt. Eu ]ns[ trec ]nainte. Nu le acord nici m[car aten\ia unui zeu fa\[ de bastarzii s[i. Nu recunosc pe nimeni. Nici unul nu se ]nrude=te cu mine. Nici unul nu apar\ine rasei mele. Eu sunt unic. }n mine curge alt s`nge. S`ngele meu se]nrude=te numai cu seva din trunchiul nucu-

lui din via noastr[de la Slatina, care are peste o sut[de ani... Nu vreau s[-mi confund trecutul cu copil[ria mea. Trecutul m[ ]mb[tr`ne=te, m[ deformeaz[... ]mi u=ureaz[ trupul =i-mi ]ngreuiaz[ mintea... ]mi ]nmul\e=te regretele =i-mi scurteaz[ zilele... Copil[ria, ]ns[, m[ p[streaz[ intact ca mumia unui rege egiptean ]mb[ls[mat acum c`teva mii de ani, care sur`de parc[=i ast[zi =i]ntreab[pe cei din jurul lui:

— Unde-mi este iubita mea?...

Iubita mea... Iubita mea!... Unde e=ti tu, oare, iubita mea, =i cine e=ti tu?...

*

La gar[m[petrece mama, Stelu\a cu b[rbatu-s[u, Cotan =i]nc[doi, trei prieteni care au aflat c[plec]n ziua aceea. Pe peron z[resc =i pe Kety, care dispare]ns[imediat, ca =i cum n-ar fi vrut s[dea ochii cu mine.

Mama pl`nge. Pe ceilal\i ]i impresioneaz[ mai mult lacrimile mamei dec`t plecarea mea...

A=a e c`nd pleci. Te ]ntrebi: “Oare cum e c`nd pleci?” +i de c`te ori pleci cu trenul, parc[ nu-\i vine s[ crezi c[ tu tot pe loc r[m`i. Tu nu pleci niciodat[! Numai trenul pleac[. Plec[rile sunt ca st`lpii de telegraf ce-\i par c[ fug pe dinaintea ochilor, de=i stau pe loc. P[m`ntul nu se mi=c[niciodat[sub pa=ii t[i, cu nimic din ce se afl[pe el. +i dac[p[m`ntul se ]nv`rte=te]n jurul soarelui, nu se]nv`rte=te oare cu tine ]mpreun[?... Tu =i cu p[m`ntul face\i un singur “tot”, =i “totul” acesta r[m`ne vecinic pe loc. Nimeni nu se schimb[ =i nimeni nu pleac[ nic[iri. Cu adev[rat nu pleci dec`t atunci c`nd mori. Or, eu plec probabil s[m[mai]ntorc...

Nu mai pl`nge, mam[, c[ nu pierzi nimic. De departe ai s[ m[ iube=ti poate mai mult dec`t dac[a= fi r[mas acas[!...

. . . .

Trenul a plecat, =i Pite=tii nu se mai v[d. Dar =i trenul, =i Pite=tii tot]n cuprinsul Rom`niei au r[mas, Rom`nia tot din Europa face

parte, Europa tot pe p[m`nt se afl[ =i p[m`ntul tot]n spa\iu se]nv`rte=te. Nu s-a schimbat, dar, nimic.

Mi-am schimbat numai eu p[l[ria de toate zilele cu o =apc[de voiaj, =i at`ta tot. Hainele sunt acelea=i, fiindc[la Paris haine]mi pot face mai bune =i mai ieftine ca]n \ar[.

Hai s[-mi scriu impresiile de drum...

Prima mea impresie este o surpriz[. E poate singura surpriz[pe care un muritor n-o poate avea dec`t o dat[ ]n via\a lui. Kety este ]n tren cu mine... ]n vagonul meu chiar. }n ultimul moment, s-a hot[r`t s[m[ ]ntov[r[=easc[p`n[ la V`rciorova, p`n[ la frontier[... Iat[ p`n[unde merge dragostea unei femei pentru mine. De dincolo de frontier[, ar trebui s[ ]nceap[dragostea mea pentru ea...

— Kety, Kety!... E=ti nebun[... Ce]nseamn[lacrimile astea? Fii cuminte... Lini=te=te-te...

— Nu pot, *mon petit*... nu pot... Simt c[am s[mor f[r[tine... Iart[-m[c[-\i spun lucrul [sta abia azi... Dar nu l-am sim\it dec`t ]n clipa c`nd mi-am dat seama c[pleci cu adev[rat... Mi-ai intrat]n s`nge ca un microb periculos. Nu te mai pot scoate... {sta e adev[rul... S-a sf`r=it cu mine.

Lacrimile Ketyei m[ ]nduio=eaz[mai mult ca lacrimile mamei. Mama, oric`t m-ar iubi, =tiam bine c[ n-are s[ m[ piard[. Kety ]ns[, dac[ m[ iube=te cu adev[rat, m[ poate pierde oric`nd. Kety singur[, dar, poate pierde ceva...

. . . .

Slatina!...

Iat[iar cineva care trebuie s[pl`ng[ cu frunze mari =i ruginii plecarea mea. Nucul!... Nucul din via noastr[, pe care nu l-am v[zut nici ast[-var[, nici vara asta... Ce copil tic[los!... Dac[ nu r[m`neam corigent la limba rom`n[, era s[ fie poate altfel... Dar ce simt oare sub pleoape?... O lacrim[? Cum a=a?... Am ]nceput s[ pl`ng =i eu?... Da!... Pl`ng pentru nucul pe care nu =tiu c`nd am s[-l mai v[d...

Kety crede c[pl`ng pentru ea. Am`ndoi pl`ngem pentru cineva... pentru ceva... +i fiecare din noi nu ne pl`ngem dec`t pe noi]n=ine.

. . . .

Am convins pe Kety s[se dea jos la Craiova, unde are o sor[m[ritat[cu un judec[tor. }n felul acesta, =i-ar putea motiva plecarea nea=teptat[de-acas[...

La Pite=ti, m-am desp[r\it de mama... La Slatina, de nuc... La Craiova, de Kety... La V`rciorova, m[despart de \ar[!...

*

Sunt oameni cu care de multe ori stai de vorb[f[r[s[-\i dai seama c[vorbe=ti cu cineva. Cu c`t ]\i spun mai multe lucruri, cu at`t parc[nu-\i spun nimic. Ba pe unii din ei cu c`t ]i sim\i mai aproape suflete=te, cu at`t]i consider mai absen\i. Prezen\a lor face gol]n jurul t[u. Ei nu mai sunt nimic. Tu e=ti totul.

De c`nd c[l[toresc singur,]ns[, vorbesc mereu =i numai cu cei care nu mai sunt de fa\[. Vorbesc cu cei pe care credam c[i-am l[sat]n \ar[, dar acum]mi dau seama c[-i duc cu mine ca pe un supliment de bagaj, pentru care trebuie s[pl[tesc o nou[tax[. +i sunt a=a de mul\i, c[abia]ncap]n compartimentul meu!...

Surprizele se \in lan\. Prima a fost c`nd am dat cu ochii de Kety ]n tren. A doua, c`nd m-am pomenit cu to\i ceilal\i d`nd n[val[ peste mine. Ce-am s[ m[ fac oare cu at`ta mul\ime de oameni de care n-am nevoie?... Pe Kety, cel pu\in, am reu=it s-o conving s[se coboare la Craiova. Pe ace=tia,]ns[, n-am s[-i pot cobor` nic[iri. }i simt ]nghemui\i ]n mine =i pe mine resfirat ]n ei to\i. Nu m[ pot atinge de nici unul din ei, fiindc[ ar trebui s[ ]ncep mai ]nt`i cu mine. Or, eu trebuie s[merg]nainte... +i ei, care =tiu lucrul acesta,]=i valorific[dreptul s[m[ ]nso\easc[f[r[nici o condi\ie. Cu ce pu\in lucru se mul\umesc! Altceva nu-mi cer nimic. Nici m`ncare, nici b[utur[, nici odihn[, nici bani... }mi cer numai partea ce li se cuvine din trofeele expedi\iei comandate de mine. Ca vechi tovar[=i de vremuri bune sau rele, ei se declar[ ]n bloc solidari cu mine =i

pe viitor. Mirosul cadavrelor nu atrage dec`t pe corbi. +i eu, care credeam c[ plec singur din \ar[, m[ v[d c[l[torind acum ]n mijlocul unui stol de corbi fl[m`nzi de mine.

*

Parisul este un abecedar. Trebuie s[-l]nve\i de la A, B, C... (A... C... AC, B... A... C... BAC =i a=a mai departe).

Altminteri n-ai s[po\i reu=i s[combini]n g`nd nici m[car cele cinci litere care formeaz[ cuv`ntul: PARIS... Noroc]ns[c[Parisul este un abecedar ilustrat. Are chiar mai multe ilustra\ii dec`t litere.

A=adar, bun[oar[, la litera A are: *Avenue de l'Opéra, Avenue des Champs Elysées, Avenue de la Grande Armée* etc.

La litera B are: *Bois de Boulogne, Boulevard des Capucins, Boulevard des Poissonniers* etc.

La litera C are: *La Comédie Française, Place de la Concorde, Place du Carrousel* etc.

La litera E are: *Place de l'Étoile, La Tour Eiffel* etc.

La litera L are: *Le Quartier Latin, Le Palais du Louvre.*

La litera M are: *Montmartre, Montparnasse* etc.

La litera S are: *La Seine, La Sorbonne* etc.

+i a=a mai departe pentru fiecare liter[a alfabetului...

La litera L am uitat s[pun =i pe Lizica. Sora lui Cotan se g[se=te la Paris.

Nu =tiu de ce, dar am[nuntul acesta nu produce]n sufletul meu nici o explozie. }mi evoc[amintiri prea triste... }mi aminte=te de Mih[i\[... De altfel, femeile de pe aici te fac s[ui\i tot ce ai cunoscut]naintea lor. Am uitat p`n[ =i pe Kety. +i pe mine Lizica m[ intereseaz[ a=a de pu\in, c-am plecat din Pite=ti f[r[ s[ m[ fi interesat m[car de adresa ei. Eram aproape sigur c[, odat[ ajuns la Paris, prima persoan[ care-mi va ie=i ]n cale o s[ fie Lizica... Abia ast[zi observ c[ s-a ]nt`mplat altfel.

De un an de zile aproape, de c`nd sunt la Paris, nu ]nt`lnesc dec`t necunoscu\i. Am]nceput chiar s[simt nevoia s[mai vorbesc =i cu

unul dintr-ai mei. Cei care m[ ]nso\iser[ ]n tren cu de-a sila s-au volatilizat de]ndat[ce-am pus piciorul pe peronul G[rii de Est...

Ciudat lucru!... Acum a]nceput mie s[-mi fie dor de ei... Corbii]ns[s-au]mpr[=tiat. Probabil c[nu]ncepuse]nc[s[le miroase a cadavru... La Paris, majoritatea mor\ilor se arde, nu se mai]ngroap[. Cimitirele de-aici au fost transformate]n gr[dini. La Pite=ti, pe Eminescu]l citeai]n gr[dina public[. La Paris, pe Baudelaire]l cite=ti la cimitirul *Montparnasse*. De altfel, tot aici l-am cunoscut =i eu pe Baudelaire. Doarme]n piatr[=i un diavol frumos]i vegheaz[la c[p[t`i...

Eu nu dorm dec`t ziua. Noaptea citesc abecedarul. Parisul nu se poate ]nv[\a bine dec`t noaptea. Ziua prea e mult[lume pe str[zi, prea]\i fur[ochii vitrinele. +i afar[de asta, ziua \i-e ru=ine parc[s[te ui\i la femei. Tu nu le cuno=ti =i ele te simt c[e=ti str[in. Noaptea,]ns[, stai la cafenea, =i femeile vin ele singure s[te cunoasc[. De o lun[de zile n-am dormit de trei ori pe r`nd]n acela=i pat. S[=tie Cotan cum este pe aici, ar veni el la Paris =i =i-ar trimite pe sor[-sa]napoi la Pite=ti.

Eu sunt]nscris la *École de droit*. La Paris, Facultatea de drept se nume=te “=coal[“”. Magistra\ii francezi nu sunt a=a de preten\io=i ca cei rom`ni. De avoca\i, nu mai vorbesc. Stai la mas[al[turi de el =i nici nu b[nuie=ti c[este avocat. La noi, la Pite=ti, avoca\ii parc[erau tobo=arii de la regimentul de infanterie. P[cat c[nu le face statul =i o uniform[special[. La Paris, nici ofi\erii care o au nu umbl[cu ea pe strad[. +i la cazarm[nu te po\i duce s[-i vezi]n uniform[. Trebuie s[a=tep\i parada de la 14 Iulie... Am v[zut-o mai zilele trecute. Nu seam[n[deloc cu par[zile de la noi. +i doar la 14 Iulie e mai cald ca la 10 Mai!...

Pe aici e a=a de cald, c[nici nu pot citi. Nu =tiu cum o s[-mi prepar examenul de toamn[... La cel de prim[var[nu m-am prezentat, fiindc[nu eram preparat. Examenele la Paris nu se dau ca la pension, la Bucure=ti. Profesorii sunt]mbr[ca\i]n tog[, iar servitorii facult[\ii,]n redingote negre cu lan\uri groase de alam[pe dup[g`t. La Paris, un examen de drept te impresioneaz[ ca o ]nmorm`ntare de clasa I la Pite=ti. La fel de emo\iona\i trebuie s[fi fost =i ceilal\i studen\i

rom`ni, fiindc[ din 35 c`\i s-au prezentat la examen, n-au trecut dec`t =apte... Ce bine ar fi fost s[fiu =i eu m[car al optulea!... Mama mai ales n-ar mai fi regretat c[m-a trimis la Paris. Din cauza asta, nici n-am mai scris nimic acas[. Le trimit numai c[r\i po=tale ilustrate cu descrierea subiectului mai pe larg. Familia mea trebuie s[cunoasc[acum Parisul tot a=a de bine ca =i mine.

Este aici]ns[un rom`n care-l cunoa=te =i mai bine ca mine. }l cheam[Ion C[pri\[. Francezii,]ns[, nu =tiu de ce-i zic: *Le prince Jean de Capritza.* C[pri\[nu e prin\. E b[iatul unui \[ran chiabur din jude\ul Dolj, care de =apte ani de zile]l a=teapt[zadarnic s[se]ntoarc[acas[doctor]n drept. C[pri\[ ]ns[nu se poate]ntoarce, fiindc[nu =i-a dat]nc[nici primul examen. Adev[rul e c[, la Paris, numai primul examen e mai greu. Celelalte vin de la sine. De =apte ani de zile, C[pri\[explic[lui tat[-s[u prin scrisori cu coroan[princiar[ ]ntregul mecanism al examenelor de la Paris. B[tr`nul, care este om cu bani =i cu ambi\ii, se las[ convins u=or, fiindc[ o \iganc[ din sat, care i-a dat cu bobii, i-a spus c[ Ionic[ al lui o s[ ajung[ om mare. +i Stoian C[pri\[, tat[l prin\ului *Jean de Capritza*, continu[ s[ trimit[ regulat studentului veteran c`te 500 de franci pe lun[.

C[pri\[[sta parc[ar fi fost botezat]n acela=i cazan cu Cotan. Am`ndoi sunt oameni ferici\i. Se g[se=te totdeauna cineva care s[ aibe grij[ de ei. Mie ]ns[, dac[ ar fi s[ nu-mi dau examenele, sunt sigur c[ mama nu mi-ar mai trimite nici un ban. +i p`n[la majorat mai am aproape un an =i jum[tate. P`n[atunci, dar, trebuie s[-mi trec =i eu m[car primul examen... }mi dau seama c[nu m[pot]ntoarce]n \ar[tot a=a dup[cum am plecat.

Ce-ar fi fost,]ns[, dac[eram s[fiu =i eu tot a=a de bogat ca al\ii?... Probabil c-a= fi r[mas la Paris. Aici e foarte bine. Dac[nu faci scandal, nu te]ntreab[nimeni cine e=ti =i cu ce te ocupi. La Pite=ti,]ns[, toat[lumea era cu ochii pe tine. Ce bine trebuie s[-i par[fostului meu profesor de limba rom`n[ c[ nu mai vede pe nimeni furi=`ndu-se la Kety]n cas[!... Dar Kety s-o mai g`ndi oare la mine?... De c`nd am dat-o jos din tren,]n gara Craiova, nu mai =tiu nimic despre ea. }i promisesem c-am s[-i trimit adresa. La Paris,]ns[, m-am r[zg`ndit.

Parc[Kety de adresa mea are nevoie? Kety e nostim[c`nd o ai l`ng[tine. Dar a=a, cum suntem acum la c`teva mii de kilometri dep[rtate, nu face s[ne mai induio=[m unul de altul. Dac[i-ar fi fost dor de mine, Kety putea s[-mi cear[adresa de la mama. Eu nu mai dau adresa mea nim[nui. Sfatul [sta mi l-a dat C[pri\[: “Femeilor, mai ales, s[nu le dai niciodat[adresa exact[. Dac[vrei, du-te tu la ele acas[, dar la tine s[nu le aduci niciodat[, fiindc[mai totdeauna iese scandal”.

Primul scandal, de altfel, l-am =i avut. Vinovatul]ns[n-am fost eu. A foat ea, o femeie din Cartierul Latin. Eram sosit de cur`nd la Paris =i nu cuno=team dec`t cafenelele *Vachette* =i *Panthéon*, cabaret-ul *Noctambules* =i restaurantul *Duval*, unde luam masa regulat. Pe atunci umblam pe str[zi cu oarecare team[=i mai toat[ziua stam acas[,]ntr-un hotel pe rue Saint-Jacques, *vis-à-vis* de facultate. }l alesesem anume ca s[nu]nt`rzii diminea\a la cursuri. Seara,]ns[, mergeam s[ascult ceva muzic[=i s[r[sfoiesc revistele ilustarte prin cefenele.

Pe femeie am cunoscut-o la *Vachette*. Mesele noastre erau al[turi, =i am`ndoi eram singuri. Ea ghicise c[ sunt str[in. La Paris, studen\ii str[ini, mai ales c`nd sunt veni\i de cur`nd, au totdeauna parale. Femeile din Cartierul Latin mor dup[str[ini. La francezi nici nu vor s[se uite m[car...

La un moment dat, vecina mea m[roag[s[-i pl[tesc un *bock* de bere. }nc`ntat de aten\ia ei, eu]i ofer ceva mai mult — un supeu — adic[o por\ie de =unc[cu *pickles* engleze=ti; o bucat[de Camembert, dou[banane, o sticlu\[de vin Medoc, o cafea neagr[=i o cutie cu \ig[ri egiptene.

Femeia pare emo\ionat[. A=a ceva parc[nu mai m`ncase de c`nd tr[ia...

}n timpul mesei, m[ ]ntreab[cum m[cheam[, din ce \ar[sunt =i ce am de g`nd s[ fac la Paris. Pe ea o chema Chiffon =i nu f[cea nimic. La Paris, toate femeile care nu fac nimic, pe l`ng[numele de botez =i de familie, mai au =i c`te un a=a-zis *nom de guerre*. Mia t`rziu mi-am dat seama c[Chiffon era cu adev[rat o femeie foarte r[zboinic[.

Dup[miezul nop\ii m[ ]ntreab[dac[nu vreau s[mearg[la mine

acas[. P`n[ atunci nu cunoscusem nici o femeie la Paris. Chiffon e fat[ t`n[r[=i dr[gu\[. Are p[rul oxigenat, ochii verzi =i buzele sub\iri ca un =ipot de brad pe care curge apa rece a unui izvor de munte. Vorbe=te a=a de repede, c[abia]n\eleg ce-mi spune. Vorbe=te]ns[foarte frumos... Gura ei parc[ar fi o ocarin[cu care-mi c`nt[ o roman\[ veche. Femeile din cartierul Latin mai mult te-nc`nt[dec`t]\i vorbesc.

Pe *Rue des Écoles*, m[ia de bra\ =i m[s[rut[... Nimic mai simplu =i mai natural pentru dou[fiin\e care se plac. La noi]n \ar[, p`n[s-ajungi s[s[ru\i pe cine-\i place,]\i trece cheful.

Chiffon se]nnebune=te dup[odaia mea. E mobil[simplu. Dar eu i-am mai ad[ugat o scoar\[olteneasc[=i vreo trei icoane pe care le adusesem din \ar[. La plecare, mama]mi spusese s[m[ ]nchin la ele]n fiecare diminea\[, fiindc[francezii sunt de alt[religie =i nu au icoane.

Chiffon,]ns[, tot a=a de mult m[place =i pe mine. Eu sunt exact genul ei. P`n[ atunci nu ]nt`lnise]nc[un b[rbat care s[-i plac[a=a de mult. Din *mon petit* =i *mon amour* nu m[mai scoate. Tot *mon petit*]mi spunea =i Kety. *Mon amour*]ns[nu mi-a spus niciodat[. Probabil c[Chiffon m[iube=te mai mult dec`t Kety...

Ce pl[cut lucru s[dormi o noapte]ntreag[cu o femeie care te iube=te. La Pite=ti n-ajunsesem]nc[p`n[acolo. Pe Margareta, pe Stelu\a =i chiar pe Kety le iubisem numai *en détail*. Cu Chiffon, ne iubim *en gros*.

P[cat]ns[c[nop\ile frumoase se sf`r=esc cur`nd, =i adeseori, chiar foarte ur`t.

Diminea\a, observ c[-mi lipsesc to\i banii din portofel — o h`rtie de 500 de franci, alta de 100, doi poli de aur =i al\i c`\iva franci.

Chiffon tocmai se spal[pe ochi. Nu =tiu dac[e bine ce fac. Profit]ns[de ocazie =i-i deschid po=eta. Banii mi-i luase ea. Cu ce scop, nu =tiu. N-am =tiut niciodat[... +i doar eu]i pl[tisem seara un supeu, iar diminea\a aveam de g`nd s[-i mai dau un pol de aur.

C`nd]i spum ce-am descoperit, ea]ncepe s[\ipe la mine =i-mi

smuce=te banii din m`n[. Eu m[opun. Eram doar sigur c[banii sunt ai mei. Seara la cafenea ea n-avusese un sfan\.

Chiffon se]nfurie =i]ncepu s[m[*engueleze*, m[face *sale roumain* =i-mi c`rpe=te o palm[, pe care, de altfel, i-o ]napoiez imediat cu dob`nd[.

Patronul, portarul, servitorii =i to\i locatarii hotelului au dat n[val[la mine]n odaie. Nu =tiu cine se gr[bise s[anun\e chiar poli\ia. Un str[in care bate o fran\uzoaic[trebuie s[fie un monstru. Noroc]ns[c[portarul hotelului, c[ruia]i pl[tisem chiria pe trei luni]nainte, i-a explicat agentului mai bine ca mine cum stau lucrurile =i la sec\ie n-a dus-o dec`t pe Chiffon. Eu am sc[pat...

+i c`nd m[ g`ndesc c[la Pite=ti era c`t p-aci s[m[bat =i cu Kety!... +i toate astea numai din cauza din\ilor mei, care au strung[rea\[...

Dar mama?... Ce-ar fi fost s[afle c[am m`ncat o palm[ de la o femeie? Ar fi durut-o poate mai mult dec`t examenul la care nu m[prezentasem nici]n sesiunea de toamn[. La anul,]ns[,]l trec cu siguran\[. Sunt hot[r`t... De altfel, la anul, c`nd m[voi duce]n \ar[s[-mi iau majoratul, va trebui s[le ar[t celor de-acas[c[n-am stat degeaba la Paris. Un an nu este cine =tie ce mare pagub[ ]n cariera unui student rom`n la Paris... }n \ar[, nu mi se-]nt`mplase la fel? Dup[ce r[m[sesem corigent la limba rom`n[, n-am trecut oare dou[clase]ntr-un an?...

De altfel, pe mine, propriu-zis, nu m[ ]ncurc[examenul... M[ ]ntreb]ns[ce am s[fac dup[ce voi lua licen\a sau poate chiar doctoratul!... S[m[ ]ntorc]n \ar[sau s[r[m`n la Paris?... Aci cel pu\in omul =tie pentru ce munce=te... Ca s[ tr[iasc[ cum trebuie... ca s[ petreac[! La Pite=ti, ]ns[, sau chiar la Bucure=ti, nu se poate petrece dec`t la fel]n fiecare zi. Lozinca noastr[: “munc[, cinste =i legalitate” nu mai emo\ioneaz[dec`t pe str[inii care nu ne cunosc]nc[. Munce=ti ca s[tr[ie=ti, dar tr[ie=ti ca vitele la jug. Coeficientul satisfac\iei personale nu este niciodat[egal cu al muncii depuse. De cinste =i legalitate nu mai vorbesc. Cinstea este un rest de ipohondrie na\ional[la fiecare

din noi, iar legalitatea, ultima iluzie a unui dumnezeu b[tr`n, orb, surd =i absent. Dac[ nu e=ti b[iat de prefect ca prietenul Cotan, sf`r=e=ti ca Mih[i\[sau ca |[pu= Nicolae.

Cotan mi-a scris c[nu =i-a trecut nici el examenul fiindc[a fost bolnav. Eu,]ns[, =tiu ce]nseamn[un examen pierdut din cauz[de boal[. E singurul lucru care se petrece la fel =i la Paris =i la Bucure=ti. Majoritatea studen\ilor de aici nu =i-au dat examenele tot din cauz[de boal[! Mie,]ns[, nu-mi place s[mint. Eu spun adev[rul a=a cum este. Nu l-am dat fiindc[nu-l preparasem. }n loc s[fi citit, am petrecut. Am petrecut,]ns[,]n mod inteligent. Eu, la Paris, m[cultiv... +i adev[rata cultur[nu \i-o poate face dec`t femeia, care orice s-ar spune, e cu mult mai fin[ca b[rbatul.

Cu femeile gentile,]ns[, b[rbatul trebuie s[fie cavaler. Aici]i dau dreptate lui |[pu=. Dragostea pentru o femeie nu este un viciu. Este o fatalitate — o simpl[chestie de]nclina\ie sufleteasc[sau un fel de protocol social impus de o anume educa\ie sentimental[. Un om de r`nd nu trebuie s[ iubeasc[, fiindc[ nu =tie cum. +i omul nu face, poate, dec`t ce =tie. Mih[i\[, bun[oar[, care iubea pe Lizica, nu =tia s[iubeasc[, tocmai fiindc[o iubea pe ea. +i Lizica, dac[n-a b[nuit niciodat[lucrul [sta, probabil c[-=i d[duse seama la timp c[b[iatul cizmarului de pe Scoroboaia este un om de r`nd.

Alte vi\ii,]ns[, n-am. Nici nu beau, nici nu joc c[r\i. Din c`nd ]n c`nd, e drept c[m[duc la Longchamps sau Auteuil. Au]nceput s[m[intereseze cursele de cai, care la Paris sunt altfel dec`t la Bucure=ti. Nu joc ]ns[ dec`t doi poli pe zi =i, lucru curios, c`=tig aproape totdeauna. Cunosc o femeie din aristocra\ia francez[ — baroana Dudley — care-mi d[ *tuyau*-uri sigure. C`=tigul]ns[ ]l cheltuim]mpreun[. Doar nu cheltuim din banii no=tri. At`t mai r[u pentru cei care ]i pierd. Cine nu cunoa=te caii n-are dec`t s[nu joace la curse.

My Baby (cum]i zic eu baroanei, fiindc[-mi d[=i lec\ii de limba englez[) cunoa=te toate localurile de noapte din Paris. Dar]n localurile astea se bea numai =ampanie. }n ele nu vin dec`t oameni foarte boga\i sau oameni care, ca =i noi, cheltuiesc banii altora. *My Baby* =i cu mine

avem un noroc porcesc. }n Fran\a, ca =i]n Rom`nia, porcul este *porte-bonheur*. De c`nd ne-am cunoscut, ducem cu adev[rat o via\[de aristocra\i. De trei luni de zile nu mai cunosc orele antemerediane.

M-am hot[r`t s[ ]ncetez ]ns[ cu via\a pe care am dus-o p`n[acum. E timpul s[m[pun pe lucru. Trebuie s[-mi prepar examenul, fiindc[altfel iar]mi iau]nainte colegii de la Pite=ti. Aici nu =tie nimeni cine sunt, dar]n \ara mea nu vreau s[r[m`n toat[ via\a acela=i corigent la limba rom`n[.

Am jurat... La noapte m[duc pentru ultima oar[“peste ap[“. A=a se nume=te Parisul de pe malul drept al Senei. De data asta,]ns[, m[duc singur. Altminteri, *My Baby* iar m[ia acas[la ea =i m`ine dimineа\[iar m[scol pe la ora unu dup[-amiaz[. +i eu, dac[nu]nv[\ diminea\a, zadarnic citesc peste zi. Nu]n\eleg nimic...

A=adar, sunt hot[r`t. Noaptea asta va fi ultima mea noapte. Are s[fie trist[. Sunt sigur. Dar poate are s[fie mai bine a=a...

Ce-ar fi fost dac[profesorul meu de limba rom`n[ mi-ar fi dat s[ analizez la examen *Ultima noapte a lui Mihai Viteazu*. Poate c[ cu Dimitrie Bolintineanu m-a= fi ]mp[cat mai bine dec`t cu Grigore Alexandrescu...

*

Localul este mic. Oglinzile din zid,]ns[,]l m[resc la infinit. Dac[nu iei bine seama,]\i turte=ti nasul]n ele. Nu este un local popular. Este, cum]i zicem noi, *une petite bo]te* — o c`rcium[ mic[, dar cu notele de plat[ foarte mari, chiar c`nd nu consumi apoape nimic. }ntr-o singur[sear[, cei 30-40 de clien\i ai localului cheltuiesc mai mult ca]ntreaga popula\ie a Pite=tilor]ntr-o s[pt[m`n[ ]ntreag[. Localul se deschide numai dup[miezul nop\ii =i se]nchide la plecarea ultimului client, care nu mai are]n buzunar nici m[car bani de tramvai. Dac[e=ti client cunoscut,]ns[, te po\i]mprumuta la chelneri. La Paris, chelnerii sunt oameni foarte cumsecade. Unii chiar sunt oameni foarte instrui\i. De la ei po\i]nv[\a anume lucruri, pe care familia =i profesorii t[i din \ar[nici nu le-au visat vreodat[. Se

rad]n fiecare zi =i]=i schimb[gulerul]n fiecare noapte. De haine nu mai vorbesc, fiindc[sunt totdeauna]mbr[ca\i]n frac sau smoking, a=a cum la Pite=ti nu se]mbrac[dec`t notabilit[\ile la 10 Mai. Dar dac[ ai norocul s[ cuno=ti pe patron, e =i mai bine. Patronul unui astfel de local este ceva a=a, mai mult chiar dec`t tat[l lui Cotan, care este prefect de Arge=. Protec\ia unui patron te scap[c`teodat[ chiar =i de plat[. De obicei, c`nd e=ti b[rbat, patronul nu vrea s[te cunoasc[. }n schimb, sunt femei care ob\in tot ce vor de la patron. E drept,]ns[, c[femeile astea aduc]n fiecare sear[ ]n local al\i clien\i dec`t cei de noaptea trecut[. De altfel, ace=tia din urm[nici nu pot s[mai vin[, fiindc[a doua zi nu mai au nici un franc]n pung[.

}n localul acesta n-am fost p`n[ acum dec`t de dou[ori: o dat[cu prin\ul *Jean de Capritza,* compatriotul meu, =i alt[dat[cu *My Baby,* tovar[=a mea la curse =i]n alte mici afaceri pe care n-am nici un motiv s[le numesc. Acum vin pentru a treia oar[. De data asta sunt singur. De la un timp]ncolo, sim\i c[nu mai ai nevoie de pilot. Pilotul e bun o singur[dat[ ]n via\[. Altminteri cazi sub epitropia lui. Dovad[, Margareta... Ce-a= fi p[\it s-o t`r[sc cu mine la Paris!... De Stelu\a nu mai vorbesc, fiindc[ pe Stelu\a mai mult am pilotat-o eu pe ea dec`t ea pe mine. Altminteri nu ajungea amanta lui Cotan.

}n aceea=i oglind[cu mine se mai r[sfr`ng =i al\i clien\i. Un mare duce ]n compania unei femei =i un brazilian, mare plantator de cafea, care st[ singur la masa de al[turi. Sunt clien\i vechi, pe care ]i cunoa=te ]ntregul personal al localului: =i patronul, =i chelnerii, =i \iganii din orchestr[. Cineva a cerut s[ se c`nte *Valse folle.* Este un vals care pe vremea aceea f[cea mare v`lv[la Paris.

Oui, le seul bonheur de notre vie
C'est de jeter aux quatre vents de la folie
Les rêves d'amour qui tour à tour,
Dans notre coeur, ouvrent le jour
Parmi les flots de poésie...

C`te=trei]l ascult[emo\iona\i parc[=i gr[bi\i s[fac[=i ei ceva]n via\[. Rusul a]njum[t[\it o sticl[de piperment, brazilianul, o havan[, iar femeia, un creion de buze.

Eu]i privesc prin oglind[=i, privindu-i pe ei, m[g`ndesc, ]ns[, la banii pe care ]i poate cheltui ]n via\[ un mare duce rus, =i la banii pe care ]i poate c`=tiga un brazilian cu planta\iile lui de cafea. Pe mine m[l[sasem deoparte. Uitasem aproape c[eram hot[r`t s[-mi prepar examenul cu ]ncepere chiar de a doua zi. Din rafturile con=tiin\ei, ]ns[, nu sco\i de obicei dec`t considera\iunile care te intereseaz[ ]n primul r`nd. Or, prezen\a acestor doi bog[ta=i al[turi de mine ]mi violenta p`n[=i cele mai curate g`nduri =i inten\ii.

La un moment dat, marele duce se scoal[=i pleac[. Femeia r[m`ne singur[ la mas[. Brazilianul profit[ de ocazie =i ]ncepe s[-=i arunce ochii =i rotogoalele fumului de havan[ spre masa vecin[. Are ]n degete ni=te inele care te orbesc. Nu =tiu dac[ toate pietrele sunt veritabile. Sunt mari, ]ns[, c`t pece\ile domne=ti de alt[dat[. +i hrisovul brazilianului trebuie s[fie foarte vechi =i scump, fiindc[are pe el vreo =apte pece\i diferite.

Cu c`t brazilianul se uit[ mai insistent la femeie, cu at`t mai mult m[uit =i eu la el. Sunt curios s[v[d care pe care o s[ne cucerim mai cur`nd. El pe ea, sau eu pe el?... Sunt hot[r`t chiar s[intru cu el]n vorb[. La urma urmelor, de ce nu s-ar fi putut]n\elege, la Paris, un rom`n cu un brazilian?... A=tept numai momentul.

Un chelner,]ns[, se apropie de mine =i-mi =opte=te discret la ureche:

— Prin\esa Romanowska v[roag[s[pofti\i la masa Alte\ei-sale.

Eu parc[n-aud bine ce mi se spune. }ntorc capul =i-i z`mbesc. El]ns[repet[invita\ia foarte serios. Nu]n\eleg pentru ce chelnerul [sta]=i permite luxul s[fie obraznic cu mine. M[ ]ncrunt la el =i-i r[spund scurt:

— *A d’autre, mon vieux...*

}n clipa aceea,]ns[, femeia l`ng[ care st[tuse p`n[atunci marele duce]mi face semn cu m`na, ar[t`ndu-mi locul liber de pe canapea.

De data asta, directivele ochilor no=tri se schimb[ ]n sensuri di-

ametral opuse. Eu m[uit la femeie =i brazilianul se uit[la mine. Am`ndoi,]ns[, ne privim nedumeri\i, fiindc[nici eu, nici el nu pricepem nimic. Eu nu =tiu cine este femeia asta =i brazilianul nu =tie cine poate fi necunoscutul pe care prin\esa Romanowska]l invit[la masa ei.

A treia mare surpriz[de c`nd am plecat din \ar[! Femeia ]mi face semne disperate =i-mi vorbe=te ]n limba rom`neasc[:

— Ce te ui\i a=a la mine? Nu m[mai cuno=ti?...

Lizica!... Prin\esa Romanowska era sora lui Cotan.

M[scol de la mas[, ca un convalescent din pat. Parc[a= fi bolnav =i nu-mi venea s[cred c[m-am]ns[n[to=it. P`n[ la mas[ eu merg ]mpleticindu-m[. }n gur[ mestec zadarnic primul cuv`nt pe care trebuie s[i-l adresez.

Lizica!... Lizica!... Cum s-a schimbat!... Cum a crescut!... C`nd am v[zut-o pentru ultima oar[la Pite=ti, era ca =i mine — o copil[aproape... +i acum... Ce femeie frumoas[!... Cea mai frumoas[femeie pe care o vedeam]n via\a mea...

Lizica r`de de emo\ia mea. }mi ia m`na]n m`na ei =i m[ m`ng`ie ca pe un frate, de=i p`n[atunci m`inile noastre nu se atinseser[ ]nc[ niciodat[. E fericit[ c[ m[ vede =i m[ ]ntreab[ ce mai =tiu de pe acas[. Nu b[nuia c[ nici eu nu =tiam nimic. Dar chiar dac[ a= fi =tiut, ce i-a= fi putut spune?... }nt`lnirea asta nea=teptat[m[amu\e=te. Parc[nu mai eram eu. Nu mai eram om... Eram ceva inert =i minuscul, ca o batist[uitat[de o femeie pe canapea. +i-n canapeaua pe care stam l`ng[ea, sim\eam cum m[scufund ca muntele Saint-Michel]n mare...

Prin acelea=i emo\ii ca mine trecea probabil =i brazilianul de la masa de al[turi. Faptul c[vorbeam o limb[pe care el n-o pricepea]l exaspera a=a de mult, c[la un moment dat chem[pe girant =i-i reclam[c[prea e mult[g[l[gie]n local.

Lizica]mi d[adresa ei ca s[vin s-o v[d a doua zi. }n noaptea aceea nu puteam sta mai mult de vorb[, fiindc[a=tepta pe marele duce Alexis, care trebuia s[se]ntoarc[. Emo\ionat de ce-ar fi putut s[mai urmeze a doua zi,]ncercai s[m[scuz c[nu pot veni. M[

hot[r`sem, doar, s[ ]ncep =i eu odat[s[-mi prepar examenul. Lizica]ns[ ]=i bate joc de mine:

— Fugi d-acolo!... Parc[\ie de examen]\i arde? Nu te =tiu eu?... Fii b[iat de=tept. Ai mai r[mas tu =i la Pite=ti corigent la limba rom`n[, =i n-ai murit... slav[Domnului!...

*

De azi-noapte parc[sunt nebun. N-am putut adormi dec`t spre ziu[. Lizica mi se aprinsese ca un bec electric ]n creier, drept ]ntre ochi. }ntunericul din odaie nu era suficient. }nchideam ochii s[ fac =i mai mult ]ntuneric ]n jurul meu =i ]n mine. Degeaba... Lizica era tot acolo. Nu pleca, =i pace... A=a trebuie s-o fi purtat-o ]n el, p`n[ ]n clipa c`nd =i-a dat duhul, =i bietul Mih[i\[. +i eu, care credam c[Mih[i\[a fost un dobitoc!...

Doamne, Doamne!... Pune straj[gurii mele =i stavil[la timp credin\elor gre=ite...

Nu cumva iubesc =i eu pe Lizica?...

M-a de=teptat factorul po=tal, care-mi aducea un mandat de la mama. C`nd num[ram banii, nu =tiu de ce m-am oprit deodat[, m-am uitat drept]n ochii lui =i l-am]ntrebat:

— Dumneata cuno=ti le Lizica?... Pe prin\esa Romanowska?

Factorul credea probabil c[nu m[trezisem]nc[din be\ia f[cut[noaptea aceea. A z`mbit u=or =i nu mi-a r[spuns.

Eu]ns[nu m-am l[sat intimidat de indiferen\a lui =i l-am apostrofat din nou:

— P[cat de dumneata... Degeaba mai tr[ie=ti... Ascult[-m[pe mine, domnule... Nu exist[ ]n tot Parisul o a doua femeie la fel cu Lizica... +i Lizica e rom`nc[... E din acela=i ora= cu mine...

Dup[-amiaz[m-am dus la ea acas[.

Lizica st[pe *Avenue Henri Martin*,]ntr-un hotel particular. Are portar, intendent, vale\i =i tot felul de bone =i servitoare mai m[runte, cu care, dac[nu e=ti obi=nuit, le po\i lua, nu import[pe care din ele, drept st[p`na casei.

*

Hotelul are dou[etaje, cu]nc[peri felurite, pline de mobile de stil, vitrine =i tot felul de bibelouri de pre\, covoare persane, tablouri de Manet =i Berthe Morisot, litografii de Toulouse-Lautrec =i buc[\i de marmor[de Rodin, un ogar alb, dou[pisici de Angora, iar]ntr-un col\ mai]ntunecat, pe o etajer[japonez[, fotografiile familiei: prefectul, nevasta-sa, Oi\a =i Cotan...

Mih[i\[ ]ns[nu e nic[ieri. +i eu tocmai de Mih[i\[mi-am g[sit s[-i vorbesc...

C`nd aude c[ s-a sinucis, Lizica r[m`ne surprins[. C`nd ]i spun ]ns[ c[ s-a sinucis pentru ea, Lizica ]ncepe s[ r`d[.

— S[racul!... Ce caraghio=i sunt copiii [=tia de prin provincie... |in cu tot dinadinsul s[ne]ndatoreze, f[r[s[avem nevoie de serviciile lor... Dar bine, nu g[sise pe Scoroboaia nici o fat[de nasul lui?... P[cat de el...

+i at`ta tot... Simt c[din clipa aceea Mih[i\[este mort pentru totdeauna =i pentru mine, la fel ca pentru toat[lumea.

Eu, cel pu\in, n-am s[mai vorbesc niciodat[de el.

Vreau s[ ]ntreb de s[n[tatea lui b[rbatu-s[u, dar nu =tiu cum s-aduc vorva. Fotografia actualului prefect lipsea din colec\ia familiei. Noroc]ns[c[Lizica]ncepe s[-mi vorbeasc[singur[=i despre ea, =i despre to\i ceilal\i ai ei. }n lipsa unui preot ortodox, Lizica m[luase pe mine drept duhovnic. Spovedania ei,]ns[, era parc[transcris[dup[a mea. Numai c[eu n-o scrisesem]nc[=i nici n-o spusesem nim[nui p`n[atunci.

— Ce bine ai f[cut c-ai venit la Paris... Bravo \ie... Nu e a=a c[-\i place?... Zici c-ai venit s[faci dreptul?... De!... +tiu =i eu?... Nu cred c[-l po\i sf`r=i... Aici oamenii vin s[ se str`mbe, nu s[se]ndrepte... Uit[-te la mine... Vezi ce str`mb[ sunt?... Nu, nu... Nu r`de, c[-\i vorbesc serios... A=a eram eu la Pite=ti?... Spune. Parc[eram un chibrit la fel cu toate celelalte din cutie. Era s[m[aprind[cineva =i pe mine o dat[, =i gata... Aici,]ns[, vezi cum m-am schimbat?... Vezi c`te spirale are firul din[untrul becului electric?... A=a sunt =i eu... Cu c`t

spiralele sunt mai numeroase, cu at`t lumina e mai puternic[... Ce?... Voi credea\i c[m[riti=ul meu e serios?... De unde?... M-am m[ritat s[scap de ei... Bine c-am sc[pat. Dac[nu m[m[ritam, se sc[pau ei de mine, c[eu m[omoram... Nu mai puteam tr[i acolo.}n ora= ori la Cimitirul +erban-Vod[era acela=i lucru. Aici,]ns[, simt c[tr[iesc... C`t voi tr[i, nu =tiu... Mai ales c[ doctorii mi-au spus c[ am un pl[m`n atins. Dar ce-are a face?... Omul are doi pl[m`ni... +i dup[ ce n-o mai fi bun nici cel[lalt, o s[ se ]nt`mple ce trebuie... Sf`r=itul n-are nici o importan\[... Vorba e, ce faci cu pl[minii [=tia c`t tr[ie=ti?... Ce respiri cu ei?... |ie nu-\i pare c[aici se respir[altfel ca la Pite=ti? Alt aer... Alt[via\[... Alt[otrav[. Tu iei cocain[?... Nu?... Cum se poate?... }n tot Parisul, n-ai cunoscut p`n[ acum nici o femeie fin[? Ia spune... Noaptea, c`nd sunte\i]mpreun[ ]n pat... c`nd v[ s[ruta\i... c`nd sunte\i]n fine gata... cum s[zic... Nu \i-a trecut nimeni cu degetul, a=a, u=or, pe sub nas... un praf alb... o pudr[fin[?... Vai!... Ce rom`n inadaptabil!... Cum o s[ po\i tu ]nv[\a dreptul la Paris?... Te pomene=ti c[ nici ]n\ep[turi cu morfin[ nu-\i faci?... Ei, vezi?... Eram sigur[... Fugi de-aici, c[-mi pare r[u c[ te-am ]nt`lnit... Z[u a=a!...

+i Lizica este a=a de sup[rat[pe mine, c[de necaz]=i sf`=ie bluza, l[s`nd s[i se vad[tot pieptul gol...

Eu nu-i mai r[spund dec`t cu capul, c`nd la dreapta, c`nd la st`nga, c`nd ]nainte, c`nd]napoi... Parc[a= fi un v`rf de plop pe care-l bat toate v`nturile de pe lume... Spovedania Lizichii m[cufunda tot mai mult]n incon=tien\[.

— +i mai ai preten\ia c[e=ti b[rbat!... Nu?... Bravo!... A=a cum era c`t p-aci s[ fie =i b[rbatu-meu, dac[ n-a= fi reu=it la timp s[-l fac s[-=i dea seama de ridicol... Ai v[zut pe marele duce Alexis?... Are aproape 50 de ani... +i, totu=i, nu se teme de cocain[... E c`t se poate de s[n[tos... C[l[tore=te tot timpul =i nu simte oboseala dec`t atunci c`nd]i place lui s[se opreasc[undeva... B[rbatu-meu,]ns[, vrea s[stau cu el la Pite=ti... la \ar[... la mo=ie... Ba nu, z[u... Tu ne-ai fi v[zut pe noi]mpreun[?... Bine ne-ar mai fi stat!... Ar fi avut lumea din Pite=ti pe seama cui s[se distreze... El un ciob de oal[spart[=i

eu un p[h[rel de cristal... Marele duce Alexis, cel pu\in, nu mi-e b[rbat... Mi-e numai amant... A, ha!... =tiu la ce te g`nde=ti... la gura lumii... la opinia public[... Nu-mi pas[... Toate femeile au c`te un amant!... E drept c[nu toate pot avea c`te un mare duce, dar dac[ a=a mi-a fost norocul?... At`t mai bine pentru mine... Nu?... Tu, dac[ai fi fost femeie, nu \i-ar fi pl[cut s[fii amanta unui mare duce?... Era oare mai bine s[fiu nevasta cui =tii =i tu?... Spune tu, ce a= fi putut face eu cu el la Paris?... Ce am fi f[cut, de altfel... L-am trimis acas[, s[ ]ngrijeasc[de mo=ie... De mo=iile marelui duce]ngrijesc al\ii... Marele duce nu]ngrije=te dec`t de mine... Tu ai fi capabil s[faci ca el?... Nu... Ei!... Vezi ce]nseamn[s[fii b[rbat?... B[rbat adev[rat]ns[, nu ca el, numai cu “fost prefect” pe cartea de vizit[...

+i Lizica ar fi continuat s[-mi vorbeasc[la fel =i]nc[mult[vreme, dac[un servitor n-ar fi anun\at sosirea marelui duce.

Marele duce!...

Cuvintele astea parc[sunt doi nori]nc[rca\i cu electricitate diferit[. Fac explozie chiar]n urechile mele. Ecoul exploziei,]ns[,]mi p[trunde p`n[ ]n ad`ncul sufletului. De c`nd sunt la Paris, sondez numai ad`ncimile incomensurabile. Una din ele sunt eu]nsumi. }n golul acesta,]ns[, nu privesc niciodat[p`n[ la fund. Prea e ad`nc =i prea e]ntuneric... Mi-e team[de ce a= putea vedea dincolo de ce vede toat[lumea.

Lizica, bun[oar[, dac[=i-ar fi aruncat ochii la mine]n momentul acela, m-ar fi v[zut a=a cum poate am s[r[m`n toat[ via\a. +i Lizica n-ar fi fost deloc ]nc`ntat[de efectul]ndrum[rilor ce-mi d[duse p`n[atunci. E drept c[din ce-mi spusese ea, nu prea]n\elesesem mare lucru. Nu =tiam]nc[ce]nseamn[un b[rbat adev[rat. B[rbatul din fa\a ei,]ns[, era mai copil ca niciodat[. Era galben =i tremura de team[ca elicea de alam[a unui ventilator electric. Sosirea nea=teptat[a marelui duce m[d[duse]napoi cu trei ani =i jum[tate. S[rb[toream, f[r[s[vreau, aniversarea primei mele mari nenorociri]n via\[. Noroc]ns[c[marele duce nu era profesor de limba rom`n[, =i Lizica nu sem[na deloc cu Kety...

+i totu=i, emo\ia nu mi-a trecut dec`t dup[ce am fost prezentat marelui duce.

}n sf`r=it!... Str`ng =i eu m`na unui boier de vi\[veche... De la anul 1613, familia Romanovilor domnea f[r[ ]ntrerupere]n Rusia. *My Baby*, de=i de vi\[poate tot a=a de veche, nu-mi vorbise niciodat[de str[mo=ii ei. Aceea=i discre\ie observ c[p[streaz[=i marele duce. Dar marele duce e altceva. Vl[starul Romanovilor nu vorbe=te fiindc[n-are nevoie. Str[mo=ii lui vorbesc mai elocvent dec`t ar putea vorbi el... Pentru mine,]ns[, nu vorbe=te nimeni... Limba nucului, din via noastr[de la Slatina, n-o cunoa=te nimeni aici. +i nucul acesta e singurul meu str[mo= cu care m-a= putea l[uda...

Marele duce a fost la cursele de trap de la Vincennes, unde unul din caii s[i a c`=tigat *“Grand prix d’automne”*. Proprietarul, ]ns[, =i-a p[strat numai satisfac\ia c`=tigului. Premiul, transformat]ntr-un inel de smarald, l-a oferit Lizichii chiar]n fa\a mea...

Abia acum]ncep s[ ]n\eleg =i eu ce]nseamn[a fi b[rbat adev[rat.

La desp[r\ire, Lizica]mi =opte=te la ureche:

— Ascult[... Dac[ai cumva nevoie de bani, nu te jena.. Spune-mi drept... Tu trebuie s[cheltuie=ti mult la Paris... Am v[zut eu asear[cum]\i pl[ce s[tr[ie=ti...

*

Ce s[fac?... De o lun[de zile m[ ]ntreb mereu ce trebuie s[fac?... Nu g[sesc]ns[nici o solu\ie care s[m[poat[mul\umi... De o lin[de zile nu mai fac absolut nimic... Asta]nseamn[c[toat[ziua m[g`ndesc la Lizica... Era fatal s[ajung aici!...

Nu =tiu dac[o iubesc cu adev[rat sau dac[nu e dec`t o simpl[, dar puternic[ obsesie. Lizica ]ns[ m[ st[p`ne=te ca un reumatism rebel care mi-a]n\epenit tot corpul.

La examen nici nu m[g`ndesc. S[-l prepare cei care au timp. Eu n-am dec`t dureri de cap, ame\eli =i o singur[mare preocupare]n via\[: dac[i-a= m[rturisi dragostea mea, ce are s[zic[oare Lizica?...

Ciudat lucru. Eu nu pot fi niciodat[singur cu Lizica, nici c`nd o

am]n fa\[, nici c`nd o am numai ]n g`nd. Spectrul lui Mih[i\[mi-apare blajin =i prietenos, a=a cum l-am cunoscut]n via\[, se apropie de mine, m[ia de m`n[=i cu degetul la gur[ ]mi =opte=te parc[:

— Nici o vorb[... Lizica nu trebuie s[=tie nimic... Altminteri o superi... }i tulburi via\a... O faci s[sufere... Hai mai bine cu mine =i pe ea las-o]n pace...

+i de c`te ori o v[d, urmez sfatul lui Mih[i\[. Nu-i spun nimic... Lizica nu =tie]nc[nimic... Nu =tie c-o iubesc...

Simt]ns[c[situa\ia asta nu mai poate dura la infinit. E mult mai grozav[ca examenul pe care nu m[pot decide s[-l prepar... Parisul]ncepe s[m[plictiseasc[... Ce-am c[utat eu oare aici?... Cine mi-a scos pe Lizica]n cale c`nd eu habar n-aveam de ea?...

Ah!... Ce bine ar fi fost dac[nu m[hot[ram s[-mi prepar examenul a=a de cur`nd!... Nu m-a= fi dus s[-mi petrec ultima noapte “peste ap[“ =i nici pe ea n-a= fi ]nt`lnit-o.

M[simt a=a de nenorocit, c[mi-ar trebui dou[fericiri deodat[ca s[-mi pot veni iar]n fire: s[-mi trec examenul =i s[m[iubesc[Lizica.

*

Ve=tile de acas[ ]ncep s[m[pun[pe g`nduri. Iat[ce-mi scrie mama:

“Dragul mamii,

Am auzit c[la Paris n-ar fi tocmai a=a dup[cum spui tu, =i c[de un an =i jum[tate nu faci dec`t s[ petreci cu femeile, care-\i m[n`nc[banii =i-\i ruineaz[s[n[tatea. G`nde=te-te bine unde ai s[ ajungi cu felul acesta de via\[. Averea ta nu este a=a de mare ca s[ po\i face fa\[ cu ea p`n[ce s-o]ndura Dumnezeu s[-\i sf`r=e=ti studiile. Dac[ nici primul examen nu l-ai trecut p`n[acum, mai bine]ntoarce-te acas[fiindc[, slav[Domnului, se]nva\[destul de bine =i la Universitatea noastr[de la Bucure=ti. Nu te sup[ra c[-\i spun lucrurile astea, dar pe aici, prin ora=, nu se prea vorbe=te bine de tine. +i lucrul [sta pe mine m[doare mai mult ca pe tine. Se spune c[te-ai fi]nh[itat cu

Lizica a prefectului care a fugit de la b[rbatu-s[u =i acum face pe femeia de strad[la Paris. P[cat de ea =i de bie\ii p[rin\i, c[i-a f[cut de r`s ]n tot ora=ul. Nu te potrivi ei, c[ tu tot copil e=ti p`n[ce-o s[-\i iei majoratul. S[=tiu barim c[ai fost cuminte at`ta timp c`t \i-am purtat eu de grij[. Pe urm[, ce-o vrea Dumnezeu! E=ti liber s[faci cu banii t[i ce-ai s[vrei. Dar dac[o fi s[continui a=a dup[cum ai]nceput, s[=tii de la mine c[ ]n doi-trei ani n-o s[mai ai para chioar[. Banul este lucrul dracului, mai ales acolo la Paris, unde via\a este mai scump[ca la noi. Anun\[-m[=i pe mine c`nd o fi s[-\i treci examenul, ca s[ nu-mi mai fie ru=ine de lumea care m[ ]ntreab[ de tine, c`nd ies prin ora=. Te s[rut[cu toat[dragostea,

mama ta”.

Extraordinar!... N-am s[pot sc[pa niciodat[de concursul benevol al celor care parc[au jurat s[-mi poarte de grij[cu orice pre\... +i barim dac[le-a= fi cerut acest sacrificiu!... Dar de unde? Nu le cer nimic... Nu le cer, =i totu=i domnii de la “centru” vor s[=tie mai bine ca mine ce fac eu la Paris... +i c`nd m[ g`ndesc c[vecinul meu de pe coridor nici p`n[azi nu cred s[fi aflat cine sunt, de=i u=ile noastre se g[sesc fa\[-n-fa\[.

Nu-\i fie team[, mam[... Lizica nu m[cost[ ]nc[nici un ban. Ba ceva mai mult... Dac-ai =ti tu ce mi-a propus!... Dar nu... Nu]nc[... Deocamdat[, mi-e ru=ine s[-\i spun... C`t prive=te examenul, fii pe pace... }\i promit solemn c[-l voi trece cu succes, chiar dac[ar fi ca Lizica s[nu m[iubeasc[niciodat[.

*

Mai zilele trecute, am m`ncat cu marele duce la Paillard.

Ru=ii au sentimentul de familie foarte dezvoltat. Pe mine, bun[oar[, m[socote=te un fel de rubedenie]ndep[rtat[, numai pentru faptul c[sunt din acela=i ora= cu Lizica. Ca s[-mi dovedeasc[tr[inicia simpatiei sale, mi-a propus s[m[angajeze ca secretar, sau mai bine zis r`nduitor al celor dou[biblioteci r[v[=ite — una a lui =i alta a Lizichii.

Nu =tiu ce fel de bibliotec[o avea marele duce. N-am fost niciodat[pe la el pe acas[. Lizica,]ns[, =tiu bine, n-are nici un fel de bibliotec[=i nici nu cred s[aib[ ]n g`nd a=a ceva. Toate romanele pe care le cump[r[ mi le d[ruie=te mie, dup[ ce le cite=te. Pe mine, ]ns[, lucrul acesta m[ plictise=te grozav de mult. Lizica cite=te numai autorii la mod[, pe care nu-i pot suferi. C`nd]i vorbesc de Lautréamont, de Aloïsius Bertrand, de Villiers de l'Isle Adam, de Marcel Schowob, de Rémy de Gourmont sau de André Gide, are aerul c[m[comp[time=te, ca =i cum a= fi r[mas corigent la limba francez[... Cu c`t o iubesc mai mult, cu at`t]mi dau seama c[pe Lizica nu trebuie s-o iubeasc[un intelectual. Lizica este o bestie frumoas[ ]n care,]ns[, nu te po\i]ncrede. Te mu=c[chiar c`nd ]i dai de m`ncare...

Nu =tiu,]ns[, dac[aceasta a fost adev[ratul motiv pentru care am refuzat propunerea marelui duce. Nu mi-am putut da seama]n primul moment. Mi s-a p[rut]ns[c[gentile\ea marelui duce este o glum[de prost-gust. Dar marele duce, care este un om binecrescut, deghizase gluma]ntr-o ofert[sentimental[, care ar fi putut sur`de chiar =i fostului meu profesor de limba rom`n[. Amantul Lizichii pare c[-mi pl`nge de mil[ ori de c`te ori vrea s[fie dr[gu\ cu mine. Marele duce nu uit[niciodat[c[sunt din acela=i ora= cu Lizica...

Lizichii,]ns[, care m-a]ntrebat tot a=a de mirat[ca =i marele duce pentru ce am refuzat propunerea, i-am r[spuns f[r[ ]nconjur:

— Fiindc[te iubesc =i nu vreau s[tr[iesc la Paris din mila amantului t[u...

Lizica s-a schimbat la fa\[ca ziua de 6 august a fiec[rui an. +i-a ridicat apoi ochii]n tavan, ca s[vad[dac[nu cumva, din cer, se uit[cineva la noi, =i a dat din cap dezgustat[de uniformitatea acestui moment suprem. Tavanul nu se cr[pase]ns[, =i catapeteasma lumii a=tepta, probabil, o fraz[mai de efect, ca s[se d[r`me peste noi.

Mi-am dat seama imediat c[declara\ia mea fusese bombastic[=i mai idioat[ca un vers din *Micul dor*. Era prea t`rziu]ns[. Lizica]ncepuse s[vorbeasc[ea:

— E foarte dr[gu\ din partea ta s[-mi spui c[m[iube=ti. Asta

]nseamn[c[ai]nceput s[ai =i tu gust... Probabil de c`nd e=ti la Paris... La Pite=ti nu mi-ai dat niciodat[s[ ]n\eleg c[m[placi... Aproape nici nu te uitai la mine... Nu este a=a?... Spune...

— Nu, nu... Nu este a=a... Te iubesc de mult... de c`nd te cunosc!...

— Nu, nu... M[iube=ti numai de c`nd ai v[zut c[ m[ mai iubesc =i al\ii... Pe mine m[ iube=te foarte mult[ lume... M[ iube=te =i Rotschild, nu numai marele duce... Eu, ]ns[, nu iubesc pe nimeni... Pe mine b[rba\ii m[ sc`rbesc... }i suport]ns[fiindc[am nevoie de ei. O femeie ca mine are totdeauna nevoie de un b[rbat... Dar vezi tu?... Nu orice om poate fi b[rbat adev[rat... Pe tine]ns[am s[te iubesc tocmai fiindc[nu e=ti]nc[b[rbat... Am s[te iubesc, dar altfel, cu totul altfel... Ce?... Nu crezi?... E=ti un prost... Uite, vezi?... Mutra asta de idiot m[face s[te iubesc chiar mult de tot... foarte mult... a=a cum a= iubi un frate. Ce?... Nu-\i convine?...

Eu continui s[dau din cap, ca un m`nz n[r[va=. Ea ]ns[, cu o singur[ vorb[, ]mi arunc[ parc[ un la\ de g`t =i m[imobilizeaz[pe loc.

— Cum?... Tu vrei s[fii ceva mai mult?... Vrei s[-mi fii amant? Ce fel de amant?... A=a cum este marele duce?... Nu se poate... Adic[nu po\i tu... M[rturise=te...

Eu oftez]n chip afirmativ. Ea continu[s[-=i bat[joc de mine cu voluptatea unei pisici care \ine un =oarece]n gheare.

— Ei, da... }n\eleg... Vrei s[-mi fii *amant de coeur*... Nu? Nici asta nu se poate. Adic[nu vreau eu... N-am]ncredere]n tine... Tu e=ti]nc[un copil... Nu te g`ndi c[ suntem am`ndoi de aceea=i v`rst[... Eu sunt mult mai rezonabil[ ca tine... +i eu iubesc numai cu capul, nu cu inima. Haide, haide... Fii cuminte... Du-te =i-\i ia bibliotecile ]n primire. Ai s[ g[se=ti ]n ele c`teva c[r\i care au s[-\i fie de folos poate... Apoi, dup[o pauz[, ca =i cum s-ar fi consultat din nou cu ea]ns[=i: Nu uita,]ns[, c[=i visele se]mplinesc c`teodat[. Ai r[bdare... Cine =tie?... Dac[\ii a=a de mult, poate ai s[fii =i tu odat[amantul meu... Iat[,]\i promit!... Dar numai o singur[dat[ ]n via\a ta... De mai multe ori n-ar fi bine poate... Ai]ncredere]n mine...

E=ti mul\umit?... Bine... A=teapt[numai... +tii s-a=tep\i?... +tii ce trebuie s[faci ca s[nu mai fii copil?... S[fii b[rbat ca marele duce!... Vino s[te pup, lighioan[mic[=i f[r[nume!... }n ce atlas de zoologie e fotografia ta?...

+i cu gestul cel mai firesc din lume, calm[=i f[r[pic de emo\ie, Lizica m[s[rut[pe gur[, ca =i cum o vrabie ar fi trecut un bob de mei din ciocul ei]n ciocul puiului din cuib.

*

De c`nd sunt bibliotecarul marelui duce, sau mai bine zis al Lizichii — ceea ce nu este acela=i lucru — mi-am reluat via\a de om ]n toat[ firea. M[ scol diminea\a la ora =apte =i ]n fiecare noapte m[ culc numai ]n patul meu. }n cafenea nu mai intru dec`t ziua, iar peste miezul nop\ii nu]nt`rzii dec`t c`nd m[duc la teatru.

Fiindc[cele dou[biblioteci nu-mi dau aproape nimic de lucru,]n restul orelor libere citesc. Am ajuns chiar foarte departe. Dreptul este o =tiin\[pe care, la nevoie, o po\i]nv[\a ca pe o poezie. Dac[nu m[ ]n=el agat`r=ii aveau legile scrise]n versuri...

Tot ca pe un text de lege]nv[\asem =i noi]n =coal[poezia *Umbra lui Mircea la Cozia.* C`nd am voit s-o comentez,]ns[, mi s-a]nfundat...

}n schimb, principiile de drept le po\i comenta la infinit. Le po\i]ntinde =i r[suci dup[cum]\i convine. +tiin\a dreptului are ceva din personalitatea cauciucului... Suport[orice deformare. Cu c`t reu=e=ti s[ pari mai absurd, cu at`t mai mult impresionezi pe speciali=ti. Totul depinde de cei care te judec[. Nu e nevoie ca pentru acela=i caz s[pledezi la fel, chiar dac[ai]n fa\a ta aceia=i judec[tori. Sentin\ele variaz[nu dup[spe\a procesului, ci dup[buna dispozi\ie a judec[torilor, care,]n treac[t fie zis, trebuie s[fi studiat =i ei dreptul la fel ca tine. Asta]nseamn[c[dreptul e o =tiin\[de pur[inteligen\[. Inteligen\a singur[ ]\i permite s[jonglezi cu “uite popa, nu e popa”]n a=a fel ca, la un moment dat, s[juri c[ai]n fa\a ta nu numai un pop[anonim, dar chiar un adev[rat patriarh... De aceea, poate, majoritatea studen\ilor rom`ni de la Paris studiaz[ dreptul. Rom`nul, din firea lui, este

“=mecher”. Exceleaz[ ]n a=a-zisele “varia\iuni pe o singur[coard[“, chiar c`nd nu este muzicant. Tema n-are nici o importan\[. Totul const[ ]n dexteritatea cu care prezint[ variatele aspecte ale unei melodii de multe ori inexistente chiar. Procesele mari, de altfel, nu le c`=tig[oamenii de drept, ci numai avoca\ii mari...

+tiu c[muzican\ii =i avoca\ii au s[protesteze. }i previn]ns[c[n-au dreptate, fiindc[=i unii =i al\ii pot fi,]n anume momente, aceia=i admirabili mae=tri c`nt[re\i, sau, cum se spune aici la Paris, des *ma]tres chanteurs.*

Cred c[p`n[ la sf`r=itul lunii mai voi fi gata. }n prima jum[tate a lunii iunie mama va primi vestea mult a=teptat[, iar]n ora=ul Pite=ti noutatea sosit[de la Paris va putea fi afi=at[mai]nt`i la “centru”, a=a cum cere tradi\ia local[, =i de aci r[sp`ndit[ ]n tot ora=ul.

Ca =i mama, Lizica a=teapt[cu aceea=i ner[bdare evenimentul fixat pentru jum[tatea lunii iunie. Eu o \in]n curent cu toate laturile complexei mele activit[\i. Ea]ns[pare a se interesa mai mult de mine dec`t de bibliotec[ =i universitate. Mi-a m[rturisit c[ ideea bibliotecilor ea i-a sugerat-o marelui duce. Amantul s[u nici nu se g`ndea la a=a ceva. N-a citit]n via\a lui nici o carte =i nu =tie s[scrie dec`t frazele tipice, impuse de protocol =i leg[turile de familie. Pentru restul coresponden\ei, marele duce, care vorbe=te cinci limbi, are cinci secretari: pentru limba rus[, francez[, englez[, german[=i italian[.

P[cat c[marele duce nu vorbe=te]n rom`ne=te. M-ar fi luat poate pe mine ca al =aselea secretar. Numai de n-ar fi aflat c[ am r[mas corigent la limba rom`n[... Lizica e]n stare s[-i fi spus =i lucrul [sta. I-a spus ea, de altfel, lucruri =i mai grozave... I-a spus, bun[oar[, c-o iubesc!... Marele duce a sur`s. Sur`sul este primul =i cel mai imperativ atribut al unui adev[rat b[rbat, mai ales c`nd este =i mare duce...

Fostul meu profesor de limba rom`n[, de=i nu era mare duce, c`nd =i-a v`r`t capul pe fereastr[la Kety]n odaie, a sur`s =i el... A sur`s]ns[“verde”. Un mare duce sur`de totdeauna “ro=u”.

Ce-a ie=it din sur`sul verde am v[zut. S[ m[ fereasc[ Dumnezeu s[ mai v[d ce are s[ ias[ =i din sur`sul ro=u!

*

S[n[tatea Lizichii]ncepe s[m[ ]ngrijoreze. Pl[m`nul de care-mi vorbea nu era o glum[. Lizica este ofticoas[. Din zi]n zi frumuse\ea ei devine tot mai stranie. Lizica este mai alb[ca mo=iile marelui duce]n timpul iernii.

+i totu=i, Lizica nu vrea s[se]ngrijeasc[. }n loc s[se duc[pe coasta Mediteranei, st[tot timpil la Paris. Ziua se agit[cu tot felul de nimicuri, iar noaptea colind[din cartier]n cartier, dup[cum pe vremuri, la Pite=ti, colindam =i noi din cas[ ]n cas[, dar numai o dat[pe an:]n noaptea de Mo= Ajun.

Mi-aduc aminte de noaptea c`nd masa prefectului,]nc[rcat[cu tot felul de bun[t[\i, ne]nfr[\ise stomacul pentru o clip[=i ne]nvr[jbise sufletul pentru o vecinicie. Era tot o noapte de Mo= Ajun.

Parc[m[v[d =i azi]n mijlocul celor de atunci. Mih[i\[st[ ]ntre Lizica =i mam[-sa, R[dulescu Florian l`ng[ Oi\a, |[pu= Nicolae =i Columbachis Aristotel la dreapta =i la st`nga grecoaicei, dar eu]ntre guvernanta, care nu vorbea dec`t engleze=te, =i v[duva de la C`mpulung, care nu vorbea deloc. M[v[d apoi pornind cu to\i ceilal\i prin z[pada p`n[ la glezne, sfid`nd gerul =i mai ales viitorul, c[ruia nu-i f[cusem]nc[cinstea s[-l introducem]n preocup[rile noastre de p`n[atunci.

Ast[zi,]ns[, afar[de Mih[i\[, care =tiu unde se afl[, de ceilal\i nu mai =tiu absolut nimic. De c`tva timp, ]ns[, am ]nceput s[ m[ num[r =i eu printre “ceilal\i”. Nu mai =tiu aproape nimic nici de mine. Mi-am pierdut parc[ urma. De c`te ori m[caut,]mi pare c[nu m[g[sesc niciodat[acolo unde m[aflu. C`nd stau al[turi de Lizica, mai ales, nimeni parc[ n-ar fi al[turi de ea. C`teodat[, m[simt a=a de absent, c[-mi vine s[pl`ng. Sunt parc[ mai absent chiar dec`t Mih[i\[, cel mai absent dintre noi to\i]n clipa de fa\[... Nu =tiu de ce, dar de c`te ori m[ g`ndesc la el, m[trezesc g`ndindu-m[ la mine ]nsumi. Chipul lui ]ncepe s[ se confunde cu al meu. +i doar Mih[i\[ nu sem[na deloc cu mine. Nu sem[na ]ns[ atunci, c`nd nu eram poate am`ndoi la fel, c`nd el iubea numai pe Lizica, iar eu m[l[sam s[fiu iubit de toat[

lumea. Dar azi, c`nd pe Lizica o iubesc =i eu la fel cu el, cine-mi spune c[ n-am ]nceput =i eu s[ sem[n cu Mih[i\[?... El, e drept, trebuie s[ fi putrezit de mult... Eu, ]ns[, abia acum ]ncep... Dar azi, m`ine, mai cur`nd sau mai t`rziu, am`ndoi o s[ fim la fel... Mor\ii seam[n[ ]ntre ei ca ni=te fra\i gemeni. }n p[m`nt, to\i suntem copiii aceluia=i tat[...

C`nd ]i vorbesc de moarte, Lizica ]=i bate joc de mine. Lizichii nu-i este fric[ de moarte. Vrea s[ moar[ ca o floare ]n paharul de cristal ]n care a l[sat-o st[p`na casei, care a plecat]ntr-un voiaj mai lung...

Pe mine,]ns[, cinismul Lizichii m[revolt[. Lizica nu poate fi sincer[. N-are nici un motiv s[-=i gr[beasc[singur[moartea. Nu poate fi nici obosit[, nici dezgustat[de via\[. N-are nici m[car grija unui examen la facultate, ca mine. E t`n[r[ =i frumoas[ =i are tot ce-i trebuie ca s[ tr[iasc[ fericit[. Toat[ lumea o cunoa=te =i o iube=te. Femeile, ca =i b[rba\ii, o ]nt`mpin[la fel, cu acelea=i axclama\ii de admirare. }ntreg Parisul o soarbe cu ochii =i adoarme cu ea]n g`nd, ca cu amintirea unei zile de s[rb[toare. }n localurile de noapte ]n care se afl[ c[ vine Lizica toate mesele sunt rezervate de cu ziua. Pentru un scaun suplimentar la un col\ de mas[, se pl[te=te ca pentru un hectar de p[m`nt arabil. +i]n Fran\a p[m`ntul este cu mult mai scump ca ]n Rom`nia...

Lizica mi-a m[rturisit c[vrea s[fie]ngropat[ ]n p[m`nt francez. P[m`ntul Fran\ei ad[poste=te at`\ia mor\i ilu=tri, c[ amintirea lor ]l face s[ rodeasc[ parc[ mai mult ca ploaia =i soarele. }n Fran\a, c`nd e=ti cu adev[rat cineva, nu mori aproape niciodat[. +i Lizica este obsedat[de numele c`torva femei din veacurile trecute, care, de=i au murit de mult, continu[parc[s[tr[iasc[=i azi.

*

Credeam c[singurul mare eveniment al anului va fi examenul meu, care la Pite=ti, mai ales, trebuie s[fi produs oarecare senza\ie. M-am]n=elat]ns[. }n Extremul Orient s-a petrecut un eveniment cu mult mai senza\ional: r[zboiul ruso-japonez.

Lizica oscileaz[ ]ntre dou[emo\ii deopotriv[de puternice. Una e plecarea mea; alta, plecarea marelui duce. Eu trebuie s[plec pentru]ndeplinirea unor anume formalit[\i, care reclam[prezen\a mea neap[rat[ ]n \ar[. Trebuie s[-mi iau majoratul =i s[-mi prelungesc am`narea serviciului militar. Marele duce,]ns[, a plecat]n Rusia de aproape o lun[. Acum trebuie s[se g[seasc[ ]n drum spre Manciuria.

De]ntors, probabil c[o s[ne]ntoarcem am`ndoi, afar[ numai dac[, bine]n\eles, unul din noi nu va da ortul popii. De data asta, ]ns[, nu =tiu care din noi va lua ]naintea celuilalt. }mi dau seama c[ de c`nd iubesc pe Lizica, eu =i marele duce nu suntem dec`t doi cai de curse, care galopeaz[ pe ultima sut[ de metri ce-i mai despart de potou. Potoul nostru este Lizica. P`n[azi, toate cursele au fost c`=tigate de marele duce. Nici nu se putea altfel... Marele duce este cal de ras[. Str[mo=ii lui num[r[ c`te un]mp[rat de fiecare genera\ie. Eu,]ns[, nu sunt dec`t un biet *outsider* care a=tept un handicap convenabil]n care s[m[pot afirma. Dac[scap =i ocazia asta, din cal de curse devin cal de sacà...

Marele duce nu cred s[se poat[ ]ntoarce]nainte de sf`r=itul r[zboiului. Eu, ]ns[, m[ pot ]ntoarce oric`nd]naintea lui. Dac[a= fi fost major, n-a= fi plecat pentru nimic]n lume din Paris. Dar mama nu mai vrea s[-mi trimit[nici un ban. La Lizica nu m[pot]mprumuta, fiindc[ ]n momentul de fa\[nu mai are nici ea. }n c`teva zile, Lizica a dat gata to\i banii pe care ]i l[sase marele duce. C`t despre banii din \ar[, s[nu mai vorbim. Lizica nu prime=te de acas[dec`t o sut[ de franci mai mult ca mine. Am`ndoi dar, suntem, cum se zice, *dans la plus noire purée*. Lizica, mai ales, sufer[ ]ngrozitor. Pentru ea banii sunt ca boabele de orez din pilaf... Nu =tie niciodat[c`te boabe m[n`nc[. A=a m[n`nc[ Lizica... mult... enorm de mult... poate fiindc[ i-au recomandat doctorii s[ se supraalimenteze. Lizica, ]ns[, dep[=e=te p`n[chiar =i prescrip\iile medicale. M[n`nc[ tot ce vede cu ochii. Mie bun[oar[, p`n[azi, mi-a m`ncat ceasornicul de aur care-l aveam de la tata, inelul cu briliant pe care mi-l d[duse mama-mare, c`nd am plecat la Paris, dou[r`nduri de haine, un pardesiu =i leafa mea

de bibliotecar pe care marele duce, la plecare, mi-o avansase pe trei luni de zile...

Trebuie s[plec dar... Trebuia s[plec de-acum c`teva zile chiar... M-a oprit ]ns[ Lizica. A avut nevoie de mine, sau, mai bine zis, de rolul pe care trebuia s[-l joc f[r[ voie. Nu puteam s-o refuz. De altfel, Lizica are perfect[ dreptate. O solu\ie mai nimerit[ nu puteam g[si nici eu, nici ea. P`n[ce-am s[m[ ]ntorc cu bani din \ar[, Lizica a]nchiriat unui ata=at de la lega\ia portughez[dou[din od[ile sale de la parter. Contractul,]ns[, l-am semnat eu, ca =i cum a= fi sub]nchiriat cu]nvoirea propriet[resei od[ile pe care p`n[ atunci le locuisem eu. De c`nd nu mai are parale, Lizica a]nceput s[aib[scrupule.

Situa\ia asta,]ns[, nu va dura mult[vreme. Marele duce nu o poate l[sa *sur la paille*. Oric`t de mare ar fi, ]n Rusia, criza financiar[ provocat[ de r[zboi, un mare duce poate g[si totdeauna banii necesari pentru a-=i ]ntre\ine amanta. +i afar[ de asta, ru=ii au credit nelimitat la Paris. O simpl[ telegram[ e de ajuns. Semn[tura marelui duce este ca toiagul lui Moise: face s[ \`=neasc[ap[din piatr[seac[...

Eu]ns[m[rog la Dumnezeu ca marele duce s[ ]nt`rzie c`t mai mult cu trimiterea banilor. Surpriza asta vreau s[i-o fac eu, c`nd am s[ m[ ]ntorc din \ar[, major =i om bogat... C`nd voi lua locul marelui duce, poate rusul s[se]ntoarc[victorios de la r[zboi. Adev[ratul victorios am s[fiu eu... Abia atunci Lizica o s[ ]n\eleag[care din doi o iube=te cu adev[rat... +tiu bine c[averea mea nu se potrive=te, nici pe departe chiar, cu averea marelui duce. Lizica,]ns[, care este femeie inteligent[, va aprecia sacrificiul fiec[ruia din noi nu dup[importan\a sumelor emise, ci dup[putin\a b[ncilor emitente...

Mi-e team[,]ns[, c[Lizica, cum este ea “m`n[ spart[“, n-are s[ poat[ rezista nici p`n[la]ntoarcerea mea din \ar[. }n cazul acesta, voi fi nevoit s[-i fac surpriza prin po=t[, nu prin viu grai. Prima recolt[a ogorului meu p[rintesc va fi un cec al B[ncii na\ionale rom`ne=ti c[tre *Banque de Paris et Pays Bas*...

Numai de nu mi-ar lua]nainte marele duce.

*

La noapte plec spre \ar[.

Plec,]ns[, cu sufletul]ndoliat ca poarta unei case]n care a murit cineva. Niciodat[n-am plecat a=a de trist, fiindc[niciodat[n-am plecat for\at de altceva dec`t de imboldul propriului meu suflet. Eu n-am c[l[torit niciodat[ dec`t cu sufletul meu]mpreun[. De data asta]ns[, plec numai eu singur. Sufletul meu r[m`ne la Paris. R[m`ne s[r[t[ceasc[pe *Champs Elysées*, la fel poate ca =i sufletul lui Mih[i\[, care acum trei ani r[t[cea prin alte c`mpii Elisee, ]n timp ce trupul lui, aproape gol, se cl[tina sp`nzurat de copacul de la Trivalea...

Lizica a primit de la marele duce nu banii pe care-i a=tepta, ci o scrisoare — o scrisoare lung[pe patru fe\e, un fel de spovedanie t`rzie, dar categoric[din toate punctele de vedere...

Dac[pe c`mpul de lupt[din Manciuria marele duce ar]ntrebuin\a, fa\[de japonezi, aceea=i strategie ca =i fa\[de noi, geniul rasei slave n-ar mai fi pus niciodat[ ]n discu\ie.

Abia acum]n\eleg eu pentru ce marele duce a sur`s c`nd Lizica i-a dest[inuit c[o iubesc. To\i oamenii sur`d pentru c`te ceva]n via\[. Un sur`s, ]ns[, nu seam[n[ niciodat[ cu altul. +i marele duce nu putea sur`de dec`t a=a cum a sur`s: ro=u!... Culoarea ro=ie]nseamn[“pericol”... Un sur`s se poate t[lm[ci mai u=or ca un vis. Un sur`s ro=u, bun[oar[, nu poate fi dec`t preludiul unei sentin\e ]n ultim[ instan\[. Ierarhia sur`surilor urmeaz[ordinea culorilor din spectrul solar: ro=u, portocaliu, galben, verde... etc.

U=urin\a Lizichii ar fi putut s[m[coste via\a. N-are s[m[coste,]ns[, dec`t o parte din avere, dac[nu chiar toat[...

Marele duce a anun\at-o c[nu-i mai poate trimite nici un ban. }n schimb,]i trimite consim\[m`ntul s[ fie ]nlocuit cu mine =i pravoslavnica lui binecuv`ntare, pentru tot ce are de g`nd s[ mai fac[ de azi ]nainte. Existen\a ei nu-l mai intereseaz[. Parc[ n-ar fi iubit ]n via\a lui niciodat[ o femeie... Marele duce nu mai are dec`t sentimente patriotice... Pentru un moment,]l preocup[numai problematica

victorie a armatelor ruse=ti =i prestigiul imperiului \arist]n Extremul Orient...

De c`nd a primit scrisoarea marelui duce, Lizica tu=e=te ]ntruna. De altfel, de c`tva timp, la Paris, toat[lumea tu=e=te parc[la fel. Pe m[sur[ce ziarele anun\[noi victorii japoneze, gripa franco-rus[face tot mai multe ravagii.

Din cauza aceasta, Lizica n-a putut s[m[ ]nso\easc[la gar[. A r[mas acas[, s[se doftoriceasc[. }n schimb, desp[r\irea noastr[a fost foarte emo\ionant[. M-a s[rutat cu c[ldura celor 38 grade de temperatur[personal[=i mi-a spus:

— Vezi s[nu ui\i!... Trimite-mi ceva bani imediat ce ajungi acas[...

+i at`ta tot.

P`n[la plecarea trenului mai sunt 30 de minute...

P`n[s[-mi iau majoratul mai sunt 30 de zile...

P`n[ s[ pot sur`de =i eu ca marele duce mai sunt 30 de ani...

*

Acas[m[a=teapt[mama, o telegram[de la Lizica, sosit[cu o zi]naintea mea, =i o nesf`r=it[serie de surprize nepl[cute.

Pe mama o g[sesc aproape neschimbat[. Afar[de cei c`\iva peri albi, crescu\i pe la t`mple, mama a r[mas aceea=i femeie bl`nd[, cu judecata ]ntreag[, =i care m[ iube=te la fel ca ]ntotdeauna, de=i continu[ s[ se ]ndoiasc[ ]nc[ de str[lucirea viitorului meu. Telegrama Lizichii a nelini=tit-o mai mult dec`t dac-ar fi aflat, bun[oar[, c[mi s-a]nt`mplat vreun accident pe drum.

Lizica m[roag[st[ruitor s[n-o uit =i s[-i trimit, c`t mai cur`nd, m[car cinci mii de lei, deoarece a doua zi chiar dup[plecarea mea doctorii au sf[tuit-o s[intre]ntr-un sanatoriu.

Mama]ncearc[s[m[conving[de un lucru de care de altfel nici nu vreau s[aud. M[sf[tuie=te s[nu-i trimit nici un ban, fiindc[b[rbatu-s[u =i p[rin\ii sunt mai boga\i dec`t mine =i mai]n m[sur[s[-i poarte de grij[. Mama,]ns[, nu =tie]nc[ceea ce deocamdat[nu

=tiu dec`t eu. De trei luni de zile, Lizica rupsese orice rela\ii cu cei de-acas[. Familia, de altfel, nu-i purtase niciodat[ de grij[. }n lipsa marelui duce, deci, singurul om c[ruia se putea adresa f[r[ s[ ro=easc[ eram eu. E drept c[ pe Lizica o cuno=tea ]ntreg Parisul. Nimeni ]ns[ nu avusese p`n[atunci curiozitatea s[se]ntrebe cine este aceast[faimoas[prin\es[Romanowska, al c[rei amant oficial fusese un mare duce, iar *amant de coeur* un student rom`n.

Nu =tiu, dar, pe cine trebuie s[sup[r mai degrab[: pe mama sau pe Lizica? Mama nu vrea s[-mi dea nici un ban mai mult dec`t strictul necesar buzunarului, iar Lizica eram sigur c[ n-are s[ vrea niciodat[ s[ ]n\eleag[ imposibilitatea de a-i trimite bani mai ]nainte de a intra ]n posesia averii mele personale. Or, lucrul acesta nu era posibil dec`t peste trei-patru s[pt[m`ni.

Nu-mi r[m`ne, deci, dec`t s[m[ ]mprumut]n ora=. Dar de unde? De la bancheri? Imposibil... Ar]nsemna s[m`hnesc pe mama, care ar afla imediat. De la prieteni? Dar care din prietenii mei mi-ar fi putut]mprumuta suma de care avea nevoie Lizica?... Nici unul!

Poate singur Cotan. Dar Cotan este la Bucure=ti. +i tot la Bucure=ti se afl[=i Stelu\a cu b[rbatu-s[u, care a fost mutat profesor de gimnastic[la gimnaziul “+incai”,]nfiin\at de cur`nd.

Cotan m[uime=te cu perseveren\a lui sentimental[. M[rturisesc c[nu l-a= fi crezut niciodat[capabil de o dragoste a=a de lung[. De Stelu\a,]ns[, mi-e team[s[vorbesc. Sunt sigur, c[var[-mea]l]n=eal[cu primul venit. Stelu\a]mi seam[n[mie — mie cel de alt[dat[! Se las[s[fie iubit[de toat[lumea...

*

Bani, bani, bani!...

}mi trebuie bani!... }mi trebuie imediat =i c`t mai mul\i... }mi trebuie cu orice pre\, fie chiar cu pre\ul renun\[rii benevole la o parte din propria mea avere. Motivul l-am g[sit... Este admirabil: o datorie de onoare... Banii,]ns[, nu-i pot g[si nic[ieri...

|[pu= Nicolae, c`nd a avut nevoie de bani, a g[sit imediat. A spart tejgheaua lui tat[-s[u. Eu, ]ns[, nu pot face nici m[car at`ta lucru. Tejgheaua lui tat[-meu se afl[la loc sigur — la Casa de depuneri =i consemna\iuni din Bucure=ti. Tot ce pot face este s[-mi sparg capul... Mi-e team[,]ns[, c[nu voi g[si nici acolo ce-mi trebuie...

}n Pite=ti, fr[m`nt[rile mele nu produc nici un ecou. }n ora=ul ]n care Mih[i\[ s-a sinucis din dragoste, iar eu am r[mas corigent la limba rom`n[, nu exista nici un om]n stare s[-mi descifreze viitorul =i s[-mi sconteze gloria zilei de m`ine...

De c`nd m-am]ntors]n \ar[, tr[iesc parc[ultimele zile ale unui condamnat la moarte. Oamenii s-au pronun\at... M-au p[r[sit... M-au condamnat... Singura mea speran\[este Dumnezeu. El mi-a purtat de grij[totdeauna. El n-a p[r[sit niciodat[pe cei lovi\i de soart[pe nedrept... Unui condamnat la moarte i se]ndeplinse=te totdeauna ultima dorin\[. Or, ultima mea dorin\[este s[-i pot trimite Lizic[i, c`t mai cur`nd, banii de care are nevoie s[-=i caute de s[n[tate]n sanatoriu.

Ei bine, banii ace=tia, banii pe care trebuia s[-i trimit femeii ce iubeam avea s[mi-i dea tot o femeie...

Cum i-am luat?... Nu mai =tiu... Probabil cu ochii]nchi=i, ca s[nu v[d ce iau. Dar i-am luat, totu=i... Trebuia!... Pe femeia care mi-a dat,]ns[, am v[zut-o. Era aceea=i... Era femeia care-mi p[strase amintirea ne=tirbit[... femeia care m[iubea]nc[...

Kety, Kety!... Ce apari\ie neb[nuit[!... Ce apari\ie aproape supranatural[!...

Sunt mai emo\ionat dec`t Jeana d'Arc c`nd a auzit pe sf`nta Caterina vorbindu-i de crengile zarz[rului]nflorit...

Binecuv`ntat fie ministrul de r[zboi, care i-a]naintat b[rbatul la gradul de maior, dar l-a l[sat tot]n garnizoan[la Pite=ti. Gra\ie lui, reg[sesc pe Kety... Gra\ie ei, voi putea reg[si pe Lizica s[n[toas[...

*

Kety e aceea=i — o floare presat[ ]n filele unui album de poezii. De c`nd iubesc pe Lizica,]ns[, nu m[mai intereseaz[nici florile, nici poeziile. De obicei, florile =i poeziile sunt vestmintele de gal[ale

minciunii. M[doare]n suflet c[a trebuit s[mint pe Kety =i de data asta... Dumnezeu,]ns[, are s[m[ierte, fiindc[Dumnezeu singur mi-a scos-o]n cale. El =tie mai bine dec`t oricine c[ pe Kety n-am s[ mi-o pot smulge niciodat[ din suflet. Kety este o floare unic[. Ea este amintirea singurei mele poezii tr[ite cu adev[rat. Kety este izvorul de ap[ vie din care beau sl[b[nogii ca s[ se ]ntremeze. Numai c[, p`n[azi, eu nu-i cunoscusem]nc[darul acesta miraculos. M[ad[pasem din ea, ca un vi\el oarecare din jgheabul rustic al unei f`nt`ni vulgare. Kety a f[cut din mine un alt om. }n primele zile dup[sosirea mea]n \ar[eram mai r[u dec`t sl[b[nogul din Evanghelie. }mi pl`ngeam singur de mil[. Ast[zi,]ns[, parc[sunt Josua, care opre=te soarele pe loc!...

}n jurul meu, toat[lumea se opre=te s[m[priveasc[, s[m[admire, s[-mi vorbeasc[, s[m[descoas[... Un om venit din planeta Marte n-ar fi st`rnit la Pite=ti mai mult[ curiozitate dec`t mine. +i doar eu nu vin dec`t de la Paris. +i, ceea ce este mai trist, vin cu m`na aproape goal[. Pentru un singur examen de drept =i o palid[aureol[de donjuan, nu este nevoie ca cineva s[se deplaseze peste nou[m[ri =i nou[\[ri...

Sunt sigur c[,]n timpul acesta, cei mai mul\i dintre colegii mei, de=i nu p[r[siser[ ]nc[\ara, trecuser[totu=i mai multe examene =i cunoscuser[mai multe femei dec`t mine. Faptul,]ns[, c[veneam de peste frontier[f[cea s[fiu privit cu emo\ia naiv[cu care sedentarii micilor localit[\i din \ar[salut[apari\ia p[s[rilor c[l[toare.

Pe vremea aceea, pentru pite=teni numai berzele =i r`ndunelele treceau frontiera. Lor nu le era dat s[ mearg[ dec`t cel mult p`n[ la Bucure=ti. Capitala \[rii era singurul titlu de glorie al celor care-=i puteau permite eroismul unui voiaj extraordinar. Berzele =i r`ndunelele,]ns[,]i f[ceau s[-=i aduc[aminte c[p[m`ntul se mai ]ntinde =i dincolo de ceea ce v[d ei cu ochii. Pentru prima, dac[ nu chiar pentru singura oar[ ]n cursul unui an ]ntreg sosirea lor ]i f[cea s[ mestece ]n gur[ =i ]n g`nd nume exotice ca Bosfor, Dardanele, Mediterana, Egipt... Dar at`t, =i nimic mai mult. Hotento\ii nu pot num[ra dec`t primele zece cifre. Pentru rest, nu-i mai ajut[creierul... Dintre to\i

concet[\enii mei, singur profesorul de geografie =tia poate ce alte nume mai poart[ ]nc[p[m`ntul de dincolo de Egipt...

Tot un fel de pas[re c[l[toare eram pentru ei =i eu. Ca =i ele, plecasem =i eu odat[cu]nceputul unei toamne. Plecasem,]ns[, nu spre sud, ci spre apus, pe drumul soarelui... +i nu m[ ]ntorsesem ca ele, prim[vara, ci aproape]n toiul iernii, c`nd la Pite=ti p[s[rile c[l[toare nu mai zboar[ dec`t]n amintirea celor c`\iva sentimentali c[run\i.

Ciudat[pas[re c[l[toare!... }mi dau seama c[reapari\ia mea la Pite=ti cadreaz[mai repede cu personalitatea vulgar[a p[s[rilor autohtone. Nu eram nici barz[, nici r`ndunic[... Eram un singur curcan ]ng`mfat, pe care concet[\enii mei]l a=teptau cu ner[bdare ca s[-l]ngra=e pentru Cr[ciun.

Cei care]ncearc[s[se apropie de mine parc[-mi]ntind mai repede la\ul, nu m`na. Le este team[ s[ nu le scap din m`n[iar. To\i au aerul c[vor s[se invite la osp[\. To\i sunt fl[m`nzi. To\i m[ privesc cu ochii holba\i =i cu gurile c[scate, ca ni=te crocodili ]n bazinul unei gr[dini zoologice... +i totu=i, nici unul din ei nu m[ vrea propriu-zis pe mine. Pentru ei, eu nu sunt dec`t o simpl[unitate de m[sur[. Fiecare din ei se socoate cu mult mai presus dec`t mine. Asta nu ]nseamn[, ]ns[, c[ fiecare din ei n-ar vrea s[ fie, dac[ nu mai mult, cel pu\in at`t c`t sunt eu... }n p`lnia urechii lor numele meu se]mplete=te cu ecoul vecinicei lor obsesii cotidiene: Bani! Cuv`ntul acesta le face un gol enorm =i]n cap, =i]n suflet, =i]n stomac...

Bani, bani, bani!... Banii mei, banii tatii, banii lor... To\i au aceea=i mentalitate. To\i sunt convin=i c[banii mei trebuie s[fie =i banii lor... Prima plecare mi-o iertaser[, fiindc[=tiau c[plec cu m`na goal[. Cer=etorilor li se deschid por\ile ca s[ ias[ afar[ din cetate, nu s[ intre... Perspectiva unei noi plec[ri, ]ns[, ]i doare, ]i exaspereaz[, ]i fl[m`nze=te!...

Nu =tiu cu ce i-a= putea]ndestula. La parastas se m[n`nc[gratuit. }naintea plec[rii mele, dar, le trebuie =i lor, dac[nu altceva, cel pu\in un parastas, parastasul banilor care vor pleca odat[cu mine... In-

stinctul lor de oameni fl[m`nzi le spune c[, odat[ plecat cu banii, n-am s[ m[ mai ]ntorc poate, sau, ]n cel mai fericit caz, am s[ m[ ]ntorc f[r[ bani... +i cum banii mei sunt =i banii lor, fiecare din ei se vede cu mult mai p[gubit dec`t mine]nsumi.

P`n[ atunci, ]n mijlocul lor tr[isem lini=tit =i anonim. Nimeni nu f[cuse prea mare caz de mine. }n ora=, singura mea faim[ era c[ r[m[sesem corigent la limba rom`n[. De data asta,]ns[, toat[lumea este r[zvr[tir[contra tiranului imaginar care le pericliteaz[avutul, libertarea =i chiar existen\a zilei de m`ine. Capul r[zvr[ti\ilor este]ns[=i mama.

De=i pare a fi tot at`t de fl[m`nd[, Kety singur[nu face parte din gloata r[zvr[ti\ilor. Kety,]ns[, e fl[m`nd[ numai de mine, de cel de alt[dat[ =i probabil de cel de totdeauna. Ea singur[ nu-mi cere nimic. Pentru ea, ]ns[, acest “nimic” pre\uie=te mai mult ca tot ce al\ii ]mi cer cu to\ii laolalt[. G`ndul c[m`ine a= putea fi un altul dec`t cel de azi]i]nfurie pe to\i deopotriv[. Ea]ns[continu[s[m[p[streze acela=i pe care m[cunoscuse]n ziua c`nd, goal[ toat[, se m[surase cu mine pe sofa. Kety e singura mea m`ng`iere, singura fereastr[luminat[din ora=ul [sta f[r[uzin[electric[, singura adiere de prim[var[ ]n toiul acestei ierni grozave, singura fiin\[ ]n mijlocul acestor bolovani cu chip de oameni...

+i totu=i, fa\[de Kety m[simt mai vinovat ca oric`nd. R[utatea celorlal\i m[ face s[ z`mbesc. Bun[tatea ei,]ns[, m[pune pe g`nduri. }mi dau seama c[ fa\[ de Kety voi fi un platnic r[u. Pentru tot ce-mi ofer[ ea, eu nu-i pot da ]n schimb dec`t iluzia satisfac\iei grote=ti, pe care un expres de lux o d[unei g[ri secundare]n care se opre=te c`teva clipe numai.

*

La Bucure=ti,]mi reg[sesc parte din colegii din liceu. Unii sunt]n ultimul an, la licen\[. Al\ii s-au]mpotmolit, ca =i mine, la primele examene. Pe to\i,]ns[, deopotriv[ ]i g[sesc la fel de schimba\i. Aproape nu-i mai recunosc. Lipsa de mijloace i-a]mb[tr`nit]nainte de vreme.

Cei mai mul\i sunt dezgusta\i =i de]nv[\[tur[=i de via\[. Ca =i cor[biile lui Filip al II-lea, nici n-au apucat s[se desprind[bine de \[rm, =i au naufragiat cu to\ii, f[r[s[aib[timp s[dea m[car o singur[lupt[ ]n largul m[rii.

Cotan este func\ionar la Ministerul de Interne. Chiostec a dat dracului medicina =i s-a]ntors acas[la Meri=ani. |[pu= Nicolae c`nt[ cu ghitara ]ntr-o c`rcium[de l`ng[Gara de Nord. Baruch David face gazet[rie, fiindc[=tie =i limba german[, iar Popescu Virgil a intrat]n conservator =i este probist la Teatrul Na\ional.

M[ ]ntreb ce ar fi f[cut Mih[i\[dac[ar fi tr[it. Dintre noi to\i, numai el s-ar fi gr[bit poate s[-=i dea licen\a. +i pe urm[?... Probabil ar fi trecut =i el, ca ceilal\i,]n r`ndul sl[b[nogilor sfin\i bizantini, care a=teapt[s[fie eterniza\i pe zidul unei biserici dintr-un sat oarecare.

Cotan mi-a m[rturisit c[mai a=teapt[un an =i, dac[o vedea c[nu e rost, se duce s[-=i dea examenele la facultatea de la Ia=i. Nu se prea gr[be=te]ns[nici el, fiindc[p`n[ la 25 de ani nu are ce face cu licen\a. Avocatur[ n-o s[ fac[, fiindc[ n-are nici o tragere de inim[, iar ]n magistratur[ n-are s[ intre, fiindc[ profesiunile cu ore fixe ]l dezgust[. Ministerul este altceva. La minister nu se duce dec`t la]nceputul fiec[rei luni, ca s[-=i ia leafa. La 25 de ani,]ns[, se poate alege deputat, mai ales c[fostul prefect este de data asta senator.

Cotan pare a fi r[mas acela=i. +i cu toate acestea, s-a schimbat =i el foarte mult. Pe Cotan,]ns[, nu l-a schimbat, ca pe al\ii, grija zilei de m`ine. L-au schimbat femeile... P[cat numai c[ aventurile lui Cotan nu prezint[ nici un interes. Toate se sf`r=esc aproape la fel — monoton =i pueril. B[iatul [sta este lipsit de orice fantezie. Parc[toat[via\a lui n-a frecventat dec`t acela=i birt economic de mahala, ]n care s-a intoxicat dup[ fiecare fel de m`ncare. }ntregul s[u *menu* sentimental e format numai din alimente stricate.

Nu =tiu dac[Stelu\a intr[=i ea]n aceea=i categorie. De=i sunt curios s[aflu nout[\i despre ea, Cotan se fere=te, totu=i, s[-mi vorbeasc[de var[-mea. Discre\ia lui]mi d[s[ ]n\eleg c[nu trebuie s[-i vorbesc nici eu nimic de sor[-sa. At`t mai bine. Poate c[fratele Lizichii nu

b[nuie=te]nc[nimic din tot ceea ce mama pretinde c[ar fi aflat]ntreg ora=ul.

Dar chiar a=a s[fie... Care e vina mea?... Gura lumii e slobod[... Nu =tiu de ce, dar pe mine zic[toarele populare nu m[impresioneaz[niciodat[la fel, mai ales c`nd m[ simt vizat eu. Bun[oar[, faptul c[ toat[ lumea din Pite=ti cunoa=te leg[turile mele cu fata fostului prefect =i actualul senator m[ ]nc`nt[. C`nd Mih[i\[ mi-a m[rturisit pentru prima oar[ c[ este amorezat de Lizica, am z`mbit. Pe vremea aceea,]ns[, nu cuno=team lumea dec`t din c[r\ile cu pove=ti =i istorioare morale. Pe Lizica, mai ales, n-o cuno=team deloc. N-o scosesem ]nc[ din r`ndul z`nelor cromolitografiate pe h`rtia velin[a *hors-text*-elor. Or, dac[eu]nsumi nu m[socoteam]n stare s[-mi ridic ochii p`n[ la ea, cu at`t mai mult suferin\a lui Mih[i\[ ]mi p[rea o curat[prostie. Cu timpul,]ns[, devenisem mai]ng[duitor fa\[de prostia omeneasc[. Ba de data asta, chiar, mi se p[rea c[nimic mai firesc nu s-ar fi putut]nt`mpla dec`t s[calc =i eu pe urmele lui Mih[i\[.

Totu=i, fa\[de Cotan m[simt oarecum jenat. Mi-e team[parc[s[dau ochii cu el. Probabil fiindc[sunt vinovat. Dar ce anume r[u am f[cut, nu =tiu. }n orice caz, sunt sigur c[n-am f[cut nimic cu g`ndul de a face r[u. Fiecare e liber s[ m[ judece cum vrea. Judecata celorlal\i nu m[ intereseaz[; din contra, m[ bucur[... m[ face s[ z`mbesc =iret... Judecata lor]mi lustruie=te parc[=i mai mult vitrina amorului meu propriu, care p`n[ atunci se strecurase printre ei ca geamul unui vagon de drum de fier, aburit de ger. Judecata lui Cotan, ]ns[, m[ tulbur[... m[ face s[ tremur... }mi dau seama c[, pentru ce am f[cut eu, numai el m[ poate judeca. +i vina mea ]mi pare cu at`t mai mare cu c`t p`n[azi el singur nu-mi vorbe=te de ea... Pentru ce oare?... Voie=te s[m[cru\e sau voie=te s[m[pedepseasc[?... Atitudinea lui Cotan]ncepe s[m[exaspereze. Oare =tie ceva sau nu =tie nimic?... Pentru mine,]ns[, un “da” sau un “nu” este acela=i lucru. Pe zi ce trece,]mi dau seama c[cel care cu adev[rat nu =tie nimic sunt eu... Nu =tiu nici m[car at`t c`t ar putea =ti Cotan.

Simt nevoia s[plec c`t mai cur`nd. Niciodat[nu m-am sim\it mai

str[in]n mijlocul alor mei ca de data asta. Triste\ea celor c`teva zile petrecute]n \ar[s-a]mbibat parc[ ]n mine ca un amestec de o\et =i fiere]ntr-un burete...

E singura mea provizie de drum. E buretele cu care va trebui s[-mi r[coresc buzele aprinse de cuvintele pe care simt c[nu le mai pot rosti...

+i c`nd m[ g`ndesc cu c`t[ bucurie a=teptam s[-mi rev[d =i familia, =i prietenii din copil[rie!... Credeam c[ cei trei ani de zile petrecu\i departe de ei m[ ad`nciser[=i mai mult]n sufletul lor. Nu =tiam,]ns[, c[ ]n lipsa mea furtuna smulsese din r[d[cini p`n[ =i copacul de care se sp`nzurase Mih[i\[la Trivalea...

Cine m[ ]nstr[inase, oare, a=a de mult de ei?... Timpul? Nu cred... Oamenii?... Poate.

Nu vreau s[ ]nvinov[\esc pe nimeni, fiindc[vinovat n-a= vrea s[fiu dec`t eu singur!... Mi-e team[, ]ns[, ca nu cumva mai t`rziu, sau poate mai cur`nd dec`t cred, cineva s[nu-mi spun[c[vinovatul este un altul...

Chipul Lizic[i se aprinde parc[ ]n fa\a ochilor mei ca un semnal luminos de alarm[ ]n noapte, nu =tiu]ns[unde... pe mare, pe \[rm, sau pe cer...

— Nu crede, c[nu-i adev[rat... Vinovata nu sunt eu... E dragostea!...

La Paris str[inii m[apropiaser[de Lizica...

}n \ar[, Lizica m[dep[rtase de ai mei...

*

}n sf`r=it... Iat[-m[om liber!...

Iat[-m[, fiindc[deocamdat[a=a]mi place s[m[cred. Om]ns[— om adev[rat — mi-e team[c[nu sunt]nc[.

— Om!...

Ce cuv`nt lipsit aproape de orice rezonan\[!... Un cuv`nt amputat... estropiat... Parc[nici n-ar fi cuv`nt adev[rat... O simpl[ ]mperechere de litere, =i at`ta tot. O vocal[care vrea s[zboare =i o consoan[care o \ine parc[pe loc!...

+i, totu=i, cuv`ntul acesta a=a de mic reprezint[ceva foarte mare — tot ce poate fi mai mare... Podoaba crea\iei... Punctul culminant al unui program de realiz[ri neb[nuite... Un punct grafic, dup[cea mai lung[=i mai elocvent[fraz[divin[— o fraz[care a durat =ase zile]ntregi!... Cu el se]ncheie totul. Dup[el, nu mai exist[nimic.

Nimic!...

Ciudat lucru. Cuv`ntul “nimic” este mai lung dec`t cuv`ntul “om”. S[nu judec[m]ns[importan\a cuvintelor numai dup[imaginea lor grafic[. }n felul acesta, toate bibliotecile din lume s-ar reduce la colec\iile uniforme ale aceluia=i abecedar, tip[rit]ns[ ]n edi\ii diferite.

+i totu=i, cuv`ntul “om” nu este dec`t o firm[— firma unui magazin de lux]n interiorul c[ruia,]ns[, de cele mai mute ori se g[se=te cu totul altceva dec`t ce este scris afar[. Vreau s[spun c[ ]n via\a de toate zilele nu orice om dovede=te existen\a fiin\ei pe care Dumnezeu a voit s-o fac[dup[chipul =i asem[narea sa.

Un om adev[rat este un mecanic-=ef al propriei sale uzine. Tr[ie=te ve=nic]n apropierea materiilor inflamabile =i a ma=inilor cu tot felul de ro\i din\ate, care nu a=teapt[dec`t o mi=care gre=it[ ca s[-l mutileze, ba chiar s[-l distrug[. Mecanic-=ef, ]ns[, nu po\i ajunge dec`t dup[ce ai trecut prin toat[ierarhia meseriei, de la ucenic p`n[la maestru.

Faptul acesta m[ ]ntristeaz[. }mi dau seama c[p`n[azi ucenicia vie\ii mele nu s-a remarcat cu nimic de seam[, ca s[-mi poat[da cel pu\in iluzia apropiatei]naint[ri la rangul de maestru.

Nu =tiu, dar, dac[sunt om cu adev[rat. }n schimb, pot spune c[sunt liber. Nu mi-a spus]nc[nimeni lucrul acesta. Eu,]ns[,]l simt sau, mai bine zis,]l ghicesc. +i a=a trebuie s[fie, fiindc[ ]n via\[, de cele mai multe ori, ceea ce sim\im f[r[s[=tim]nc[este cu mult mai adev[rat dec`t ceea ce pretindem c[=tim...

Nu mai depind de nimeni. Majoratul m-a dezlegat de ultima obsesie a lan\ului, de-a lungul c[ruia, ca =i un c`ine care mu=c[, nu-mi plimbasem, p`n[atunci, a=a-zisa libertate dec`t prin ograda copil[riei. De]ndat[ ]ns[ce am g[sit poarta deschis[, am =i luat-o la goan[pe

strad[. }ncotro? Nu =tiu nici eu. Senza\ia libert[\ii mult a=teptate este a=a de puternic[ ]n primele clipe, c[-\i atrofiaz[p`n[ =i sim\ul direc\iei. Deocamdat[, =tiu numai c[ am pornit-o din nou spre Paris. At`t mi-e de ajuns.

De c`nd sunt liber, ]ns[, pentru mine Parisul se confund[ cu Lizica. Dar c`nd iube=ti pe Lizica, po\i fi oare cu adev[rat liber?... Iat[un lucru la care nu m-am g`ndit]nc[.

Nu sunt]nc[sigur, dar mi-e team[c[libertatea mea]ncepe s[devin[=i ea problematic[. Mi se pare c[mi-am schimbat numai st[p`nii. +i, ceea ce este mai trist, de data asta nu cunosc nici m[car lungimea lan\ului pe care]mi voi plimba, de azi]nainte, iluzia libert[\ii mele de om]ndr[gostit.

*

C[l[toresc singur]ntr-un compartiment cu trei locuri =i dou[inscrip\ii, repetate]n mai multe limbi: caloriferul cu: *“cald, potrivit, frig”* =i semnalul de alarm[cu: *“]n caz de pericol, trage\i de m`ner”.*

Parc[a= c[l[tori cu trenul pentru prima oar[ ]n via\[. Fiecare macaz m[face s[tresar. Din g[rile prin care trec f[r[s[m[opresc, cineva parc[ ]mi face semn s[m[dau jos din tren. Fanionul ro=u al cantonierilor]mi anun\[parc[o apropiat[deraiere.

Am impresia c[, de data asta, am pornit pe un drum gre=it. +i, cu toate acestea, pe vagonul]n care c[l[toresc st[scris, ro=u pe alb: *Bucure=ti — Paris.*

Este acela=i drum pe care l-am mai f[cut o dat[. }l recunosc. }l reperez]n amintirile mele, proaspete]nc[, =i, la cap[tul lui, m[opresc cu g`ndul, a=a dup[cum, trei ani]n urm[, m[oprisem cu trenul.

Pe vremea aceea, Parisul nu exista dec`t ]n imagina\ia mea. Mi-era egal, dar, oricum l-a= fi g[sit. De data asta, ]ns[, Parisul palpit[ ]n ritmul inimii mele. +i ritmul inimii mele nu repet[ dec`t cele trei silabe ale cuv`ntului: Li-zi-ca!...

Manivela caloriferului este tras[la *cald*. Mie]ns[mi-e frig. Tremur tot. Din\ii]mi cl[n\[nesc]n gur[=i stomacul mi se dezumfl[ca o minge

spart[. De-a lungul bra\elor =i picioarelor, =iruri de furnici nev[zute urc[=i coboar[ne]ncetat, iar]n cre=tetul capului p[rul mi s-a zb`rlit ca o coad[de viezure. Un demon =i-a]nfipt ghearele]n el =i vrea s[mi-l smulg[cu orice pre\...

N-am trecut niciodat[printr-o criz[de nervi ca asta. Geamurile compartimentului au]nceput s[se abureasc[de c[ldur[. Pe mine,]ns[, m[ ]nv[luie parc[cear=aful rece din patul unui hotel de provincie, f[r[sob[.

A= vrea s[trag m`nerul de alarm[, s[ opresc trenul ]n c`mp =i s-o iau la goan[de-a lungul ar[turilor]nz[pezite, ca un iepure urm[rit de propria lui team[.

La fel, mi-e team[=i mie de ceva. Mi-e team[, parc[, de o r[zbunare apropiat[, pe care]ns[n-o b[nuiesc de unde ar putea veni. +i totu=i, nu-mi aduc aminte s[fi f[cut r[u cuiva.

Singur[Kety ar avea poate dreptul s[se pl`ng[ de mine. Dar Kety nu b[nuie=te c-am min\it-o. Kety, probabil, continu[ s[ cread[ =i azi c[ am avut o datorie de onoare, =i nu =tie c[ banii pe care mi-i ]mprumutase i-am trimis Lizichii. Ba, ceva mai mult, Kety a r[mas surprins[ c`nd a primit cadoul-dob`nd[pe care i l-am f[cut la plecare. De altfel, Kety m[iube=te prea mult ca s[-mi vrea r[ul. Kety m[iube=te pe mine, a=a cum iubesc eu pe Lizica. Cine spune c[femeile nu pot s[iubeasc[se]n=eal[. Dovad[, Kety =i poate chiar Lizica...

Dar dac[este a=a, de cine poate s[-mi fie team[? Nu, nu... Nu mi-e team[de nimeni =i de nimic.

+i continui s[c[l[toresc inert ca un geamantan]n fundul c[ruia mi-am ascuns con=tiin\a]mp[cat[c[eu n-am f[cut nim[nui nici un r[u p`n[ acum. C`ndva, nu =tiu c`nd, probabil c[voi p[c[tui =i eu. Singurul meu mare p[cat]n via\[,]ns[, va fi altul. Va fi r[ul pe care mi-l voi face tot eu mie]nsumi.

*

La Viena, un defect al uzinei electrice]nt`rzie, nu se =tie pentru c`t timp, plecarea trenului din Westbahnhoff spre Paris.

Prin birouri ard lum`n[ri de sperman\et[=i brichete de aprins

\ig[ri. Pe peron, amploia\ii de la C[ile Ferate circul[gr[bi\i, cu felinare =i tor\e aprinse]n m`n[. Spectacolul este lugubru =i comic ]n acela=i timp. Asist la ]nmorm`ntarea unui lepros medieval,]n jurul c[ruia legea cerea s[se fac[zgomot mult =i]ntuneric.

}ngrozi\i de urm[rile neprev[zute ale accidentului, c[l[torii =i-au pierdut parc[=i min\ile, =i identitatea. Alearg[cu to\i]n ne=tire, se caut[, se strig[, se lovesc =i se]njur[. Cei care,]nt`mpl[tor, se reg[sesc, se]mbr[\i=eaz[ferici\i ca =i cum ar fi sc[pat de focul gheenei.

Printre ei m[aflu =i eu. Pe mine,]ns[, nu m[cunoa=te nimeni. Nimeni nu m[caut[. Nimeni nu m[strig[pe nume. Prezen\a mea]n mijlocul lor nu intereseaz[pe nimeni. Dintre to\i c[l[torii, eu par a fi cel mai absent. Sunt singurul c[l[tor care mi-am p[strat min\ile =i identitatea.

M[ ]ntreb, chiar, de ce m-am cobor`t din vagon, c`nd spectacolul l-a= fi putut privi tot a=a de bine de la fereastr[. Cineva,]ns[, m[ ]mpinge parc[tot mai mult spre gloata de nedumeri\i care se]nghiontesc, se apostrofeaz[=i se]nv`rtesc ]n jurul lor, ca ni=te c`ini cu tinicheaua de coad[.

Cu c`t timplul trece, imi dau seama c[ aceea=i agita\ie colectiv[ pune st[p`nire =i pe mine. E drept c[teama de necunoscut este cea mai contagioas[boal[sufleteasc[. }n momentul acela,]ns[, sufletul meu evadase din mine. C[l[torea gr[bit]naintea mea, pe acela=i drum pe care, din clip[ ]n clip[, a=teptam s[pornesc =i eu. Regretam numai c[eu nu puteam sosi la Paris dec`t ]n urma lui, adic[ pe ]nnoptate, c`nd poarta sanatoriului se]nchide deopotriv[=i pentru cei de afar[=i pentru cei din[untru. Aveam, dar, s[v[d pe Lizica cu o zi mai t`rziu. Dar at`t =i nimic mai mult. O]nt`rziere de c`teva ore, chiar c`nd te gr[be=ti s[-\i reg[se=ti iubita, nu poate fi o nenorocire. }n dragoste, mai ales, s[te faci a=teptat este o cochet[rie, nu o necuviin\[. Aman\ii adev[ra\i se a=teapt[totdeauna. Numai regii nu trebuie s[a=tepte pe nimeni. Protocolul cur\ilor regale,]ns[, nu vorbe=te nimic despre amantele regilor. Probabil c[regii, c`nd]=i a=teapt[amantele, nu mai sunt nici ei regi...

A=adar, temerea de care m[simt cuprins este pur =i simplu ridicol[. Totu=i, pe m[sur[ce-mi dau seama c[n-am nici un motiv s[m[agit, nelini=tea din mine continu[s[fiarb[ ]n clocot, ca apa dintr-o oal[ce amenin\[s[azv`rle capacul]n aer...

Iat[ce]nseamn[s[fii om liber!... C`nd crezi c[nu mai e=ti legat de nimeni, sim\i c[trebuie s[te legi din nou, tu singur, de cineva.

La un moment dat, din mul\imea de necunoscu\i cu chipuri =i gesturi apocaliptice, un chip neb[nuit mi se l[mure=te deodat[ ]n fa\a ochilor, ca o amintire]mprosp[tat[de un album cu fotografii decolorate de vreme.

Cotan!...

Tresar, cu numele lui pe buze. Dar chipul fratelui Lizichii dispare imediat,]nghi\it parc[de valurile m[rii, ce-l scosese numai pentru o clip[la suprafa\[. }l v[d cu adev[rat, sau Cotan nu e dec`t o simpl[ halucina\ie a mea, ]n aceast[ noapte de valpurgis vienez?... M[ ]nal\ ]n v`rful picioarelor, =i ochiii mei se rotesc pe deasupra capetelor necunoscute, p`n[ce chipul lui mi-apare din nou. De data asta,]ns[, nu-l mai scap din ochi.

Cotan m-a z[rit =i el. Lucru ciudat,]ns[, figura lui nu tr[deaz[nici o emo\ie... nici o surpriz[m[car. Cotan m[prive=te a=a ca =i cum nu m-ar recunoa=te. S[fie oare din cauza]ntunericului? (Cotan e miop ca =i mine). Nu =tiu care poate fi cauza. Prezen\a mea,]ns[, nu-l]nc`nt[ deloc. Pentru prima oar[ de c`nd]l cunosc Cotan pare preocupat]n mod serios de ceva important, ceva care-i]ntunec[p`n[ =i sur`sul obi=nuit cu care ne]nt`mpinasem totdeauna p`n[atunci.

Faptul acesta m[pune din nou pe g`nduri. }ncep s[ b[nuiesc c[ motivul temerii de care m[ sim\eam ]nc[ st[p`nit nu putea fi altul dec`t prezen\a lui Cotan la Viena. Se ]nt`mplase ceva]nainte, sau ceva trebuia s[se]nt`mple chiar]n momentul acela?

Ajun=i unul]n fa\a altuia, ne privim c`teva clipe ]ntreb[tori, dar f[r[ s[ ne ]ntindem m`na. Nu =tiu ce ne]mpiedic[: mul\imea din jurul nostru sau poate chiar teama de noi]n=ine? }nt`lnirea noastr[nea=teptat[,]ns[, pare a fi epilogul unui lung spionaj reciproc...

+i acum, iat[-ne descoperi\i, dezarma\i de propriile noastre arme. Iat[-ne unul]n fa\a altuia, gata s[ne lu[m interogatoriul pentru o anume vin[b[nuit[, dar nedovedit[ ]nc[. Am`ndoi deopotriv[=i spioni =i victime, fiecare din noi ne]nteb[m: Care pe care?... Care din noi]l prinsese cu adev[rat pe cel[lalt?...

. . . .
. . . .

S[sune clopotele Catedralei Sf`ntului +tefan, ca s[afle Viena toat[ca]n noaptea aceea Lizica doarme singur[,]ntr-un vagon cu u=ile plumbuite, pe una din liniile de garaj din Westbahnhoff.

+i s[se fac[lumin[... Lumin[mult[, lumin[pentru toat[lumea deopotriv[... +i lumina din vagoanele cu ferestrele deschise s[se aprind[numai]n vagonul cu u=ile plumbuite, fiindc[acolo doarme c[l[torul care are nevoie de mai mult[lumin[dec`t to\i ceilal\i...

. . . .
. . . .

Cotan crede probabil c[am]nnebunit. M[zg`l\`ie de m`neca hainei =i ]ncearc[ s[-mi astupe gura cu palma. Se teme s[ nu-l compromit. Pentru prima oar[ c`nd trece frontiera nu vrea s[se dea]n spectacol. Durerea lui nu vrea s-o mai cunoasc[nimeni. Abia s-a hot[r`t s[mi-o]mp[rt[=easc[mie. Eu]ns[i-o ghicisem dinainte. I-am smuls-o din gur[, fiindc[ ]n inim[nu cred s[fi avut nimic.

Ca orice perfect om de lume, Cotan este un cretin. }n lumea lui, durerule mari nu trebuie s[se manifesteze dec`t pe suprafe\e mici. El nu =tie ce ]nseamn[ o durere adev[rat[. Cotan n-a iubit pe nimeni =i n-a suferit niciodat[. N-a iubit nici pe sor[-sa, pe care n-a cunoscut-o dec`t]nt`mpl[tor, ca pe oricare membru al familiei. Pe Lizica n-am iubit-o dec`t eu, fiindc[eu singur am iubit-o altfel dec`t to\i ceilal\i... altfel chiar =i dec`t Mih[i\[, care se omor`se pentru ea... Cotan nu pricepe de ce strig s[ se fac[ lumin[... El nu =tie c[ Lizic[i nu-i pl[cea s[ doarm[ pe ]ntuneric. Lizica n-a dormit niciodat[ dec`t

]n timpul zilei... Nop\ile =i le petrecea numai]n localuri luminate *a giorno*.

+i continui s[strig a=a, p`n[ce, deodat[, iat[c[se face lumin[cu adev[rat]n toat[gara.

Uzina electric[fusese reparat[.

Clopotele,]ns[, n-au sunat... Clopotele de la Sf`ntul +tefan nu sun[ dec`t foarte rar — c`nd moare c`te un Habsburg.

Pentru Lizica,]ns[, aveau s[sune alte clopote — clopotele de la Pite=ti... clopotele de la Sf`ntul Gheorghe, de la Sf`ntul Nicolae, de la Sf`ntul Ion, de la cimitirul +erban-Vod[...

*

}n trei luni de zile, am schimbat opt od[i cu chirie. A= putea spune c[ ]n trei luni de zile am f[cut]nconjurul Parisului. Din rue des Écoles, m-am mutat]n Avenue des Gobelins, apoi]n rue de Rivoli,]n Place de la Bastille,]n rue Lepic,]n rue Campagne Première,]n Avenue de la Grande Armée =i]n rue de la Pompe, p`n[ce]ntr-o bun[zi mi-am f[cut bagajul, m-am prezentat la ghi=eul unei agen\ii de voiaj =i am cerut un bilet circular pentru Italia.

}mi adusesem aminte c[Phileas Fogg f[cuse]nconjurul p[m`ntului ]n optzeci de zile. +i doar p[m`ntul era ceva mai mare ca Parisul. De la moartea Lizichii, mai ales, Parisul nu mai era pentru mine dec`t o vag[expresie geografic[, un nume care nu-mi mai spunea aproape nimic, ceva cu totul inexistent, a=a cum trebuie s[fi fost pe vremea Sfintei Genevieva.

Oriunde a= fi stat =i orice a= fi]ncercat s[fac, era acela=i lucru. }n fiecare odaie nou[, eram aceea=i scrisoare]nchis[ ]ntr-un plic cu adresa ve=nic gre=it[. Zadarnic, dup[primele zile, rupeam plicul vechi =i b[gam scrisoarea]ntr-un plic nou... Dup[trei luni de zile, nu-i putusem]nc[g[si adresa adev[rat[... Probabil c[scrisoarea existen\ei mele nu mai era destinat[pentru Paris. Trebuia deci s[mi-o adresez cu totul altundeva... pe lumea cealalt[... acolo unde se g[sea Lizica!...

+i totu=i, nu m-am sinucis!

}n schimb, am plecat. Am plecat singur... C`nd e=ti singur, ]nseamn[ c[ e=ti totdeauna al[turi numai de cine vrei tu s[ fii. Trebuia dar s[-mi \in cuv`ntul dat. C[l[toria asta i-o promisesem Lizichii]nc[ ]n ajunul plec[rii mele]n \ar[, pentru majorat. N-o f[cusem p`n[ atunci, fiindc[ eram sigur c[ Lizica, dac[ ar fi tr[it, ar fi am`nat-o =i ea, tot pentru]nceputul prim[verii. O fac deci acum, ca s[-i pot da Lizichii cel pu\in satisfac\ia postum[c[ ]n via\[nu i se refuzase nimic... Nu e vina mea,]ns[, dac[o fac singur. Destul c[n-o fac cu altcineva. }n orice caz, o fac cu amintirea Lizichii mai vie dec`t oric`nd...

De data asta cel pu\in vom fi doi aman\i ideali. Lizica n-are s[m[mai supere cu nimic =i tov[r[=ia ei n-are s[m[coste dec`t lum`n[rile pe care am de g`nd s[i le aprind]n Domul din Milan, la San Marco,]n Domul din Floren\a =i la San Pietro.

*

Din \ar[, adusesem cu mine c`teva c[r\i =i reviste literare, ap[rute]n lipsa mea, pe care]ns[n-avusesem]nc[timp s[le citesc la Paris. Ele trebuiau s[formeze *la fine fleur* a bagajului meu. Lectura, =i mai ales lectura subiectelor scurte, este recomandat[ca cel mai bun medicament contra plictiselii]n timpul c[l[toriilor mai lungi. Or, pe vremea aceea, subiectele autorilor rom`ni erau foarte scurte. P[reau scrise anume pentru cei care c[l[toresc, mai ales]n trenurile de lux, unde ri=ti s[te plictise=ti mai repede ca]n trenurile populare.

A=a e c`nd c[l[tore=ti singur]n compartimentul t[u. Dac[n-ai destul[imagina\ie s[te crezi]ntr-un fotoliu de teatru sau pe terasa unei cafenele,]ncetezi s[mai fii o fiin\[propriu-zis. Te identifici f[r[voie cu chipul patinat de vreme dintr-o pictur[veche, expus[ ]n vitrina unui anticar. Subiectul n-are nici o importan\[. Pre\ul se socote=te dup[vechimea tabloului, care, de cele mai multe

ori, hot[r[=te =i valoarea lui artistic[... Din g[rile prin care te opre=ti numai c`te dou[-trei minute,]n lipsa publicului obi=nuit, amploia\ii C[ilor Ferate te privesc dac[nu cu o v[dit[ur[, cel pu\in cu indiferen\[... La fel prive=te =i marele public operele de art[, fie c[nu le poate aprecia, fie c[n-are bani destui ca s[le cumpere.

Dac[a= fi cu Lizica, probabil c[prezen\a mea, cel pu\in]n vagonul-restaurant, ar fi de=teptat mai mult interes. Singur,]ns[, nu sunt dec`t una din feluritele etichete de pe sticlele cu vin sau ap[mineral[, pe care chelnerii le recomand[deopotriv[, cu acela=i exagerat entuziasm de limbaj.

Majoritatea pasagerilor se g[se=te]n aceea=i categorie ca =i mine. Afar[de un german care ocup[o mas[pentru patru persoane, cu nevast[-sa =i dou[fiice, to\i ceilal\i pasageri m[n`nc[ singuri. Deocamdat[, nici unul din ei nu pare dispus s[ intre ]n vorb[ cu vecinul s[u. Aten\ia lor se ]ndreapt[ mai mult spre oamenii de serviciu, care circul[ cl[tin`ndu-se printre mese, ca un =ir de plopi b[tu\i de v`nt de-a lungul unei =osele drepte. Uniforma lor pare a-i interesa mai mult dec`t cele dou[-trei costume engleze=ti de voiaj sau decoltajul demidecent al celor dou[fiice ale Rinului.

}n fa\a mea deocamdat[nu st[nimeni. }n =ervetul de pe tac`m,]ns[, e]nfipt un carton cu inscrip\ia: “Rezervat”.

S-au servit aperitivele, =i tac`mul din fa\a mea continu[ s[ fie rezervat, dar neocupat... Titularul lui trebuie s[ fie un englez, care probabil nu admite ora meridianului din Paris. M[n`nc[dup[meridianul din Greenwich.

+i nu ma-m]n=elat. Nu era, propriu-zis, un englez. E drept. Era]ns[tot un fel de anglo-saxon... O americanc[... ba ceva mai mult, o vag[cuno=tin\[a mea, o doamn[cu care legasem oarecare prietenie]n cercul arti=tilor plastici de la *Closerie des Lilas*, pe care-l frecventam =i eu]n ultimul timp.

Doamna Wendy Woods, so\ia directorului unei mari b[nci din San-Francisco, venise la Paris s[ ]nve\e sculptura. Visul ei era s[fac[statuia

ecvestr[a lui Washington, pentru care prim[ria unui ora= din Statele Unite publicase un concurs =i mai multe premii de c`teva mii de dolari.

O s[pt[m`n[ ]ntreag[, la *Closerie des Lilas* nu se consumaser[ dec`t idei geniale. Naudin, Galanis =i Gozé, un francez, un grec =i un spaniol, o]ncurajau]nc`nta\i de perspectiva unui voiaj gratuit ]n America, cu prilejul inaugur[rii monumentului. Singur Manolo, un sculptor catalan, care pe vremea aceea cizela inele =i alte bijuterii feminine, ]=i b[tea joc de viitorul Washington al doamnei Woods. Cu ]nc[p[\`narea caracteristic[rasei sale, Manolo sus\inea c[epoca sculpturii ecvestre este]ncheiat[definitiv. Colleoni =i Gattamelata sunt singurii cavaleri de bronz ai omenirii. Restul sunt simpli c[l[re\i de circ sau de carnaval, iar autorii lor, anonimi, lipsi\i de orice decen\[artistic[=i cinste profesional[.

Iat[pentru ce,]n ziua aceea, doamna Wendy Woods lua masa]mpreun[cu mine,]n vagonul-restaurant al trenului Paris-Milano. Artista american[se ducea s[cunoasc[pe Verrocchio =i Danattelo, la ei acas[.

Pe mine,]nt`lnirea nea=teptat[ cu doamna Woods m[ emo\ioneaz[ ca =i cum a= fi v[zut pe Lizica a=ez`ndu-se]n fa\a mea. Amintirea Lizichii mi-a deformat aparatul vizual. De trei luni de zile, eu nu mai pot vedea]ntr-o femeie, oricine ar fi ea, dec`t o Lizic[aproximativ[...

+i totu=i, doamna Woods nu seam[n[deloc cu Lizica. Nu este o femeie propriu-zis frumoas[. Nu cred s[inspire nim[nui o pasiune profund[. Se impune]ns[prin ciud[\enia chipului ei. Are un cap prelung, un cap de zebr[, sculptat]n lemn. P[rul ei ro=cat este t[rcat din mai multe =uvi\e albe. E]nalt[, =i c`nd merge, c`nt[parc[la pian. P[=e=te solid ca un b[rbat — un b[rbat travestit]n femeie — =i nu discut[niciodat[problemele feministe la ordinea zilei. E o femeie interesant[din multe puncte de vedere, dar mai ales o excelent[camarad[.

Pe mine, totu=i, tov[r[=ia doamnei Woods m[jeneaz[oarecum.

Eu, femeilor, dac[nu le fac curte, n-am ce s[le spun. Noroc]ns[c[doamna Woods nu e totdeauna curioas[s[cunoasc[=i p[rerile altora asupra subiectului]n discu\ie. De cele mai multe ori, vorbe=te singur[=i, dup[fiecare fraz[, pocne=te]ntotdeauna din buze ca =i cum s-ar s[ruta cu cineva.

Lizica, dac[ar fi cunoscut-o, n-ar fi putut-o suferi. Ba de data asta sunt sigur c[i-ar fi aruncat cu farfuria]n cap... Doamna Wendy Woods vorbe=te de *S[get[torul* lui Bourdelle =i m[n`nc[marmelad[de portocale amestecat[cu mu=tar englezesc.

Dup[mas[, fiecare ne retragem]n cabinele noastre. Probabil c[tov[r[=ia mea n-o]nc`ntase prea mult nici pe ea. Mult[ vreme m[ crezuse pictor. C`nd a aflat]ns[c[scriu poezii, a str`mbat din nas. Pentru ea, scriitorii nu sunt arti=ti adev[ra\i, fiindc[ le lipse=te elementul universalit[\ii. Opera lor nu poate interesa dec`t cel mult pe cei care vorbesc aceea=i limb[cu ei... Pe ea o intereseaz[ ]n primul r`nd artele plastice, apoi muzica... Literatura, ]ns[, nu-i poate da dec`t emo\ii de periferie sentimental[.

Traducerile, mai ales, oric`t de exacte ar fi c`teodat[, nu pot avea nici m[car valoarea unor fotografii mediocre.

Doamna Woods are poate dreptate. Scriitorii nu pot fi niciodat[arti=ti universali. Sunt numai membri]n consiliul de administra\ie al unei]ntreprinderi de intelectualitate pur patriotic[, =i at`ta tot... +i ]nc[ doamna Woods nu =tie c[ scriitorul rom`n cu care vorbe=te fusese corigent la limba rom`n[.

*

}n revistele pe care le luasem cu mine]n tren, g[sesc o poezie pe care r[posatul Haralamb Lecca o scrisese parc[anume pentru mine:

Pe lacul Maggiore, din Pallanza, pleac[
Spre Isola Bella o barc[cu doi...
Am`ndoi sunt tineri, tri=ti sunt am`ndoi,
+i deopotriv[, pl`nsul]i]neac[!...

Dac[n-a= fi fost singur, la fel s-ar fi petrecut probabil =i cu noi, adic[cu mine =i cu Lizica. Eu poate n-a= fi fost tocmai amator de Insulele Borromee, Lizica,]ns[, care citise romanul lui Boylesve, s-ar fi oprit cu siguran\[la Pallanza.

De=i coinciden\a asta m[ ]ntristeaz[peste m[sur[, curiozitatea m[face, totu=i, s[m[g`ndesc =i eu la eventualitatea unei plimb[ri cu barca pe Lacul Maggiore.

Doamna Woods, c[reia]i comunic inten\ia mea, g[se=te ideea excelent[=i o adopt[imediat, cu entuziasmul cu care ar fi g[sit solu\ia proiectului pentru statua ecvestr[a lui Washington. }mi propune s[ne oprim]ns[la Streza, nu la Pallanza, fiindc[Streza este mai aproape de insule =i, afar[de asta, are hoteluri mai bune ca la Pallanza. Itinerarul lui Haralamb Lecca,]mi explic[ea, nu corespunde realit[\ii =i, afar[de asta, nu e nici practic. Este un itinerar poetic, care convine numai oftico=ilor din Pallanza.

Pentru a doua oar[ ]n dou[zeci =i patru de ore, amabilitatea doamnei Woods]mi stric[dispozi\ia de pioas[reculegere cu care pornisem de la Paris, hot[r`t s[c[l[toresc]n Italia singur sau cel mult numai]n compania amintirii Lizichii.

Doamna Wendy Woods,]ns[, cunoa=te localit[\ile astea mai bine ca mine, care deocamdat[abia le dibuiesc pe ghidul *Joanne*. Cunoa=te apoi toate hotelurile, toate restaurantele =i, mai ales, pre\urile care]n Italia variaz[dup[na\ionalitatea clien\ilor. Pentru americani,]n special, italienii au pre\uri cu totul excep\ionale... De data asta,]ns[, doamna Woods =i-a pus]n cap s[treac[drept rom`nc[. Cu rom`nii, italienii sunt mai genero=i. +tiu c[sunt de acela=i s`nge cu ei =i, mai ales, =tiu c[ sunt mult mai s[raci dec`t americanii.

*

La Streza sosim pe la ora cinci dup[-amiaz[, c`nd soarele, spre asfin\it, cocheteaz[ parc[ mai ro=u ca oric`nd, cu terasele de marmor[ale palatului din mijlocul lacului =i cu piscul mun\ilor de pe

care z[pada nu s-a topit]nc[toat[. }n schimb, pe malul lacului, l[m`ii sunt]n floare =i femeile]n rochii decoltate.

De=i t`n[r[, doamna Wendy Woods nu e romantic[. Frumuse\ea peisajului nu stoarce din sufletul ei nici o exclama\ie. Dac[ar fi fost George Sand, Alfred de Musset ar fi p[r[sit-o a doua zi chiar... Doamna Woods este numai artist[plastic[.

Palatul Borromeilor se oglinde=te]n ap[ca un Narcis con=tient de frumuse\ea =i grandoarea dublei sale perspective unice =i eterne. }n materie de art[, doamna Woods nu este na\ionalist[. }i place chiar arhitectura italian[. Probabil, n-a stat niciodat[de vorb[cu un arhitect rom`n. G[se=te totu=i c[ palatului ]i lipse=te ceva. O statuie ecvestr[. Un artist american n-ar fi a=ezat statuia sf`ntului Carol Borromeo tocmai la Arona... Doamna Woods cunoa=te numele tuturor proprietarilor palatului, de la cel care l-a construit acum trei sute de ani, p`n[ la contele Gilberto Borromeo, care-l st[p`nea pe vrema aceea. Doamna Woods cunoa=te prea multe lucruri. Te umile=te cu at`tea am[nunte pe care nici nu le b[nuie=ti. Lizica ]ns[, care nu cuno=tea dec`t un singur lucru, sunt sigur c[ar fi g[sit c[palatului]i lipse=te altceva: *S[rutul* lui Rodin.

*

Seara lu[m masa pe terasa hotelului “Regina Margherita”.

E o sear[calm[, punctat[de lumini discrete =i]nfiorat[de =oapte nel[murite... Pe lac nu mai plute=te nici o barc[. +i totu=i, ecourile unor pa=i misterio=i dau apei sonorit[\i umane... Cineva umbl[parc[pe lac... Sunt pa=ii lui Cristos pe ape!

La o mas[al[turi, m[n`nc[doi tineri blonzi, probabil doi str[ini ca =i noi, doi fra\i sau dou[rude apropiate. Prea seam[n[unul cu altul... Dou[chipuri de p[pu=i confec\ionate]n serie...

Doamna Woods]i prive=te cu aten\ia concentrat[a artistului portretist]n fa\a modelului. Eu,]ns[, n-a= vrea s[fiu modelul doamnei Woods. Privirile artistei mi-ar schimba toat[arhitectura figurii. Doam-

na Wendy Woods are o privire s[lcie. Parc[se spal[pe ochi numai cu ap[de ploaie...

Cei doi str[ini,]ns[, continu[s[m[n`nce ca =i cum nu s-ar g[si dec`t ei singuri pe terasa hotelului. N-au ridicat niciodat[ochii din fundul farfuriilor.

La un moment dat, doamna Woods m[ ]ntreab[:

— Care din doi]\i place mai mult?

Nici unul... Mie nu-mi plac dec`t b[rba\ii care seam[n[cu mine... Dac[mi-ar fi cerut aceea=i p[rere despre o femeie, poate c-a= fi avut ceva mai mult de spus. Pe doamna Woods,]ns[, femeile n-o intereseaz[. Nu vorbe=te niciodat[de prietenele ei. Dac[nu m[ ]n=el, la Paris cel pu\in, n-avea nici o prieten[. Mi-am dat seama de lucrul acesta mai ales]n ultimul timp, c`nd am ]ncercat s[-i vorbesc de Lizica. Doamna Woods pretinde c[ ]n Italia, elocven\a mor\ilor ilu=tri radiaz[ at`ta via\[nou[, c[amintirea mor\ilor anonimi, oric`t de scump[ne-ar fi nou[, fa\[de al\ii devine o necuviin\[. Noaptea, mai ales, nu trebuie s[vorbe=ti de mor\i. Noaptea se celebreaz[numai perpetuarea vie\ii, istovit[de prea mult[lunim[a zilei.

Or, noaptea tocmai se a=ezase cu noi la mas[.

Cerul se unificase cu mun\ii, =i mun\ii cu lacul, din mijlocul c[ruia cele trei insule se rotunjeau ca trei c[pi\e de f`n uitate pe c`mp. O boare parfumat[ne m`ng`ia n[rile =i buzele umede]nc[de Chianti. Apoi, deodat[, cuvintele noastre nu mai avur[nici o rezonan\[=i pleoapele]ncepur[s[se]nchid[, furate parc[de somn...

E prima mea noapte]n Italia... Prima noapte]n care dorm parc[de=tept =i visez f[r[s[dorm]nc[. Prima noapte]n care nu m[mai g`ndesc la nimic, nici chiar la Lizica...

Pe doamna Woods,]ns[, nop\ile din Italia o impresioneaz[altfel dec`t pe mine. Doamna Woods viseaz[cu totul altceva...

O nou[ ]ntrebare a ei m[treze=te deodat[, ca soneria unui ceasornic de=tept[tor.

— Ia uit[-te bine la ei... Cu care zici s[m[culc la noapte?...

R[spunsul meu o scuip[drept]n frunte.

— De ce cu ei, =i nu cu mine?...

O clip[, doamna Woods pare c[se clatin[pe scaun. Repede,]ns[,]ncepe s[-mi sur`d[, ca =i cum =i-ar fi reg[sit echilibrul.

— Iart[-m[, dar nu =tiam c[m[placi. De dou[zile de c`nd suntem ]mpreun[, nu mi-ai dat nimic s[ ]n\eleg... Nu mi-ai vorbit dec`t de defuncta dumitale amant[... Nu sim\i c[ai]nceput s[miro=i =i dumneata a cadavru?...

*

La Vene\ia plou[...

Ploaia]nseamn[abunden\[... Nu =tiu ce-ar putea c`=tiga Vene\ia de pe urma ploii. Vene\ia este ]ns[ ora=ul aman\ilor... +i doamna Woods ador[ s[ fie iubit[ mai ales c`nd plou[. Ploaia este afrodiziac[. Miroase a cantarid[=i alte ingrediente pe care camelo\ii Parisului le v`nd pe sub m`n[numai clien\ilor de]ncredere...

Fiindc[falsific[lumina zilei, ploaia suspend[lucrul]n atelierele arti=tilor. Un atelier f[r[soare este mai trist =i mai incomod ca o camer[de mansard[. C`nd plou[,]ns[,]ntreg pitorescul unui atelier se furi=eaz[pe sofaua din col\ul c[ptu=it cu perne =i covoare persane. Or, sofalele astea, de obicei, sunt destul de largi, c[pot ad[posti comod chiar dou[persoane...

P[cat numai c[la Vene\ia n-o s[putem g[si a=a u=or un atelier pe placul nostru. O s[ne mul\umim dar, cu o camer[de hotel. Doamna Woods]mi propune hotelul “Capello Nero”, un hotel vechi, care miroase a mucegai, un mucegai vene\ian autentic.

Gondola p[r[se=te Canal Grande =i se afund[cu noi printr-un labirint de canelete str`mte =i murdare. Vene\ia, ora=ul aman\ilor, e tot a=a de murdar =i dezgust[tor ca =i un sf`r=it de dragoste...

A doua zi,]ns[, Vene\ia se reabiliteaz[. Nu mai plou[. }n Pia\a San Marco e soare, lume mult[=i porumbei... Majoritatea unora =i altora sunt aman\i... Porumbeii se giugiulesc]n v[zul tuturor. Oamenii,]ns[, ceva mai discre\i, se \in numai cu bra\ul de talie, de=i gura

celor mai mul\i atinge mereu p`lnia urechii de al[turi. Femeile ofteaz[ =i admir[ pacotila din vitrinele de sub colonade. B[rba\ii ofteaz[ la fel =i-=i mai num[r[ o dat[ banii din buzunar... Dac[ nu altceva, m[car un “Recordi din Venezia” au s[ le mai aduc[ aminte c`ndva de vremea c`nd se credeau ferici\i.

San Marco =i Palazzo Dogale]=i primesc vizitatorii cu acela=i z`mbet ospitalier cu care c`teva secole]=i fac mereu concuren\[unul altuia... Din sfert]n sfert de ceas, orologiul din pia\[bate o dat[, de dou[ori sau de mai multe ori... Mul\imea curioas[ ]=i ridic[ochii extatic spre cadran. Leul]naripat,]ns[,]i]ntoarce spatele. El singur n-aude parc[nimic. Nu cunoa=te]nc[limba orologiului. De c`nd s-a pomenit ]n v`rful coloanei de porfir st[de vorb[numai cu eternitatea =i cu infinitul...

}n prima zi vedem pe Colleoni, iar trei zile pe r`nd nu facem dec`t acela=i lucru mereu... Profit[m de prezen\a noastr[ ]n ora=ul aman\ilor.

A patra zi,]n loc de “bun[diminea\a”, doamna Woods m[ ]ntreab[:

— Vrei s[ne desp[r\im?

— A=a repede \i s-a ur`t cu mine?

— Nu, dar mi-e team[de ce ar mai putea urma. Simt c[ ]ncep s[m[amorezez de tine... +i eu nu vreau s[-mi complic via\a... Eu sunt femeie serioas[... sunt m[ritat[... B[rbatul meu este un om ideal... Nu vreau s[-l pierd.. Un b[rbat ca al meu e lucru rar... Aman\i ca tine,]ns[, g[sesc pe toate c[r[rile...

Doamna Wendy Woods are dreptate...

La Padova, ne-am desp[r\it. Ea a r[mas s[vad[pe Gattamelata. Eu am pornit]nainte spre Floren\a =i Roma, s[v[d nu =tiam]nc[ce anume...

Iar sunt singur... +i totu=i, vagonul nostru e ticsit de lume.

*

}n vagoanele italiene=ti, circula\ia]ntre compartimente e mult mai liber[. Nu po\i fi niciodat[cu adev[rat singur, mai ales c[ ]n Italia nu se c[l[tore=te dec`t]n band[. Eu,]ns[, c[l[toresc pentru prima oar[ ]n Italia...

De la Bolonia la Pistoia, drumul nu e dec`t un =ir nesf`r=it de tunele =i viaducte. Apari\ia c`mpiei toscane ]mi aminte=te un piesaj identic din \ar[, pe care-l admirasem cu Lizica ]n g`nd... Iat[dar c[nu mai sunt singur!...

Uitasem c[, de la Paris, pornisem]nso\it de amintirea Lizichii. E drept c[la Vene\ia o]nlocuisem cu alt[femeie. Amintirile,]ns[, nu pot rezista totdeauna realit[\ii... De altfel, nu cred ca Lizichii s[-i fi pl[cut prea mult Vene\ia. Ora=ul aman\ilor i-ar fi m[rit febra =i agravat tusea... De data asta,]ns[, nimic nu m[mai]mpiedic[s[m[al[tur iar de vechea =i nedesp[r\ita mea tovar[=[de drum.

Lucru ciudat,]ns[, nu =tiu, de ce, de data asta, chipul Lizichii]mi fuge mereu din fa\a ochilor. Alt[dat[,]n nu import[ce chip de femeie, vedeam o Lizic[aproximativ. De data asta,]ns[, c`nd cred c[ am prins-o mai bine, ]mi dau seama c[ m-am ]n=elat... Femeia de l`ng[mine nu mai e Lizica... E o str[in[... o necunoscut[.

Probabil Lizica e sup[rat[pe mine... E sup[rat[sau, poate, c[l[toria prin Italia n-o mai intereseaz[? Pe acolo pe unde se afl[ea trebuie s[fie cu mult mai frumos ca pe culmile Apeninilor toscani.

*

Floren\a...

Cum sunt singur,]mi pot da seama mai bine de ceea ce v[d. C`nd e=ti ]n compania altora, parc[ nu te saturi niciodat[ ]ndeajuns. |i se fur[ mereu c`te ceva din merindele sufletului. Frumosul nu se gust[ ]n colaborare... Natura ni-l serve=te numai]n por\ii strict personale...

Sunt hot[r]t s[ ]nsemn tot ce v[d. Cu]nsemn[rile astea, m-a= putea afirma mai t`rziu ca om de litere... Scriitor de impresii de voiaj... +tiu c[ majoritatea publicului rom`nesc apreciaz[foarte mult spovedaniile acestor p[c[to=i maniaci, dar inofensivi... De altfel, cititorii rom`ni nu voiajeaz[ dec`t gra\ie acestor bro=uri, tip[rite anume pentru cultura maselor populare. Pentru mine, mai ales, ocazia ar fi binevenit[. A= sc[pa o dat[pentru totdeauna de ru=inea de a fi r[mas corigent la

limba rom`n[. Eu, cel pu\in, pot dovedi c[ am voiajat cu adev[rat... Nu m[ inspir, ca al\ii, numai din *Baedecker*-urile respective =i din c`teva c[r\i po=tale ilustrate...

La Roma,]ns[,]mi dau seama c[ ]n carnetul meu de impresii n-am scris]nc[nimic. Ba, ceva mai mult, titlul cu care-l cump[rasem de la libr[rie]ncepuse s[se =tearg[=i el...

Ce obiect frumos e un carnet de impresii cu filele albe... E tot a=a de frumos ca =i frumosul ce face s[-\i piar[graiul]n clipa c`nd]l descoperi...

Nu, nu... n-am scris nimic =i probabil n-am s[scriu niciodat[. De ce a= face =i eu aceea=i gre=eal[ca cei care]=i]nchipuie c[pot spune ce au v[zut]n Italia?... Impresiile de voiaj nu se pot povesti]n limba vorbit[de toat[lumea. Ele sunt ca spovedaniile suflete=ti pe care nu le po\i face oricui, nu oricine te poate dezlega de p[catul de a poseda =i un al =aselea sim\... Sim\ul frumosului... Sf`nta cuminic[tur[\i-o d[numai preotul la biseric[... Nu \i se trimite acas[prin comisionar!...

Cine vrea s[=tie ce este Italia s[se duc[s-o vad[dac[poate. Dac[nu,]n loc s[citeasc[ce-au scris al\ii, s[-=i procure mai bine ghidul-reclam[al unei societ[\i de voiaj. E tip[rit mult mai curat ca bro=urile culturale din Rom`nia =i nu cost[nimic. La cerere, se trimite gratuit.

*

Reapari\ia mea la Paris nu produce nici o senza\ie]n cercul celor c`\iva prieteni cu care alt[dat[ m[ vedeam aproape zilnic. Dac[ nu le-a= fi spus tot eu c[ fusesem ]n Italia, nici unul n-ar fi avut curiozitatea s[ m[ ]ntrebe ce am f[cut timp de dou[ luni de zile, c`t lipsisem din Paris. }mi dau seama c[absen\a mea din Paris nici nu fusese remarcat[. La Paris,]ns[, nu se remarc[aproape nimic — nici chiar absen\a mor\ilor. Dovad[, moartea Lizichii. Nu-=i mai aduce nimeni aminte de ea. C`nd pleci, e=ti bun plecat. Cine vrea s[ existe n-are dec`t s[stea pe loc. Parizienii, mai ales, nu c[l[toresc dec`t

foarte rar, =i atunci chiar pentru foarte scurt timp. Parizienii nu se simt bine dec`t la ei acas[ sau cel mult la *Père Lachaise*. De c`te ori sunt nevoi\i s[treac[frontiera, sunt de *mauvaise humeur*. Un voiaj]n Italia, mai ales,]i]nsp[im`nt[ ca un voiaj pe lumea cealalt[. Dar mult mai fanatici chiar dec`t parizienii adev[ra\i sunt studen\ii rom`ni din Cartierul Latin. Pe ace=tia nu-i po\i mi=ca din loc dec`t cel mult cu un decret de expulzare. Pentru ei, Italia este un fel de local de petrecere care =i-a pierdut voga. Amintirea]ndep[rtat[a celor c`\iva clien\i de seam[ ca Goethe, Lord Byron, Shelley, Keats, Musset =i Richard Wagner nu mai emo\ioneaz[ pe nimeni. Compatrio\ii mei nu citesc dec`t pe Georges Ohnet. Clien\ii cafenelei “Vachette” nu cred s[fi aflat]nc[de existen\a unui Maurice Barrès sau Henri de Régnier, care,]n ciuda parizienilor sedentari, fac aproape]n fiecare an c`te un voiaj]n Italia.

Pentru mine,]ns[, Italia sau Parisul este acela=i lucru. De c`tva timp, nu m[ mai simt bine nic[ieri. Prietenii vechi au ]nceput s[ m[ plictiseasc[, iar localurile de noapte, unde a= putea face cuno=tin\e noi, nu m[ mai atrag. }mprejurimile Parisului, ]n care m[ refugiez din c`nd]n c`nd, ]n loc s[-mi odihneasc[ trupul =i mintea, m[ chinuie cu amintirea c`mpiilor =i copacilor din \ara mea. De c`nd c[l[toresc prin lume, n-am ]nt`lnit nic[iri un copac la fel cu nucul din via noastr[de la Slatina.

Nu mi-a fost niciodat[a=a dor de ai mei... +i eu, care]ncepusem s[m[cred dezlegat de tot ce l[sasem]n urm[!... }ncep s[cred c[tot parizienii au dreptate. Nic[iri nu e mai bine ca la tine acas[. P[cat numai c[de lucrul acesta nu mi-am dat seama la timp. Mi-e team[c[acum e prea t`rziu. Nu mai e nimic de f[cut.

Dac[n-a= avea de preparat examenul din iunie m-a=]ntoarce]n \ar[chiar acum. Nu =tiu]ns[ce-a= putea inventa ca s[nu par ridicol. Nu mai pot specula nici m[car moartea Lizichii. M-ar da de gol c[r\ile po=tale ilustrate pe care le trimisesem din Italia. +i, afar[de asta, cei de-acas[at`t a=teapt[ — s[ m[ vad[ ]ntorc`ndu-m[plouat ca un c`ine cu coada]ntre picioare, incapabil s[-mi trec examenele.

Dac[a= fi r[mas]n \ar[, poate ar fi fost mai bine. }n \ar[, cel pu\in, nu se prea vede ce faci la Universitate. Dac[ai cu ce tr[i, po\i sta la Bucure=ti o via\[ ]ntreag[f[r[s[treci nici un examen. La Paris,]ns[, e altceva. }n \ar[, dac[cheltuie=ti un milion]ntr-un an, e=ti om mare. Peste frontier[,]ns[, n-ai voie s[cheltuie=ti dec`t strictul necesar. Altminteri, e=ti om de nimic... +i barim dac[ a= fi sigur c[ am s[ m[ ]ntorc cu doctoratul sau cu licen\a m[car... Dar c`nd m[g`ndesc c[ e foarte posibil s[ m[-ntorc cu m`n[goal[,]mi vine s[strig “stop” =i s[m[angajez =i eu ca al\ii]n Legiunea str[in[de pe acum chiar. A= avea poate norocul s[devin mai celebru dec`t un oarecare doctor]n drept *magna cum laude*. Adev[rul e c[nu-i pu\in lucru s[lup\i pentru civilizarea s[lbaticilor din Africa. Ce carier[str[lucit[!... Pleci anonim =i te]ntorci erou (dac[, bine]n\eles, ai norocul s[te]ntorci teaf[r). Ai ridicat prestigiul patriei =i ai binemeritat de la omenire. Apoi o duzin[de interviuri, o serie nesf`r=it[ de foiletoane ]n ziarele de tiraj, =i dintr-un biet corigent la limba rom`n[iat[-ne deodat[mare scriitor... +i doar \ara are nevoie de scriitori... Doctori]n drept de la Paris, slav[Domnului, avem destui... Unul mai mult sau mai pu\in n-are importan\[.

S[admit,]ns[, c[acela a= fi tocmai eu... Ce-a= face]n \ar[cu doctoratul]n drept? A= putrezi ca =i al\ii]n cine =tie ce fund de provincie. Locurile din Bucure=ti =i ora=ele mai principale sunt rezervate pentru Cotan =i ceilal\i copii de prefec\i sau parlamentari. }n \ar[, cine m[cunoa=te pe mine? Nimeni... Mi-e team[chiar c[ ]n cur`nd n-au s[ m[ mai cunoasc[ nici ai mei chiar... +i poate au s[ aib[ dreptate... C`nd vrei s[fii cineva, nu trebuie s[le spui niciodat[cine e=ti. A=teapt[p`n[vor veni ei singuri s[se intereseze cine e=ti...

+i totu=i, nisipul Saharei m[atrage parc[mai mult ca praful de pe str[zile ora=elor noastre de provincie. }n orice caz, Parisul nu m[mai intereseaz[. Simt c[nu mai pot tr[i]n el. E un ora=]n

care tr[ie=ti a=a ca =i cum nici n-ai exista... Or, eu simt c[exist]nc[. Dar unde mi-a= putea da seama mai bine de existen\a mea?... }n Sahara sau]n \ar[?...

*

M-am hot[r`t s[ m[ ]ntorc ]n \ar[. E drept c[ am l[sat s[ treac[ vreme cam mult[ p`n[s[m[hot[r[sc s[fac ce trebuie. }n schimb,]ns[, la Paris, vestea plec[rii mele]n \ar[a produs mai mult[senza\ie ca]ntoarcerea mea din Italia.

La *Vachette,*]ns[, senza\iile nu dureaz[mult[vreme. Se consum[ca ni=te simple cafele cu lapte... Numaidec`t...

Sunt hot[r`ri, ]ns[, pe care nu le pot lua dec`t anume oameni. }n aceast[categorie de oameni intru =i eu. De data asta,]ncep s[simt c[sunt =i eu cineva. }n orice caz, sunt un om]ntreg. P`n[ atunci nu fusesem dec`t o succesiune de proiecte diferite pentru fa\ada unei cl[diri ne]nf[ptuite]nc[. Nu g[sisem]nc[materialul necesar pentru cea mai potrivit[fa\ad[. Ast[zi, mi-am dat seama c[materialul acesta n-am s[-l pot g[si dec`t tot ]n \ara mea. At`t mai bine. Va avea =i \ara mea un constructor adev[rat. P`n[ azi n-a avut dec`t me=teri l[c[tu=i...

Voi]ncepe, a=adar, s[m[construiesc eu singur. }mi voi cl[di,]ns[, existen\a nu dup[sfaturile celor care pretind c[exist[mai de mult, ci dup[formula nebuloas[a celor care nu =i-au putut]nc[dovedi existen\a. Nu-mi plac cl[dirile prea mari. “Mare” nu]nseamn[numaidec`t “Monumental”. Monumentele nu se fac cu material mult. Creierul omului este cu mult mai u=or dec`t restul corpului. Nu-mi voi face, deci, prea multe etaje suprapuse, fiindc[p`n[ la cer nu te po\i ridica dec`t cu mintea, nu cu trupul. +i nu-mi trebuie nici ferestre prea multe, fiindc[o singur[fereastr[\i-e de ajuns ca s[po\i vedea tot ce exist[dincolo de tine. Nu =tiu dac[voi g[si]n mine artistul care s[m[ ]n\eleag[ce vreau. Arhitect a= putea fi oric`nd. Arhitectul,]ns[, nu mi-ar fi de ajuns. Arhitec\ii no=tri, mai ales, cl[desc numai... nu construiesc. Arhitec\ii no=tri sunt ca profesorii

de limba rom`n[. }\i repet[ aceea=i cl[dire ca pe o lec\ie de gramatic[. N-au inteligen\[ s[ fac[ ceva nou. Au numai o bun[ memorie, =i at`ta tot. Fac mereu acela=i lucru... Exact ce-au mai f[cut =i alt[dat[... ce-au f[cut mereu p`n[ atunci. Nu fac dec`t s[terorizeze av`ntul personalit[\ilor r[zle\e cu falanga macedonean[a uniformit[\ii legiferate...

Eu,]ns[, voi]ncerca s[construiesc, nu s[cl[desc. Voi construi,]ns[, ceva numai pentru mine =i pentru cei c`\iva vagabonzi care vor avea curaj s[se ad[posteasc[sub acoperi=ul fanteziei mele. Nu =tiu dac[va fi un palat, o biseric[sau o simpl[colib[de lut. Va fi,]ns[, ceva definitiv ca templele grece=ti =i etern ca piramidele Egiptului. Nu va fi]ns[la fel cu nici una din construc\iile care fac mul\imea s[ca=te gura =i s[holbeze ochii. B`lb`i\ii =i miopii, oric`t[ bun[voin\[ ar avea, nu vor putea niciodat[ s[ vorbeasc[ cum trebuie =i s[ vad[ ce trebuie. V[z`nd-o, cei mai mul\i vor sur`de. Al\ii vor \ipa. +i vor avea dreptate =i unii =i al\ii, fiindc[nimeni nu o va vedea a=a cum are s[fie. Eu singur o v[d a=a cum trebuie s[fie... O v[d a=a cum b[ltanul oche=te din zbor pe=tele din fundul apei, a=a cum furnicile percep culoarea ultraviolet[=i a=a cum apostolul Pavel a v[zut pe Cristos pe drumul Damascului.

*

La noapte plec. Plecarea mea n-are s[fie remarcat[de nimeni. De altfel, eu m[consider plecat din Paris de aproape o lun[, de c`nd mi-am l[sat s[-mi creasc[barb[. Am observat c[barba d[oarecare prestan\[chiar manechinelor din vitrinele de la *Galéries La Fayette.* De altfel, afar[de Edison =i Maeterlinck, care sunt ra=i... to\i oamenii mari poart[barb[.

Ieri m-am dus la “Vachette” s[-mi iau r[mas bun de la prieteni. I-am g[sit pe to\i, ca de obicei, la aceea=i mas[. C`nd ]ns[ m-am ]ndreptat spre ei, mi-am dat seama c[ nimeni nu m[ mai recunoa=te. At`t mai bine. Au s[afle mai t`rziu cine a fost omul cu barb[care]i deran-

jase. M-am scuzat ca =i cum m-a= fi adresat din gre=eal[unor persoane pe care nu le cunosc. Adev[rul este c[nu ne cunoscusem niciodat[— nici ei pe mine, nici eu pe ei... La Paris n-am cunoscut cu adev[rat dec`t o singur[ persoan[... Pe Lizica... Sunt sigur c[ Lizica m-ar fi recunoscut chiar =i a=a cum sunt acum. Ba, ceva mai mult, ar fi ghicit =i pentru cine am l[sat s[-mi creasc[ barb[. Pentru ea... Galanis mi-a spus c[ ]n Grecia, c`nd]\i moare iubita, =ase luni de zile nu te mai razi. +i tot el mi-a f[cut =i un portret a=a cum sunt acum, cu barb[... M-a creionat cu pu\in[culoare, c`nt`nd la ghitara lui — o ghitar[de pictor pe care nu c`ntase nimeni p`n[atunci. Chitara asta,]ns[, o s[-mi aminteasc[totdeauna de vremurile c`nd am`ndoi ne str[duiam la fel s[construim ceva, altfel dec`t toat[ lumea. Cine m-ar vedea ]n portretul lui Galanis m-ar lua drept un martir spaniol. Primul sf`nt care roag[pe Dumnezeu din ghitar[s[-i ierte propriile p[cate... +i eu, care nu =tiu s[zdr[ng[nesc din ea nici m[car c`t bietul |[pu=... De Margareta nu mai vorbesc...

Oare pe unde o mai fi Margareta? Dar Stelu\a?... Tot cu Cotan o fi]ncurcat[=i acum?... Nu mai =tiu nimic de nici una din ele. Parc[nu le-a= fi cunoscut niciodat[. Afar[de Kety, nici o alt[femeie nu-mi mai tulbur[amintirea Lizichii...

}n \ar[,]ns[, voi c[uta s[-mi reg[sesc to\i prietenii de alt[dat[. La drept vorbind, nu m[g`ndesc dec`t la c`\iva in=i. Mi-e team[, ]ns[, c[ tocmai aceia n-au s[-=i mai aduc[ aminte de mine. }n liceu, la Pite=ti, era altceva... }n lume, ]ns[, ]n societate, un fost coleg, corigent la limba rom`n[, nu-\i prea face cinste.

*

La Paris, rom`nii intelectuali se adunau la cafeneaua *Vachette*. La Bucure=ti, se adun[ la cafeneua “Kübler”. }n genere, intelectualii sunt oameni care nu se ocup[ cu nimic. Discut[ numai ce au f[cut al\ii, =i at`ta tot. De obicei, discu\iile astea \in de diminea\[p`n[ seara, se ]ntind ca pecinginea de la o mas[ la alta =i c`teodat[con-

tinu[chiar zile]ntregi, f[r[nici un rezultat propriu-zis. Verdictul judec[\ii lor este mai totdeauna negativ. Intelectualii nu admit niciodat[nimic din ce se face]n afar[de cafenea. Intelectualii rom`ni, mai ales, sunt foarte exigen\i. La Paris, ca =i la Bucure=ti, de ]ndat[ ce se str`ng doi-trei]n jurul unei mese, se =i constituie]ntr-un fel de curte suprem[, care condamn[f[r[mil[aproape]ntreaga activitate omeneasc[. Noroc,]ns[, c[omnipoten\a lor nu merge dec`t p`n[la pedeapsa cu moarte. Altminteri, popula\ia planetei noastre ar fi diminuat[ ]n mod sim\itor. N-ar mai r[m`ne pe lume dec`t intelectualii de la cafenea.

M[rturisesc, totu=i, c[pe intelectualii din Bucure=ti]i prefer intelectualilor rom`ni de la Paris. }n \ara ta cel pu\in ai dreptul s[ faci tot ce vrei, chiar c`nd n-ai face propriu-zis nimic de seam[. La Paris,]ns[, cred c[este o lips[de bun-sin\ s[nu faci nimic absolut, ani de-a r`ndul, c`nd toat[lumea se str[duie=te s[fac[ ]n fiecare clip[c`te ceva. Poate acesta e =i motivul pentru care m-am hot[r`t =i eu s[plec din Paris, imediat ce mi-am dat seama c[n-am s[pot face nici eu nimic.

}n \ar[,]ns[, e altceva. }n \ar[sunt parc[alt om. De=i la Bucure=ti m[simt tot a=a de str[in ca =i la Paris, faptul,]ns[, c[de data asta m[g[sesc]n \ara mea m[face s[-mi afi=ez personalitatea cu mai mult curaj. Doar sunt un om voiajat... Cunosc dou[\[ri complet, pe dinafar[, =i alte patru suficient ca s[pot face la nevoie pe profesorul de georgafie. }n liceu, de altfel, la geografie am fost printre cei dint`i]n toate clasele... S[nu mai vorbim,]ns[, de ce a fost. Deocamdat[m[intereseaz[cine sunt =i poate chiar ceva mai mult... cine am s[fiu.

La cafeneaua “Kübler”, bun[oar[, am]nceput s[fiu =i eu cineva. Sunt aproape la fel cu ceilal\i. Nu =tiu]nc[ce anume p[rere au de mine intelectualii din Bucure=ti. Cei mai mul\i,]ns[, par a se interesa de mine mai mult dec`t intelectualii de la Paris. De altfel, aceia mi-e team[ c[ nici nu erau intelectuali adev[ra\i. }ncep s[ cred c[, de=i fost corigent la limb[ rom`n[, dintre to\i studen\ii rom`ni de la Paris

eu eram singurul intelectual. Restul erau numai studen\i eminen\i, sau numai st`lpi de cafenea...Teatre,]ns[, concerte, conferin\e, expozi\ii de art[... i-a ferit Dumnezeu =i pe unii, =i pe al\ii...

Bine c[am plecat la timp. Fa\[de Paris, Bucure=tii sunt un fel de teren virgin, pe care]l po\i cultiva cum]\i place. N-ai dec`t s[ arunci ]n v`nt o m`n[ de semin\e selec\ionate, =i recolta e gata... Nu-\i trebuie nici plug, nici grebl[, nici sap[... Soarele =i ploaia p[trund ]n p[m`nt mai ad`nc dec`t orice fel de unealt[manual[. A=a e p[m`ntul \[rii noastre. C`teodat[ ]l faci s[rodeasc[numai cu g`ndul, cu voin\a, cu entuziasmul... P[cat c[ intelectualii de la Bucure=ti nu se ocup[ =i cu agricultura. |[ranii sunt pro=ti — nu =tiu ce s[ fac[ cu rodul p[m`ntului lor. M[n`nc[ m[m[lig[ =i umbl[ descul\i. Intelectualii, ]ns[, beau capu\inere =i umbl[ cu tocurile sc`lciate.

La cafeneaua “Kübler”, intelectualii sunt]mp[r\i\i]n dou[tabere: *tradi\ionali=ti* =i *moderni=ti*. Tradi\ionali=tii sunt sini=tri. Moderni=tii sunt caraghio=i. Fiecare tab[r[ ]=i are mesele ei, unde se discut[tot a=a de zgomotos =i se consum[tot a=a de timid. Discu\iile =i consuma\iile lor,]ns[, au un punct comun. Plictisesc deopotriv[— discu\iile pe clien\ii serio=i, iar consuma\iile pe chelnerii zelo=i. Majoritatea intelectualilor discut[ ]n v`nt =i consum[pe credit. Tradi\ionali=ti,]ns[, sau moderni=ti, to\i intelectualii de la “Kübler” sunt boemi. Clien\ii care obi=nuiesc s[-=i pl[teasc[totdeauna consuma\ia se feresc s[se apropie prea mult de mesele lor. }n schimb, papa Kübler]i apreciaz[=i]i cultiv[ca pe ni=te buruieni de leac. Pe vremuri, f[cuse =i el pe intelectualul la Heidelberg. Ast[zi,]ns[, se ocup[cu lucruri mai serioase. Are o cafenea, un hotel, o colec\ie de pipe =i c`teva icoane vechi, iar ]n orele libere se duce s[ pescuiasc[ prin lacurile din jurul Bucure=tilor. +tie tot felul de lucruri. +tie mai mult ca to\i clien\ii s[i launloc. +tie, bun[oar[, c[ “pe=tele mare cu r`ma mic[se prinde”. +i ca dovad[c[este a=a, majoritatea clien\ilor cu plat[nu vin la cafeneaua lui papa Kübler de dragul consuma\iilor, ci mai mult de dragul celor c`\iva chibi\i intelectuali. Papa Kübler are monopolul chibi\ilor

din Bucure=ti. }n cafeneaua lui, la anumite ore, te po\i distra mai bine =i mai ieftin dec`t la orice alt spectacol.

Tot de dragul lor am intrat =i eu pentru prima oar[ ]n cafeneaua “Kübler”. La]nceput, dup[cum era natural, am v[zut pe intelectualii din tab[ra tradi\ionalist[, care nu vorbeau dec`t de Creang[, Eminescu =i ]nc[ alte dou[ mari entit[\i intelectuale contemporane: un profesor de istorie cu barba neagr[ =i un poet cu plete blonde. Mai t`rziu,]ns[, tab[ra tradi\ionali=tilor s-a]mp[r\it]n dou[. Una a r[mas numai cu istoricul, iar alta numai cu poetul.

}n tab[ra moderni=tilor am fost introdus de un pictor ratat, pe care]l cunoscusem]nt`mpl[tor la Paris, unde nimerise probabil din gre=eal[, dup[ ce fugise din München. Fiindc[ n-avea bani cu ce s[ se ]ntoarc[ ]n \ar[, ]mi propusese s[-mi zugr[veasc[ mobila din odaia de culcare cu chipuri de femei goale — de altfel singura sa lucrare mai serioas[. De atunci =i p`n[ce l-am]nt`lnit din nou la Bucure=ti nu mai lucrase nimic. Probabil nu fusese un pictor propriu-zis. Dovad[c[la Bucure=ti nu mai f[cea pictur[. F[cea pe intelectualul]n tab[ra moderni=tilor de la “Kübler”. Eu]ns[, de=i trecusem dintr-o tab[r[ ]n alt[, nu-mi puteam totu=i da seama dac[sunt sau nu un intelectual adev[rat.

}ntr-o zi, moderni=tii m[roag[s[le]mprumut pe Baudelaire, pe care nu-l citiser[ ]nc[, dar de care auziser[vorbindu-se foarte bine. Adev[rul este c[tot pictorul ratat]i pusese =i pe ei]n curent cu numele autorilor din biblioteca mea din Paris. A doua zi le-am adus, odat[cu Baudelaire, =i pe Rimbaud, Laforgue, Corbière, Aloïsius Bertrand =i contele de Lautréamont. Din ziua aceea,]ns[, mi-am c[p[tat beleaua cu ei. P`n[ atunci tr[iser[ ca ni=te fra\i buni =i se manifestaser[ ]n dev[lm[=ie intelectual[, f[r[ ca vreunul din ei s[-=i fi b[nuit vreodat[ confratele c[ ar putea avea mai mult talent ca el. De data asta, ]ns[, intrase dihonia ]ntre ei... Se hot[r`ser[s[-=i aleag[=i ei, ca la Paris, un =ef — un =ef de =coal[, bine]n\eles, care s[le]ndrepte versurile =i s[-i proclame geniali. +eful]ns[nu se putea alege, fiindc[fiecare din ei vrea s[fie el =eful celorlal\i. Rezultatul a fost c[tab[ra

moderni=tilor s-a]mp[r\it =i ea, dar nu]n dou[numai, ca tab[ra tradi\ionali=tilor, ci]n vreo dou[spezece grupule\e, unele formate chiar dintr-un singur intelectual numai.

Nu =tiu cum s-a f[cut, dar cu ocazia asta, eu am r[mas pe dinafar[. De altfel, de mine nici nu fusese vorba. Eu nu eram]nc[intelectual. Eram un simplu agent de leg[tur[ ]ntre intelectualii din Bucure=ti =i cei din apusul Europei. Dup[c`teva luni, dup[ce m-am v[zut iar]n posesia c[r\ilor mele, m-am jurat c[nu mai ini\iez]n secretele bibliotecii mele pe nici unul din intelectualii de la “Kübler”.

De c`nd ]ns[ am r[mas iar singur, m[ simt parc[ mai bine ca ]n mijlocul lor. Mie, personal, situa\ia aceasta ]mi convine de minune. Dar ]n cafenea nu po\i sta tot timpul numai tu singur la o mas[. C`tva timp, fiecare din ei m[somaser[s[m[pronun\ categoric. Ce sunt eu? tradi\ionalist sau modernist?... Trebuia, dar, s[m[al[tur numaidec`t sau de unii, sau de al\ii. Dar de cine?... Dac[ n-ar fi fost dec`t dou[tabere, poate c[m-a= fi hot[r`t imediat. Din dou[sprezece, ]ns[, e greu de ales. }n asemenea cazuri, cea mai bun[ solu\ie este s[ r[m`i independent.

De altfel, un om independent are mai mult prestigiu dec`t un om]nregimentat unui program fix. Dar independen\a este =i ea tot un lucru relativ. Un om independent nu poate tr[i singur la infinit. Cu timpul, simte nevoia s[-=i mai arunce ochii =i el prin gr[dina vecinului...

Vecinii mei de mas[sunt un grup de gazetari, tot oameni independen\i =i ei. Independen\a lor,]ns[, este cu totul altfel dec`t a mea. Eu nu fac deocamdat[nimic. Ei,]ns[, scriu... Scriu, dar nici unul din ei nu scrie la aceea=i gazet[cu altul. Fiecare aproape]=i are gazeta lui. Independen\i adev[ra\i sunt numai acei gazetari care nu scriu la a=a-zisele gazete de partid. Gazetarul robit unui partid politic nu poate fi intelectual, fiindc[nu mai scrie din capul lui. Scrie ce-i dicteaz[altul, sau, mai bine zis, corecteaz[=i pune la punct noti\ele pe care i le furnizeaz[zilnic =eful partidului, vreun ministru sau c`te un parlamentar ahtiat dup[reclam[. Cu alte cuvinte, este un simplu scrib...

}ncep s[cred c[grupul gazetarilor este cea mai bun[afacere pentru mine. De=i intelectualitatea multora din ei cam las[de dorit, nu v[d de ce nu le-a= da o m`n[ de ajutor. Mie mi-e greu s[ m[ ajut pe mine ]nsumi... Dar pe al\ii sunt gata oric`nd. Reporterii de fapte diverse, mai ales, m[intereseaz[mai mult ca autorii anonimi ai articolelor de fond. Unii din ei sunt a=a lipsi\i de duh, c[nu m[pot ab\ine de a nu colabora cu ei la mai toate crimele, ho\iile, incendiile =i alte fapte diverse din capital[. Dar asta nu]nseamn[dec`t c[ unii au mai pu\in amor propriu dec`t al\ii. At`t, =i nimic mai mult.

Apropierea mea de adev[ra\ii gazetari se face aproape pe nesim\ite, a=a cum, bun[oar[, te apropii de o sob[cald[c`nd \i-e frig sau]\i pleci gura]nsetat[spre primul =ipot de ap[rece.

}ntr-una din zile, unul din vecinii mei de mas[, nu =tiu de ce, dar pare foarte plictisit. De=i nu-l cunosc personal, eu]l salut cu capul =i pu\in chiar cu =ira spin[rii. E directorul unei gazete politice — oficiosul unei frac\iuni dintr-un partid istoric intrat]n putrefac\ie. P`n[ atunci nu vorbisem niciodat[ cu el. El, ]ns[, care probabil aflase cine sunt, ]mi r[spunde la salut cu oarecare uimire pl[cut[, se a=az[ l`ng[mine =i-mi]ntinde chiar m`na:

— Ce mai faci, tinere?

— Mul\umesc... destul de bine.

— Bine!... P[dracul!... Asta se cheam[bine la dumneata?... Eu muncesc toat[ziua, =i tot nu pot spune c[fac bine... +i dumneata, care stai toat[ziua la cafenea... Ba nu, z[u, asta-i tot ce faci?...

Nu =tiu, de ce, dar ofensiva nea=teptat[a omului cu care vorbeam pentru prima oar[,]n loc s[m[intimideze, m[ ]nvioreaz[deodat[, ca =i cum st[p`nul situa\iei a= fi fost eu. E drept c[ p`n[atunci nu scrisesem]nc[aproape nimic. Dar dac[toat[lumea din cafeneaua lui papa Kübler nu f[cea dec`t s[scrie, de ce n-a= fi scris oare =i eu?...

}i r[spund dar imediat, =i]nc[z`mbind:

— M[ierta\i; dar tot timpul c`t stau la cafenea scriu...

Directorul gazetei holbeaz[ochii. Parc[nu-i vine c[cread[.

— Mi se pare c[ai fost la Paris. +tii s[scrii fran\uze=te?

— Destul de bine... Nu chiar ca francezii... Dar]n orice caz, mult mai bine ca al\ii de pe aici...

Directorul ofteaz[ ]n[crit =i tamburineaz[cu degetele pe masa de marmor[.

— P[cat, drag[... P[cat c[n-avem =i noi o gazet[scris[ ]n limba francez[. Vreau s[zic, scris[bine, s[o poat[citi =i str[inii... Nu ne cunoa=te nimeni... N-are cine s[vorbeasc[=i pentru noi. Cine dracul mai =tie rom`ne=te]n Europa afar[de noi?... Nimeni.

+i tot a=a, continu[c`teva minute f[r[s[se opreasc[:

— Uite, vezi?... Eu, dac[a= putea s[scap de gazeta asta pe care mi-au aruncat-o al\ii]n spinare, a= scoate o gazet[ ]n limba francez[, la care te-a= angaja imediat... Nu vezi c[rom`ne=te nu mai cite=te nimeni? Nici noi, rom`nii, chiar... M[-ntreb ce-o s[ne facem cu studen\ii italieni?... Vin peste trei zile la Bucure=ti =i n-are cine s[-i salute... Ce-au s[priceap[ei din gazetele noastre? Nimic... +i doar suntem latini =i unii =i al\ii... Ar trebui barim s[-i salute cineva]n limba francez[, c[ ]n italiene=te nu cred s[se priceap[nimeni...

Apoi, ca =i cum =i-ar fi adus aminte de ceva:

— *À propos*... Dar rom`ne=te =tii s[scrii bine?

— Ave\i nevoie de un redactor?

— A, nu!... Slav[Domnului, am destui... Dar m[g`ndesc c[ acum, cu ocazia vizitei studen\ilor italieni, ar fi bine s[ public un fel de salut, fie el chiar ]n limba rom`neasc[... Ce-are a face?... Sunt destui italieni la Bucure=ti ca s[li-l traduc[... Nu e cine =tie ce mare lucru... Tragi dou[-trei fraze cu latinitatea lor =i a noastr[, =i gata... Cuv`ntul latinitate]l pricepe toat[lumea...

Eu]l aprob mai]nt`i cu capul, apoi cu vorba.

— Bine]n\eles. Ideea dumneavoastr[este admirabil[... Articolul [sta trebuie s[apar[numaidec`t...

Directorul]=i ridic[disperat bra\ele spre tavan:

— Bine, bine... Trebuie... A=a zic =i eu... Dar dac[n-am timp, cine vrei s[-l scrie... Mie mi-e imposibil...N-a= putea s[-l scriu nici azi, nici m`ine... +i poim`ne vin italienii... O s[fie prea t`rziu.

Eram sigur c[directorul face aluzie la mine. M[gr[besc dar s[-l lini=tesc.

— }mi da\i voie s[vi-l scriu eu?

Directorul m[soarbe cu ochii pe sub gene.

— Crezi c[o s[ias[ceva frumos?

— O s[vede\i =i dumneavoastr[... Eu n-am nici o preten\ie...

— Bine, atunci... Numai d[-\i, te rog, osteneala s[-l scrii la noapte chiar, c[m`ine diminea\[ ]mi trebuie neap[rat... +i, dac[nu te superi, adu-mi-l tot dumneata la redac\ie, c[eu nu mai pot trece pe la cafenea...

Zis =i f[cut... A doua zi diminea\[m[prezint la redac\ie cu articolul, pe care directorul pune imediat “Bun de imprimat”, f[r[s[-=i mai arunce ochii pe el. M[previne]ns[c[articolul are s[apar[ca un “editorial”, f[r[nici un fel de semn[tur[, deoarece numele meu nu prezint[ ]nc[nici un fel de garan\ie]n presa rom`neasc[. }n schimb, m[asigur[c[cu alt[ocazie o s[-mi publice =i un articol semnat =i, bine]n\eles, chiar cu plat[...

Pe mine,]ns[, deocamdat[nu m[interesa nici semn[tura, nici plata. M[interesa articolul]n sine. Eram foarte mul\umit de ce scrisesem. Nu-mi mai aduc aminte dac[era chiar a=a, dar aproximativ iat[cam ce le spuneam eu studen\ilor italieni:

“Da! Suntem latini... +i suntem latini nu fiindc[am citit lucrul acesta pe pietrele monumentelor milenare sau]n filele c[r\ilor de istoria universal[, ci fiindc[sim\im c[suntem latini ori de c`te ori privirile noastre se ]nt`lnesc =i m`inile noastre se ating.”

Iar mai departe:

“Da! Suntem latini, fiindc[purt[m]n suflet cu to\i la fel aceea=i imagine calm[=i majestuoas[a m[rii plin[de soare, care ne-a z[mislit primii str[mo=i, fiindc[iubim deopotriv[Frumosul, Adev[rul =i Dreptatea, fiindc[=tim s[vorbim cu elementele naturii, cu care noi cei dint`i ne-am ]nfr[\it, =i fiindc[ tot noi cei dint`i am avut darul de la zei s[domesticim cele mai s[lbatice fiare ale crea\iunii: Ra\iunea, Inteligen\a =i Fantezia... +i mai suntem latini, fiindc[=tim s[c`nt[m

=i s[pl`ngem la fel, s[ iubim =i s[ ur`m la fel, s[uit[m =i s[iert[m la fel...

Da! Suntem latini, fiindc[Dumnezeu a vrut s[fim a=a, iar noi ne-am]nc[p[\`nat s[ r[m`nem]n vecii vecilor latini”...

Iat[primele mele r`nduri de proz[ care aveau s[ vad[ lumina tiparului. Poeziile publicate p`n[atunci nici nu m[mai interesau. Intelectualii de la “Kübler” m[dezgustaser[de poezie. Cu proza,]ns[,]n \ara rom`neasc[po\i fi cineva, chiar f[r[s[fii propriu-zis un intelectual...

A=teptam dar, cu ner[bdare, s[v[d ce impresie are s[fac[articolul meu]n cercul intelectualilor care la]nceput nu aveau s[=tie de cine e scris. Directorul avusese dreptate. Dac[articolul meu ar fi fost isc[lit, probabil c[intelectualii de la “Kübler” l-ar fi g[sit prost scris. Cei care nu fac dec`t s[ vorbeasc[ nu admit nimic din ce se scrie, chiar c`nd se scrie bine...

C`teva zile, ]ns[, m[ perpelesc ca pe j[ratic. Studen\ii italieni ]=i am`naser[sosirea]n \ar[cu o s[pt[m`n[. Le f[cuse mizerii lega\ia austro-ungar[, care nu le vizase pa=apoartele la timp. Dac[ a= fi =tiut lucrul acesta de la-nceput, a= fi scris poate mai pe ]ndelete un articol mult mai bun. Dar acum e prea t`rziu. Directorul]mi spusese c[articolul a =i fost cules =i c[paginatorul nu a=teapt[dec`t ziua sosirii italienilor ca s[-i dea drumul.

Pentru mine,]ns[, ziua aceasta mult a=teptat[sose=te ca o lovitur[de m[ciuc[, pe care o primeam drept]n cre=tetul capului. Articolul meu, e drept, apare dup[cum fusese vorba, chiar]n fruntea gazetei. Apare,]ns[, nu ca articol editorial f[r[semn[tur[, ci ca un articol personal, semnat cu numele complet al directorului, care de data asta]=i ad[ugase, pe l`ng[ titlurile sale profesioniste, =i c`teva alte titluri onorifice...

+i barim dac[ar fi fost latin!... Directorul gazetei,]ns[, era un]mp[m`ntenit proasp[t, care venise nu se =tia lnc[bine de unde... din Bulgaria, din Turcia sau din Grecia...

De ru=ine =i de ciud[, c`teva zile n-am mai dat pe la cafenea. Nu

=tiam ce s[cred. Nedreptatea asta mi se f[cuse din gre=eal[sau cu bun[-=tiin\[?... Dac[a=a sunt to\i directorii de gazete din Rom`nia, trebuie s[ m[ apuc de alt[ meserie. N-am s[-mi pot pune niciodat[ ]n eviden\[ personalitatea pe care o sim\eam umfl`ndu-se ca un cozonac gata s[ias[afar[din tingire.

C`nd l-am ]nt`lnit]ns[peste c`teva zile, directorul mi-a dat urm[toarea explica\ie:

— Ai v[zut, dragul meu, ce]ncurc[tur[mi-a f[cut n[rodul cela de paginator? I-a pl[cut a=a de mult articolul, c[a crezut c[-i scris de mine... +i cum era un articol festiv, m-a isc[lit f[r[s[m[mai]ntrebe. N-ai idee ce furios am fost!... Era c`t p-aci s[-l dau afar[...

M[rturisesc c[la a=a satisfac\ie nu m-a=teptam. Eram]nc`ntat c[ articolul meu pl[cuse =i c[ mai t`rziu, deci, aveam ocazia s[scriu =i altele, articole pl[tite]ns[=i de data asta semnate de mine, nu de al\ii.

Directorul,]ns[, nu sf`r=ise tot ce avea de spus. Nu m[l[sa s[m[bucur nici m[car de perspectivele carierei pe care m[preg[team s[o]mbr[\i=ez cu tot sufletul. Ca =i cum =i-ar fi adus aminte de ceva, chiar]n clipa aceea directorul m[ ]ntreab[deodat[brusc.

— *À propos*, dragul meu... Nu =tiu bine cine anume]mi spunea mai zilele trecute c[dumneata ai fi fost corigent la limba rom`n[... E adev[rat?...

Eu]i r[spund f[r[s[ro=esc:

— E-adev[rat. Dar ce-are a face? Parc[mi-a\i spus adineauri c[articolul meu v-a pl[cut...

Directorul m[ ]nv[luie cu o privire =ireat[de vulpoi b[tr`n care o ia ]n goan[ cu g`sca]n gur[.

— Nu zic... De pl[cut, mi-a pl[cut... Dar... +tiu eu cine \i l-o fi scris?... Gazetar corigent la limba rom`n[!... A=a ceva nu s-a mai v[zut p`n[azi... La noi]n pres[, nu te sup[ra... dar cine nu =tie s[scrie bine rom`ne=te se cur[\[...

+i totu=i, pe vrema aceea, majoritatea gazetelor noastre erau scrise numai de oameni care abia atunci]nv[\au s[vorbeasc[rom`ne=te.

*

Ieri m-am]nt`lnit cu Cotan, care nu m-a mai recunoscut. At`t mai bine. Ce i-a= fi putut spune?... Nimic de seam[... Cotan nu frecventeaz[nici intelectualii, nici gazetarii...

De data asta era singur. Mergea]ns[preocupat =i greoi, ca =i cum s-ar fi sprijinit de bra\ul cuiva. Bra\ul acela imaginar nu putea fi dec`t bra\ul Stelu\ei. De c`nd]l =tiu]ncurcat cu var[-mea, nu-i mai pot vedea dec`t pe-am`ndoi]mpreun[. C`nd l-am ]nt`lnit la Viena, aproape nu-mi venea s[cred c[e singur. A=teptam parc[s-o v[d ap[r`nd de undeva =i pe ea... pe Stelu\a. +i, cu toate acestea, pe Stelu\a nu \in deloc s-o v[d. Nu =tiu de ce, dar amintirea Stelu\ei m[ dezgust[. Poate fiindc[ ]mi este var[. A=a este c`nd ai intimit[\i cu rudele. Rudele trebuiesc \inute la distan\[, chiar c`nd sunt dr[gu\e ca Stelu\a. De altfel, de c`nd mi-am luat majoratul, parc[n-a= mai avea nici un fel de rud[. De un an de zile aproape numeni nu mai =tie nimic de mine. Probabil c[ai mei m[cred]nc[=i azi la Paris. Pentru ei, Parisul este sf`r=itul lumii. +i fiindc[m[cred tot la Paris, m[consider[pierdut. }n \ara ta,]ns[, v[d c[-\i po\i pierde urma mai repede ca]n str[in[-tate...

Nu m-am oprit nici la Slatina, nici la Pite=ti. Mi-a fost team[parc[s[dau ochii cu ai mei. Bucuria lor n-ar fi \inut dec`t o clip[ — clipa revederii. }n schimb, ]ns[, explica\iunile re]ntoarcerii mele i-ar fi ]ntristat pentru totdeauna. }n mine ei nu se v[d dec`t tot pe ei... Or, dac[ei sunt mul\umi\i de cum sunt, de ce s[nu-i las s[cread[c[tot a=a sunt =i eu? N-am vrut, deci, s[-i]n=tiin\ez de pe acum. Poate c[mai t`rziu voi avea prilejul s[-i fac s[se bucure mai cu folos =i pentru mai mult[vreme.

Cineva, totu=i, cred c[s-ar fi bucurat cu adev[rat — Kety. Bucuri-ile adev[rate,]ns[, trebuiesc tr[ite]n doi. Dar bucuriile gemene nu tr[iesc nici ele la]nfinit. Cu timpul, Kety =i-ar fi dat seama singur[c[n-a avut nici un motiv s[se bucure de]ntoarcerea mea. +i eu nu vreau s[ ]n=el pe nimeni... Dac[cineva se mai g`nde=te cumva =i la mine,

at`t mai bine. Mie ]mi face pl[cere s[ =tiu c[ mai exist =i ]n alt[ parte dec`t]n mine]nsumi. Treaba lor dac[le place s[m[cread[altul dec`t cel care sunt. Deocamdat[, ]ns[, aici ]n \ar[ nu sunt dec`t ce-am fost =i la Paris. Nu sunt nimic... Nu =tiu c`t timp voi continua ]nc[ s[ fiu a=a. Dar c`nd voi fi cu adev[rat cineva, am s[m[gr[besc eu]nsumi s[le aduc la cuno=tin\[acest fericit eveniment. P`n[atunci, voi continua s[fac pe Johann Orth.

*

+i totu=i, cineva m-a recunoscut. Cine? Nu =tiu bine... N-a= putea spune]nc[cine anume. Nu e un prieten propriu-zis. E cineva pe care nu l-am cunoscut dec`t ]nt`mpl[tor la Paris. Nu l-am v[zut =i nu i-am vorbit dec`t o singur[ dat[. Se pare ]ns[ c[, p`n[azi, pe mine nu m-a cunoscut nimeni dintre cei cu care am vorbit mai mult. Dac[=tiam c[are s[fie a=a, n-a= mai fi vorbit poate cu nimeni, nimic...

+i c`nd m[ g`ndesc c[“la-nceput a fost cuv`ntul!”... Minciuni!... Pune, Doamne, straje gurii mele m[car de azi]nainte...

Aproape nu-mi vine s[cred. E poate singura]nt`mplare din via\a mea care merit[ s[ fie povestit[ exact, a=a cum a fost. Pe celelalte le-am mai literalizat eu... Asta, ]ns[, nu ]nsemn[ c[ n-au fost =i ele tot at`t de adev[rate. Povestirile,]ns[, sunt ca medicamentele. Nu te vindec[dec`t dac[sunt adev[rate. Numai c[pe cele prea amare le]nghi\i cu pu\in[ap[zaharat[. Zah[rul este un aliment inofensiv. Nu altereaz[nici medicamentele, nici povestirile...

}ncepusem s[cred c[pentru boala mea nu exist[nici un fel de medicamente. Ba, la un moment dat, eram sigur c[voi muri =i eu tot ca Lizica, f[r[s[fi avut timp s[tr[iesc cu adev[rat.

Noroc,]ns[, c[ ]ntr-o bun[zi,]n cafeneaua “Kübler”]=i face apari\ia un client nou. De altfel, mai toate cefenelele vechi tr[iesc numai gra\ie clien\ilor noi. Cu at`t mai mult, deci, cafeneaua lui papa Kübler, unde, vechi sau noi, to\i clien\ii trebuie s[fie cineva.

De data asta,]ns[, noul client nu pare a fi nici intelectual, nici gazetar. De=i schimb[ ]n treac[t c`teva saluturi =i cu unii =i cu al\ii, nu se opre=te totu=i la nici una din mesele lor. Probabil caut[ pe altcineva. Pe cine, ]ns[?... Nu cumva m[ caut[ chiar pe mine? De ce se ]ndreapt[ gr[bit cu m`na]ntins[spre mine de cum m-a z[rit? Parc[m-ar cunoa=te de c`nd lumea... +i eu nu-l v[zusem dec`t o singur[dat[p`n[atunci...

— Bine c[te v[d... Am tocmai ceva pentru tine... S[=tii,]ns[, c[nu e aici la Bucure=ti... Trebuie s[mergi cu mine la Constan\a,]n Dobrogea.

Intimitatea cu care-mi vorbe=te m[z[p[ce=te. Graba cu care]mi face aceast[propunere nea=teptat[nu-mi d[r[gaz nici m[car s[-i str`ng bine m`na.

— Cred c[e=ti liber... Nu?... M`ine diminea\[plec[m la Constan\a. Nu-\i fie team[, c[n-ai s[regre\i... Ai, te rog,]ncredere]n mine.

Eu nu]ndr[znesc s[-l]ntreb dec`t at`t:

— La Constan\a?... De ce tocmai la Constan\a?

— Fiindc[deocamdat[n-am dec`t acolo un post liber pentru tine... Cred c-o s[-\i convin[... Nu e cine =tie ce mare lucru... Dar totu=i, e ceva... Secretarul contenciosului la Administra\ia Domeniilor Statului din Dobrogea.

C`nd aud ce fel de post mi se ofer[,]ng[lbenesc.

— V[mul\umesc. Numai c[eu... Nu =tiu dac[=ti\i... Nu mi-am trecut]nc[toate examenele.

— Nu face nimic... Ce, crezi c[avocatul nostru de-acolo are licen\a complet[?... A=... De unde!... E un fel de avocat d-[ia de T`rgovi=te... De altfel, nu-\i fie team[, c[nu te pun s[pledezi... O s[ ]ngrije=ti numai de dosare... +i, bine]n\eles, ai s[faci =i concepte pentru birou...

Pe m[sur[ce binef[c[torul meu continu[s[-mi explice rolul pe care aveam s[-l joc la Constan\a, simt cum din galben m[schimb]n verde.

— Da, da... }n\eleg... V[mul\umesc... Dar, vede\i... Eu nici m[car

de at`ta lucru nu cred s[ fiu bun... Eu, ]n liceu, am fost... cum s[ v[ spun... corigent la limba rom`n[.

— Cu at`t mai bine... Eu n-am nevoie de premian\i ]nt`i... {=tia sunt prea preten\io=i. +i-afar[de asta, nu sunt buni de nimic... Toat[ziua nu fac dec`t s[ str`mbe din nas... Nu le place Constan\a...Auzi, c[Dobrogea e provincie de periferie... Nu pot tr[i dec`t la Bucure=ti... la centru...

C`teva minute r[m`n cu ochii pironi\i pe marmora mesei p[tat[de cafea turceasc[. R[spunsul]l aveam gata... Numai c[mi-era team[s[-i dau drumul chiar]n clipa aceea... Mi-adusesem aminte c[ ]ntr-o vreme m[hot[r`sem s[ plec ]n Sahara. +i doar de Sahara nu m[ sim\eam legat cu nimic... Dobrogea, cel pu\in, e tot p[m`nt rom`nesc. De ce, dar, n-a= ]ncerca =i eu s[-mi cunosc \ara ]ntreag[, de la un cap la altul? Pe la V`rciorova, e drept, trecusem de at`tea ori... La Constan\a,]ns[, nu fusesem niciodat[.

El]ns[continua s[-mi vorbeasc[:

— Eh! Ce zici?... Mergi cu mine? Parc[spuneai odat[c[-\i place marea... +i mie]mi place... Marea =i cor[biile... Cor[biile cu tot felul de m[rfuri =i de oameni... Oameni =i mai ales femei!... +i]nc[ce femei!... Femei venite de pe unde nici nu g`nde=ti... Femei pe care le po\i avea chiar f[r[s[le cuno=ti... Femei f[r[nume, f[r[domiciliu, f[r[suflet, f[r[amintiri...

}n clipa aceea, o femeie cochet[apare fantomatic]n u=a cafenelei. E una din acele femei cu care intelectualii =i gazetarii stau de vorb[cu pl[cere nop\i]ntregi. Eu,]ns[, n-o cunosc personal. N-am vrut s-o cunosc niciodat[. Nu =tiu de ce, dar nu-mi place. Ba, ceva mai mult, o ur[sc chiar. De c`te ori o v[d]n cafenea,]nchid ochii de team[. Mi-e team[de mine]ns[, nu de ea. Dac[a= cunoa=te-o, a= omor]-o poate. Femeia asta seam[n[=i cu Margareta, =i cu Stelu\a, =i cu Kety... Seam[n[parc[chiar =i cu Lizica... Seam[n[cu toate femeile pe care le-am iubit eu... Apari\ia ei m[face s[tresar. Ea]mi recapituleaz[parc[ ]ntreaga poveste a vie\ii mele de p`n[acum.

Povestea asta,]ns[, a durat prea mult. E drept c[mai toate pove=tile adev[rate sunt lungi... lungi de parc[nu se mai sf`r=esc. Cu c`t povestea e mai lung[, cu at`t copilul adoarme mai repede. Dar eu nu mai sunt copil... Dovad[ c[ povestea vie\ii mele a-nceput s[ m[ plictiseasc[ p`n[chiar =i pe mine. Trebuie s-o sf`r=esc dar c`t mai cur`nd. Dac[se poate, chiar]n momentul acesta... Dar cum?...

Omul care-mi vrea binele]mi surprinde nelini=tea, dar nu-mi ghice=te =i inten\iile.

Probabil s-a=teapt[s[-l refuz. }=i]nchipuie c[femeia care m[f[cuse s[tresar nu poate fi dec`t o nou[prieten[a mea — poate chiar femeia care m[ ]mpiedic[c[plec din Bucure=ti. M[crede, cu alte cuvine, acela=i c[\elu=, cu zgard[ca la Paris. Nu b[nuie=te c[de la moartea Lizichii port numai gulere scrobite =i cravate pe care mi le]nnod singur...

+i omul care m[recunoscuse]ncepe deodat[s[m[priveasc[oarecum jenat, ca =i cum s-ar fi adresat din gre=eal[altuia, nu mie...

La fel]ns[ ]l privesc =i eu pe el. Privirile noastre se]ncruci=eaz[ca ni=te faruri marine, care ne orbesc =i pe unul, =i pe altul. Aproape nu ne mai vedem deloc. Nedumerirea mea,]ns[, este cu at`t mai mare, cu c`t omul acesta nu-mi pare a fi ca to\i oamenii. Nu exist[parc[dec`t ]n imagina\ia mea. +i totu=i, e singurul om de care avem nevoie cu adev[rat ]n via\[... E omul care ne ajut[ s[ sf`r=im convenabil povestirile cu subiect mediocru.

*

Iar am r[mas singur. Omul care]mi vrea binele a plecat, dup[ce mi-a dat]nt`lnire pentru a doua zi diminea\a ]n Gara de Nord, iar femeia fantomatic[ s-a a=ezat la o mas[ al[turi de mine. A= fi preferat s[ plece ea =i s[ r[m`ie el.

}nchid ochii, s[n-o mai v[d nici pe ea. Nu vreau s[mai v[d pe nimeni. Vreau s[m[v[d numai pe mine singur. Dar nu pe cel de p`n[acum. De acela sunt s[tul. Vreau s[m[v[d altfel, a=a cum a=

vrea s[fiu cu adev[rat, a=a cum mi-ar pl[cea s[-mi apar mie]nsumi din]ntuneric... +i ce mare]ncep, parc[, s[m[deslu=esc]n]ntuneric!... Ce bine-ar fi s[r[m`n a=a toat[via\a!... }ntunericul d[oamenilor propor\ii de gigan\i.

}ntunericul din jurul meu,]ns[, nu \ine dec`t o clip[... Undeva departe, probabil spre r[s[rit, se crap[parc[de ziu[...

E ziua na=terii mele adev[rate...

+i primul strop de lumin[proasp[t[p[trunde]n mine, odat[cu ecoul unei chem[ri de departe, pe care o aud]nt`ia oar[:

— Sosesc cor[biile... Vino, s[le vedem cum intr[ ]n port!...

Cine m[cheam[ ]ns[?...

Omul care]mi vrea binele sau femeile care]mi vor r[ul?...

APRECIERI CRITICE

[...] Judecate cu criteriul epic, romanele lui Minulescu apar s[race]n substan\[, de o b[t[toare la ochi \inut[umoristic[. Totu=i nu li se poate nega savoarea. Ele sunt ni=te gasconade, pline de enormit[\i =i de “bucure=tenisme” (Aoleo!... Ia te uit[, nene... pe cinste). Ca]ntotdeauna]ns[, trivialitatea este eludat[printr-o competen\[artistic[, \ip[toare, mai pu\in real[? Romanl *Ro=u galben =i albastru* (ce poart[aceast[dedica\ie bombastic[: “Lui Dumnezeu care ne-a purtat de grije, lui Mihai Viteazul, care a]ncercat prima]ntregire a neamului rom`nesc =i mie ]nsumi, care am scris cele ce urmeaz[“) e o cronic[ de r[zboi, ostentativ neserioas[ =i teribil[, ironiz`nd ideologia slav[=i concep\ia despre puritate a femeii ruse. Infirmiera Tatiana m[rturise=te prietenului s[u Nicola=a, care o iube=te f[r[noroc, c[-i place rom`nul Mircea B[leanu, scriitor mobilizat la cenzur[. Rusul notific[ acest lucru rom`nului, indic`ndu-i conduita de urmat: “Ai s[-i spui Tatianei c[o iube=ti... +i-ai s-o iube=ti!... Dar s[o iube=ti cu adev[rat... Auzi tu, Mircea Fiodorovici?... Ai s-o iube=ti cu adev[rat =i n-ai s-o faci s[sufere niciodat[, fiindc[altfel...!” Revolu\ia apropie]ns[pe Nicola=a de Tatiana =i-i dep[rteaz[pe am`ndoi de Mircea, care e refractar mentalit[\ii slave. Definirea situa\iilor, portretiz[rile =i caracteriz[rile sunt f[cute prin metafore burle=ti,]ntr-un mare spirit moftologic. Doamna Grünberg are p[rul galben auriu ca t[r`\ele de lemn, fa\a rumen[ca o turt[dulce spoit[cu sirop de zah[r ars, ochi alba=tri ca sticlele de ap[gazoas[, nasul scurt =i insinuant cu n[rile vizibile ca dou[lanterne de automobil =i buzele c[rnoase, obraznice =i r[sfr`nte ca ghizdurile unei f`nt`ni”. Degetele ei par “dou[leg[turi de sparanghel pe taraba unui negustor de legume”, Mircea o iube=te “fiindc[e cald[=i dulce ca o chifl[rumen[“. Jeni Vasilescu e “]nalt[ca un obelisc =i impun[toare ca o piramid[“ =i are buzele uscate =i rumene “ca un cataif bine pr[jit”. }n cele din urm[acest fel de petrecere devine anost.

}n *Corigent la limba rom`n[* locvacitatea se amestec[cu un fel de melancolie, care d[c[r\ii, interesant[=i ca document, o oarecare noble\[. Dar “mis-

ticul” este =i aici]n toi, potrivit p`n[ la un punct cu copil[ria unui rom`n din preajma Oltului, replic[mai zgomotoas[“medelenismului” lui Ionel Teodoreanu. Este plin[de haz scena tezei la limba rom`n[. Eroul, elev ]n clasa a VI-a, av`nd a scrie despre *Umbra lui Mircea. La Cozia*,]=i aduce aminte c[m[n[stirea n-are turnuri =i c[umbrele turnurilor nu cad p`n[ peste apa Oltului: “Eram a=a de sigur c-am s[ fac cel mai bun concurs din clas[, c[ nu mai am r[bdare s-a=tept. M[ ridic dar, dup[ cum este obiceiul ]n =coal[, cu degetul ar[t[tor de la m`na dreapt[ ]n sus =i cer cuv`ntul. Profesorul care de pe catedr[ observ[ mai dinainte enervarea mea, m[ ]ntreab[ — mi=c`nd nedumerit din cap, ce vreau. }n jurul meu, c`\iva elevi s-au oprit din scris =i curio=i m[fur[cu coada ochiului. Eu nu mai a=tept s[fiu]ntrebat a doua oar[ce vreau: — Poezia *Umbra lui Mircea. La Cozia* nu este adev[rat[, domnule profesor...”

Izbit]n certitudinile lui, profesorul d[pe u=[afar[pe junele critic.

Portretele, de=i caricaturale, sunt de o fantezie mai constructiv[: “P[rintele Simion, subdirectorul pensionului, este lung =i sub\ire, cu obrajii m`nca\i de v[rsat, negru =i cu barba n[cl[it[ =i retezat[ scurt ca o bidinea de spoit latrinele. Poart[ cizme, dantur[ de aur, ochelari negri pe dup[ urechi, =i, ]n loc de potcap, p[l[rie moale cu boruri late. C`nd l-am v[zut pentru prima oar[, mi-am adus aminte c[\[ranii]=i ap[r[sem[n[turile cu ni=te pr[jini pe care le]mbrac[ ]n \oale omene=ti =i de care se sperie ciorile.”

Ca un specimen de enormitate, spus[oltene=te, f[r[clipire, se poate cita cazul englezoaicei de la Stresa: “Pe doamna Woods]ns[, nop\ile din Italia o impresioneaz[altfel dec`t pe mine. Doamna Woods viseaz[cu totul altceva...

O nou[ ]ntrebare a ei m[treze=te deodat[, ca soneria unui ceasornic de=tept[tor.

— Ia uit[-te bine la ei... Cu care zici s[m[culc la noapte? R[spunsul meu o scuip[drept]n frunte.

— De ce cu ei =i nu cu mine?...

O clip[doamna Woods pare c[se clatin[pe scaun. Repede]ncepe]ns[s[-mi sur`d[, ca =i cum =i-ar fi reg[sit echilibrul.

— Iart[-m[, dar nu =tiam c[m[placi. De dou[zile de c`nd suntem ]mpreun[, nu mi-ai dat nimic s[ ]n\eleg... Nu mi-ai vorbit dec`t de defuncta dumitale amant[... Nu sim\i c[ai]nceput s[miro=i =i dumneata a cadavru?...” [...]

GEORGE C{LINESCU, *Ion Minulescu*,]n *Istoria literaturii rom`ne de la origini p`n[ ]n prezent*, Edi\ia a II-a, rev[zut[=i ad[ugit[, Edi\ie =i prefa\[de Alexandru Piru, Editura Minerva, Bucure=ti, 1985, p. 695–696.

[...] }n grupul fantezi=tilor poate lua loc =i Ion Minulescu, at`t prin nuvelele extraordinare ale unei etape mai vechi, c`t \i prin contribu\ii mai recente, cum este romanul *Ro=u, galben =i albastru,* 1924, povestind]mprejur[ri din vremea r[zboiului trecut,]n care temperamentul s[u jovial =i fantast, compl[c`ndu-se ]n atitudini cinice, ajunge s[-=i dea deplina expresie stilistic[, prin imagini care doresc s[ ]njoseasc[ aspectele pe care le evoc[, s[ le prezinte ]n latura lor ridicol[ sau trivial[ =i printr-o pornire nest[p`nit[c[tre divaga\ia paradoxal[. Fantazia bufon[a lui Minulescu vede]ntr-o femeie “fa\a rumen[ca o turt[dulce spoit[cu sirop de zah[r ars, ochii alba=tri ca sticlele de ap[gazoas[, nasul scurt =i insinuat cu n[rile vizibile ca dou[lanterne de automobil =i buzele c[rnoase, obraznice =i r[sf[\ate ca ghizdurile unei f`nt`ni” [...]. }n timpul unei alarme aeriene i se pare c[“gardi=tii stau lipi\i de ziduri ca ni=te *ex-voto*-uri pe care poli\ia capitalei i-a]nchinat sfin\ilor Constantin =i Elena, patronii Bucure=tilor” [...]. Amintiri aristocratice se prezint[imagina\iei esteticului. “ Gara Mogo=oaia e ticsit[de lume. B[rba\i, femei, oameni maturi =i copii forfotesc, \in`ndu-se de m`n[s[nu se piard[. Orbii lui Maeterlinck au reu=it]n fine s[se reprezinte =i]n Rom`nia” [...]. Pictura cubist[a timpului este evocat[=i ea, cu sprijinul nea=teptat al unei figuri]n text: “}n sufletul meu, Bucure=tii s-au pr[bu=it cu zgomotul surd =i elocven\a plastic[a unui amestec de colori, linii, planuri =i inten\ii dintr-o pictur[cubist[“ [...]. Obiectele confortului modern ale luxului =i ale artei, por\elanurile de Sèvres, Meissen, Nymphenburg, Alt-Wien =i Kutany, parfumurile lui Guerlain, afi=ele ilustrate ale lui Toulouse-Lautrec, ba chiar =i borc[na=ul cu crema Simion sunt elementele unui “bric-à-brac”]n care fantazia scriitorului culege, dar nu alege. C`nd fantazia ]nceteaz[ s[ produc[ imaginile sale, intervine verva paradoxal[, ]n improviza\ii pe care nu =tim cine le opre=te =i din ce motiv: “R[zboiul este un obiect de art[, deopotriv[ de inutil =i pre\ios. Un lucru este cu at`t mai scump cu c`t este mai rar. Colec\ionarii de lucruri scumpe sunt tot at`t de rari ca =i darul special de a nu vedea la fel ca toat[lumea. C`nd,]ns[, oamenii ace=tia rari expun colec\iile curiozit[\ii publice, mul\imea comun[casc[gura =i sufletul fiec[rui anonim simte nevoia s[se]nfr[\easc[cu al celui care poart[cu adev[rat un nume. R[zboaiele sunt ca muzeele na\ionale” etc., etc. [...].

TUDOR VIANU, *XI. Fantazi=tii*]n volumul *Arta prozatorilor rom`ni*, Editura Minerva, Bucure=ti, 1981, p. 311-312.

Ion Minulescu nu s-a socotit niciodat[romancier. Mai exact, nu s-a socotit niciodat[din familia reali=tilor, cu arhitecturile solide ale romanului balzacian,

stendhalian sau tolstoian — sau de la noi, din familia lui *Ion* =i a *P[durii sp`nzura\ilor.* Filimon =i Duiliu Zamfirescu, ]n veacul cel[lalt, Rebreanu ]ndat[ dup[ primul r[zboi mondial, apoi Sadoveanu cu *Venea o moar[ pe Siret,* Ag`rbiceanu, Gala Galaction, Hortensia Papadat-Bengescu cu *Balaurul,* cur`nd dup[ aceea Cezar Petrescu cu *}ntunecare,* constituiser[ solid specia romanului realist rom`nesc, determin`nd o tradi\ie recent[, ]ns[ puternic[. Subiectul — unitar, sau cel desf[=urat pe c`teva planuri paralele — =i personajul, definit de-a lungul unor]nt`mpl[ri pline de dramatism, alc[tuiau catehismul acestui roman, ilustrat mai ales cu exemple str[ine de criticii =efi de =coal[(Dobrogeanu-Gherea, Ibraileanu, Lovinescu), dar dovedit cu satisfac\ie de ei =i din recolta na\ional[, ajuns[prin scriitorii men\iona\i la o treapt[european[.

}n aceast[succesiune, romanul *Corigent la limba rom`n[,* ap[rut la sf`r=itul lui 1928, nu putea s[intre. Nu-i apar\inea]n chip indiscutabil! Nu i se]ncadra nici cel[lalt roman al lui Ion Minulescu, *Ro=u, galben =i albastru,* ap[rut]n 1924, c[ruia de asemenea i se negase titulatura de roman. Lucrul nu e de mirare,]n principiu, pentru o perioad[c`nd se ]ncheag[ coordonatele unei direc\ii ]n literatur[, ale unui curent, ale unei specii; momentul era pentru romanul rom`nesc nu al c[ut[rilor, ci al consolid[rilor. Formulele g[site au putut ap[rea,]n astfel de momente, drept singurele, cele definitive. Abia pe urm[s-a recunoscut legitimitatea c[ut[rilor]n continuare, care nu s-au]ncheiat nici ast[zi la noi, ca =i]n Europa. Ion Minulescu a fost]ntre primii care au legitimat =i au ilustrat ei]n=i=i polivalen\a speciei, polimorfismul romanului. Concret, =i prin romanul anterior, *Ro=u, galben =i albastru,* =i prin *Corigent la limba rom`n[* el a creat romane autobiografice, romane-confesiuni, f[r[s[mai utilizeze conven\ia, devenit[obligatorie, de a prezenta spovedania sub forma unor “caiete g[site”. F[\i=, scriitorul intr[ ]n f[ptura personajului s[u, cu toate riscurile ce le comport[procedeul, =i doar]i schimb[numele, cum f[cuse =i Rebreanu]n *Calvarul,* cum va face Stere cu ciclul *}n preajma revolu\iei,*dar cu to\i eroii. Tot f[\i=, materialul propriei vie\i, f[r[transform[ri =i f[r[interpret[ri sensibile, intr[ ]n epica celor dou[romane, concur`nd imagina\ia, de fapt ]nlocuind-o cu transcrip\ia biografic[. Studiul psihologiei personajelor se constituie din rememor[ri, atunci c`nd substan\a epic[provine din via\a autentic[, tr[it[=i comunicat[f[r[ocoluri, explica\ii sau justific[ri.

Dar acesta mai poate fi roman? se punea]ntrebarea]n epoc[, =i se r[spundea]ndeosebi negativ.

Azi putem spune f[r[nici o rezerv[c[Ion Minulescu a scris =i roman, dar c[romanele sale erau un drum cu care contemporanii s[i nu erau obi=nui\i. Carac-

teristicile genului noi le stabilim ast[zi nu dup[arhitectonic[— dup[m[sura]n care aceasta urmeaz[tipare devenite clasice, tradi\ionale — ci tocmai dup[amploarea materiei (subestimat[c`ndva de scriitor) contemplat[ dintr-un unghi , original. De altfel, chiar aceast[ materie disciplina structura c[r\ii, arhitectonica ei, at`ta vreme c`t epica]nl[tura fantezia, preferind s[urmeze]ndeaproape etapele biografiei.

Corigent la limba rom`n[, de=i ulterior cu aproape cinci ani fa\[de *Ro=u, galben =i albastru,* sub raportul cronologiei faptelor narate,]l precede, el se]ncheie aproximativ]n punctul de unde cuntinu[cel[lalt. Afirma\ia sriitorului despre c[r\ile sale ca ipostaze ale propriei forma\ii, se verific[ ]ntru totul]n cazul acestor dou[— azi le putem spune f[r[=ov[ire — romane.

*Corigent la limba rom`n[* ]nso\e=te pe povestilor, care e ]nsu=i autorul, nedisimulat, de la ivirea sa ]n lumin[ — =i chiar mai dinainte, ]n ]nainta=ii s[i — p`n[ ]n anii care preced[r[zboiului; de aici, sub numele Mircea B[leanu, acela=i erou str[bate]n continuare experien\a tragic[a anilor de r[zboi, p`n[ la ]ntoarcerea ]n Bucure=tii de unde fusese izgonit[ armata de ocupa\ie. Confesiunea rom`neasc[se opre=te aici, la un moment al forma\iei scriitorului, c`nd aceasta trebuie socotit[ definitiv ]ncheiat[; dincolo de ea, sunt reluate reprezent[rile simbolice, absurde, sau numai fantastice, ale unei existen\e care =i-a contemplat ]n pagini realiste — oric`t de]ngro=ate, uneori p`n[ la caricatur[ =i grotesc, ]ns[ men\ion`ndu-se]n plan totu=i realist — doar propria istorie, doar destinul s[u. Fa\[ ]n fa\[cu societatea postbelic[, realismul plesne=te =i iese la iveal[ ]n romane *(B[rbierul regelui Midas,* 1931; *3 =i cu Rezeda 4,* 1933) =i]n nuvele *(De vorb[cu necuratul, Cravata alb[, Omul cu inima de aur, Apa, g`sca =i femeia,* 1930; *Cine-i autorul acestui roman senza\ional,* 1943) ca =i ]n numeroasele piese de teatru, viziunile negatoare ]n forme simbolice variate, de la acela traductibile cu ]nlesnire, p`n[la acelea ermetice. Lucrul se]nt`mplase =i]n proza anterioar[a scriitorului,]ns[dezbaterea se men\inuse asupra domeniului artei — cea simbolist[*(Casa cu geamurile portocalii, Spovedania unui om putred, }n gr[dina prietenului meu,* 1908; *M[=ti de bronz =i lampioane de por\elan,* 1920). Considerarea ipostazelor succesive ale propriei personalit[\i este f[cut[,]n *Corigent la limba rom`n[* =i ]n *Ro=u, galben =i albastru,* ]ntr-un cadru tot social, pictat cu o aciditate variabil[, de la z]mbetul fin amuzat, abia perceptibil, p`n[la satira groas[a lui Caragiale. Fauna acestuia mi=c[profiluri caracteristice]n ambele romane, culese din Slatina de ba=tin[a autorului, din Pite=tii copil[riei =i adolescen\ei =colare, ca =i din Bucure=tii boemei artistice, ai presei lui Caracudi =i Rig[Venturiano, ai bodegii lui Tache, Lache =i Mitic[. Provincia patetic[=i clientela cafenelei de capital[,]n

general o lume mijlocie, de fapt mediocr[, pictat[de scriitor cu am[r[ciune =i cu deta=at[ironie, c`nd nu e ridiculizat[copios, aliniaz[cele dou[romane ale scriitorului, literaturii realiste =i truculent critice, care =i-a avut reprezentan\ii]n Anton Pann, Creang[, Caragiale, Bassarabescu. Ion Minulescu cvadeaz[=i]n peisajul parizian, nu]ns[ ]n acela muzeal, ci]n Montmartre, unde se r[sf[\au ori se stingeau tragic arti=tii moderni=ti,]n r]ndurile c[rora s-a]nscris cu voluptate el]nsu=i.

[...] Romanul *Corigent la limba rom`n[*]=i plaseaz[toate, sau aproape toate, episoadele]n descenden\a sau ascenden\a poeziilor autorului s[u. Via\a]n cadrul patriarhal al Slatinei, vacan\ele]n “p[tuiagul” de la vie, coloritul toamnei de acolo, caden\ele =i armoniile folclorului invocat, se pot urm[ri]n roman\ele poetului. F[r[declara\ii directe, episoadele vie\ii prefigureaz[, sau explic[substan\a versurilor, rosturile tradi\iei, ale amintirilor, prezen\a citadinismului =i persiflarea lui subtil[, caracterul de roman\[rezultat din reveria multelor iubiri, toate spulberate — cea pentru Margareta, Stelu\a, Kety, Lizica, doamna Wendy Woods — unele profunde, altele simple interludii, amare pentru erou, ca]n Accident banal.

}ntr-o structur[realist[evident[, *Corigent la limba rom`n[* este, prin sensurile lui, tot un roman simbolist, ca =i alte lucr[ri ale prozei lui Ion Minulescu. Este aici prima lui caracteristic[estetic[, aplicabil[ ]ntregii opere a scriitorului.

O a doua, o descoperim]n permanenta und[de umor, alunec`nd mai rara aici c[tre satira groas[, caragialesc[, =i mia ales men\in`ndu-se, f[r[inconsecve\e]ntr-o autoironie bonom[,]ng[duitoare.

Viziunea carnavalesc[a societ[\ii a apar\inut]n multe privin\e lui Caragiale — =i nu numai]n *D-ale carnavalului* — lui Anton Pann, iar Creang[a]mp[rt[=it-o f[r[discu\ie. Cu parada lui de artificii =i m[=ti, cu exuberan\a, cu desc[rcarea sincer[sau silit[— deci falsa — de vitalitate, cu luxul aparent, bog[\ia de fa\ad[masc`nd mizerii ascunse, cu veselia care acoper[ sau am`n[drame, dac[nu chiar le declan=eaz[, cu frumuse\ea t[inuindu-se cochet =i ur`\enia ascunz]ndu-se satisf[cut[ sau brav`nd ostentativ, cu tinere\ea lu`nd la vale b[tr`ne\ea, sau cu aceasta]nving`ndu-se pe sine, cu jocul s[u de iluzie =i realitate. carnavalul nume=te bine o viziune din care roman\ele lui Minulescu prind o parte, proza sa alta, iar piesele pe cea mai mare. [...]

Ion Minulescu a desf[=urat =i]n proz[exuberan\a sa excep\ional[, cu recuzita modernistului incurabil, a originalului, a artistului, care-=i trage seva =i sensurile =i din gratuit[\i, absurdit[\i, fantezii pure, ca =i din fapte adev[rate =i oameni reali. F[r[roman\e, proza sa ar avea un destin]nc[mai]ntunecat dec`t

acela de p`n[ acum, adic[ s-ar pierde. Roman\ele aduc ]ns[ periodic ]n lumin[ nuvelele =i romanele sale c[ci ele alc[tuise proxa celui ce-a dat mereu actualele, proaspetele roman\e. A=a va fi c[ ele ]=i vor descifra p`n[la urm[sensurile =i frumuse\ile lor de proz[modern[, cititorului care]nc[ ]nainteaz[cu greutate c[tre]n\elegerea acestui tip de literatur[. *Corigent la limba rom`n[* este pentru proza lui Ion Minulescu — al[turi de *Ro=u, galben =i albastru* — =i instrumentul unei folositoare deprinderi, ini\ierii]n proza de acest fel, a=a cum au fost odinioar[, =i sunt]nc[=i azi, roman\ele minulesciene, o cale de]n\elegere a]ntregii poezii simboliste =i moderniste. Nu mai pu\in, =i romanele amintite, ca =i roman\ele, sunt `ns[ opere literare autentice, autonome, purt[toare de sensuri apmle, pict`nd tablouri de epoc[, oameni, =i desf[=ur`nd idei]n feeria lor fascinant[de imagini =i fantezii.

MIHAI GAFI|A, *Romanul* Corigent la limba rom`n[*=i proza lui Ion Minulescu,*]n vol. Ion Minulescu, *Corigent la limba rom]nã*. Roman. Editura Minerva, Bucure=ti, 1971, p. 5–6, 8–10, 12–13, 20–21.

[...] Trubadurul, de necunoscut cel mai adesea, s-a preschimbat]n acrobat sau m[sc[rici, iar reprezenta\iile sale,]n banale fapte diverse. Poetul]nsu=i prive=te cu binevoitoare nostalgie]nspre trecutul s[u fantezist, c`nd schimba “cire=ii-n palmieri, / Pe tata mare-n “Uncle Sam” / +i Oltul ]n Guadalquivrir”, ]ntreb`ndu-se pirandellian dac[acela “care-am fost c`ndva, / Tot eu sunt =i-azi?... / Sau sunt altcineva?”. Totul se marionetizeaz[, iar aceast[ impresie va precump[ni =i ]n proza minulescian[, ]n special ]n *Ro=u, galben =i albastru* (1924) =i *3 =i cu Rezeda* 4 (1933). Mari gesturi solemne, av`ntate ori zbuciumate, sunt simulate doar de dragul mim[rii, toate fiind p[pu=erie, teatralizare goal[. Eroii sunt gata oric`nd s[ se dea ]n spectacol, improviz`nd situa\ii fantasmagorice, trase de sfori invizibile, =i convin=i c[=i ceilal\i joac[, se]ntrec]n a-=i provoca unii altora adev[rate lovituri de teatru, savurate reciproc. Nimic nu e spontan, orice situa\ie existen\ial[este inventat[, regizat[prin succesive repeti\ii p`n[ c`nd “piesa”, des[v`r=it[, ar putea fi transferat[ chiar =i pe scen[. Universul e populat de personaje, actori care particip[ voioase la comedia vie\ii, pe care o ordoneaz[ ]n acte, av`nd grij[s[preg[teasc[=i s[poten\eze cu mare efect finalul. Indivizii se mi=c[pe o tabl[de =ah (ca]n jocurile lui Lewis Cavol), unul fiind regele sau “nebunul de pe negru”, altul, “nebunul de pe alb” sau un simplu pion. Sinteza acesei concep\ii carnavale=ti o realizeaz[*Manechinul sentimental* (1926), pies[care]n viziunea lui Minulescu trebuie jucat[ ]n felul teatrului de p[pu=i. Astfel, scriitorul prezint[ac\iunile umane

]n tonalitatea burlesc[a marionetelor, exprim`ndu-=i scepticismul fa\[ de reala substan\[ a afectelor omene=ti =i relev`nd diverse automatisme comportamentale (]n aceea=i vreme, Ramon del Valle-Inclan sugera]n teatrul s[u acela=i lucru, altern`nd jocul marionetelor cu acela al actorilor). Cum este =i firesc, erotismul minulescian, epidermic =i ludic, pe de o parte, obsesia spectacolului, pe de alta, coaguleaz[ ]ntr-un arhetip semnificativ: Don Juan, expresie a instabilit[\ii erotice =i a instinctului teatral ostentativ. Copii imperfecte ale modelului sunt Mihnea Dornescu din piesa *Pleac[berzele* (1921), Mircea B[leanu din *Ro=u, galben =i albastru,* naratorul din *Corigent la limba rom`n[* (1928), Pierrot S[lceanu din *Ciracul lui Hegesias* (1929). Materializarea plenar[ a filosofiei senzualiste minulesciene se realizeaz[ ]ns[ ]n *Amantul anonim* (1928), una din cele mai subtile piese rom`ne=ti. [...].

ION VARTIC, *Ion Minulescu*,]n volumul colectiv *Scriitori rom`ni,* colec\ia “Mic dic\ionar”, Editura =tiin\ific[=i enciclopedic[, Bucure=ti, 1978, p. 323.

[...] Ion Minulescu a fost =i un remarcabil prozator =i dramaturg. Nuvelele sale *(Casa cu geamuri portocalii* 1908; *M[=ti de bronz =i lampioane de por\elan, Ceti\i-le noaptea,* 1930; *Cine-i autorul acestui roman senza\ional?* 1943) cultiv[enigmaticul =i straniul propun`nd eroi iste\i din spe\a lui Des Esseintes al lui Hysmans sau Dorian Gray al lui Wilde, cu multe reminiscen\e din Baudelaire, Nerval, Poe, Villiers de l’Isle-Adam, Henri de Regnier, Marcel Schwob. Un personaj f[r[nume]=i compune o gr[din[artificial[cu flori pe care le strope=te citindu-le corespunden\ele: “Ia te uit[... }n partea asta a gr[dinii am crini. Or, crinul este filozofia cuminte din *Le jardain d’Epicure* a lui Anatole France. }n partea ast[lalt[am trandafiri galbeni. Trandafirul e poezia bolnav[din *Le jardain de Bérénice* a lui Maurice Barrès... Colo,]n fund detot, am maci. +i macii ce sunt? Macii sunt ororile din *Le jardain des suplices* a lui Octave Mirbeau...” Notabile sunt =i romanele. *Ro=u, galben =i albastru* (1924), satir[a eroismului de parad[, *Corigent la limba rom`n[* (1928), autobiografie cinic jovial[a copil[riei =i adolescen\ei, *B[rbierul regelui Midas* sau *Voluptatea adev[rului* (1931), *3 =i cu Rezeda 4* (1933), cu tiparele generale ale Femeii, Amantului, Gelosului =i }ndr[gostitului legal.

Instabilitatea erotic[e tema comediilor *Pleac[berzele* =i *Lulu Popescu* (1921), prima cu figura lui Mihnea, Dornescu, incapabil de a iubi o femeie a doua oar[, gelos pe primul amant al iubitei, care e chiar el; a doua, cu figura lui Jenic[Popescu, care-=i recupereaz[nevasta atras[de via\a de boem[, oferindu-se s[

fac[mecenat. *Omul care trebuie s[moar[* (1924), *Manechinul sentimental* (1926), *Allegro ma non troppo* (1927), *Amantul anonim* (1928), *Porumbi\a f[r[aripi* (1931), *Nevasta lui mo= Zaharia* (1937), *C`nd doi se ceart[* (1940), *Finita la comedia* (1942), *Rona del Rio* (1943) sunt piese agreabile cu dialog spumos, ]mbog[\ind galeria b[rba\ilor cuceritori, blaza\i, sceptici, dezabuza\i, totu=i amabili (Pierrot S[lceanu, Radu Cartian, Ion Marian). Printre femei e interesant[ t`n[ra so\ie a b[tr`nului Zaharia Marini, Nina, care nu accept[ s[-=i tr[deze c[snicia spre a procura bani, cum era sf[tuit[, primind oferta unui b[rbat abia la c[p[t`iul so\ului decedat (sugestie din *Monna Vanna* de Maeterlinck). Unele personaje au nume semnificative: Z[d[rniceanu, Sandu R[ceanu, Fitu Mic=oreanu. La Pirandello personajele sunt]n c[utarea autorului, la Minulescu autorul]=i caut[eroina de care, f[c`nd confuzie ]ntre teatru =i via\[, se ]ndr[goste=te. *Amantul anonim* are personaje numite generic ca ]n teatrul expresionist, un necunoscut sus\in`nd c[este Don Juan, pretext pentru ironii relativ la confuzia]ntre realitate =i legend[.

ALEXANDRU PIRU, *Ion Minulescu*,]n volumul *Istoria literaturii rom`ne* Editura “Grai =i suflet — Cultura na\ional[“, Bucure=ti, 1994, p. 172.